

2024

RASTOČI SLOVARJI

Terminološki slovarji

Terminološki slovarji 2024

Zbirka: Rastoči slovarji
ISSN 2536-2968

Urednik zbirke: Andrej Perdih
Tehnična urednica zbirke: Duša Divjak Race

Prva e-izdaja je pod pogoji licence Creative Commons [CC-BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9789610510239>

GLAVNI UREDNIKI

Simon Atelšek
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4225-7213>
Tanja Fajfar
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9410-7076>
Mateja Jemec Tomazin
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4053-1570>
Jera Oman
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2659-6166>
Mitja Trojar
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-2413>
Mojca Žagar Karer
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5302-1663>

AVTORJI SLOVARSKIH SESTAVKOV

Fizioterapija: Sonja Hlebš, Miroljub Jakovljevič, Alan Kacin, Blanka Koščak Tivadar, Tine Kovačič, Barbara Pantar, Branka Slakan Jakovljevič, Darija Ščepanović

Gasilstvo: Suzana Anžur, Gregor Arko, Tomaž Ažbe, Hilda Bedrač, Tilen Cestnik, Rajko Jazbec, Julij Jeraj, Janja Kramer Stajnko, Matej Krnc, Miha Petek, Saša Petriček, Neža Strmole, Marko Tomazin, Matej Trunk, Jasmina Vidmar, Rok Zavrl, Marko Zibelnik, Boštjan Žagar

Geoinformatika: Anka Lisec, Žiga Kokalj, Tatjana Veljanovski, Krištof Oštir, Dejan Grigillo, Samo Drobne, Dušan Petrovič, Marko Krevs, Miran Kuhar

Gledališče: Ana Kocjančič, Katarina Podbevšek, Tomaž Toporišič, Gašper Troha

Kriminalistika: Tatjana Bobnar, Katja Drobnič, Danijela Frangež, Mirjam Kline, Neža Miklič, Špela Omahen Regovc, Boštjan Slak

Meteorologija: Jure Cedilnik, Tanja Cegnar, Gregor Skok, Gregor Vertačnik, Živa Vlahović

Računalništvo: Ciril Bohak, Mladen Borovič, Tomaž Hočevar, David Jelenc, Štefan Kohek, Žiga Lesar, Matija Marolt, Jurij Mihelič, Borut Robič, Danijel Skočaj, Boštjan Slivnik, Damjan Strnad, Branko Šter

Živinoreja: Andreja Čanžek Majhenič, Peter Dovč, Antonija Holcman, Stane Kavčič, Ajda Kermauner Kavčič, Tanja Kunej, Jože Osterc, Špela Malovrh, Tatjana Pirman, Klemen Potočnik, Nataša Siard, Mojca Simčič, Dušan Terčič, Silvester Žgur

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Brane Vidmar

IZDAJATELJ

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

ZANJ

Kozma Ahačič

ZALOŽNIK

ZRC SAZU, Založba ZRC

ZANJ

Oto Luthar

GLAVNI UREDNIK ZALOŽBE

Aleš Pogačnik

Ljubljana 2025

Publikacija je nastala v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARIS, in programa Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda, ki ga financira SAZU. Slovarski sestavki s področja gledališča so nastali tudi v okviru programa P6-0376, ki ga financira ARIS.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [239940099](https://cobiss.si/239940099)

ISBN 978-961-05-1023-9 (PDF)

Terminološki slovarji 2024

Založba ZRC

Monografija Terminološki slovarji 2024 prinaša nove slovarske sestavke, ki so bili v letu 2024 oblikovani v okviru nastajajočih terminoloških slovarjev na Oddelku za terminologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Slovarski sestavki, vključeni v to delo, so nastali v okviru priprave naslednjih 8 terminoloških slovarjev z delovnimi naslovi: *Fizioterapevtski terminološki slovar*, *Gasilski terminološki slovar*, *Terminološki slovar geoinformatike*, *Gledališki terminološki slovar* (3. izd.), *Kriminalistični terminološki slovar*, *Meteorološki terminološki slovar*, *Računalniški terminološki slovar* in *Terminološki slovar živinoreje*.

Publikacija prinaša 1450 slovarskih sestavkov, in sicer 214 s področja fizioterapije, 469 s področja gasilstva, 120 s področja geoinformatike, 181 s področja gledališča, 53 s področja kriminalistike, 51 s področja meteorologije, 305 s področja računalništva in 57 s področja živinoreje.

Ker terminološki slovarji praviloma nastajajo več let, so letne objave namenjene seznanjanju zainteresirane javnosti s slovarskimi sestavki, ki so bili napisani in do določene mere usklajeni ter potrjeni v koledarskem letu 2024. Objavljeni slovarski sestavki bodo v končni različici slovarjev lahko še spremenjeni, saj se pri terminološkem delu ves čas ureja in usklajuje celotni pojmovni sistem stroke. Ob tem naj omenimo, da pričujoča publikacija ne vsebuje slovarskih sestavkov, ki so bili v preteklem letu le popravljeni ali usklajeni z novimi slovarskimi sestavki.

Med slovarskimi sestavki je 1226 polnih slovarskih sestavkov, ki vsebujejo termin, slovnične podatke, definicijo, morebitne sinonime in kratice ter tujejezične ustreznike, in 224 kazalčnih slovarskih sestavkov, ki uporabnika usmerjajo na prednostni termin.

Slovarski sestavki so navedeni po strokovnih področjih oziroma slovarjih, znotraj njih pa po abecedi. Ker terminografsko delo na Oddelku za terminologijo temelji na pojmovnem pristopu, so v delo vključeni le termini kot poimenovanja za pojme, ki so opredeljeni kot enote znanja na določenem strokovnem področju, medtem ko vanj npr. niso vključena lastna imena, tj. imena društev, fakultet, podjetij itd.

Publikacija v okviru posameznih strokovnih področij praviloma ne vsebuje terminov sorodnih strok, ki se v stroki sicer uporabljajo, a so definirani enako kot v primarni stroki. Tako med slovarskimi sestavki s področja kriminalistike npr. ni vseh pravnih terminov, ki se uporabljajo na tem področju, na področju računalništva pa ni matematičnih terminov, ki se uporabljajo na tem področju. Ponekod pa je zaradi

interdisciplinarnosti področja vključenih nekaj terminov, ki segajo na bližnja strokovna področja. Tako je npr. med slovarskimi sestavki s področja gasilstva navedenih tudi nekaj terminov s področja urgentne medicine, npr. *dihalni balon*.

Terminologija je dinamično področje, ki sledi hitremu razvoju in specializaciji strok v sodobnem svetu. Zato bomo uredniki in avtorji slovarskih sestavkov hvaležni za morebitne pripombe, popravke in komentarje, ki jih bomo upoštevali pri končni izdaji posameznega terminološkega slovarja.

Metodološka izhodišča

Pri nastajanju slovarskih sestavkov sodelujejo področni strokovnjaki (kot avtorji so navedeni v kolofonu) in jezikoslovci terminologi. Slovarski sestavki so izdelani s specializiranim računalniškim programom SlovarRed 2.1, ki je bil razvit na Oddelku za terminologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Program je namenjen terminografski obdelavi gradiva, ki vključuje vnašanje, urejanje in izpisovanje slovarskih sestavkov po različnih kriterijih ter končno pripravo besedila za tisk in pripravo podatkov za elektronsko objavo.

Slovarski sestavki so izdelani na podlagi pojmovnega pristopa, kar pomeni, da so termini obravnavani kot poimenovanja za pojme, ki so med seboj povezani v pojmovni sistem stroke. Podobno so termini povezani v poimenovalni sistem stroke. To pomeni, da je pri terminološkem delu treba upoštevati medsebojna razmerja med pojmi. Ta so lahko izražena eksplicitno, npr. s kazalko, ki nakazuje sinonimno razmerje, ali implicitno, npr. hierarhično razmerje nad- in podrejenosti, ki je izraženo v okviru definicije.

Terminološko delo poteka po pojmovnih skupinah, kar pomeni, da so skupaj obravnavani npr. termini, ki obravnavajo vrste fizioterapevtskih testov (npr. *aprehenzijski test*, *Bragardov test*, *fleksijsko-rotacijski test*, *Kiblerjev test*). Ker se hkrati obravnavajo povezani pojmi, je lažje opisati razlikovalne značilnosti med njimi in tudi na ravni definicij vzpostaviti ustrezna medpojmovna razmerja.

Gradivna osnova za izdelavo slovarskih sestavkov so praviloma specializirani korpusi, ki so sestavljeni iz strokovnih besedil obravnavanega področja, med katerimi prevladujejo zlasti znanstveni članki, zaključna dela na različnih stopnjah dodiplomskega in podiplomskega študija, visokošolski učbeniki in znanstvene monografije. Na podlagi specializiranega korpusa se z luščenjem terminoloških kandidatov oblikuje geslovnik, ki je seznam terminov, relevantnih za določeno strokovno področje, in predstavlja izhodišče za terminografsko delo. V fazi izdelave slovarskih sestavkov pa se specializirani korpus uporablja tudi za sprotno preverjanje slovarskih rešitev, pri tem so v pomoč tudi sekundarni viri, tj. sorodni terminološki slovarji in leksikoni.

Normativnost

Slovarski sestavki imajo lahko poleg osnovne opisovalne vloge tudi predpisovalno vlogo, ki se kaže predvsem takrat, ko za en pojem obstaja več terminov. V teh primerih se poskuša rabo normativno določiti z uporabo kazalke, ki uporabnika usmerja k prednostnemu terminu, kar pripomore k poenotenju terminologije. Pri tem so pomembna terminološka načela. Štiri temeljna terminološka načela so:

- načelo ustaljenosti (prednost ima termin, ki je v rabi pogostejši),
- načelo jezikovnosistemske ustreznosti (termin mora biti v skladu s pravili knjižnega jezika),
- načelo gospodarnosti (prednost ima krajši termin),
- jezikovnokulturno načelo (prednost ima termin domačega izvora).

Poleg temeljnih načel se uporabljajo tudi tri druga terminološka načela:

- načelo vsebinske ustreznosti (termin ustrezno označuje pojem glede na njegove značilnosti),
- načelo usklajenosti s pojmovnim sistemom (termin na poimenovalni ravni izraža povezanost pojma s sorodnimi pojmi),
- načelo optimalne strukture (pri večbesednih terminih se izbere struktura, ki v besedilih zagotavlja čim večjo stabilnost).

Opozoriti pa velja, da terminologija nobene stroke ni povsem trdno določena, zato se lahko v nekaterih okoliščinah (npr. nova spoznanja v stroki, izrazita uveljavitev enega od sinonimov v rabi) tudi ustaljeni termini zamenjajo.

Zgradba slovarskega sestavka

Termini so med seboj povezani v terminološki sistem, ki odraža pojmovni sistem stroke, in so prikazani v slovarskih sestavkih, ki so polni, kazalčni ali sestavljeni. Najpogostejši so polni slovarski sestavki, ki vsebujejo vse podatke o terminu. Primer iz kriminalističnega slovarja:

prevzgojni dóm -ega -a **m** ustanova
zaprtega tipa, v katero so s sklepom sodišča o
vzgojnem ukrepu za določen čas nameščeni
mladoletni storilci kaznivih dejanj, namenjena
pa je njihovi vzgoji in izobraževanju
ang.: juvenile detention centre, youth detention
centre

Manj je kazalčnih slovarskih sestavkov, ki usmerjajo na prednostni termin. Primer iz fizioterapevtskega slovarja:

funkcijska mobilnost -e -i **ž** → funkcijska premičnost

Redko pa se pojavijo tudi sestavljeni slovarski sestavki. Primer iz računalniškega slovarja:

izjéma -e ž **1.** element programskega jezika, običajno vrednost vnaprej določenega podatkovnega tipa, s katerim se program odzove v primeru napake ali nedopustne situacije
ang.: exception
2. → programska prekinitev

V nadaljevanju so podrobneje prikazani in razloženi posamezni elementi slovarskega sestavka.

Iztočnica in z njo povezani podatki

Termin ima v slovarskem sestavku status iztočnice, ki je lahko enobesedna ali večbesedna. Praviloma je naveden v ednini, le izjemoma v množini. Besednovrstno so iztočnice samostalniki ali samostalniške besedne zveze. Primer enobesedne iztočnice iz meteorološkega slovarja:

hídrometeór -ja m delec v ozračju, ki je lahko v trdnem, tekočem ali mešanem agregatnem stanju in je večinoma sestavljen iz vode, npr. kapljica, snežinka, sodra, toča
ang.: hydrometeor

Primer večbesedne iztočnice iz živinorejskega slovarja:

téstna populácia -e -e ž skupina kandidatov za selekcijo, za katere so na voljo le genomske informacije in se zanje s pomočjo napovednega modela izračuna direktne genomske plemenske vrednosti
ang.: testing population

Primer iztočnice v množini iz gasilskega slovarja:

vróča mésta -ih mést s mn. omejena mesta, na katerih se zaradi uporabljenih materialov in zbiranja toplote, zvišuje temperatura na površini in lahko predstavljajo mesto vžiga, npr. na strehah, ki imajo nameščene solarne panele
ang.: hot spot
nem.: Hot-Spot m

Vse iztočnice so onaglašene, pri čemer naglaševanje načeloma sledi *Slovenskemu pravopisu 2001*. Za poimenovanja, ki jih tam ni, je smiselno upoštevana raba v stroki. Iztočnicam sta pripisana roditeljska končnica in podatek o spolu. Primer za roditeljsko končnico in spol iz fizioterapevtskega slovarja:

dinamično ravnotežje -ega -a s

ravnotežje, ki je sestavljeno iz elementov proaktivnega in reaktivnega ravnotežja in pri katerem se prilagoditve telesne drže odvijajo pred in med gibanjem telesa in telesnih segmentov

ang.: dynamic balance

Kadar se sestavine termina v roditeljsku ne spremenijo, to označuje znak --. Primer iz živilorejskega slovarja:

deregresirana napoved plemenske vrednosti -e -i -- -- ž statistična prilagoditev

napovedi plemenske vrednosti, pri kateri se odstrani pristranskost zaradi različne količine informacij, ki so bile uporabljene pri genetskem vrednotenju, s čimer se napoved bolj približa pravi plemenski vrednosti

ang.: deregressed predicted breeding value, deregressed proof

V primeru kratic ali terminov, katerih sestavina je npr. citatni izraz ali tuje izlastnoimensko poimenovanje, je dodan izgovor. Primer izgovora iz računalniškega slovarja:

vrívanje kóde SQL -a -- -- [eskuèl] s

kibernetski napad na aplikacijo, ki uporablja relacijsko podatkovno bazo, pri katerem napadalec v aplikacijo pošlje kodo, zapisano v formatu strukturiranega povpraševalnega jezika, uspešna izvedba pa mu običajno omogoči povečan obseg dostopa do v njej shranjenih podatkov

ang.: SQL injection

Primer izgovora iz fizioterapevtskega slovarja:

Ashworthova léstevica -e -e [ášvortova]

ž lestvica z ocenami od 0 do 4, s katero se vrednoti upor, ki ga fizioterapevt čuti ob pasivnem premikanju sklepa, in se uporablja za oceno spastičnosti mišic pri pacientih z nevrološkimi motnjami, kot so možganska kap, multipla skleroza, cerebralna paraliza ali poškodba hrbtenjače

ang.: Ashworth scale

Kadar je iztočnica termin, ki označuje osebo, je v zaglavju navedena tudi ženska oblika. Primer z navedeno žensko obliko iz gledališkega slovarja:

statíst -a **m** statístka -e ž nastopajoči v predstavi
ali filmu, ki praviloma nima besedila in nastopa
zlasti v množičnih prizorih

Definicija

Definicija je najpomembnejša sestavina slovarskega sestavka. V njej niso zajeti vsi vidiki pojma, ampak je ta opredeljen razlikovalno glede na druge pojme, zlasti povezane pojme, v pojmovnem sistemu posameznega strokovnega področja. Terminološka definicija torej pojem uvršča v pojmovni sistem stroke. Glavne vrste terminoloških definicij so: intenzijska, ekstenzijska in intenzijsko-ekstenzijska. Najpogostejša je intenzijska definicija, ki temelji na podrobnem opisu lastnosti pojma – ugotovi se njegov nadrejeni pojem in naštejejo razločevalne lastnosti glede na povezane pojme. Primer intenzijske definicije iz fizioterapevtskega slovarja:

Tréndelenbúrgov tést -ega -a **m**
funkcijski test, pri katerem se opazuje nadzor
medenice pri stoji na eni nogi in se uporablja za
prepoznavanje šibkosti abduktornih mišic kolka,
npr. pri pacientih s prirojenim izpahom kolka
ang.: Trendelenburg test

Ker so v definiciji implicitno nakazana tudi razmerja med termini, npr. hierarhično razmerje nad- in podrejenosti, so povezani termini obravnavani skupaj. Tako je bil npr. v fizioterapevtskem slovarju termin *funkcijski test*, ki označuje nadrejeni termin, obravnavan skupaj s termini *ARAT test*, *submaksimalni test zmogljivosti*, *test enonožnega skoka* in *Trendelenburgov test*, ki označujejo podrejene pojme. Tako iz manjših terminoloških podsistemov nastajajo večji podsistemi. Vendar pa je treba opozoriti, da terminološki (pod)sistemi niso vedno dosledno izpeljani. Razlog je v tem, da so pojmi na določnem področju lahko definirani z različnih vidikov.

Drugi tip definicije je ekstenzijska definicija, ki je sestavljena iz naštevanja vseh posameznih objektov, ki pripadajo pojmu. Pogosto je nemogoče naštet vse objekte, poleg tega pa ta tip definicije pojma ne uvršča v pojmovni sistem stroke, zaradi česar je redka. Tretji tip pa je intenzijsko-ekstenzijska definicija, ki združuje lastnosti intenzijske in ekstenzijske definicije, torej pojem uvrsti v pojmovni sistem, hkrati pa našteje tudi objekte, ki mu pripadajo. Primer intenzijsko-ekstenzijske definicije iz gasilskega slovarja:

požárni alárm -ega -a **m** signal, ki je sprožen
preko požarne centrale in ki uporabnikom
stavbe z avtomatskim sistemom za javljanje
požara naznanja začetek evakuacije, in
sicer kot zvočni signal s hupanjem sirene ali
predvajanjem posnetih govornih navodil in
svetlobni signal z utripanjem luči
ang.: escape alarm, fire alarm
nem.: Brandalarm **m**, Feueralarm **m**

Iztočnica ima največkrat eno definicijo, lahko pa se zgodi, da sta definiciji dve ali pa jih je celo več. V takih primerih so definicije oštevilčene. Več definicij pomeni, da isti termin označuje več pojmov. Primer iztočnice z dvema definicijama iz gledališkega slovarja:

prodúkcija -e ž **1.** zaključni, pogosto izpitni nastop učencev umetniških šol, na katerem učenci predstavijo svoja umetniška dela, npr. gledališko uprizoritev, plesni ali glasbeni nastop, likovno razstavo, ki so jih v času določenega izobraževalnega obdobja ustvarjali pod vodstvom svojih mentorjev **2.** proces nastajanja gledališke uprizoritve, filma, plesnega ali glasbenega dogodka, ki poteka pod nadzorom producenta

Pojasnilo pred definicijo

Pred definicijo lahko po potrebi stoji tudi pojasnilo, ki pojem omeji glede na podpodročje znotraj stroke oz. glede na specifične okoliščine (npr. časovne, krajevne, v povezavi z določeno teorijo). Primer pojasnila iz računalniškega slovarja:

oglišče -a s v računalniški grafiki točka v prostoru z morebitnimi dodatnimi atributi, npr. barvo, normalo, teksturnimi koordinatami
ang.: vertex

Primer pojasnila iz gledališkega slovarja:

potujítev -tve ž po B. Brechtu dramaturški postopek rušenja gledališke iluzije s prekinitvami dogajanja, songi, nagovori, filmskimi vložki, komentarji, ki spreminja ustaljen način gledanja in mišljenja, s čimer vzpostavlja distanco do dogajanja na gledališkem odru in do odrskih likov in spodbuja kritičen odnos občinstva do prikazanih družbenih odnosov

Sinonim

Definiciji lahko sledi sinonim, ki uporabnika opozarja, da pojem označuje še en termin. Navedena sta lahko tudi dva sinonima ali več sinonimov. V slovarskem sestavku so navedeni za oznako **S**. Primer slovarskega sestavka z navedenim sinonimom iz kriminalističnega slovarja:

zménkarsko nasílje -ega -a s nasilje med osebama, ki sta v začetni fazi intimnega partnerskega razmerja, pa še ne živita v skupnem gospodinjstvu **S:** nasílje med zménkanjem
ang.: dating violence

Primer slovarskega sestavka z navedenima sinonimoma iz slovarja geoinformatike:

prikáz -a ž način predstavitve podatkov,
ki uporabniku omogoča vidno zaznavo
S: upodobítev, vizualizácia
ang.: visualisation
nem.: Visualisierung f

Kratice

Pojem lahko označuje tudi kratica, ki je načeloma enakovredna terminu in je v slovarskem sestavku navedena za oznako **K**. Primer slovarskega sestavka z navedeno kratiko iz gasilskega slovarja:

avtomátski systém za jávljanje požára -ega -a -- -- -- m požarni alarmni sistem, sestavljen iz požarne centrale, javljalnikov različnih vrst, naprave za oddajanje požarnega alarma ter povezave do varnostno nadzornega centra in gasilske enote, ki samodejno zazna požar, prenese informacijo do stalno zasedenega delovnega mesta ter po potrebi sproži požarni alarm in druge predvidene ukrepe, npr. zapiranje požarnih vrat, zaustavitev klimatizacije ter spust osebnih dvigal v pritličje **K:** AJP
ang.: automatic fire detection and alarm system
nem.: Brandmeldesystem n

Pojem lahko označuje tudi prevzeta kratica iz tujega jezika, najpogosteje iz angleščine. Tudi tovrstne kratice so navedene za oznako **K**. Primer slovarskega sestavka s prevzeto kratiko iz živinorejskega slovarja:

stándardna napáka napôvedi -e
-e -- ž koren iz variance napake napovedi, ki določa interval zaupanja napovedi plemenske vrednosti **K:** SEP
ang.: SEP, standard error of prediction

Kazalčni slovarski sestavek

Vsak sinonim je prikazan tudi v samostojnem slovarskem sestavku, in sicer v kazalčnem slovarskem sestavku, ki vsebuje vse jezikovne podatke, vezane na termin, namesto definicije pa je navedena kazalka (→) na prednostni termin. Primer kazalke iz kriminalističnega slovarja:

nasílje med zménkanjem -a -- -- s →
zménkarsko nasílje

Primer kazalk iz slovarja geoinformatike:

upodobítev -tve *ž* → prikáz

vizualizácija -e *ž* → prikáz

Tudi kratice so navedene kot samostojne iztočnice, ki so opremljene z jezikovnimi podatki in dvosmerno puščico (↔), ki označuje enakovredno razmerje med kratico in terminom. Primer kratice, tvorjene iz slovenskega termina, iz gasilskega slovarja:

AJP -ja [ajəpə] *m* ↔ avtomátski sistém za jávľjanje požára

Primer kratice, tvorjene iz tujejezičnega termina, iz žvínorejskega slovarja:

SEP -a [sép] *m* ↔ stándardna napáka napôvedi

Tujejezični ustrezniki

Pod definicijo so lahko dodani tujejezični ustrezniki. Večinoma je dodan en ustreznik, če pa za slovenski termin v posameznem jeziku obstaja več ustreznikov, jih je navedenih več. Slovarski sestavki s področja fizioterapije, kriminalistike, meteorologije, računalništva in žvínoreje imajo navedene angleške ustreznike. Slovarski sestavki s področja gasilstva in geoinformatike imajo poleg angleških še nemške ustreznike, pri katerih je dodan tudi podatek o spolu in številu pri množinskih samostalnkih. Slovarski sestavki s področja gledališča v tej publikaciji nimajo navedenih ustreznikov. Primer angleškega ustreznika iz meteorološkega slovarja:

diabátno segrévanje -ega -a *s* segrevanje
zraka, ki nastane kot posledica izmenjave
toplote ali snovi z okolico
ang.: adiabatic heating

Primer angleškega ustreznika in dveh nemških ustreznikov iz slovarja geoinformatike:

línija lêta -e -- *ž* krivulja, po kateri se giblje
zrakoplov med zajemom podatkov
ang.: flight line
nem.: Fluglinie f, Flugstrecke f

Ker pojmovni sistemi strok med jeziki niso povsem prekrivni, za nekatere slovenske termine tujejezični ustrezniki ne obstajajo, kar je označeno z dvema črticama (--), ki sta navedeni na mestu tujejezičnega ustreznika. Primer slovarskega sestavka brez angleškega ustreznika iz meteorološkega slovarja:

m්රzli dán -ega dnéva *m* 24-urno obdobje, ko
je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi -10
°C ali manj
ang.: --

Krajšave in oznake

□	oglati oklepaj za navajanje izgovora
1., 2.	oznaka definicij v polnem slovarskem sestavku
(1, 2)	oznaka definicij v kazalčnem slovarskem sestavku
→	enosmerna puščica za usmerjanje k prednostnemu terminu
↔	dvosmerna puščica za vzpostavljanje enakovrednega razmerja pri kraticah
ang.	angleško
f	femininum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza ženskega spola pri nemških ustreznikih
fr.	francosko
K	oznaka za navajanje kratic
m	1. samostalnik ali samostalniška besedna zveza moškega spola; 2. maskulinum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza moškega spola pri nemških ustreznikih
mn.	samostalnik ali samostalniška besedna zveza v množini
n	neutrum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza srednjega spola pri nemških ustreznikih
nem.	nemško
pl.	plural: samostalnik ali samostalniška besedna zveza v množini pri nemških ustreznikih
S	oznaka za navajanje sinonimov
s	samostalnik ali samostalniška besedna zveza srednjega spola
ž	samostalnik ali samostalniška besedna zveza ženskega spola

Fizioterapevtski terminološki slovar

análna tláčna sonda -e -e -e **ž** → análni manométer

análni manométer -ega -tra **m**
fizioterapevtska naprava s sondo za merjenje tlaka v zadnjiku ob mirovanju mišic medeničnega dna ali med njihovo hoteno kontrakcijo, ki se uporablja npr. pri obravnavi analne inkontinence **S**: análna tláčna sonda

ang.: anal manometer

anticipatórno ravnotéžje -ega -a **s** → próaktivno ravnotéžje

aprehenzijski tést -ega -a **m**
provokacijski test, pri katerem fizioterapevt pasivno izvaja gib v preiskovanem sklepu, dokler ga pacient ne ustavi zaradi strahu pred izpahom ali zaradi bolečine, in se uporablja npr. za ugotavljanje anteriorne stabilnosti v ramenskem sklepu ali stabilnosti pogačice

ang.: apprehension test

ÁRAT tést -- -a **m** funkcijski test, ki je sestavljen iz 19 nalog, s katerimi se preverja prijemanje, držanje, natančnost in groba gibalna funkcija zgornjega uda, in se uporablja zlasti pri pacientih po možganski kapi in nezgodni možganski poškodbi

ang.: action research arm test, ARAT

Ashworthova léstnica -e -e [ášvortova]

ž lestnica z ocenami od 0 do 4, s katero se vrednoti upor, ki ga fizioterapevt čuti ob pasivnem premikanju sklepa, in se uporablja za oceno spastičnosti mišic pri pacientih z nevrološkimi motnjami, kot so možganska kap, multipla skleroza, cerebralna paraliza ali poškodba hrbtenjače

ang.: Ashworth scale

àsímétrično recipróčno bílaterálno gíbanje -ega -ega -ega -a **s** bilateralno gibanje pri PNF pristopu, pri katerem se uda sočasno gibljeta v nasprotnih diagonalah in v

nasprotni smeri, npr. gib fleksije in abdukcije desnega uda ter ekstenzije in addukcije levega uda

ang.: asymmetrical reciprocal bilateral movement

ASLR -ja [asələrə] **m** krat. → tést aktívnega dvíga nôge

Bêrgova léstnica -e -e **ž** lestnica z ocenami od 0 do 4, s katero se vrednoti izvedba 14 gibalnih nalog za preverjanje statičnega in dinamičnega ravnotežja, npr. vstajanje s stola ali stoja z zaprtimi očmi, ter se uporablja zlasti za oceno tveganja za padce pri starejših odraslih in nevroloških bolnikih, npr. po možganski kapi **S**: Bêrgova léstnica ravnotéžja

ang.: Berg balance scale

Bêrgova léstnica ravnotéžja -e -e -- **ž** → Bêrgova léstnica

BESTest -a [bêst tést] **m** klinični test, ki je sestavljen iz 36 nalog, s katerimi se preverjajo zlasti biomehanske omejitve, npr. meje stabilnosti, prehodi v višje položaje, odzivi nadzora drže na zunanje motnje, in se uporablja za pomoč pri ugotavljanju vzrokov motenj ravnotežja ali oceno tveganj za padce **S**: tést ravnotéžnih systémov

ang.: balance evaluation systems test, BESTest

Bobath pristòp -- -ópa [bóbat] **m**

nevrorehabilitacijski pristop, pri katerem se zlasti z uporabo facilitacije, stimulacije in inhibicije spodbuja učinkovitejše gibalne vzorce in zmanjšuje kompenzacijske gibe pri posameznikih z motnjami v funkciji, gibanju, nadzoru drže zaradi okvar osrednjega živčnega sistema

ang.: Bobath concept

Bórgova léstnica -e -e **ž** samoocenjevalna lestnica z ocenami od 6 do 20 ali od 0 do 10, s katero posameznik oceni intenzivnost

občutenja telesnega napora med telesno dejavnostjo

ang.: Borg rating of perceived exertion, RPE

Bragárdov tést -ega -a **m** provokacijski test, ki dopolnjuje Lasègueov test tako, da fizioterapevt ob pojavu ostre in sevajoče bolečine pri pacientu spusti njegovo nogo tik pod bolečinski prag in mu stopalo potegne v dorzalno fleksijo do točke, v kateri se enaka bolečina ponovi, ter se uporablja zlasti za diagnosticiranje radikulopatije v spodnjem delu hrbta

ang.: Bragard's test

cervikogéni glavobòl -ega -ôla **m** unilateralna topa bolečina v glavi, ki je prenesena iz kostnih in mehko tkivnih struktur zgornje vratne hrbtenice ter se širi naprej proti čelu in je navadno združena z omejenim obsegom gibov v vratni hrbtenici

ang.: cervicogenic headache

Constant-Murleyjeva léstsvica -e -e [kònstant mərlijeva] **ž** lestvica z razponom točk od 0 do 100, s katero se vrednoti funkcija po poškodbi ali okvari ramenskega sklepa in je sestavljena iz samoocene, pri kateri pacient ocenjuje intenziteto bolečine ter opravljanje vsakodnevnih dejavnosti, in fizioterapevtskih meritev mišične zmogljivosti ramenskih mišic ter aktivnega obsega gibljivosti ramenskega sklepa brez bolečine

ang.: Constant-Murley score

Cyriax pristòp -- -ópa [círiaks] **m** fizioterapevtski pristop, pri katerem se s provokacijskimi testi sistematično diagnosticira strukturne okvare mišično-skeletnega sistema in se jih obravnava s trakcijo, manipulacijo in globoko prečno frikcijsko masažo ter je namenjen predvsem zmanjšanju bolečine in povečanju obsega giba

ang.: Cyriax approach

časóvno mérjeni tést vstáni in pójdi -- -ega -a -- -- -- **m** funkcijski test, pri katerem se meri čas za izvedbo vstajanja s stola, hoje na razdalji treh metrov, obrata in hoje nazaj do stola ter usedanja in s pomočjo katerega se ocenjuje ravnotežje, premičnost, mišična zmogljivost, funkcija spodnjih udov ter ocena tveganja za padce, npr. pri starejših odraslih

ang.: timed up and go test, TUG test

desetmétrski tést hóje -ega -a -- **m** funkcijski test, pri katerem skuša pacient čim

hitreje opraviti 10 metrov dolgo pot in se uporablja za oceno funkcionalne premičnosti, zlasti pri pacientih s srčno-žilnimi, mišično-skeletnimi in nevrološkimi okvarami

ang.: 10 meters walk test, 10MWT

dinámíčna posturografíja -e -e **ž** diagnostični in terapevtski postopek, pri katerem se s pomočjo nagibne pritiskovne plošče in/ali video analize položaja telesa v prostoru med stojo ob zunanjih motnjah ocenjuje posameznikovo sposobnost nadzora drže in ravnotežja ter se zlasti pri ljudeh z okvarami živčevja uporablja za diagnosticiranje okvar ravnotežja in za vadbo ravnotežja

ang.: dynamic posturography

dinámíčno ravnotéžje -ega -a **s** ravnotežje, ki je sestavljeno iz elementov proaktivnega in reaktivnega ravnotežja in pri katerem se prilagoditve telesne drže odvijajo pred in med gibanjem telesa in telesnih segmentov

ang.: dynamic balance

dinamométer prijéma -tra -- **m** merilni instrument, ki ga preiskovanec drži in stiska z roko ter se uporablja za merjenje izometrične sile flektornih mišic prstov roke **S**: róčni dinamométer (2)

ang.: hand grip dynamometer

dinamometríja prijéma -e -- **ž** merjenje izometrične sile flektornih mišic prstov roke, pri kateri posameznik stiska ročico dinamometra prijema in se uporablja za fizioterapevtsko diagnostiko ter merjenje sprememb v mišični zmogljivosti roke **S**: róčna dinamometríja (2)

dokomôlčna bér gla -e -e **ž** → podkomôlčna bér gla

dvójna nalóga -e -e **ž** fizioterapevtska tehnika, pri kateri se primarna naloga, običajno motorična spretnost, ki od posameznika zahteva usmerjeno pozornost, izvaja sočasno s sekundarno nalogo, ki je navadno mentalna ali kognitivna, in se uporablja zlasti v nevrofizioterapiji za testiranje ali urjenje nadzora gibanja pri zmanjšani pozornosti

ang.: dual task

edukátor medeníčnega dnà -ja -- -- **m** pripomoček s sondo za vstavev v nožnico in zunanjim indikatorjem za vidno povratno

informacijo o pravilnosti izvedbe kontrakcije mišic medeničnega dna, ki se uporablja zlasti za orientacijsko oceno zmogljivosti in vadbo mišic medeničnega dna

ang.: educator, pelvic floor exercise indicator

elastični lepilni trák -ega -ega -ú

m tekstilni trak, ki se ga nalepi na kožo z namenom zmanjšanja bolečine in otekline ali zagotavljanja podpore sklepom in mišicam ter se uporablja zlasti po poškodbah ali okvarah mišično-skeletnega ali limfnega sistema

S: kineziološki trák

ang.: kinesio tape

FÁBER tést -- -a **m** provokacijski test, pri katerem pacient leži na hrbtu, njegov spodnji ud je flektiran, abduciran in v kolku zunanje rotiran tako, da je gleženj na nasprotnem stegnu proksimalno od kolena, medtem ko fizioterapevt stabilizira nasprotno stran medenice ter z drugo roko potisne pacientovo koleno navzdol proti podlagi, in se uporablja za ugotavljanje mišično-skeletnih okvar, npr. v kolku, sakroiliakalnem sklepu, sramnični zrasti

S: Patrick-Kúbisov tést

ang.: figure four test, Patrick-Kubis test, Patrick's test

Finkelsteinov tést -ega -a [finkelštajnov]

m provokacijski test, pri katerem pacient naredi pest s palcem v dlani in izvede ulnarno abdukcijo v zapestju ter se uporablja za ugotavljanje okvare m. ekstensor pollicis longus in m. abductor pollicis longus, npr. pri sindromu De'Quervaine

ang.: Finkelstein's test

fízična mobílnost -e -i ž → telésna premíčnost

fízična premíčnost -e -i ž → telésna premíčnost

fizioterapévtsko presêjanje -ega -a **s** postopek prepoznavanja znakov in simptomov ter njihovega označevanja s sistemom zastavic pri fizioterapevtskem pregledu, s katerim fizioterapevt oceni stopnjo svojega dvoma, ali je pacient primeren za fizioterapevtsko obravnavo ali je potrebna napotitev na nadaljnjo diagnostiko

ang.: screening

fléksijsko-rotacíjski tést -ega -a **m** klinični test, pri katerem pacient leži na hrbtu, fizioterapevt pa ocenjuje obseg giba rotacije glave v obe smeri pri popolni fleksiji vratu

in se uporablja za oceno obsega gibljivosti v zgornji vratni hrbtenici, zlasti pri bolnikih s cervikogenim glavobolom

ang.: cervical flexion-rotation test

funkcíjska mobílnost -e -i ž → funkcíjska premíčnost

funkcíjska premíčnost -e -i ž človekova fiziološka sposobnost, da se samostojno in varno giblje v različnih okoljih in da lahko opravlja naloge vsakdanjega življenja doma, v službi in v skupnosti **S:** funkcíjska mobílnost, funkcionalna premíčnost

ang.: functional mobility

funkcionalna premíčnost -e -i ž → funkcíjska premíčnost

globálna léstevica za océno spremémbe -e -e -- -- ž → léstevica GRC

goniométer -tra **m** digitalni ali analogni merilni instrument za merjenje obsega giba in položaja sklepa, ki se uporablja pri postavljanju fizioterapevtske diagnoze in pri spremljanju gibljivosti pacienta **S:** kotomér

ang.: goniometer, protractor

goniometríja -e ž fizioterapevtski postopek za kvantitativno merjenje aktivnega ali pasivnega obsega giba in položaja sklepa v vseh treh anatomskih ravninah, ki se uporablja pri postavljanju fizioterapevtske diagnoze in pri spremljanju gibljivosti pacienta

ang.: goniometry

gravitacíjski goniométr -ega -tra **m** goniometer, sestavljen iz ploščate posodice s 360-stopinjsko merilno skalo, ki je napolnjena z zrakom ali tekočino, in inklinacijske igle, ki za merjenje obsega giba izkorišča silo težnosti **S:** gravitacíjski kotomér, inklinométr

ang.: gravity goniometer, inclinometer

gravitacíjski kotomér -ega -a **m** → gravitacíjski goniométr

Harrisova kôlčna léstevica -e -e -e [hêrisove] ž → Harrisova léstevica

Harrisova léstevica -e -e [hêrisova] ž lestvica z razponom točk od 0 do 100, s katero se vrednoti funkcijo pri posameznikih z različnimi okvarami kolka ali po vstavitvi endoprotez in ocenjuje intenziteta bolečine, sposobnost za izvajanje vsakodnevnih dejavnosti, hoja, obseg gibljivosti in odsotnost

deformacij v kolčnem sklepu **S**: Harrisova kôlčna léstevica
ang.: Harris hip score, HHS

hípereksténzija -e ž **1.** prekomerni izteg sklepa, ki poteka v sagitalni ravnini in frontalni osi

ang.: hyperextension

2. prekomerno iztegnjeni položaj sklepa v sagitalni ravnini in frontalni osi

ang.: hyperextension

hómolaterálno gíbanje -ega -a s → ípsilaterálno gíbanje

invalídski vozíček -ega -čka m medicinski pripomoček v oblika stola z oporami za noge in štirimi kolesi z električnim ali ročnim pogonom, ki pacientom z začasno ali stalno nezmožnostjo za hojo omogoča mobilnost

ang.: wheelchair

ípsilaterálno gíbanje -ega -a s gibanje, pri katerem se zgornji in spodnji ud na isti strani telesa sočasno gibljeta v isti smeri, npr. gib fleksije desnega zgornjega in fleksije desnega spodnjega uda **S**: hómolaterálno gíbanje

ang.: homolateral movement, ipsilateral movement

izvédbeni tést -ega -a m → funkcijski tést

Kíblerjev tést -ega -a m klinični test, pri katerem fizioterapevt s palcem in kazalcem prime kožno gubo in jo dvigne, s čimer ugotavlja njeno debelino, konsistenco, občutljivost, odpor pri dvigu in premikanju gube, ter se uporablja zlasti pri pacientih z bolečino v križu

ang.: Kibler fold test, Kibler's skin roll test

kineziolóški trák -ega -ú m → elástični lepílni trák

klínični tést -ega -a m diagnostični postopek, ki temelji na prepoznavanju znakov in simptomov, ki kažejo zlasti na okvare gibalnega sistema, in se uporablja za oblikovanje fizioterapevtske diagnoze, načrtovanje in spremljanje učinkov zdravljenja

ang.: clinical test

kljúčna tóčka nadzòra -e -e -- ž točka na telesu, preko katere fizioterapevt pri RNO pristopu za lajšanje ali zaviranje gibov, največkrat z dotikom roke ali dela roke, povzroči spremembe v telesni poravnavi pred

začetkom gibanja ali nadzira hitrost in smer gibanja

ang.: key point of control

knack téhnika -- -e [nêk] ž naučena spretnost časovno usklajene hotene kontrakcije mišic medeničnega dna pred povečanjem pritiska v trebušni votlini, s čimer se zmanjša ali prepreči nehoteno uhajanje urina **S**: prèdkontrákcijska mišic medeničnega dna

ang.: knack, pelvic floor pre-contraction

kombinírani gíb -ega -a m gib, ki je sestavljen iz osteokinematičnih in artrokinematičnih gibov v sklepih udov ali hrbtenice, npr. fleksija, lateralna fleksija v levo in rotacija v desno v prsni hrbtenici, in se pri fizioterapevtskem pregledu uporablja navadno kot provokacijski test

ang.: combined movement

kotomér -a m → gonióméter

krátki tést ravnotéžnih sistémov -ega -a -- -- m → míni BESTest

krížni Lasègueov tést -ega -ega -a [laségov] m provokacijski test, pri katerem pacient leži na hrbtu, fizioterapevt pa dviguje neprizadeti iztegnjen spodnji ud do položaja fleksije kolka, navadno med 30° in 70°, in se uporablja zlasti za diagnosticiranje radikulopatije v spodnjem delu hrbta **S**: krížni tést dvíga iztégnjene nôge

ang.: crossed over Lasègue's test, crossed straight leg raise test

krížni Lasègueov znák -ega -ega -a [laségov] m pozitiven izid krížnega Lasègueovega testa, ki se ob dvigu neprizadete iztegnjene noge kaže kot ostra sevajoča bolečina vzdolž prizadetega spodnjega uda

ang.: crossed over Lasègue's sign, crossed straight leg raise sign

krížni tést dvíga iztégnjene nôge -ega -a -- -- -- m → krížni Lasègueov tést

Lachmannov tést -ega -a [láhmanov] m provokacijski test, pri katerem pacient leži na hrbtu s fleksijo kolena med 20° in 30°, fizioterapevt pa z eno roko pridrži stegno nad kolenom, medtem ko z drugo roko potisne golenico navzgor, in se uporablja za diagnosticiranje poškodbe sprednje križne vezi

ang.: Lachmann test

Lasègueov tést -ega -a [laségov] **m**
provokacijski test, pri katerem pacient leži na hrbtu, fizioterapevt pa dviguje iztegnjen prizadeti spodnji ud do položaja fleksije kolka, navadno med 30° in 70°, in se uporablja zlasti za diagnosticiranje radikulopatije v spodnjem delu hrbta **S**: Lazárevičev tést, tést dvíga iztégnjene nôge
ang.: Lasègue's test, Lazarevič's test, SLRT, straight leg raise test

Lasègueov znák -ega -a [laségov] **m**
pozitiven izid Lasègueovega testa, ki se kaže kot ostra sevajoča bolečina, ki jo začuti pacient vzdolž prizadetega spodnjega uda
ang.: Lasègue's sign, Lazarevič's sign, SLR sign

Lazárevičev tést -ega -a **m** → Lasègueov tést

léstvica ÁSIA -e -- **ž** lestvica z ocenami od A do E, s katero se vrednoti površinska senzorika in zmogljivost mišic trupa ter se uporablja za oceno stopnje okvare hrbtenjače
ang.: American spinal injury association impairment scale, ASIA impairment scale

léstvica DASH -e -- [dêš] **ž** lestvica z razponom točk od 0 do 100, ki jih fizioterapevt dodeli na podlagi pacientovih odgovorov na 30 vprašanj o oceni funkcije in simptomov zgornjega uda, npr. bolečine, mravljinčenja, mišične šibkosti
ang.: DASH scale

léstvica FÍM -e -- **ž** lestvica z ocenami od 1 do 7, ki jo sestavljata motorična in kognitivna podlestvica ter se uporablja za merjenje stopnje neodvisnosti pri vsakodnevnih dejavnostih in kognitivnih sposobnostih, zlasti pri pacientih z nevrološkimi, ortopedskimi ali drugimi kroničnimi zdravstvenimi stanji
S: léstvica funkcijske nèodvísnosti
ang.: FIM, functional independence measure

léstvica funkcijskih zmóžnosti
-e -- -- **ž** lestvica z ocenami od 1 do 5 ali od 1 do 7, s katero se vrednoti kakovost in funkcionalnost gibanja, pri čemer se upošteva hitrost, koordinacija in natančnost gibov, in se uporablja za oceno napredka pacienta in načrtovanje rehabilitacije
ang.: functional ability scale

léstvica gibalnih fúnkcij -e -- -- **ž**
lestvica z ocenami od 0 do 6, s katero se vrednoti sposobnost pacienta za izvajanje gibalnih funkcij, ki so povezane z

vsakodnevnimi dejavnostmi, npr. obračanje na bok, usedanje čez rob postelje, in se uporablja za oceno napredka in načrtovanje rehabilitacije pri odraslih pacientih po možganski kapi **S**: léstvica MÁŠ
ang.: MAS, Motor Assessment Scale

léstvica GMFCS -e -- [gəməfəçəsə] **ž** sistem razvrščanja s stopnjami od 1 do 5, s katerim se vrednoti sposobnost sedenja, spreminjanja položajev in premičnosti pri vsakodnevnih nalogah pri otrocih s cerebralno paralizo, pri čemer se upošteva stopnja samostojnosti gibanja in potreba po pripomočkih ali tuji pomoči
ang.: GMFCS, gross motor function classification system

léstvica GRC -e -- [gəɾəçə] **ž**
samoocenjevalna lestvica z enajstimi opisnimi stopnjami, s katero se spremlja in vrednoti zaznavanje sprememb v zdravju ali funkcijskem stanju skozi čas, v primerjavi z določenim preteklim stanjem, npr. po odstranitvi mavca po zlomu kosti ali po končani fizioterapiji **S**: globálna léstvica za océno spremémbe
ang.: global rating of change scale, GRC scale

léstvica gróbe gibalne fúnkcije 66
-e -- -- -- [šéstinšéstdeset] **ž** lestvica z ocenami od 0 do 3, s katero se vrednoti izvajanje 66 gibalnih nalog med ležanjem, obračanjem, sedenjem, plazenjem, klečanjem, stojo, hojo, tekom in skakanjem ter se uporablja za oceno sposobnosti gibanja celega telesa, zlasti pri otrocih s cerebralno paralizo
ang.: GMFM-66, gross motor function measure 66

léstvica gróbe gibalne fúnkcije 88
-e -- -- -- -- [óseminósemdeset] **ž** lestvica z ocenami od 0 do 3, s katero se vrednoti izvajanje 88 gibalnih nalog med ležanjem, obračanjem, sedenjem, plazenjem, klečanjem, stojo, hojo, tekom in skakanjem ter se uporablja za oceno sposobnosti gibanja celega telesa pri otrocih s cerebralno paralizo in Downovim sindromom
ang.: GMFM-88, gross motor function measure 88

léstvica MÁŠ -e -- **ž** → léstvica gibalnih fúnkcij

léstvica o bolníkovem celovítem vtísu o spremémbah -e -- -- -- -- -- **ž**
→ léstvica PGIC

léstvica PGIC -e -- [pəgəicə] **ž** samoocenjevalna lestvica s sedmimi opisnimi stopnjami, s

katero se spremlja in vrednoti zaznavanje sprememb v zdravju ali funkcijskem stanju skozi čas, v primerjavi z določenim preteklim stanjem, npr. po odstranitvi mavca po zlomu kosti ali po končani fizioterapiji **S**: lestvica o bolnikovem celovitem vtisu o spremembah
ang.: patient global impression of change, PGIC scale

léstevica sámozaúpanja pri ravnotéžju -e -- -- -- **ž** lestvica z razponom točk od 0 do 100, ki jih fizioterapevt dodeli glede na pacientove odgovore na 16 vprašanj o zaupanju v lastno ravnotežje pri vsakodnevnih dejavnostih, npr. pri hoji po stopnicah, vstajanju s stola, in se uporablja zlasti za oceno tveganja za padce pri starejših odraslih in nevroloških bolnikih
ang.: ABC scale, activities-specific balance confidence

léstevica učinkovitosti pri pádcih -e -- -- -- **ž** lestvica z razponom točk od 16 do 64, ki jih fizioterapevt dodeli glede na pacientove odgovore na 16 vprašanj, s katerimi se ugotavlja prisotnost strahu pred padci pri vsakodnevnih dejavnostih, npr. pri hoji po stopnicah, vstajanju s stola, in se uporablja zlasti za oceno tveganja za padce pri starejših odraslih in nevroloških bolnikih
ang.: falls efficacy scale, FES

léstevica uravnávanja drže -e -- -- **ž** lestvica z razponom točk od 0 do 36, s katero se vrednoti izvedba 12 nalog za preverjanje stabilnosti v sedečem in stoječem položaju ter v prehodih med tema položajema in se uporablja za oceno ravnotežja pri pacientih po možganski kapi
ang.: PASS, postural assessment scale for stroke patients

Leubejev in Dickejev tést -ega -- -ega -a [lôjbejev díkejev] **m** klinični test, pri katerem fizioterapevt z rokami premika podkožno vezivno tkivo in se uporablja za oceno zlasti njegove premečnosti in voljnosti, npr. pri pacientih z nefiziološko torakalno kifozo
ang.: Leube-Dicke test

Lysholmova léstevica za koléno -e -e -- -- [lísholmova] **ž** samoocenjevalna lestvica z razponom točk od 0 do 100, s katero se vrednoti pacientova funkcija po poškodbi ali okvari kolena in pri kateri pacient beleži podatke o prisotnosti bolečine pri različnih dejavnostih, npr. hoji po stopnicah, o potrebi po uporabi bergel ter o drugih težavah,

npr. zaklepanju sklepa, oteklini, šepanju, nestabilnosti
ang.: Lysholm knee scoring scale

manšétna utéž -e -í **ž** fizioterapevtski pripomoček za dodajanje zunanje sile na telo, ki se namesti okrog uda in se uporablja npr. za zmanjšanje tremorja ali pri vadbi mišične zmogljivosti
ang.: cuff weight

McKenzie pristòp -- -ópa [məkênzi] **m** fizioterapevtski pristop, pri katerem fizioterapevt z opazovanjem simptomov med izvajanjem ponavljajočih se gibov ali med zadrževanjem različnih položajev trupa razvršča posameznike z bolečino v vratu in hrbtu v skupine z okvaro sklepa, mehkih tkiv ali nefiziološko telesno držo ter pri obravnavi uporablja zlasti individualno prilagojene fleksijske in ekstenzijske vaje za hrbtenico
S: MDT, mehánična diagnóstika in terapija
ang.: McKenzie concept

MDT -ja [mædətə] **m** krat. → McKenzie pristòp

médio-láteralni tést korákanka -ega -a -- **m** → tést korákanka v štírih kvadráti

mehánična diagnóstika in terapija -e -e -- -e **ž** → McKenzie pristòp

míni BESTest -- -a [bêst tést] **m** klinični test, ki je sestavljen iz 14 nalog, s katerimi se preverjajo zlasti biomehanske omejitve, meje stabilnosti, prehodi v višje položaje, odzivi nadzora drže na zunanje motnje, in se uporablja za pomoč pri ugotavljanju vzrokov motenj ravnotežja ali za oceno tveganj za padce
S: krátki tést ravnotéžnih sistémov
ang.: mini-balance evaluation system test

míselna vádba -e -e **ž** ponavljanje gibalne naloge v mislih brez telesne izvedbe giba, ki vključuje miselno predstavo posamezne gibalne naloge ali dejavnosti v biomehansko pravilni izvedbi in jo izvajajo predvsem športniki in pacienti z nevrološkim okvarami v procesu motoričnega učenja
S: vizualizácija
ang.: mental practice, motor imagery training, visualisation

modificírana Ashworthova léstevica -e -e -e [ášvortova] **ž** lestvica z ocenami od 0 do 4 in dodatno stopnjo 1+, s katero se vrednoti upor, ki ga fizioterapevt čuti ob pasivnem premikanju sklepa, in se uporablja za oceno spastičnosti mišic pri pacientih z nevrološkim motnjami, kot so možganska kap, multipla

skleroza, cerebralna paraliza ali poškodba hrbtenjače

ang.: MAS, modified Ashworth scale

modificirana oxfordska lestvica

-e -e -e [óksfordska] ž lestvica z ocenami od 0 do 5, ki se uporablja za manualno oceno mišične zmogljivosti mišic medeničnega dna in pri kateri se lahko ocene zvišajo ali znižajo s predznakoma + in -

ang.: modified Oxford scale

modificirani tést pětih vstájanj

-ega -a -- -- m funkcijski test, pri katerem se meri čas, potreben za pet ponovitev spremembe telesnega položaja iz sedečega v stoječi položaj in obratno, pri čemer si pacient pomaga z rokami, in se uporablja za oceno funkcijske premičnosti pri osebah z nevrološkimi okvarami ali pri starejših odraslih

ang.: modified five times sit-to-stand, m5TSTS

modificirani tést senzórične interákci je in ravnotéžja

-ega -a -- -- m klinični test, pri katerem pacient stoji z nogami skupaj in poskuša ohraniti stabilnost in enak položaj najprej na trdi ter nato na mehki podlagi, pri čemer ima najprej odprte oči in nato zaprte, ter se uporablja za oceno motenj v proprioceptivnem in vestibularnem sistemu

ang.: modified clinical test of sensory interaction and balance

modificiran Tréndelenbúrgov tést

-ega -ega -a m funkcijski test, pri katerem se pri stoji na eni nogi ugotavlja prisotnost bolečine na sprednji ali zadnji strani medeničnega obroča in se uporablja za oceno okvar prenosa obremenitev preko sakroiliakalnega sklepa in sramnične zrasti

ang.: modified Trendelenburg test

motórična izvédba

-e -e ž hoteni premik

teles ali telesnega segmenta, ki je odvisen od mišične sile, natančnega nadzora izvedbe in hitrosti giba, odpornosti na utrudljivost mišic, motoričnih prilagoditev in spretnosti

ang.: motor performance

motórična kontróla

-e -e ž → nadzòr

gíbanja

motórična sprétnost

-e -i ž sposobnost izvajanja gibov natančno, koordinirano in učinkovito, ki vključuje interakcijo živčnega sistema, mišic in senzoričnih

povratnih informacij, kar omogoča izvedbo nadzorovanih in namenskih gibov

ang.: motor skill

motórični razvòj

-ega -ôja m postopno pridobivanje gibalnih sposobnosti pri posamezniku, npr. koordinacije, moči, vzdržljivosti, ravnotežja, gibljivosti, in lokomotorne, manipulativne ter stabilnostne spretnosti, ki temelji na zorenju telesa in čutno-gibalnih izkušnjah do zaključka adolescence

ang.: motor development

motórično učênje

-ega -a s proces, pri katerem se s telesno vadbo in v funkcijo usmerjeno vadbo ter ponavljanjem gibalnih vzorcev, povratnimi informacijami in izkušnjami pridobivajo nove in izboljšujejo obstoječe gibalne sposobnosti posameznika

ang.: motor learning

Myrin goniométer

-ega -tra [mírin] m → OB goniométer

nadométni gíb

-ega -a m → substitúcijski gíb

nadzòr gíbanja

-ôra -- m proces usmerjanja in prilagajanja funkcijskih hotenih gibov in telesne drže, ki ga na podlagi senzornih informacij usmerja centralno živčevje in vključuje tako preproste reflekse kot tudi kompleksno medmišično koordinacijo

S: motórična kontróla, živčno-mišični nadzòr

ang.: motor control

nihájni tést

-ega -a m klinični test, pri katerem se štejejo premiki goleni nazaj in naprej, ko fizioterapevt pasivno iztegnjeno koleno pacienta spusti in golen prosto zagiba, ter se uporablja za oceno spastičnosti pri pacientih z nevrološkimi okvarami, zlasti po možganski kapi

S: Wartenbergov tést

ang.: pendulum test, Wartenberg test

O'Brienov tést

-ega -a [obrájnov] m provokacijski test, pri katerem pacient sedi ali stoji z zgornjim udom v fleksiji 90°, horizontalni addukciji 15°, popolni notranji rotaciji v ramenskem sklepu in pronaciji podlahti, pri čemer potiska roko navzgor, medtem ko mu fizioterapevt nudi upor v nasprotni smeri, in se uporablja za oceno okvare akromioklavikularnega sklepa ali labruma v ramenskem sklepu

ang.: O'Brien test

OB goniométer -- -tra [obé] **m** goniometer, ki je sestavljen iz vrtljive na ploščico pritrjene ploščate posodice, napolnjene s tekočino ali zrakom, v kateri je 360-stopinjska merilna skala in magnetna igla, ki reagira na zemeljsko magnetno polje, ter inklinacijska igla, ki reagira na silo težnosti **S**: Myrin goniométer
ang.: Myrin gravity-reference goniometer

oxfordska lestvica -e -e [óksfordska] **ž** lestvica z ocenami od 0 do 5, ki se uporablja za manualno oceno mišične zmogljivosti skeletnih mišic in pri kateri se lahko ocene zvišajo ali znižajo s predznakoma + in -
ang.: Oxford scale

PÁD tést -- -a **m** → tést téhtanja higiénskega vlóžka

palpácia dorzálnega sákroiliakálnega ligamênta -e -- --
-- **ž** klinični test, pri katerem se tipa ligament neposredno pod kavdalnim delom spine iliake posterior superior, medtem ko pacient leži na trebuhu ali na boku, in se uporablja za oceno bolečine na dotik v sakroiliakalnem sklepu, npr. pri pacientih z bolečino v medeničnem obroču
ang.: long dorsal sacroiliac ligament palpation

palpácia srámnične zrasti -e -- --
ž klinični test, pri katerem se s tipanjem preiskuje anteriorna stran sramnične zrasti, medtem ko pacient stoji ali leži na hrbtu, in se uporablja za ugotavljanje bolečine v sramnični zrasti, npr. pri pacientih z bolečino v medeničnem obroču
ang.: symphysis pain palpation test

Patrick-Kúbisov tést -ega -a [pátrik] **m**
→ FÁBER tést

Patrickov znák -ega -a [pátrikov] **m**
pozitiven izid FABER testa, ki se kaže kot bolečina v sakroiliakalnem sklepu, kolku, dimljah ali kot omejitev giba zunanje rotacije v kolku
ang.: Patrick's sign

PÉDro léstvica -- -e **ž** lestvica z ocenami od 0 do 10, s katero se ocenjuje deset raziskovalnih meril in se uporablja za vrednotenje metodološke kakovosti randomiziranih nadzorovanih poskusov v fizioterapiji
ang.: PEDro scale

PERFECT shéma -- -e [pèrfekt] **ž** fizioterapevtski postopek za vaginalno

ali rektalno oceno jakosti, vzdržljivosti, ponovljivosti, hitrosti kontrakcije mišic medeničnega dna in zmožnosti elevacije posteriorne stene nožnice, kokontrakcije mišic medeničnega dna in mišice transversus abdominis ter časovne usklajenosti kontrakcije mišic medeničnega dna ob kašlju
ang.: PERFECT scheme

Phalenov tést -ega -a [fálenov] **m**
provokacijski test, pri katerem pacient 30–60 sekund zadržuje položaj volarne fleksije zapestja s sklenjenimi hrbtišči rok ter se uporablja za ugotavljanje okvar n. medianus, npr. pri sindromu zapestnega prehoda
ang.: Phalen's test

pnevmátska vádbena manšéta -e -e
-e **ž** fizioterapevtski pripomoček z napihljivimi komorami, nameščenimi na proksimalni del uda, ki se uporablja za zmanjšanje žilnega premera in oviranje krvnega pretoka v aktivnih mišicah pri ishemični vadbi
ang.: BFRE cuff, blood flow restricted exercise pneumatic cuff

PNF pristòp -- -ópa [peenèf] **m**
fizioterapevtski pristop, ki izkorišča proprioceptivne in eksteroceptivne dražljaje za izboljšanje gibalnih vzorcev udov in trupa ter vključuje principe motoričnega učenja in se uporablja zlasti pri rehabilitaciji nevroloških, ortopedskih in travmatoloških bolnikov
ang.: PNF concept

podkomôlčna bér gla -e -e **ž** bergla, ki nudi oporo za podlaket in se uporablja, kadar mišice in sklepi rok omogočajo razbremenitev teže telesa med hojo **S**: dokomôlčna bér gla
ang.: sub-elbow crutch

podpázdušna bér gla -e -e **ž** bergla, ki nudi oporo za ramenski sklep in se uporablja, kadar mišice in sklepi rok ne omogočajo razbremenitve teže telesa med hojo
ang.: axillary crutch

pòizométrična relaksácia -e -e **ž** → póstizométrična relaksácia

polifunkcionál ni voziček -ega -čka **m**
invalidski voziček, navadno na električni pogon z naslonom za glavo in roke, ki se uporablja pri pacientih s težjo obliko gibalne oviranosti
ang.: multifunctional wheelchair

poostrèni Rómbergov tést -ega
-ega -a **m** klinični test, pri katerem je pacient v tandemski stoji in poskuša ohraniti

stabilnost in enak položaj najprej z odprtimi in nato z zaprtimi očmi, pri čemer nihanje ali izguba ravnotežja lahko kaže na motnje v propioceptivnem ali vestibularnem sistemu, in se uporablja za natančnejšo oceno ravnotežja pri posameznikih, ki uspešno opravijo Rombergov test
ang.: sharpened Romberg test

posteriórni strížni tést -ega -ega -a **m**
→ 4P tést

posturálni tónus -ega -a **m** porazdelitev mišičnega tonusa zlasti v antigravitacijskih mišicah trupa, tako da lahko hkrati vzdržujejo držo proti gravitaciji in prilagodijo svojo osnovno napetost med spremembami telesne drže, npr. pri stoji, hoji, sedenju
ang.: postural tone

PPPP tést -- -a [pəpəpəpə] **m** → 4P tést

prèdkontrákcija míšic medeníčnega dnà -e -- -- -- **ž** → knack téhnika

próaktivno ravnotéžje -ega -a **s** ravnotežje, pri katerem se prilagoditve telesne drže zgodijo pred začetkom gibanja, da preprečijo pričakovane motnje in zagotovijo stabilnost telesa **S:** anticipatórno ravnotéžje
ang.: proactive balance

4P tést -- -a [štíri pà] **m** provokacijski test, pri katerem posameznik leži na hrbtu tako, da sta kolk in koleno v fleksiji 90°, in pri katerem fizioterapevt izvede nežen manualni pritisk na koleno v longitudinalni smeri vzdolž stegenice, pri čemer stabilizira nasprotno stran medenice, ter se uporablja za preverjanje prisotnosti bolečine v predelu sakroiliakalnega sklepa **S:** posteriórni strížni tést, PPPP tést
ang.: posterior pelvic pain provocation test, posterior shear test, PPPP test

quebeška léstevica -e -e [keběška] **ž** samoocenjevalna lestvica z ocenami od 0 do 5, s katero posameznik vrednoti vpliv bolečine v hrbtu na njegovo sposobnost izvajanja 20 nalog, npr. vstajanje s postelje, dvigovanje težkih predmetov, hoja na kratke in dolge razdalje, sedenje in vstajanje s stola
ang.: QBPDS, Quebec back pain disability scale

ravnotéžje -a **s** sposobnost ohranjanja težišča telesa nad podporno ploskvijo v mirovanju ali med gibanjem, na podlagi

vestibularnih, vidnih in somatosenzornih prilivov v osrednjem živčnem sistemu
ang.: balance

razbremenílna zánka -e -e **ž** fizioterapevtski pripomoček za zmanjšanje vpliva težnosti na telo, ki je zgoraj pritrjen na nosilec, spodnji del pa se namesti okrog uda ali medenice in se uporablja npr. pri telesni vadbi pacientov z izrazito šibkostjo skeletnih mišic
ang.: suspension sling

razvójno-nevrolóška obravnáva -e -e **ž** → RNO pristòp

reaktívno ravnotéžje -ega -a **s** ravnotežje, pri katerem se prilagoditve telesne drže zgodijo kot refleksni odgovor na zunanje motnje, ki delujejo na telo, in spreminjajo podporno ploskev ali težišče telesa
ang.: reactive balance

relokacíjski tést -ega -a **m** provokacijski test, pri katerem fizioterapevt med izvajanjem pasivnega giba abdukcije in zunanje rotacije v ramenskem sklepu posteriorno premakne sklepno površino, ki prekomerno drsi, ter se uporablja zlasti za potrditev anteriorne nestabilnosti v ramenskem sklepu
ang.: Jobe's relocation test, relocation test

RNO pristòp -- -ópa [rənáo] **m** nevrorehabilitacijski pristop, pri katerem se zlasti z uporabo facilitacije, stimulacije in inhibicije spodbuja učinkovitejše gibalne vzorce in zmanjšuje kompenzacijske gibe pri posameznikih z motnjami v normalnem motoričnem razvoju ali okvarami osrednjega živčnega sistema, in sicer zlasti pri dojenčkih in otrocih **S:** razvójno-nevrolóška obravnáva
ang.: NDT concept

robótsko podprta vádva hóje -- -e -e -- **ž** vadba hoje, pri kateri se z avtomatiziranimi elektromehanskimi napravami, npr. zunanjim skeletom, omogoči več ponovitev cikla hoje, različno intenziteto vadbe, razbremenitev telesne teže, pomoč pri izvajanju korakov in se uporablja zlasti pri pacientih, ki niso sposobni za samostojno hojo, npr. po poškodbah hrbtenjače, možganski kapi
ang.: robot assisted gait training

rôčna dinamometrija -e -e **ž** **1.** merjenje mišične sile, pri katerem preiskovanec pritiska, npr. z nadlahtjo, na ročni dinamometer, ki ga v rokah drži fizioterapevt, in se uporablja

za fizioterapevtsko diagnostiko in merjenje sprememb v mišični zmogljivosti mišic in mišičnih skupin, zlasti zgornjih in spodnjih udov

ang.: hand grip dynamometry, hand held dynamometry

2. → dinamometrija prijema

róčni dinamométer -ega -tra m 1. merilni instrument, ki ga fizioterapevt drži v roki in z njim pri preiskovancu meri izometrično silo mišic in mišičnih skupin, zlasti zgornjih in spodnjih udov

ang.: hand held dynamometer

2. → dinamométer prijema

Rómbbergov tést -ega -a m klinični test, pri katerem pacient stoji z nogami skupaj in poskuša ohraniti stabilnost in enak položaj najprej z odprtimi in nato z zaprtimi očmi, pri čemer nihanje ali izguba ravnotežja lahko kaže na motnje v propioceptivnem ali vestibularnem sistemu, in se uporablja zlasti pri nevroloških ocenah za odkrivanje težav z ravnotežjem in težav s senzorično integracijo

ang.: Romberg test

sámoocenjeválnó oródje -ega -a s vprašalnik ali lestvica, s katero posameznik oceni svoje zdravstveno stanje, telesno zmogljivost in/ali funkcijo, intenzivnost bolečine, npr. Oswestry vprašalnik, vidna analogna lestvica

ang.: selfreported outcome measure

Semmes-Weinsteinov monofilamènt -ega -ênta [sémes vájnštájnov] m → taktílني mónofilamènt

Sharp-Purser tést -- -a [šárp púrzer] m provokacijski test, pri katerem pacient sedi, fizioterapevt pa mu iz dorzalne strani stabilizira drugo vratno vretence in glavo, ki je v fleksiji, premakne dorzalno ter se uporablja za oceno čvrstosti transverzalnega ligamenta, npr. pri pacientih z revmatoidnim artritisom

ang.: Sharp-Purser test

simétríčno recipróčno bílaterálno gíbanje -ega -ega -ega -a s bilateralno gibanje pri PNF pristopu, pri katerem se uda sočasno gibljeta v isti diagonalni v nasprotni smeri, npr. gib fleksije in abdukcije desnega uda ter ekstenzije in addukcije levega uda

ang.: symmetrical reciprocal bilateral movement

spirálni tést -ega -a m klinični test, pri katerem pacient s pisalom sledi ozki zaviti poti

na papirju, pri čemer se ocenjuje natančnost in stabilnost gibov, ter se uporablja za ugotavljanje prisotnosti težav s koordinacijo ali drugih motoričnih motenj

ang.: spiral drawing test

stabilometrija -e ž → státična posturografíja

státična posturografíja -e -e ž diagnostični postopek, pri katerem se s pomočjo pritiskovne plošče in/ali video analize položaja telesa v prostoru med mirno stojó ocenjuje posameznikovo sposobnost nadzora drže in ravnotežja ter se zlasti pri ljudeh z okvarami živčevja uporablja za diagnosticiranje okvar ravnotežja in za vadbo ravnotežja S: stabilometrija

ang.: stabilometry, static posturography

státično ravnotéžje -ega -a s ravnotežje, pri katerem se prilagoditve telesne drže zgodijo kot odgovor na delovanje sile težnosti na telo in telesne segmente v mirovanju

ang.: static balance

submaksimálni tést zmogljivosti

-ega -a -- m funkcijski test, s katerim se največjo kapaciteto posamezne komponente telesne zmogljivosti oceni na podlagi fizioloških ali biomehanskih parametrov, izmerjenih med telesnim naporom nizke ali srednje intenzivnosti, npr. submaksimalni test aerobne kapacitete na cikloergometru

ang.: submaximal performance test

substitúcijski gíb -ega -a m gib, ki ga namesto agonista, ki je npr. paraliziran ali okvarjen, izvede sinergist ali skupina sinergistov ali napenjanje in sproščanje antagonistov, pri čemer lahko pomaga tudi težnost S: nadoméstni gíb, trík gíb

ang.: substitution movement, trick movement, vicarious motion

šéstminutni tést hóje -ega -a -- m funkcijski test, pri katerem skuša pacient opraviti čim daljšo pot v šestih minutah in se uporablja za oceno funkcionalne premičnosti, zlasti pri pacientih z nizko aerobno zmogljivostjo, npr. po možganski kapi, pri srčnem popuščanju

ang.: 6 minute walk test, 6MWT

taktílني mónofilamènt -ega -ênta m pripomoček, ki je sestavljen iz držala in najlonske niti različnih premerov, s konico katere se pritisne na kožo pacienta, da se

nit upogne, in se uporablja za zaznavanje praga za dotik, npr. za izvedbo WEST testa
S: Semmes-Weinsteinov monofilament
ang.: Semmes-Weinstein monofilament, tactile monofilament

Tégnerjeva léstvica dejávnosti -e -e
-- **ž** samoocenjevalna lestvica z ocenami od 0 do 10, s katero posameznik oceni raven svoje telesne dejavnosti in se uporablja zlasti za vrednotenje vpliva poškodbe ali zdravljenja na telesno dejavnost, npr. po poškodbah ali kirurških posegih na kolenu pri športnikih
ang.: TAS, Tegner activity scale

tekálna stèza -e -e **ž** → tekóči trák

tekočínski gonióméter -ega -tra **m**
gravitacijski goniometer, ki ima premakljivo 360-stopinjsko merilno skalo na vgrajeni krožni cevi, do polovice prostornine napolnjeni z obarvano tekočino, in deluje po principu vodne tehtnice
ang.: bubble goniometer

tekóči trák -ega -ú **m** pripomoček za vadbo hoje, ki je sestavljen iz vrtečega traku, katerega hitrost in naklon se lahko prilagajata posamezniku za nadzorovano ter individualizirano vadbo, in je lahko opremljen npr. s stranskimi oporami, računalniškimi programi za merjenje frekvence srčnega utripa **S:** tekálna stèza
ang.: track mill, treadmill

telésna mobílnost -e -i **ž** → telésna premíčnost

telésna premíčnost -e -i **ž** človekova fiziološka sposobnost, da spreminja in nadzoruje položaj svojega telesa **S:** fízična premíčnost, telésna mobílnost
ang.: physical mobility

ténzijski glavobòl -ega -òla **m** simetrična bilateralna topa bolečina v glavi, ki je povezana s povečano mišično napetostjo ali stresom, anksioznostjo in depresijo, pri čemer ima pacient navadno normalno gibljivost v vratni hrbtenici
ang.: tension-type headache

tést aktívnege doséga -a -- -- **m** → tést funkcijskege doséga

tést aktívnege dvíga nôge -a -- -- -- **m**
funkcijski test, pri katerem posameznik leži na hrbtu in brez zunanje pomoči dvigne in spusti najprej eno iztegnjeno nogo in nato

drugo, pri čemer se sposobnost stabilizacije medeničnega obroča in trupa ocenjuje z lestvico od 0 do 5 **S:** ASLR
ang.: active straight leg raise test

tést aktívnege iztéga koléna -a -- --

-- **m** funkcijski test, pri katerem pacient leži na hrbtu in pri fleksiji v kolku za 90° brez zunanje pomoči izteguje koleno do občutka zatezanja ter se uporablja za preverjanje raztegljivosti zadnjih stegenskih mišic
ang.: active knee extension test, active knee test, AKE

tést ártrokinemátičnega gíbanja -a

-- -- **m** klinični test, pri katerem fizioterapevt s silo svojih rok premika soležne kosti in pri tem ocenjuje njihov pomik ter provokacijo bolečine pri drsenju, kompresiji in trakciji sklepnih površin **S:** tést igre sklépa
ang.: joint play testing

tést cíljanega prijémanja -a -- -- -- **m**

klinični test, pri katerem pacient poskuša prijeti predmet, npr. kozarec, ki je postavljen pred njim, in se uporablja za ugotavljanje odklonov od normalnega gibanja, npr. prekomernega razpiranja dlani ali neustrezne sile prijema, ki so posledica cerebelarne disfunkcije
ang.: target grasping test

tést devêtih zatíčev -a -- -- -- **m** funkcijski

test, pri katerem pacient skuša čim hitreje vstaviti 9 čepkov v luknje na leseni plošči in jih nato iz njih pobrati ter se uporablja za oceno fine motorične spretnosti in hitrosti zgornjega uda, zlasti pri pacientih z nevrološkimi okvarami
ang.: 9-HPT, nine hole peg test

tést diadohokinéze -a -- -- **m** klinični test,

pri katerem pacient izvaja vedno hitrejšo izmenično gibe z antagonističnimi mišičnimi skupinami, npr. pronacijo in supinacijo rok, ter se uporablja za ugotavljanje prisotnosti cerebelarne ataksije ali drugih nevroloških motenj
ang.: diadochokinesia test, RAM test

tést doséga z nôgo v ôsmih smeréh

-a -- -- -- -- -- -- **m** → tést zvézdastega doséga

tést dvíga iztégnjene nôge -a -- -- -- -- **m**

→ Lasègueov tést

tést ênonóžnega skôka -a -- -- -- **m**

funkcijski test, pri katerem se izmeri razdalja skoka z mesta, pri čemer posameznik tudi

doskoči na odrivno nogo, in se uporablja za oceno mišične zmogljivosti in stabilnosti sklepov spodnjega uda, zlasti kolena, gležnja
ang.: single-leg hop test

tést ênonóžne stóje -a -- -- **m** funkcijski test, pri katerem pacient zadržuje položaj stoje na enem spodnjem udu brez opore z odprtimi ali zaprtimi očmi in se uporablja za oceno motenj ravnotežja **S:** tést stóje na êni nôgi
ang.: one leg standing test

tést fenoména odbíjanja -a -- -- **m** klinični test, pri katerem pacient upogiba komolec proti ročnemu uporju fizioterapevta, ki ga nenadoma sprostí, zaradi česar pacientova roka bolj ali manj sunkovito udari ob prsi, in se uporablja za oceno cerebelarne funkcije in sposobnosti osrednjega živčnega sistema za uravnavanje mišičnega tonusa
ang.: rebound phenomenon test

tést funkcijskega doséga -a -- -- **m** funkcijski test, pri katerem pacient stoji ali sedi na stolu z ramenskim sklepom v antefleksiji 90° ob steni in se nagne s trupom naprej do meje stabilnosti, pri čemer se odčita vodoravni premik roke naprej, ter se uporablja za oceno dinamičnega ravnotežja **S:** tést aktívnega doséga
ang.: functional reach test

tést hóje po stopnícah -a -- -- -- **m** funkcijski test, pri katerem se pacient vzbne in spusti po stopnicah ter vključuje intenzivnejše zahteve po stabilnosti, ravnotežju, mišični zmogljivosti kot testi hoje po ravni podlagi in se uporablja za oceno delovanja mišično-skeletnega, živčnega in srčno-dihalnega sistema pri hoji
ang.: stair climb test

tést ígre sklépa -a -- -- **m** → tést ártrokinemátíčnega gíbanja

tést kášlja -a -- **m** provokacijski test, pri katerem pacientka nekajkrat zaporedoma zakašlja najprej v ležečem in nato še v stoječem položaju, pri čemer se opazuje morebitno nehoteno uhajanje urina iz zunanjega ustja sečnice, in se uporablja za ugotavljanje stresne urinske inkontinence
ang.: cough stress test

tést korákanja v štírih kvadrátih -a -- -- -- **m** funkcijski test, pri katerem posameznik stopa naprej, vstran in nazaj čez prekržani palici, ki tvorita štiri polja, ter se

uporablja za oceno dinamičnega ravnotežja in koordinacije **S:** médio-láteralni tést korákanja
ang.: the four-square step test

tést ločevánja gíbanja -a -- -- **m** klinični test, pri katerem pacient skuša prepoznati in razlikovati med različnimi vrstami, smermi, obsegi in hitrostmi pasivnih gibov telesnih segmentov ter se uporablja za oceno nevroloških funkcij, zlasti prepoznavanje motenj v senzomotorični integraciji
ang.: movement discrimination test

tést lokácie dražljája -a -- -- **m** klinični test, pri katerem fizioterapevt draži različna področja kože na telesu pacienta, ki nato skuša določiti mesto dražljaja in vrsto dražljaja, npr. dotik, pritisk, toploto, ter se uporablja za merjenje prostorske zaznave receptorjev za dražljaj v možganski skorji
ang.: stimulus localization tests

tést nadzôra trúpa -a -- -- **m** funkcijski test, pri katerem pacient izvaja naloge obračanja na šibkejšo ali močnejšo stran telesa, ravnotežja v sedečem položaju in usedanja iz ležečega položaja ter se uporablja za oceno premičnosti in ravnotežja, npr. pri pacientih po možganski kapi, pacientih z živčno-mišičnimi obolenji
ang.: trunk control test

tést palpácie živca -a -- -- **m** provokacijski test, pri katerem fizioterapevt s prstom premika pacientov živec prečno glede na njegov potek na mestih, kjer se približa površini telesa, in je namenjen preiskovanju okvare perifernega živca
ang.: nerve palpation

tést pêta-golén -a -- **m** klinični test, pri katerem pacient leže z zaprtimi očmi poskuša s peto ene noge natančno drseti po goleni druge noge, pri čemer se ocenjuje koordinacija in prostorska orientacija, ter se uporablja za odkrivanje cerebelarnih motenj, ataksije ali težav s propiocepcijo
ang.: heel to shin test

tést pêtih vstájanj -a -- -- **m** funkcijski test, pri katerem se meri čas, potreben za pet ponovitev spremembe telesnega položaja iz sedečega v stoječi položaj in obratno s prekržanimi rokami čez prsni koš, in se uporablja npr. za oceno funkcijske premičnosti pri osebah z nevrološkimi okvarami ali pri starejših odraslih
ang.: five times sit to stand test, 5TSTS

tést prst–nós -a -- m klinični test, pri katerem se pacient z zaprtimi očmi poskuša s konico prsta ene roke dotakniti svojega nosu, pri čemer se ocenjuje koordinacija in prostorska orientacija, ter se uporablja za odkrivanje motenj v senzomotoričnem sistemu in pri težavah z usklajevanjem gibanja, ki so lahko posledica cerebelarnih disfunkcij ali drugih nevroloških motenj
ang.: finger to nose test

tést ravnotéžnih systémov -a -- -- m → BESTest

tést razlikovánja dvéh tóčk -a -- -- -- m klinični test, pri katerem se fizioterapevt z dvotočkovnim diskriminatorjem dotika ali drsi po koži pacienta, pri čemer pacient skuša ugotoviti, ali občuti eno ali dve točki, in se uporablja za oceno delovanja perifernih živcev in možganske skorje, zlasti pri pacientih z nevrološkimi motnjami ali poškodbami
ang.: static two-point discrimination test

tést razmíka préme trebúšne míšice -a -- -- -- -- m klinični test, pri katerem se s palpacijo ali merilnimi napravami, npr. ultrasonografom, ocenjuje razdalja med premima trebušnima mišicama leve in desne strani, medtem ko pacient leži na hrbtu s pokrčenimi koleno in nato še pri aktivnem dvigu glave in zgornjega dela trupa od podlage, ter se uporablja npr. pri nosečnicah
ang.: diastasi recti abdominis test

tést sesédanja sedé -a -- -- m klinični test, pri katerem pacient v sedečem položaju izvede fleksijo trupa in vratu ter ga fizioterapevt zadržuje v tem položaju, nato pacient izvede ekstenzijo kolena in še dodatno dorzalno fleksijo stopala, s čimer se ocenjuje mobilnost in vzdraženost živčnih struktur, npr. pri pacientih z nevrološkimi simptomi v spodnjem udu
ang.: slump test, ST

tést stereognozíje -a -- m klinični test, s katerim se ocenjuje sposobnost prepoznavanja majhnih, pacientu znanih predmetov zgolj z dotikom, brez vizualne pomoči, in se uporablja zlasti pri pacientih z nevrološkimi okvarami, npr. po možganski kapi

tést stóje na êni nôgi -a -- -- -- -- m → tést ênonóžne stóje

tést stópanja s stopníce -a -- -- -- m funkcijski test, pri katerem se šteje število

pravilno opravljenih enonožnih spustov in dvigov s stopnice v 30 sekundah, pri čemer s testno nogo pacient stoji na stopnici, z nasprotno pa se pri vsakem spustu s peto dotakne tal, ter se uporablja za oceno mišične zmogljivosti in dinamične stabilnosti sklepov spodnjega uda
ang.: step down test

tést tandémske hóje -a -- -- m klinični test, pri katerem pacient hodi v ravni liniji in postavlja eno stopalo neposredno pred drugo, tako da se s peto ene noge dotika prstov druge noge, in se uporablja za odkrivanje motenj nadzora drže ter gibanja zaradi okvar osrednjega živčnega sistema ali ravnotežnega organa, npr. cerebralne ataksije, vestibularnih motenj
ang.: tandem gait test, tandem walk test

tést téhtanja higiénskega vlóžka -a -- -- -- m provokacijski test, pri katerem se ugotavlja teža higienskega vložka, ki ga nosi pacient, in sicer pred in po tem, ko izvede standardizirane aktivnosti in vsakodnevna opravila, ter se uporablja za kvalitativno oceno prisotnosti ali odsotnosti urinske inkontinence in kvantitativno določitev stopnje urinske inkontinence **S:** PÁD tést
ang.: PAD test, pad weight test

tést zvézdastega doséga -a -- -- m funkcijski test, pri katerem posameznik stoji bos na eni nogi, z rokami v boku, medtem ko z drugo nogo skuša doseči najdaljše možne razdalje v različnih smereh, brez pomoči rok ter dviga pete na stojni nogi, in se uporablja za oceno dinamičnega ravnotežja, npr. pri pacientih po poškodbi spodnjega uda **S:** tést doséga z nôgo v ôsmih smeréh
ang.: star excursion balance test

Tinélov tést -ega -a m provokacijski test, pri katerem fizioterapevt rahlo udarja s prstom po volarni strani pacientove podlahti nad zapestjem in je namenjen ugotavljanju okvar n. medianus, npr. pri sindromu zapestnega prehoda
ang.: Tinel's test

Tinélov znák -ega -a m pozitiven izid Tinelovega testa, ki se kaže kot pojav občutka mravljinčenja, električnega toka distalno v dlani in prvih treh prstih
ang.: Tinel's sign

Tréndelenbúrgov tést -ega -a m funkcijski test, pri katerem se opazuje nadzor

medenice pri stoji na eni nogi in se uporablja za prepoznavanje šibkosti abduktornih mišic kolka, npr. pri pacientih s prirojenim izpahom kolka

ang.: Trendelenburg test

Tréndelenbúrgov znák -ega -a m pozitiven izid Tréndelenbúrgovega testa, pri katerem pacient pri stoji na eni nogi ne more zadržati medenice v horizontalnem položaju, tako da se medenica na nasprotni strani zniža

ang.: Trendelenburg sign

trík gíb -- -a m → substitúcijski gíb

únilaterálno gíbanje -ega -a s gibanje enega zgornjega ali spodnjega uda, medtem ko ostali udje mirujejo, npr. fleksija desnega spodnjega uda

ang.: unilateral movement

univerzálni goniométer -ega -tra m goniometer, ki je sestavljen iz krožnega dela z merilno skalo v kotnih stopinjah in dveh gibljivih krakov, ki se pri merjenju poravnata s proksimalnim in distalnim telesnim segmentom merjenega sklepa **S**: univerzálni kotomér

ang.: universal goniometer

univerzálni kotomér -ega -a m → univerzálni goniométer

vádba hóje -e -- ž fizioterapevtska tehnika, ki vključuje sistematično izvajanje hoje z uporabo taktilnih, proprioceptivnih in vizualnih dražljajev za okrepitev aferentnega priliva ter se lahko izvaja npr. na tleh, na tekočem traku z razbremenitvijo ali brez nje, na robotski napravi, s čimer se vpliva na izboljšanje funkcijskih sposobnosti posameznika

ang.: gait training

vádba hóje po tléh -e -- -- ž vadba hoje na trdi podlagi, ki vključuje hojo z različno hitrostjo, intenzivnostjo, različnimi dolžinami korakov ter elemente, kot so vzpenjanje, spuščanje ali hoja po razgibanem terenu, in se uporablja pri pacientih, ki so sposobni za samostojno hojo

ang.: floor gate training

vádba po Cawthorne-Cooksey -e -- -- [kátom kúksi] ž telesna vadba, ki vključuje niz progresivnih vaj od gibov oči do gibov glave, ki se v kombinaciji z bolj zahtevnimi položaji, kot so sedenje, stoja, hoja, uporablja pri

pacientih z okvaro vestibularnega sistema ali vestibularnega labirinta

ang.: Cawthorne-Cooksey exercises

vaginálni manométer -ega -tra m fizioterapevtska naprava s sondo za merjenje tlaka v nožnici ob mirovanju mišic medeničnega dna ali med njihovo hoteno kontrakcijo, ki se uporablja npr. pri obravnavi urinske inkontinence

ang.: vaginal manometer

vaginálni upôrovni pripomóček

-ega -ega -čka m pripomoček, ki se ga vstavi v nožnico ali zadnjik, pri čemer njegov napihljivi del ali vzmet nudi upor kontrakciji mišic medeničnega dna, in se uporablja za vadbo mišične zmogljivosti

ang.: vaginal resistance device

vizualizácia -e ž → míslna vádba

Vójta terapíja -- -e ž nevrofizioterapevtski pristop, pri katerem se s ponavljajočimi pritiski na del telesa pacienta stimulira refleksno plazenje in refleksno gibanje, kar aktivira osrednji živčni sistem, da se pacient nauči ustvarjenega gibalnega vzorca in ga lahko aktivno izvede, ter se uporablja zlasti pri dojenčkih in otrocih z okvarami osrednjega živčnega sistema

ang.: Vojta therapy

Wartenbergov tést -ega -a [vártenbergov] m → nihájni tést

Weinsteinov tést -ega -a [vajnštájnov] m → WEST tést

WEST tést -- -a [vêst] m klinični test, pri katerem fizioterapevt s taktilnim monofilamentom z nitmi različnih premerov pritiska na kožo pacienta, s čimer se ocenjuje prag zaznave za dotik in odkriva motnje, ki so lahko posledica nevropatij, poškodb živcev ali drugih nevroloških okvar, zlasti pri pacientih z diabetično nevropatijo, po možganski kapi in pri starejših ljudeh z motnjami prekrvitve **S**: Weinsteinov tést

ang.: Semmes-Weinstein monofilament test, Weinstein enhanced sensory test, WEST

Wolfov tést motóričnih fúnkcij -ega -a -- -- [vólfov] m funkcijski test, pri katerem pacient izvede 17 nalog za preverjanje zmožnosti doseganja, prijemanja, obračanja predmetov, pri izvedbi katerih se meri čas izvedbe, ocenjuje kakovost in funkcionalnost giba ter mišična zmogljivost, in se uporablja

za oceno funkcije zgornjega uda, zlasti pri pacientih po možganski kapi

ang.: WMFT, Wolf motor function test

WOMAC léstvica -- -e [vómak] **m** lestvica z razponom točk od 0 do 96, s katero se vrednoti stanje pri pacientih z osteoartrito kolena ter kolka in pri kateri se ocenjuje intenzivnost bolečine med različnimi aktivnostmi, togost v sklepih zjutraj in pozneje v dnevu ter težave pri izvajanju vsakodnevnih dejavnosti, kot so hoja, sedenje, vstajanje, hoja po stopnicah

ang.: Western Ontario and McMaster Universities osteoarthritis index, WOMAC index

Yergasonov tést -ega -a [jérgasonov] **m** provokacijski test, pri katerem pacient sedi in ima flektiran komolec in pronirano podlaht ter z zgornjim udom, ki je ob telesu, potiska v smeri zunanje rotacije in supinacije, medtem ko mu fizioterapevt nudi upor na distalnem delu podlahti, tik nad zapestjem, in se uporablja za ugotavljanje okvare dolge glave m. biceps brachii, npr. SLAP lezije

ang.: Yergason's test

Y tést za spódnji úd -- -a -- -- -- [ípsilon] **m** funkcijski test, pri katerem posameznik stoji

bos na eni nogi, z rokami v boku, medtem ko z drugo nogo skuša doseči najdaljše možne razdalje v anteriorni, posteromedialni in posterolateralni smeri, brez pomoči rok ter dviga pete na stojni nogi, in se uporablja za oceno dinamičnega ravnotežja, npr. pri pacientih po poškodbi spodnjega uda

ang.: lower-quadrant Y-balance test

z omejevánjem spodbujajóča terapíja -- -- -e -e **ž** fizioterapevtska tehnika, pri kateri se s preprečevanjem uporabe neprizadetega uda, zlasti z opornicami in manšetami, spodbuja uporaba prizadetega uda, s čimer se izboljšuje nevroplastičnost ter funkcijska sposobnost uda, in se uporablja npr. pri pacientih po možganski kapi

ang.: constraint-induced movement therapy

zunánji skelét -ega -a **m** računalniško vodena rehabilitacijska naprava za podporo gibanja in hoje, ki se z mehanskim okvirjem pritrdi na pacienta in sproti prilagaja svoje delovanje glede na njegovo gibanje ter se uporablja npr. pri robotsko podprti vadbi hoje

ang.: exoskeleton

žívčno-míšični nadzòr -ega -ôra **m** → nadzòr gibanja

Gasilski terminološki slovar

ABC práh -- -ú [abəcə] **m** → gasilni práh ABC

abról zabójnik -- -a **m** → snemljívi zabójnik

acetilénski rezálnik -ega -a **m** →
plaménski rezálnik

A-cév -í [á] **ž** sesalna cev ali tlačna cev z
notranjim premerom 110 mm, namenjena
uporabi na mestu odvzema gasilne vode ali
dobavljanju večjih količin vode do rezervoarja
ang.: fire hose 110-A
nem.: A-110 Feuerwehrschauch **m**

AED -- [ædè] **m** *prva pomoč* ↔ avtomátski
zunánji defibrilátor

AJP -ja [ajəpə] **m** ↔ avtomátski systém za
jávljanje požára

aktívna požárna zaščíta -e -e -e **ž**
ukrepi, ki so namenjeni odkrivanju in javljanju
požára, alarmiranju uporabnikov objekta,
gašenju požára, npr. sprinklerski sistemi, in
omejevanju širjenja požára, npr. odvod dima
in toplote
ang.: active fire protection
nem.: abwehrender Brandschutz **m**

aktívni ukrèp požárne zaščíte -ega
-épa -- -- **m** → aktívni ukrèp várstva pred
požárom

**aktívni ukrèp várstva pred
požárom** -ega -épa -- -- -- **m** tehnični ali
organizacijski ukrep, ki je namenjen gašenju
požára, npr. oprema in postopki za odvod
dima in toplote ob požaru **S:** aktívni ukrèp
požárne zaščíte
ang.: active fire protection measure
nem.: abwehrender Brandschutz **m**

armíranobetónska konstrúkcija
-e -e **ž** konstrukcija objekta iz betona in
armature, ki prevzema natezne napetosti,
zaradi česar je zanjo značilna robustnost,
masivnost in pretežna vodoodpornost, kljub
negorljivosti pa se njena nosilnost v požaru

spremeni, saj pri visokih temperaturah pride
do fizikalno-kemijskih procesov, zaradi katerih
se zmanjša nosilnost in poveča verjetnost
deformacij, pri močnejših požarih pa lahko
pride do eksplozijskega odpadanja betona in
tudi porušitve konstrukcije

ang.: reinforced concrete structure

nem.: Stahlbetonkonstruktion **f**

armíranobetónsko-opéčni stròp

-ega strôpa **m** rebrasta armiranobetonska
konstrukcija s polnili iz opečnih gradbenih
elementov, ki skupaj z rebri prevzema natezne
napetosti, zato je negorljiva in ne prispeva
k požaru, ob daljši izpostavljenosti visokim
temperaturam pa se zmanjša njena nosilnost
in poveča verjetnost deformacij

ang.: reinforced concrete-brick ceiling

nem.: Stahlbeton-Ziegeldecke **f**

ástro fólija -- -e **ž** *prva pomoč* medicinski
pripomoček, namenjen prekrivanju
poškodovanih oseb, pri čemer prevleka
glede na svojo sestavo ublaži vpliv zunanje
temperature iz okolja in preprečuje
podhladitev ali čezmerno segrevanje
poškodovanca

ang.: emergency blanket gold/silver, survival
blanket

nem.: Rettungsdecke Gold-Silber **f**

avtomátske snéžne veríge -ih -ih -ig **ž**
mn. prigraden sistem na gasilskem vozilu, ki se
ob vključitvi spusti z nivoja podvozja na nivo
pnevmatik, pri čemer se zaradi centrifugalne
sile rotirajočega se sistema kratki deli verig
začasno nahajajo pod pnevmatiko, s čimer se
poveča trenje med podlago in pnevmatiko, kar
preprečuje njeno drsenje

ang.: automatic tire chains

nem.: Schleuderketten **f pl.**

avtomátski požárni javljálnik -ega
-ega -a **m** sestavni del avtomatskega sistema
za javljanje požára ter alarmiranje z vgrajenim
vsaj enim senzorjem, ki ob prisotnosti

ustreznega fizikalnega ali kemičnega pojava kot posledice gorenja zagotovi vsaj en signal požarni centrali

ang.: automatic fire detector

nem.: automatischer Brandmelder *m*,
automatischer Feuermelder *m*

avtomátski systém za jávlanje

požára -ega -a -- -- -- *m* požarni alarmni sistem, sestavljen iz požarne centrale, javljalnikov različnih vrst, naprave za oddajanje požarnega alarma ter povezave do varnostno nadzornega centra in gasilske enote, ki samodejno zazna požar, prenese informacijo do stalno zasedenega delovnega mesta ter po potrebi sproži požarni alarm in druge predvidene ukrepe, npr. zapiranje požarnih vrat, zaustavitev klimatizacije ter spust osebnih dvigal v pritličje **K**: AJP

ang.: automatic fire detection and alarm system

nem.: Brandmeldesystem *n*

avtomátski zunánji defibrilátor -ega

-ega -ja *m* **prva pomoč** elektronski medicinski pripomoček, ki ob namestitvi elektrod na goli prsni koš diagnosticira stanje osebe in ob prepoznavi srčne motnje zagotovi dovajanje odmerjenega električnega toka za ponovno vzpostavitev sinusnega srčnega ritma **K**: AED
ang.: AED, automatic external defibrillator
nem.: AED *m*, automatisierter externer Defibrillator *m*

bateríjsko hidrávlično oródje

-ega -ega -a *s* hidravlično orodje, ki za svoje delovanje ne potrebuje zunanjega vira napajanja, kar omogoča gasilcem lažje upravljanje in premikanje

ang.: hydraulic battery rescue tool

nem.: hydraulisches Akkurettungsgerät *n*

bátno-membránska črpálka -e -e *ž*

črpalka, namenjena dobavi manjših količin vode ter nekaterih nevarnih snovi, pri kateri osnovo predstavlja ohišje z delom, v katerem je tekočina, ter delom, kjer se nahaja bat, med seboj pa sta ločena z opno, ki se premika zaradi gibanja bata, zaradi česar se preko sesalnega dela tekočina v ohišje črpa, preko tlačnega dela pa potiska iz ohišja pod višjim tlakom

ang.: piston diaphragm pump

nem.: Kolbenmembranpumpe *f*

B-cév -í [bà] *ž* sesalna cev ali tlačna cev z

notranjim premerom 75 mm, namenjena uporabi na mestu odvzema gasilne vode ali

dobavljanju vode od črpalke do rezervoarja ali gasilske armature, npr. trojaka

ang.: fire hose 75-B

nem.: B-75 Feuerweherschlauch *m*

BC práh -- -ú [bàcà] *m* → gasílني práh BC

brezpilótni letálnik -ega -a *m* avtonomna

leteča naprava, namenjena opazovanju in snemanju stanja na mestu intervencije iz zraka za lažje načrtovanje razvoja ter vodenja intervencije in ki jo upravlja pilot na daljavo

S: brezpilótni zrakoplòv

ang.: drone

nem.: Drohne *f*

brezpilótni zrakoplòv -ega -óva *m* →

brezpilótni letálnik

C-cév -í [cà] *ž* sesalna cev ali tlačna cev z

notranjim premerom 52 mm, namenjena dobavi gasilnega sredstva, zlasti vode, ali črpanju vode ter drugih tekočih nevarnih snovi iz okolja

ang.: fire hose 52-C

nem.: C-52 Feuerweherschlauch *m*

celovítost -i *ž* merilo za ugotavljanje

požarne odpornosti gradbenega elementa, ki je pri požarnem preizkusu z ene strani izpostavljen ognju, da za določen čas prepreči prehod plamenov in vročih dimnih plinov na neizpostavljeno stran **S**: kritêrij požárne odpórnosti E

ang.: fire integrity

nem.: Feuerintegrität - Raumabschluss *f*,
Leistungseigenschaft - Raumabschluss *f*

centrifugálna črpálka -e -e *ž* črpalka,

namenjena dobavi vode ter nekaterih nevarnih snovi, katere osnova je ohišje ter eno ali več tekalnih koles z lopaticami, ki zaradi vrtenja kapljevino potiskajo proti lopaticam ohišja in nadalje proti izhodu, kjer izhaja pod višjim tlakom, kot je vstopni

ang.: centrifugal pump

nem.: Kreiselpumpe *f*

céstna mêtla -e -e *ž* široka metla močnejše

konstrukcije s plastičnimi ščetinami, ki omogoča odstranjevanje materialov z različnih ravnih površin ter mešanje absorbenta pri odstranjevanju oljnih madežev

ang.: street broom

nem.: Straßenbesen *m*

céstni stôžec -ega -žca *m* pripomoček

rdeče-bele barve za opozarjanje in omejevanje gibanja udeležencev v prometu, ki je tog ali

zložljiv ter različno visok glede na predvideno hitrost prometa

ang.: traffic cone

nem.: Verkehrsleitkegel **m**

cévná obvéza -e -e **ž** gibek trak z zategovalnim elementom, namenjen začasnemu tesnjenju poškodovanih tlačnih cevi, da se prepreči puščanje vode pri cevovodu, ki je v uporabi

ang.: hose bind, leverage hose bandage

nem.: Hebelschlauchbinde **f**

cévní naviják -ega -a **m** kolut z navito poltogo cevjo, ki je primeren za dobavo vode na krajše razdalje, pri čemer se glede na mogoče tlake v cevi ločita visokotlačni in normalnotlačni navijak

ang.: hose reel

nem.: Schlauchhaspel **f**

cévní nosílec -ega -lca **m** bremenski trak s sponko, ki je namenjen prenašanju dvojno zviti tlačnih cevi

ang.: hose carrier, hose carrying belt

nem.: Schlauchtragegurt **m**, Schlauchträger **m**

cévní pritrdílec -ega -lca **m** priprava, s katero se pričvrsti cev na vertikalnih tlačnih vodih tako, da se namesti tik pod spojko z namenom razbremenitve teže cevi in ublažitve sunkov

ang.: hose holder

nem.: Schlauchhalter **m**

čistílna gláva -e -e **ž** kratka gasilska armatura, ki ima na eni strani nameščeno dovodno spojko, na drugi strani pa stožec z izdelanimi luknjicami in je namenjena prebijanju in spiranju ter čiščenju cestnih in kanalizacijskih kanalov s tlakom dovedene vode

ang.: sewer jetter nozzle

nem.: Kanalspülkopf **m**, Kanalspülratte **f**

D-cév -í [dà] **m** sesalna cev ali tlačna cev z notranjim premerom 25 mm, namenjena dobavi gasilnega sredstva do vmesne ali končne gasilske armature

ang.: fire hose 25-D

nem.: D-25 Feuerwehrschauch **m**

D práh -- -ú [dà] **m** → gasílí práh D

délna evakuácia -e -e **ž** evakuacija, pri kateri se ljudje in živali umaknejo le iz neposredno ogroženega območja, npr. pri požaru v večji stavbi iz nadstropja, v katerem gori, nadstropja nad njim in najvišjega nadstropja, medtem ko se iz ostalih nadstropij stavbe ne umaknejo, ker ne preti neposredna

nevarnost in so zagotovljene sile za njeno obvladanje

ang.: partial evacuation

nem.: teilweise Evakuierung **f**

délovna površina za gasílska

vozíla -e -e -- -- **ž** utrjena površina ob stavbi, ki je povezana s cestami neposredno ali preko dovoznih poti za gasilska vozila in je namenjena pripravi opreme za reševanje in gašenje iz gasilskih vozil, če pa izpolnjuje pogoje, pa se lahko uporablja tudi kot postavitvena površina

ang.: movement area

nem.: Bewegungsfläche **f**

délovna vrv -e -í **ž** vrv, ki je namenjena dviganju in spuščanju gasilske reševalne opreme, npr. potopne črpalke v umazano vodo, ali pritrditvi različnih bremen in ni potrebno, da izpolnjuje stroge zahteve, ki veljajo za reševalno vrv

ang.: multi-purpose line

nem.: Arbeitsleine **f**

depozítní trezór -ega -ja **m** trezor, oblikovan kot škatla ali cev, ki je namenjen shranjevanju običajnih ključev za odpiranje različnih vrat v objektu in ga je mogoče odpreti le z gasilskim ključem, v nekaterih primerih le v kombinaciji s sproženim požarnim alarmom

ang.: fire service key box

nem.: Feuerwehr-Schlüsseldepot **n**, FSD **n**

dihální balón -ega -a **m** prva pomoč medicinski pripomoček, s katerim se poškodovancu pri popolni ali delni odsotnosti dihanja nudi umetno dihanje z vpihavanjem zraka iz okolja ali dodajanjem kisika

ang.: respiration balloon

nem.: Beatmungsbeutel **m**

dímni séktor -ega -ja **m** prostor med tlemi in streho ali stropom v večetažnih objektih, ki je omejen s spuščeni vgrajenimi dimnimi zavesami z namenom učinkovitejšega odvoda dima in toplote

ang.: smoke zone

nem.: Rauchabschnitt **m**

dímniški účínek -ega -nka **m** pojav, pri katerem požar izredno hitro napreduje zaradi pospešenega dovoda zraka, ki je posledica velikih razlik v temperaturi in tlaku na različnih višinah omejenega prostora, npr. na stopnišču visoke stavbe

ang.: chimney effect, stack effect

nem.: Kamineffekt **m**

dimodáj -a m → dimotvórec

dimotêsnost -i ž sposobnost gradbenega elementa, da pri požaru omeji prehod dima skozenj in sicer pri sobni in povišani temperaturi, ki jo imajo vroči dimni plini, npr. 200-300 °C

ang.: smoke tightness

nem.: Rauchdichtigkeit f

dimotvórec -rca m naprava za proizvodnjo umetnega dima, ki se uporablja za čim bolj realistično usposabljanje gasilcev in deluje na principu segrevanja ter disperzije namenskega olja **S**: dimodáj

ang.: fog machine

nem.: Nebelmaschine f

dimovlák -a m naprava, navadno na električni pogon, s katero se izvaja podtlčno prezračevanje, običajno iz kletnih prostorov brez odprtín, vendar zaradi gibanja dimnih mas skozi napravo ni primerna za delo v zelo vročih razmerah, in pri kateri se dovoljšen doseg zagotovi s posebej oblikovano spiralno cevjo, ki se lahko priključi na dovodni ali odvodni strani, če je ta eksplozijsko varna, pa je primerna tudi za izsesovanje vnetljivih plinov

ang.: smoke ejector

nem.: Be- und Entlüftungsgerät n

dostópna pót -e -í ž **1.** površina za gasilce ob stavbi, ki leži na nivoju terena in povezuje površine v objektu ter zemljišče ob njem s cestami ter omogoča peš pot gasilcem z gasilsko in reševalno opremo

ang.: firefighting access

nem.: Feuerwehrzugang m

2. pot, po kateri gasilske enote pridejo do mesta intervencije, npr. pri požarih v naravi

S: pót napredovanja

ang.: pathway

nem.: Zugangsweg m

dostòp za gasílce -ópa -- -- m → površina za gasílce

dovódno mésto za súhi dvížni vòd

-ega -a -- -- -- s vodni zbiralec na vhodnem delu objekta, ki je povezan s suhim dvížnim vodom, na katerega gasilska enota priključi cevovod z namenom dobave vode v višja nadstropja, pri čemer sta znotraj armature protipovratni ventil, ki preprečuje iztek vode v primeru poka dovodne gasilske cevi, in pipica za praznjenje suhega dvížnega voda po uporabi

ang.: dry riser inlet

nem.: trockene Steigleitung-Einspeisestelle f

dovózna pót za gasílska vozíla -e -i

-- -- -- ž utrjena in označena površina za gasilce ob stavbi na nivoju terena, ki je neposredno povezana z javno cesto in omogoča dostop gasilskih vozil do delovnih in postavitvenih površin za gasilska vozila ter izpolnjuje kriterije nosilnosti ter širine

ang.: fire apparatus access road

nem.: Feuerwehrzufahrt f

dróg léstev -a -tve m prenosna gasilska lestev, ki je namenjena izključno dostopu gasilcev in ki jo sestavljata dva lestvenika, v katera so gibljivo vpleti klini, kar omogoča njeno sestavljanje, njena dolžina znaša 3 m, za njeno uporabo pa je potreben 1 gasilec

ang.: folding ladder

nem.: Klappleiter f

drsna podlóga -e -e ž pripomoček za stabilizacijo bremena, ki se po višini prilagaja z dodajanjem plošč standardnih dimenzij

ang.: sliding pad

nem.: Gleitunterlage f

drúga evakuacíjska pót -e -e -í ž

evakuacijska pot, ki mora biti izvedena gradbeno le pri objektih s posebnim namenom, npr. pri visokih stavbah, bolnišnicah, izobraževalnih ustanovah, v požarno manj zahtevnih stavbah lahko poteka po požarno ločenih zaščitnih stopniščih in sme biti le izjemoma zagotovljena z gasilskimi vozili za reševanje z višin

ang.: second escape route

nem.: zweiter Rettungsweg m

dvigálo za evakuácijo -a -- -- s dvigalo, ki je lahko v normalnih razmerah namenjeno prevozu oseb in ima vgrajeno dodatno zaščitno opremo, krmilne in signalne naprave, da se lahko uporablja v času požara za varen umik **S**: požárno dvigálo

ang.: emergency evacuation lift

nem.: Evakuierungsaufzug m

dvigálo za gasílce -a -- -- s dvigalo, ki je lahko v normalnih razmerah namenjeno prevozu oseb, vendar ima vgrajeno dodatno zaščitno opremo, krmilne in signalne naprave, da se ga lahko upravlja in uporablja med gašenjem požara in reševanjem, pri čemer mora biti zagotovljena tudi možnost samoreševanja iz njega **S**: gasílsko dvigálo

ang.: firefighting lift, fire lift

nem.: Feuerwehraufzug m

dvížni vòd -ega vòda m cevovod, vgrajen v visoko stavbo, ki je namenjen hitri dobavi

gasilne vode v višja nadstropja in nadomešča zamudno polaganje cevovoda, ter se navadno zaključuje na stopnišču v vsakem nadstropju z odzemnim mestom

ang.: riser

nem.: Steigleitung f

dvódelna raztegljiva lestev -e -e -tve ž prenosna gasilska lestev, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in jo sestavljata dva medsebojno povezana dela, od katerih se eden razteguje stopenjsko po klinih s pomočjo škripčevja ter vrvi, njena največja mogoča dolžina pa je 9,7 m

ang.: 2-section rope-extension ladder

nem.: 2-teilige Schiebleiter f

dvódelna raztegljiva lestev s podpórami -e -e -tve -- -- [ès] ž prenosna gasilska lestev, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in jo sestavljata dva medsebojno povezana dela, od katerih se eden razteguje stopenjsko po klinih s pomočjo škripčevja ter vrvi, za lažjo postavitev pa sta nameščena tudi dva podporna drogova, njena največja mogoča dolžina pa je 9,7 m

ang.: 2-section rope-extension ladder with support

nem.: 2-teilige Schiebleiter mit Stützstangen f

dvoják -a m gasilska armatura z ventiloma ali zasunoma, s katero se dovedena gasilna voda po tlačnem vodu s širšim premerom razdeli na dva dela z manjšim premerom, npr. C/DD

ang.: two-way distributor

nem.: Zweifach-Verteiler m

dvójna spojka -e -e ž spojka, ki omogoča hkraten priklop dveh cevi, in sicer dovodne in povratne cevi, sočasno, npr. pri hidravličnem orodju

ang.: double coupling

nem.: Doppelkupplung f, doppelte Kupplung f

dvójno zvíta tláčna cév -- -e -e -í ž tlačna cev, ki je enkrat prečno preložena in zvita v kolut ter praviloma speta s cevnim nosilcem, kar omogoča preprosto shranjevanje in takojšnjo ponovno uporabo, npr. pri spenjanju cevovoda

ang.: twin donut roll

nem.: doppelt gerollter Druckschlauch m

dvósmérna spojka -e -e ž spojka, ki se spoji ali odpne ne glede na smer odpiranja in je namenjena povezovanju hidravličnih cevi

ang.: two-way coupling

nem.: Zwei-Wege-Kupplung f

ejéktorska črpálka -e -e ž sesalna črpalka, ki je sestavljena iz ohišja, pritrjenega v bližini izpušnega sistema pogonskega motorja z notranjim zgorevanjem, ter priklopa nanj, ki ga je mogoče odpirati in zapirati, pri čemer se s preusmeritvijo izpušnih plinov preko ohišja v cevi ustvarja podtlak, ki s seboj potegne tudi zrak iz ohišja povezane centrifugalne črpalke ter sesalne voda

ang.: ejector pump

nem.: Auspuffgasstrahler m

eléktrični podáljšek -ega -ška m kabel različnih dolžin za prenos električne energije na večje razdalje z nameščenim ustreznim vtičem in vtičnico, v gasilstvu na zunanji strani obdan z ovojem dobre mehanske odpornosti

ang.: extension cable

nem.: Verlängerungskabel n,

Verlängerungsleitung f

eléktroagregát -a m naprava, ki pretvarja mehansko energijo v električno energijo z namenom zagotavljanja zanesljivega vira električne energije v primerih, ko elektroenergetsko omrežje ni na voljo ali ko je potrebno zasilno napajanje, običajno s pomočjo motorja z notranjim zgorevanjem kot virom mehanske energije, lahko pa tudi z dodatno varnostno napravo, ki spremlja in meri stanje upornosti ter pošlje signal o motnji ali napravo celo odklopi **S**: generátor eléktričnega tóka

ang.: electric power unit, power generator

nem.: Stromaggregat n, Stromerzeuger m

endoskópska kámera -e -e ž kamera, ki omogoča ogled ter snemanje stanja izven vidnega polja uporabnika naprave in se pogosto uporablja kot pripomoček za iskanje oseb v utesnjenih prostorih, pregled situacije pred vstopom v prostor zaradi mogočih nevarnosti ter za odkrivanje in odpravljanje najrazličnejših napak, ki ogrožajo osebe v prostoru

ang.: endoscopic camera

nem.: endoskopische Kamera f

enôta gasíla -e -- ž pomožna veličina, ki se na podlagi preizkusa gasilne sposobnosti določi gasilniku posameznega tipa, pri čemer ta vrednost predstavlja osnovo za izračun potrebnega števila gasilnikov v nekem okolju

ang.: extinguishing agent unit

nem.: Löschmitteleinheit f

evakuácia -e ž organiziran umik ljudi, živali, dobrin in premične kulturne dediščine iz

prizadetega ali ogroženega območja ali stavbe, da se prepreči ali omeji škodljiv vpliv izrednega dogodka nanje in ki se izvede ob nesreči ali preventivno ob predvideni ogroženosti

ang.: evacuation

nem.: Entfluchtung f, Evakuierung f

evakuacijska pót -e -í ž pot, po kateri je mogoče najhitreje priti iz katere koli točke v stavbi do varnega območja ter nato do končnega izhoda in vse do zbirnega mesta in ki mora biti načrtovana v skladu z merili za določeno namembnost stavbe ter stalno prosta in brez prisotnih lahko vnetljivih materialov, hkrati pa mora omogočati tudi varen dostop gasilcem za posredovanje v stavbi **S**: pót umika

ang.: emergency escape route, escape route, evacuation route

nem.: Fluchtweg m, Rettungsweg m

evakuacijski cénter -ega -tra m zaščita, reševanje in pomoč prostor, kjer se zberejo evakuirane osebe in pridobijo informacije in navodila pred nadaljevanjem evakuacije do zasilne namestitve ali začasne nastanitve

ang.: evacuation centre

nem.: Evakuierungszentrum n

evakuacijski čas -ega časa m čas od sproženega požarnega alarma ali drugega dogovorjenega znaka do popolnega umika vseh uporabnikov iz stavbe ali dela stavbe skozi končni izhod na zbirno mesto

ang.: evacuation time

nem.: Evakuierungszeit f, Rettungszeit f

evakuacijski znák -ega -a m grafični informacijski element, ki nad vrati in po hodnikih označuje evakuacijsko pot po objektu do zbirnega mesta

ang.: escape route sign

nem.: Notausgangszeichen n

fúncijski telôvník -ega -a m

standardizirani brezrokavnik v dogovorjeni barvni kombinaciji z oznakami strukture vodstva intervencije na hrbtnem delu in imenskim našitkom na sprednjem delu, ki je namenjen lažji organizaciji, hitrejšemu prepoznavanju in olajšanemu sporazumevanju med intervencijo **S**: označevalni brezrokavnik

ang.: fire command vest

nem.: Kennzeichnungswest m

fúncijsko označevánje -ega -a s sistem, po katerem so na intervenciji posamezniki, ki opravljajo ključne funkcije,

prepoznavni prek funkcijskih telovnikov, ki jih nosijo v skladu z intervencijsko-poveljniškim sistemom

ang.: role marking

nem.: Funktionskennzeichnung f

gasílna napráva za lokálno gašénje

-e -e -- -- ž gasilni sistem, vgrajen navadno le znotraj ali v okolici delovne naprave z visokim tveganjem za nastanek požara, ki ima določeno zalogo gasila in se v primeru požara sprosti neposredno na ogroženo mesto

ang.: local application extinguishing system

nem.: Teilschutz-Löschanlage f

gasílna sposóbnost gasílnika -e

-i -- ž številčna vrednost, ki kaže empirično preizkušeno in dokazano učinkovitost gasilnika za gašenje standardiziranih velikosti požarov požarnega razreda A in B, pri čemer višja vrednost omogoča učinkovito gašenje večjega tipskega požara

ang.: fire extinguisher performance

nem.: Löschleistungsfähigkeit des Feuerlöschers f

gasílna vôda -e -e ž voda, ki se odvzema

iz vodovodnega omrežja, drugih omejenih ali neomejenih vodnih virov ali se dovaža z gasilskimi vozili ter se uporabi za ohlajevanje gorljive snovi in preprečevanje dostopa oksidanta

ang.: extinguishing water, fire extinguishing water

nem.: Löschwasser n

gasílnik -a m standardizirana naprava, ki je napolnjena z enim izmed gasil, npr. gasilnim prahom, in je namenjena gašenju začetnih požarov **S**: gasilni aparát

ang.: fire extinguisher

nem.: Feuerlöscher m

gasílnik s péno -a -- -- m gasilnik, ki je napolnjen s penilno mešanico, ki se ji ob izhajanju iz gasilnika na ročniku primeša še zrak, s čimer nastane težka gasilna pena, zato je primeren za gašenje snovi požarnih razredov A in B

ang.: foam fire extinguisher

nem.: Schaumfeuerlöscher m

gasílnik s stálnim tlákom -a -- -- m

gasilnik, v katerem je gasilo v neposrednem stiku s potisnim plinom in je nenehno pod tlakom, zato je pripravljen za takojšnjo

uporabo brez predhodne aktivacije
potisnega plina
ang.: stored pressure fire extinguisher
nem.: Dauerdruckfeuerlöscher **m**

gasilnik z ampúlo -a -- -- **m** gasilnik, v katerem se ustvari ustrezen potisni tlak šele po sprožitvi, s čimer se sprosti potisni plin v posodo z gasilnim sredstvom, kar omogoča potisk gasilnega sredstva iz gasilnika
ang.: cartridge-operated fire extinguisher
nem.: Aufladefirelöscher **m**

gasilnik z gasilnim práhom -a -- -- -- **m** gasilnik, v katerem je kot gasilo shranjena zmes kemijskih spojin v prašni obliki, ki učinkovito gasi snovi požarnih razredov A, B in C, nekateri s posebnimi kemijskimi zmesmi pa snovi požarnega razreda D
ang.: powder fire extinguisher
nem.: Pulverfeuerlöscher **m**, Trockenlöscher **m**

gasilnik z ogljikovim dioksídom -a -- -- -- **m** gasilnik, v katerem je gasilo utekočinjeni ogljikov dioksid, ki se po izhajanju uplini in je primeren za gašenje snovi požarnega razreda B ter naprav pod električno napetostjo
ang.: carbon dioxide fire extinguisher
nem.: Kohlendioxidfeuerlöscher **m**

gasilnik z vódo -a -- -- **m** gasilnik, v katerem je gasilo voda pod tlakom, zato je primeren za gašenje snovi požarnega razreda A
ang.: water fire extinguisher
nem.: Wasserfeuerlöscher **m**

gasilni práh -ega -ú **m** gasilo, ki ga sestavljajo delci v velikosti od 10 do 75 µm in je glede na vrsto prahu uporabno za različne mehanizme gašenja, pri čemer snov v plamenu razpade v endotermni reakciji, zniža se temperatura plamena in nastanejo snovi, ki ovirajo dostop oksidanta do plamena ali prekinejo verižno reakcijo gorenja **S:** gasilni prášek
ang.: fire powder
nem.: Löschpulver **n**

gasilni práh ABC -ega -ú -- [abəcə] **m** gasilni práh, primeren za gašenje vnetljivih tekočin, plinov in gorljivih trdnih snovi z izjemo lahkih kovin **S:** ABC práh
ang.: ABC dry chemical, ABC powder
nem.: ABC Pulver **n**, Glutbrandpulver **n**

gasilni práh BC -ega -ú -- [bəcə] **m** gasilni práh, primeren za gašenje vnetljivih tekočin in plinov **S:** BC práh
ang.: BC powder
nem.: BC-Löschpulver **n**, BC-Pulver **n**

gasilni práh D -ega -ú -- [dà] **m** gasilni práh, primeren za gašenje gorljivih kovin, npr. magnezija, aluminija **S:** D práh
ang.: D powder
nem.: D-Löschpulver **n**, D-Pulver **n**

gasilni prášek -ega -ška **m** → gasilni práh

gasilni systém za popôlno zapolnítev -ega -a -- -- -- **m** vgrajeni gasilni systém, ki vsebuje ocenjeno zalogo gasila in je namenjen gašenju požara v celotnem ščitenem zaprtem prostoru, npr. lakirni kabini, strežniški sobi
ang.: total flooding extinguishing system
nem.: Totalüberflutungsanlage **f**

gasilni učínek -ega -nka **m** → mehanizem gašenja

gasilno letálo -ega -a **s** letalo, ki vsebuje rezervoar za shranjevanje gasila, navadno gasilne vode v večjih količinah in je namenjeno opazovanju terena ter gašenju požarov v naravi iz zraka
ang.: firefighting plane, waterbomber
nem.: Löschflugzeug **n**

gasilno srédstvo -ega -a **s** → gasílo

gasílo -a **s** snov, ki se uporablja za gašenje požarov, npr. voda, pena, gasilni práh, ogljikov dioksid, in deluje z različnimi mehanizmi gašenja, npr. dušenje, hlajenje **S:** gasilno srédstvo
ang.: fire extinguishing medium
nem.: Löschmittel **n**

gasílska armatúra -e -e **ž** spojni in regulacijski del, ki je namenjen spajanju cevi in nadzoru pretoka vode ter drugih gasilnih sredstev in njihovemu nanosu na požar
ang.: firefighting fitting
nem.: Feuerwehrarmatur **f**

gasílska brizgálna -e -e **ž** prenosna ali prevozna naprava, zlasti na motorni pogon, ki je namenjena zvišanju tlaka vode v tlačnih ceveh za potrebe nanosa vode na požar
ang.: fire pump
nem.: Feuerlöschpumpe **f**, Feuerspritze **f**

gasílska cév -e -í **ž** priprava za dobavo gasilnega sredstva, navadno vode, od mesta odvzema do mesta porabe, ki je izdelana iz umetnih vlaken in gumiranih prevlek, dodatno je lahko zaščitena z odpornimi materiali proti nevarnim snovem in ima na obeh straneh

spojki, ki omogočata medsebojno spajanje več priprav ali priklop končne gasilske armature

ang.: fire hose

nem.: Feuerwehrschauch **m**

gasílska pòdkápa -e -e **ž** pokrivalo, ki je del osebne varovalne opreme in je izdelano v skladu z veljavnim standardom iz tkanine ter nudi zaščito za glavo, vrat in del ramen pred toplotno izpostavljenostjo in se nosi pod gasilsko zaščitno čelado

ang.: firefighter hood

nem.: Flammenschutzhaube **f**

gasílska sekíra -e -e **ž** ročno orodje z držalom iz lesa ali steklenih vlaken ter nasajenim kovinskim delom z dvema stranema in funkcijama, in sicer s krajšim prečnim sekalom na eni strani, ki omogoča ruvanje v smeri uporabnika, npr. pri nasilnem odpiranju vrat, in z daljšim vzdolžnim sekalom na drugi strani, ki omogoča sekanje različnih materialov v smeri uporabe, npr. pri odstranjevanju pločevinaste strehe

ang.: fire service axe

nem.: Feuerwehrraxt **m**

gasílska sekíríca -e -e **ž** manjše enoročno orodje z držalom iz lesa ali steklenih vlaken in nasajenim kovinskim delom z dvema stranema in funkcijama, pri čemer krajše prečno sekalo ali špica omogoča ruvanje v smeri uporabnika, npr. za nasilno odpiranje vrat, daljše vzdolžno sekalo pa sekanje materialov v smeri uporabe, npr. pri odstranjevanju ožganih delov

ang.: firefighter hatchet

nem.: Feuerwehrbeil **n**

gasílska tórbica -e -e **ž** torbica iz vodoodpornega materiala, ki omogoča pritrditev na pas ali nogo in v kateri je shranjeno različno drobno orodje za tehnično reševanje ali gašenje požarov, npr. zagozda, nož, preizkuševalec napetosti, ključ za odpiranje dvigala

ang.: fire equipment holster

nem.: Feuerwehrholster **n**

gasílska zaščitna čeláda -e -e -e **ž** zaščitno pokrivalo, ki je del osebne varovalne opreme gasilca, opremljena z vizirjem in zaščito za zatilje ter izdelana v skladu z veljavnim standardom in ščiti pred tveganji, ki se pojavljajo pri neposrednem gašenju požara

ang.: firefighter helmet

nem.: Feuerwehrhelm **m**

gasílska zaščitna in reševálna opréma -e -e -- -e -e **ž** namensko izdelani pripomočki in orodja, ki se uporabljajo za gašenje, tehnično reševanje, reševanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi in reševanje na vodi in iz vode ter se na intervencijo pripeljejo z gasilskimi vozili skupaj z moštvom **K**: GZRO

ang.: fire and safety equipment

nem.: Feuerwehrausrüstung **f**

gasílska zaščitna obléka -e -e -e **ž** tipizirana osebna varovalna oprema gasilca na intervenciji, ki je sestavljena iz hlač in jopiča, izdelanih po veljavnem standardu, in ščiti pred tveganji, ki se pojavljajo ob neposrednem gašenju požara

ang.: firefighting suit

nem.: Einsatzbekleidung **f**

gasílska zaščitna stôpnja 2a -e -e -e -- [dve á] **ž** stopnja zaščite, ki jo sestavljata protiprašna zaščitna obleka z ustreznimi dodatki ter zaščita za dihala v obliki zaščitne maske s plinskim dihalnim filtrom ali izolirnim dihalnim aparatom, kar gasilca varuje pred kontaminacijo s trdnimi delci in deloma tudi pred aerosoli

ang.: particle protection

nem.: Feuerwehr-Schutzform 2 für atomarische Stoffe **f**

gasílski kljúč -ega -a **m** ključ za univerzalno odklepanje sistemskih ključavnic različnih depozitnih trezorjev, v katerih lastniki objekta hranijo običajne ključke za odpiranje različnih vrat v objektu, ki je opremljen s spominskim učinkom, da se omogočata sledljivost ter prenos podatkov o njegovi uporabi v nadzorni aplikaciji

ang.: fire service key

nem.: Feuerwehrschlüssel **m**

gasílski komplét -ega -a **m** zložljivo vrtno pohištvo, sestavljeno iz mize in dveh klopi, ki je namenjeno hitri postavitvi in enostavni uporabi tako za potrebe interveniranja v času počitka kot tudi usposabljanja ter preživljanja prostega časa

ang.: marquee set

nem.: Festzeltgarnitur **f**

gasílski pozícijski pás -ega -ega -ú **m** bočni pas, ki je del osebne varovalne opreme gasilca in je namenjen namestitvi pri delu na lestvi ali površinah z naklonom do 45°, pri čemer je za navezavo na vrvni sistem na voljo bočno ali trebušno vpetje, ne

uporablja pa se za dostop po vrvi in prestrežanje padca **S**: gasilski varovalni pás
ang.: fire brigade restraint belt, firefighter positioning belt
nem.: Feuerwehr-Haltegurt **m**,
Feuerwehrsicherheitsgurt **m**

gasilski priklópnik s prenóšno motórno brizgálo -ega -a -- -- -- -- **m**
priklópnik, namenjen prevozu prenosne motorne brizgalne in druge gasilske opreme, ki zadošča najmanj za izvedbo tridelnega napada na mestu intervencije **K**: PMB (1)
ang.: fire trailer for portable pump
nem.: Tragkraftspritzen-Anhänger **m**, TSA **m**

gasilski súho-môkri sesálnik -ega -ega -a **m** naprava na električni pogon, ki je namenjena sesanju razlitih tekočin, navadno umazane vode, z namenom zmanjšanja obsega škode po poplavih ali gašenju požara in vsebuje posodo za posesano tekočino, ki je lahko opremljena tudi s potopno črpalko za distribucijo vode naprej preko gasilske cevi
ang.: pump vacuum cleaner
nem.: Feuerwehr-Pumpsauger **m**

gasilski varovalni pás -ega -ega -ú **m** → gasilski pozícijski pás

gasilski zaščítni škórnji -ih -ih -ev **m mn.**
obuvalo, ki je del osebne varovalne opreme in je izdelano v skladu z veljavnim standardom ter pokriva gležnje, s čimer zagotavlja stabilnost, varuje pred toploto, udarci in prebadanjem
ang.: firefighter boots
nem.: Feuerwehr-Sicherheitsstiefel **m pl.**

gasilsko dvigálo -ega -a **s** → dvigálo za gasílce

gasilsko orodíšče -ega -a **s** prostor v gasilskem domu, ki je namenjen hranjenju gasilske tehnike, opreme, orodja in sredstev
ang.: appliance room
nem.: Feuerwehrhalle **f**

gašênje -a **s 1.** teorija gorenja in gašenja prekinitev ali upočasnitev eksotermnih kemijskih reakcij, ki potekajo med gorenjem, s hlajenjem, dušenjem plamena, odstranitvijo gorljive snovi ali z uporabo snovi, ki znižajo število radikalov v plamenu in zmanjšajo hitrost kemijske reakcije
ang.: fire extinction, fire suppression
nem.: Löschen **n**
2. taktika taktični postopek nanašanja

gasilnega sredstva na gorečo snov s ciljem odprave nevarnosti, ki jo predstavlja požar in posledičnega zmanjšanja požarne škode
ang.: firefighting
nem.: Löschen **n**

generátor eléktričnega tóka -ja -- --
m → eléktroagregát

gorljívi grádbeni materiál -ega -ega -a **m** material, ki se uporablja pri gradnji objektov in prispeva k požarni obremenitvi objekta, saj oddaja energijo in tako prispeva k razvoju požara, pri čemer se glede na vnetljivost deli na težko, normalno ali lahko vnetljivega
ang.: combustible construction material
nem.: brennbarer Baustoff **m**

gozdárska čeláda -e -e **ž** lahka zaščitna čelada z dodatnim mrežastim vizirjem in glušniki zvoka, ki je namenjena zaščitni glave, obraza in sluha pri tehničnem reševanju, zlasti pri žaganju dreves in drugih opravilih z verižno motorno žago
ang.: lumberjack helmet
nem.: Forsthelm **m**

gozdárski cepín -ega -a **m** ročno orodje z lesenim držalom ter nasajeno kovinsko zakrivljeno konico s posebej oblikovanim priostrenim delom, v gasilstvu namenjeno predvsem ravnanju s hlodovino ali premikanju tramov
ang.: apparel
nem.: Sapin **m**

grádbeni elemènt -ega -ênta **m** izdelek iz enega ali več gradbenih materialov, ki predstavlja sestavni del stavbe, npr. vrata, nosilec, montažna stena, njegova izbira pa lahko vpliva na širjenje požara po stavbi, zato se preizkuša in klasificira glede na merila požarne odpornosti
ang.: building component
nem.: Bauteil **m**

grádbeni materiál -ega -a **m** surovina ali polizdelek, ki se uporablja za gradnjo stavb, npr. pesek, les, kamena volna, in ki se v primeru požara glede na svojo kemično sestavo in fizikalne lastnosti obnaša različno, kar ga po odzivu na ogenj razvršča v določene kategorije
ang.: building material
nem.: Baustoff **m**

grádbeni požárnopreventívni ukrèp -ega -ega -épa **m** pasivni požarnopreventivni ukrep zaščite ljudi, živali, premoženja in okolja

pred požarom, ki obsega zlasti požarno zaščito konstrukcije stavbe, požarno odpornost gradbenih elementov in odziv materialov na ogenj, delitev objekta na požarne sektorje ter zagotavljanje varne evakuacije in omogočanje dostopov za gasilsko enoto

ang.: structural fire protection measure

nem.: bauliche Brandschutzmaßnahme f

GZRO -ja [gəzəɾəó] m ↔ gasilska zaščitna in reševalna opréma

hidránt -a m priključek, ki omogoča odvzem vode iz javnega ali zasebnega vodovodnega omrežja v stavbi ali izven stavbe, za potrebe izvajanja gašenja, prevoza pitne vode in usposabljanja

ang.: hydrant

nem.: Hydrant m

hidrántni ključ -ega -a m orodje iz železa, s katerim se odpre ventil nadzemnega hidranta in omogoči priklop cevi ter pretok vode **S**: ključ za nadzémni hidránt

ang.: hydrant wrench

nem.: Hydrantenschlüssel m

hidrávlično razpirálo -ega -a s

hidravlično orodje, ki je namenjeno raztegovanju dveh stičnih elementov, zlasti na karoseriji vozila, pri vstopu v objekte skozi npr. vrata, okna, ki jih ni moč odpreti, uporablja pa se tudi za stiskanje poškodovanih delov za omogočanje prehoda

ang.: hydraulic spreader

nem.: hydraulischer Spreizer m

hitróst izgúbe máse -i -- -- ž merilo, ki kaže, koliko časa potrebuje določena količina trdne ali tekoče snovi, da se pretvori v pline, ki lahko gorijo

ang.: mass loss rate

nem.: Massenverlustrate f

hitróst površínskega gorênja -i -- -- ž

merilo, ki kaže, kolikšna površina snovi zgori v določeni enoti časa pod predpisanimi pogoji

ang.: area burning rate

nem.: flächenbezogene Abbrandrate f

horizontálna evakuácija -e -e ž

evakuacija, pri kateri se ljudje in živali umikajo pred različnimi nevarnostmi v istem nivoju iz ogroženega območja ali dela stavbe v neogroženo območje ali del stavbe, ki je zaščiten s potrebnimi ukrepi glede na nevarnost, npr. v drug požarni sektor, zlasti v stavbah, kjer se zadržuje večje število

uporabnikov z omejitvami, zaradi katerih potrebujejo pri evakuaciji posebno pomoč, npr. bolnišnice, domovi za starejše

ang.: horizontal evacuation

nem.: horizontale Evakuierung f

intervéncijska pót -e -í ž pot, označena s talnim napisom rumene barve, navadno na asfaltni površini, ki je namenjena dovozu gasilskih in drugih intervencijskih vozil

ang.: emergency access road

nem.: Feuerwehrzufahrt f

intervéncijska površína -e -e ž

površina, označena s talnim napisom rumene barve, navadno na asfaltni površini ter dopolnilnim prometnim znakom, ki je namenjena razlaganju in pripravi opreme iz intervencijskih vozil

ang.: free movement area

nem.: Bewegungsfläche f

intumescéntni materiál -ega -a

m gradbeni material, ki zaradi povišane temperature pri požaru nabrekne in tvori mikroporozno plast, ki preprečuje, da bi plameni, dim in vroči plini prodrli preko odprtín, in se najpogosteje uporablja za tesnjenje vrat ter prehodov električnih inštalacij

ang.: intumescent material

nem.: intumescierendes Material n

ionizácijski dímní javljálník -ega -ega

-a m dimni požarni javljálník, ki se aktivira ob prisotnosti delcev kot posledice gorenja, saj jih privlačijo ioni zraka, kar povzroči znižanje napetosti v javljálníku, kar sproži alarm

ang.: ionisation smoke detector

nem.: Ionisationsrauchmelder m, IRM m

izhòd v síli -óda -- -- m prehod iz nezaščitenih prostorov in delov stavbe v predele stavbe, ki so požarno ščiteni in spadajo v varno območje **S**: požárni izhòd

ang.: emergency exit

nem.: Notausgang m

izkàz požárne várnosti -áza -- -- m

povzetek vsebine zasnove požarne varnosti ali študije požarne varnosti, ki se izdela ob načrtovanju in ob izvedbi požarnovarnostnih ukrepov

ang.: fire safety report

nem.: bautechnischer Nachweis für den Brandschutz m

izolatívnost -i ž merilo za ugotavljanje požarne odpornosti gradbenega elementa,

ki je pri požarnem preizkusu z ene strani izpostavljen ognju, da prepreči prekomeren prehod toplote s prevajanjem **S**: kritêrij požarne odpornosti l
ang.: insulation ability
nem.: Leistungseigenschaft - Wärmedämmung f

izpihoválnik -a m prenosna naprava za gašenje požarov v naravi, ki s pomočjo zračne turbine, pogosto gnane na bencinski motor, proizvaja velike količine zraka, ki se s pomočjo dolge cevi z ustnikom usmerja v tla z namenom gašenja in čiščenja linije požara, lahko pa je opremljena tudi z rezervoarjem z manjšo količino vode za izdelavo vodne megle
S: puhálnik
ang.: backpack blower
nem.: Rucksack-Gebläse f

izvléček požárnega réda -čka -- -- m priloga požarnega reda, v kateri so kratko in jedrnato predstavljeni organizacija varstva pred požarom, preventivni ukrepi ter ukrepi ob nastanku požara in evakuaciji in ki mora biti izobešena na vidnih mestih v stavbi ter prilagojena konkretni situaciji
ang.: fire action notice
nem.: Brandschutzordnung Teil A f

jámarska nosíla -ih -il s mn. nosila, ki so namenjena reševanju poškodovancev iz ozkih prostorov, saj omogočajo dovolj kakovostno imobilizacijo poškodovanca v danih okoliščinah z vgrajenimi trakovi, nudijo zaščito pred okolico, primerna pa so tudi za vodoravno in navpično vpetje na vrvni sistem
ang.: cave rescue stretcher
nem.: Rettungsstrage für eingeschränkte Platzverhältnisse f

javljalnik vnetljívih plínov -a -- -- m naprava za ugotavljanje in posredovanje informacije o prisotnosti določene koncentracije plinov, zlasti metana, propana, butana, amonijaka in vodika, ki v mešanici z zrakom lahko eksplodirajo
ang.: flammable gas detector
nem.: Gasmelder für brennbare Gase m

jávna razsvetljáva -e -e ž razsvetljava, ki je namenjena osvetljevanju ulic, cest in drugih javnih nepokritih površin v temnem delu dneva
ang.: public lighting
nem.: öffentliche Beleuchtung f

jekléna vrév -e -í ž → žična vrév

kábelska roléta -e -e ž navijak za električni podaljšek različnih dolžin z nameščenimi vtičnicami za enofazne in trifazne podaljške
ang.: cable reel
nem.: Kabeltrommel f

kapljevínska zaščitna obléka -e -e -e ž zaščitna obleka, izdelana v skladu s standardi, ki ima obliko kombinezona s pokrivalom in uporabnika varuje pred kontaminacijo z obrizgi tekočin ali trdnimi delci ter je navadno sestavni del gasilske zaščitne stopnje 2b
ang.: splash protection suit
nem.: flüssigkeits- und staubdichter Chemikalienschutzanzug m, flüssigkeits- und staubdichter CSA m

kavitácija -e ž nastajanje zračnih mehurčkov v tekočinah, ki se nabirajo znotraj ohišja črpalke zaradi nihanja tlaka, kar lahko povzroči precejšnje mehanske poškodbe, npr. kotalnih koles motorne brizgalne
ang.: cavitation
nem.: Kavitation f

kipênje -a s pojav, pri katerem se med gašenjem požara tekočine na dnu rezervoarja goreče tekočine nabira voda, ki zaradi izpostavljenosti toplotnemu toku začne vreti, pri tem pa izhajanje mehurčkov povzroči navpično potiskanje dodatnih količin goreče tekočine v področje gorenja in hkrati izven rezervoarja
ang.: boilover
nem.: Boil-Over n

kljúč za jášek -a -- -- m orodje, sestavljeno iz dveh kovinskih držal suličaste oblike, povezanih z verigo in namenjeno vstavitvi v reže odtočnih jaškov ter njihovi odstranitvi
ang.: mainhole hooks with chain
nem.: Schachthaken mit Kette m

kljúč za nadzémni hidránt -a -- -- -- m → hidrántni kljúč

kljúč za podzémni hidránt -a -- -- -- m orodje, izdelano iz železa v obliki daljše palice s prečnim ročajem, s katerim se odpre dostop do ventila in nato še ventil podzemnega hidranta ter omogoči priklop cevi in pretok vode
ang.: underground hydrant key
nem.: Unterflurhydrantenschlüssel m

kljúkasta léstev -e -tve ž prenosna gasilska lestev, ki je namenjena izključno

dostopu gasilcev, pri čemer ima klasičen del lestve na vrhu nameščena en ali dva kavlja, kar omogoča natikanje npr. preko balkonskih ograj ali okenskih polic, njena dolžina pa znaša 4,4 m

ang.: hook ladder

nem.: Hakenleiter f

kombinirana posóda za gorívo -e

-e -- -- ž ročka za rezervno gorivo različnih velikosti, v delu katere je bencinska mešanica, v drugem delu pa namensko olje za mazanje verige, kar omogoča polno oskrbo verižne motorne žage

ang.: combi can

nem.: Doppel-Kanister m

kombinirani pás -ega -ú m pas, ki je

namenjen dvema ali trem različnim tehnikam dela na višini in se običajno uporablja za reševanje, saj omogoča pozicioniranje pri delu, prestrezanje padca in dostop po vrvi

ang.: combined harness, fall arrest and work positioning harness

nem.: Auffang- und Haltegurt für die Arbeitsplatzpositionierung m, kombinierter Klettergurt m

kombinirani ročnik za péno -ega -a --

-- m ročnik, nameščen na koncu cevovoda, po katerem priteče penilna mešanica, kjer se glede na nastavitev dodaja določena količina zraka in s tem proizvaja težka ali srednja pena

ang.: combination foam nozzle

nem.: Kombinationsschaumrohr n, Kombischaumrohr n

kônčni breménski tràk -ega -ega -ú

m trak, ki ima na vsakem koncu izdelano bremensko uho, in obstaja v različnih dolžinah, debelinah, širinah in barvah, ki označujejo njegovo nosilnost, ter je namenjen transportu različnih bremen

ang.: lifting strap

nem.: Hebeband m, Hebegurt m

kônčni izhòd -ega -óda m prehod, ki je

na meji med evakuacijsko potjo po stavbi in evakuacijsko potjo zunaj stavbe, ki vodi do zbirnega mesta

ang.: final exit

nem.: Endausgang m

kopáča -e ž ročno orodje z lesenim držalom

ter nasajenim orodjem z zakrivljenimi kovinskimi roglji, s katerim se učinkovito prekopava požarišče, da se omogoči boljši

prodor vode, pri čemer ima lahko dva ali štiri oz. pet rogljev

ang.: mainhole claw

nem.: Dunghacke f

korítasta nosíla -ih -il s mn. nosila s

plastično ali kovinsko mrežasto školjko, ki omogočajo transport poškodovanca po neurejenem terenu in s pomočjo vrvne tehnike, ker zaščitijo poškodovanca pred mehanskimi vplivi okolja ter so namenjena zlasti reševanju v vodoravnem položaju

ang.: basket stretcher

nem.: Korbtrage f

kótna brusílka -e -e ž električno ali

baterijsko ročno orodje z nameščeno rezalno ploščo za rezanje ali brušenje kovinskih profilov ali kamnin, npr. pri odstranjevanju kritine, izdelavi odprtín za odvod dima in toplote

ang.: angle grinder

nem.: Winkelschleifer m

kôvček za gašênje dímníških požárov -čka -- -- -- m zaboj s

priporočenim namenskim orodjem, ki se uporabi pri gašenju gorečega dimnika, in sicer za prebijanje dimnika, čiščenje zgornjega dela ter za odstranjevanje saj in čiščenje spodnjega dela dimnika

ang.: chimney toolbox

nem.: Schornsteinfegerkasten m

kôvček za odpírânje vrát -čka -- -- -- m

zaboj s priporočenim orodjem za nerušilne in polrušilne tehnike odpiranja vrat in oken za vstop v prostor, ki ga sestavljajo orodje za izvlek cilindra ključavnice, lopatice za odpiranje zapahnjениh vrat ter pripomoček za odpiranje okna, ki je odprto v položaju prezračevanja

ang.: door opening toolbox

nem.: Sperrwerkzeugkasten m

kôvček za prométne nezgóde

-čka -- -- -- m zaboj s priporočenim namenskim orodjem, ki vsebuje pripomočke za stabilizacijo vozila, odstranjevanje vetrobranskih stekel, rezanje varnostnih pasov ter odklop akumulatorja

ang.: car crash tool box

nem.: Verkehrsunfallkasten m

kôvček z eléktrooródnjem -čka -- -- m

zaboj s priporočenim orodjem za posege na električnih napravah in inštalacijah, ki so pod napetostjo, ter navadno vsebuje opozorilne

table, izolirane klešče in izvijače, merilnik potencialov ter držalo za odstranitev varovalke
ang.: electrician's toolbox
nem.: Elektrowerkzeugkasten **m**

kóvček z rôčnim oródjem -čka -- -- --

m zaboj s priporočenim naborom orodja za interveniranje ter osnovno vzdrževanje in odpravo okvar na gasilsko-reševalni opremi, v katerem so zlasti izvijači, klešče, kladiva ter nasadni in viličasti ključi različnih velikosti
ang.: toolbox, toolcase
nem.: Handwerkzeugkoffer **m**, Werkzeugkasten **m**

kovínska lovílna posóda -e -e -e

ž korito z ročaji, narejeno iz pločevine ali nerjavečega jekla, standardnih dimenzij, ki je namenjeno prestrezanju iztekajočih nevarnih snovi, lahko pa tudi za prenos drugega materiala, npr. saj pri dimniškem požaru
ang.: emergency container
nem.: Mulde **f**

krílna črpálka -e -e **ž** črpalka, ki se uporablja predvsem kot vrsta sesalne črpalke in je sestavljena iz okroglega ohišja, v katerem se vrti ekscentrično vpet valj z utorji, v katerih so lamele, te pa zaradi vpliva centrifugalne sile drsijo po ohišju in posledično odsesajo zrak iz ohišja črpalke **S:** lamélna črpálka
ang.: sliding vane pump
nem.: Drehschieberpumpe **f**, Flügelzellenpumpe **f**

kritêrij požárne odpórnosti E -a -- -- --
[é] **m** (fr. étanchéité) → celovitost

kritêrij požárne odpórnosti I -a -- -- --
[i] **m** (fr. isolation) → izolativnost

kritêrij požárne odpórnosti R -a -- -- --
-- [rà] **m** (fr. résistance) → stabilnost

krivúlja razvôja nótranjega požára

-e -- -- -- **ž** grafični prikaz rasti temperature skozi čas pri tipičnem razvoju požara v prostoru
ang.: fire growth curve
nem.: Brandverlaufskurve **f**

króžna motórna rezálka -e -e -e **ž**
naprava na bencinski motorni pogon z rezalno ploščo, s katero se režejo ali brusijo kovinski profili ter kamnine, npr. pri odstranjevanju kritine, izdelavi odprtin za odvod dima in toplote
ang.: petrol cutting machine
nem.: Benzintrennschleifer **m**

kúrjenje -a **s** nadzorovano gorenje naravnih nenevarnih gorljivih snovi znotraj urejenih kurišč
ang.: burning
nem.: Feuerung **f**

láhka gasílska zaščítna obléka -e
-e -e -e **ž** gasilska zaščitna obleka, izdelana v skladu s standardi, brez sloja toplotne zaščite, ki se zaradi manjše toplotne obremenitve uporabnika uporablja pri tehničnih in drugih intervencijah, razen pri izvajanju notranjega napada
ang.: technical protective suit
nem.: leichte Einsatzkleidung **f**

lahkó vnetljívi grádbeni materiál

-- -ega -ega -a **m** gradbeni material, na katerem ni bil opravljen požarni preizkus ali pa ga ni prestal, zato ne ustreza predpisanim zahtevam po varnosti in ga je načeloma prepovedano uporabljati za gradnjo
ang.: highly flammable building material
nem.: leichtentflammbarer Baustoff **m**

lamélna črpálka -e -e **ž** → krílna črpálka

laminárni tók -ega -a **m** tok tekočine, pri katerem so tokovnice urejene in gladke, zato je hitrost odvisna zlasti od viskoznosti tekočine in tlaka, npr. za dobavo vode na večje razdalje se uporabljajo cevi z večjim premerom in normalnotlačne črpalke
ang.: laminar flow
nem.: laminare Strömung **f**

ležíšče vêdrovke -a -- **s** prostor ob strani vedrovke, kjer je nameščen nosilec zvite tlačne D-cevi
ang.: hose bracket
nem.: Halterung **f**

línijski javljálnik -ega -a **m** avtomatski požarni javljalnik, ki se odziva na požarne produkte, npr. dim, toploto, ki se zberejo v določenem delu prostora, npr. pod stropom, in praviloma ne kaže povsem natančne lokacije požara
ang.: line fire detector
nem.: linienförmiger Feuermelder **m**

lisíjji rèp -ega -a **m** → sabljásta žága

lomílni dróg -ega -a **m** kovinski vzvod različnih dolžin in debelin ter zaključkov, navadno na eni strani v obliki razcepke, ki omogoča ruvanje žebeljev, na drugi pa

ploščatega sekala, ki omogoča dostop in uporabo sile v ožjih odprtinah

ang.: crowbar

nem.: Brechstange f

lovilni bazén -ega -a m pripomoček za lovljenje ali začasno shranjevanje izhajajočih nevarnih snovi, zlasti tekočin, sestavljen iz napihljivega in enostavno postavljivega ogrodja, na katerega so trdno pritrjene stene in dno, kar ustvari obliko posode

ang.: collection container

nem.: Auffangbehälter m

manométer -tra m priprava za prikaz pozitivnega vodnega ali zračnega tlaka v črpalki ali različnih gasilskih armaturah, prav tako pa tudi v tlačni posodi ali sistemu cevovodov izolirnega dihalnega aparata

ang.: manometer, pressure gauge

nem.: Manometer m

mánovakuméter -tra m priprava za prikaz negativnega ali pozitivnega vodnega ali zračnega tlaka na vstopnem mestu v črpalko, kar posredno kaže okvirno globino sesanja vode ali vstopni tlak vode iz zunanjega vira vode, npr. hidrantnega omrežja

ang.: manovacuummeter

nem.: Manovakuummeter m

máska za kisík -e -- -- ž prva pomoč medicinski pripomoček, ki se namesti zavestni poškodovani osebi, ki sicer diha sama, da prejema 100-odstotni kisik in ga tako ob vdihu maksimalno izkoristi **S:** OHIO máscara

ang.: air bead mask

nem.: Luftwulstmaske f

medicínske rokavíce -ih -ic ž mn.

zaščitne rokavice za enkratno uporabo, izdelane iz lateksa ali nitrila, namenjene zaščititi uporabnikov pred stikom z virusi ali bakterijami, telesnimi tekočinami pri stiku s poškodovanci, živalmi ali pri umazanih opravilih

ang.: disposable gloves

nem.: Einmalhandschuhe m pl.

mèdmešálnik peníla -a -- m gasilska armatura, ki je priključena na cevovod in je namenjena doziranju penila v vodni tok v določenem mešalnem razmerju za pripravo penilne mešanice

ang.: inline inductor, line proportioner

nem.: Zumischer m

mehanízem gašénja -zma -- m način, s katerim se prepreči gorenje tako, da

se onemogoči eden od sestavnih delov požarnega tetraedra, in sicer z ohlajanjem, preprečevanjem dostopa oksidanta, odstranjevanjem gorljive snovi ali inhibicijo **S:** gasilni učinek

ang.: fire extinguishing effect, fire suppression effect

nem.: Löscheffekt m

mehánski odvòd díma in toplòte

-ega -óda -- -- m ukrep aktivne požarne zaščite, ki obsega nadzorovano odstranjevanje dima in toplote iz stavbe ob požaru na prosto s strojnimi napravami, npr. požarnimi ventilatorji, ki potiskajo ali sesajo dim in toploto iz prostora, ter odprtini za dovod svežega zraka in odprtini za oddimljanje

K: MODT

ang.: mechanical smoke exhaust system

nem.: maschineller Rauchabzug m, MRA m

mêhka podpóra -e -e ž podloga, izdelana iz različnih materialov, ki omogoča prilagoditev površinam in hkrati dovolj veliko trdnost za oporo pri uporabi raztezalnih cilindrov ali drugih reševalnih pripomočkov

ang.: handling bag, load pad

nem.: Lastaufnahmesack m,

Lastverteilungselement n

mêjni elemènt požárnega séktorja

-ega -ênta -- -- m element, ki deli stavbo na več ločenih požarnih sektorjev, npr. požarni zid, požarna vrata, požarna loputa

ang.: fire separating element

nem.: Brandabschnitt bildender Bauteil m

merílna cévčica -e -e ž pripomoček za odkrivanje in merjenje določenih nevarnih snovi v zraku, ki v zaprti stekleni cevki, skozi katero se načrpa določena količina kontaminiranega zraka, reagirajo s prisotnimi snovmi, kar povzroči indikatorsko spremembo barve, poleg tega se lahko še odčita koncentracija prisotne nevarne snovi na lestvici

ang.: gas detection tube, sampling tube

nem.: Gasprüfrörchen n

merílnik hitrósti dóze -a -- -- m

elektronska naprava, ki meri trenutno jakost ionizirajočega sevanja, in kaže hitrost, s katero se prejema doza, zato se uporablja tudi kot merilnik stopnje nevarnosti ionizirajočega sevanja

ang.: dose rate meter

nem.: Dosisleistungsmessgerät n

merílnik plínov -a -- m elektronska naprava za zaznavanje prisotnosti nekaterih plinov in merjenje njihovih koncentracij z namenom opozarjanja na nevarnosti ob bližanju nastavljenim vrednostim in ima vgrajen en ali več senzorjev, npr. katalitični, elektrokemični, fotoionizacijski, infrardeči

ang.: gas detector

nem.: Gasmessgerät n

merílnik pretôka -a -- m naprava, ki spremlja količino vode ali druge tekočine, ki v določenem času pri določenem tlaku preteče skozi cevovod

ang.: flow meter

nem.: Durchflussmengenmessgerät n

metóda požárnegá inženírstva

-e -- ž metoda, po kateri se lahko rešitve požarne varnosti namesto zgolj s sledenjem požarnim predpisom prilagodijo dejanskim lastnostim objekta, zahtevam uporabnikov in pričakovanim požarnim scenarijem, zlasti pri edinstvenih objektih, kjer standardni predpisi ne ponujajo ustreznih požarnovarnostnih rešitev

ang.: fire protection engineering method

nem.: Ingenieurmethode des Brandschutzes f

MODT -ja [mæodætə] m ↔ mehánski odvòd díma in toplòte

môkri dvížni vòd -ega -ega vòda m dvížni vod v stavbi, ki je ves čas napolnjen z vodo pod konstantnim tlakom prek vodovodnega sistema in hidroforne postaje za dvig tlaka, v nadstropju pa se zaključuje kot notranji hidrant za gašenje začetnega požara, kar lahko izvajajo uporabniki stavbe, lahko pa ga predelanega uporabi gasilska enota za dovod vode na mesto požara po gasilskih ceveh, pri čemer ves čas prisotna voda lahko vpliva na padec kakovosti vode v vodovodnem sistemu stavbe

ang.: internal fire hydrant system, wet rising main

nem.: nasse Steigleitung f

môkri sprínklerski sistém -ega -ega -a

m sprinklerski gasilni sistem, pri katerem so cevi za dovod gasilne vode ves čas napolnjene z vodo in pod tlakom, zaradi česar je zagotovljeno takojšnje delovanje ob pojavu požara

ang.: wet pipe sprinkler system

nem.: Nasssprinkleranlage f

monsúnski ročník -ega -a m ročník s posebnimi šobami na glavi, ki vodni curek

razbijajo v vodno meglo in je namenjen predvsem gašenju naprav pod električno napetostjo z vodo

ang.: monsoon branch pipe

nem.: Monsunstrahlrohr n

múljna črpálka -e -e ž naprava za črpanje tekočin s primešanimi velikimi delci in blatom, najpogosteje umazane vode iz poplavljenih prostorov, ki se lahko uporablja pod gladino vode, v kombinaciji s sesalnimi cevmi ter sesalnim košem pa lahko tudi nad gladino vode

ang.: submersible drainage pump

nem.: Abwassertauchpumpe f

múltifúncijska léstev -e -tve ž

prenosna gasilska lestev, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in ki jo sestavljajo trije deli, kar omogoča tako zaporedno sestavljanje, s čimer se doseže dolžina 5,5 m, kot tudi postavitve v obliko A, s čimer se doseže dolžina 3,3 m, možno je sestaviti tudi dve tovrstni lestvi, kar poveča doseg, posebni kavli pa omogočajo tudi natikanje, npr. na ograjo, dele strehe

ang.: multi-function ladder

nem.: Multifunktionsleiter f

načrt evakuácie -a -- m 1. požarna

preventiva grafični prikaz stavbe ali delov stavbe s podatki, ki prikazujejo možnost urejenega gibanja oseb na varno območje ob požaru ali drugi nevarnosti in ki mora imeti vrisan položaj posameznega prostora in točko nahajanja, evakuacijsko pot, zbirno mesto, mesta, kjer so nameščene naprave, oprema in sredstva za gašenje ter položaj ročnih požarnih javljalnikov, pri čemer mora biti izobešen v vsakem prostoru, v katerem se skladno z namembnostjo stavbe zbira večje število ljudi ali so ti bolj ogroženi

ang.: escape plan, evacuation plan

nem.: Flucht- und Rettungsplan m

2. potresi načrt, ki ga reševalna ekipa pripravi pred pričetkom reševanja, in sicer kot napotek, kako in kje se morajo gibati in zbrati reševalci v primeru nevarnosti, npr. popotresnega sunka, za varen umik iz objekta

ang.: evacuation plan

nem.: Evakuierungsplan m

nàdtláčna kontróla díma -e -e -e ž

ukrep aktivne požarne zaščite za preprečevanja vdora dima in toplote iz dela stavbe, ki ga ogroža požar, v zaščiteni del stavbe z nadtlakom, zlasti pogosto uporabljeno za

zaščito stopnišča pred širjenjem dima iz posameznega nadstropja **K**: NKD

ang.: smoke protection pressure system

nem.: Rauchschuttdruckanlage **f**, RDA **f**

nàdtláčni prezračeválnik -ega -a **m**

gasilska naprava na motorni, električni ali vodni pogon, namenjena odstranjevanju dima in toplote pri gašenju požarov v stavbi s pomočjo usmerjenega zračnega toka

ang.: positive pressure ventilation device

nem.: Hochleistungslüfter **m**

nàdzémni hidránt -ega -a **m**

priključek za odvzem vode iz vodovodnega omrežja, ki se nahaja nad nivojem tal, s čimer se omogoča boljša vidljivost in dostopnost, njegova notranja konstrukcija pa omogoča, da se po uporabi voda izprazni iz stebrnega dela nad tlemi, kar prepreči zmrzovanje in poškodbe

ang.: pillar hydrant

nem.: Überflurhydrant **m**

nàdzémni požárni bazén -ega -ega -a

m rezervoar z gasilno vodo, ki se zgradi na ravninskih območjih, kjer v bližini ni nobene vzpetine

ang.: elevated water storage tank

nem.: oberirdischer Löschwasserbehälter **m**

nadzírano požíganje -ega -a **s**

namensko in nadzirano kurjenje naravnih nenevarnih materialov, ki nastajajo npr. v kmetijstvu ali gozdarstvu izven urejenih kurišč, npr. trave, skorje iglavcev pri okužbi s podlubniki

ang.: controlled combustion

nem.: kontrollierte Verbrennung **f**

nahrbtnjáča -e **ž**

prenosni vodni meh z naramnicami, ki vsebuje vodo v količini, ki jo lahko prenaša en gasilec, ročno batno črpalko, cev in ročnik, ki omogoča oblikovanje razpršenega ali strnjenega curka ter je namenjena gašenju požarov v naravi na težko dostopnih površinah

ang.: wildland firefighting backpack

nem.: Löschrucksack **m**

napráva za prestrézanje pádca -e --

ž naprava, ki se uporablja za zaustavljanje padajoče osebe z višine ali zdrsa osebe po strmini, ko se poveča hitrost, drugače pa omogoča uporabniku prosto gibanje

ang.: mobile fall arrester

nem.: mitlaufendes Auffanggerät **n**

narávni odvòd díma in toplòte -ega

-óda -- -- **m** ukrep aktivne požarne zaščite,

ki obsega nadzorovano odstranjevanje dima in toplote iz stavbe ob požaru na prosto s pomočjo vzgona, in sicer zlasti prek odprtín za oddimljanje, navadno na strehah ali stenah stavb, ki se ob požaru odprejo, ter odprtín za dovod svežega zraka, za optimalnejše delovanje pa se večji požarni sektor z dimnimi zavesami razdeli na več dimnih sektorjev

K: NODT

ang.: natural smoke exhaust system

nem.: natürlicher Rauchabzug **m**, NRA **m**

narávno okólje -ega -a **s**

površina, ki jo pokriva rastlinski pokrov in kamor sodijo gozdovi in zemljišča, pokrita z lesnatimi rastlinami in travinjem, ter zemljišča brez rastlinskega pokrova

ang.: natural environment

nem.: natürliche Umwelt **f**

nastávek za cilíndre -vka -- -- **m**

nastavek, ki se namesti namesto klasične konice na hidravlično orodje in omogoča priklop dodatnih delovnih pripomočkov, npr. verige za vleko, konice za razširjanje, konice za boljše stabiliziranje

ang.: cylinder adapter

nem.: Zylinder-Adapter **m**

natíčni dél stikálne léstve -ega -a -- --

m posebej oblikovan del lestve, ki se uporabi za prilagoditev B-delov stikalne lestve s 7 klini v A-del stikalne lestve, kar omogoči varno uporabo dvakrat po dva dela stikalne lestve samostojno

ang.: scaling ladder push-fit section

nem.: Steckleiter-Einsteckteil **m**

nègorljívi grádbeni materiál -ega

-ega -a **m** material, ki pri požaru ne oddaja energije, zato ne prispeva k razvoju požara in požarni obremenitvi stavbe

ang.: non-combustible building material

nem.: nicht brennbarer Baustoff **m**

nèposrédna požárna škóda -e -e

-e **ž** finančna ocena škode zaradi izgube ali poškodovanja nepremične in premične lastnine v požaru ali pri odpravljanju posledic, izračunana na podlagi cen nadomestnih proizvodov

ang.: direct fire loss

nem.: direkter Brandschaden **m**

nèskônčni breménski trák -ega

-a -ú **m** sklenjeni trak, ki je zaščiten pred neposrednimi poškodbami in obstaja v različnih dolžinah, debelinah, širinah in

barvah, ki označujejo njegovo nosilnost, ter je namenjen transportu različnih bremen

ang.: round sling

nem.: Rundschlinge f

nèskônčni sidriščni trák -ega -ega -ú

m sklenjeni trak različnih dolžin in barv, ki je vsestransko uporaben za izdelavo sidrišča, navezavo nosil in vpetje druge opreme

ang.: anchor strap sling

nem.: Anschlagsschlinge f

NKD -ja [nəkədə] m ↔ nàdtláčna kontróla díma

NODT -ja [nəodətə] m ↔ narávni odvòd díma in toplòte

normálnotláčna črpálka -e -e ž gasilska

brizgalna, ki je lahko prenosna ali vgrajena in ki skladno s standardom EN 1028 pri določenem nazivnem tlaku, npr. 10 barov, zagotavlja določen nazivni pretok vode, npr. 2000 l/min, ter se uporablja v kombinaciji z običajnimi gasilskimi armaturami in cevmi, zato je primerna za dobavo vode na večje razdalje

ang.: normal pressure fire pump

nem.: Normaldruckpumpe f

normálno vnetljívi grádbeni materiál -- -ega -ega -a m gradbeni

material, ki po stiku s pilotskim virom vžiga samodejno gori naprej, pri čemer se meri in ocenjuje nadaljnje širjenje gorenja, zato se razvršča v različne razrede odziva na ogenj

ang.: normally flammable building material

nem.: normalentflammbar Baustoff m

nosíla -il s mn. oprema, sestavljena iz ogrodja, pritrdilnih pasov in ležišča, ki je namenjena prenosu poškodovanca

ang.: stretcher

nem.: Bahre f

nótranje hidrántno omréžje -ega

-ega -a s niz povezanih notranjih hidrantov v stavbi, ki so priključeni na javno ali zasebno vodovodno omrežje in uporabnikom stavbe omogoča gašenje začetnih požarov, lahko pa ga za nadaljnje gašenje uporabijo tudi gasilci

ang.: internal fire hydrant system

nem.: Innen-Hydrantennetz n

obnášanje v požáru -a -- -- s sprememba fizikalnih in kemijskih lastnosti gradbenega materiala, ki je izpostavljen požaru, pri čemer se meri odziv gradbenega materiala na

ogenj ter tudi požarno odpornost gradbenih elementov in konstrukcij

ang.: burning behaviour

nem.: Brandverhalten n, Brennverhalten n

océna požárne ogróženosti -e

-- -- ž dokument, v katerem so opredeljeni verjetnost za nastanek požara, ki povzroči poškodbe ali smrt ljudi, živali in imetja, ter različni dejavniki tveganja, kar predstavlja podlago za načrtovanje in izvajanje ukrepov varstva pred požarom

ang.: fire safety risk assessment

nem.: Brandschutz Risikobewertung f, Brandschutz Risikoeinschätzung f

odprtína za dovòd svéžega zráka

-e -- -- -- -- ž odprtina v fasadi stavbe, ki se samodejno odpre in omogoča pritok svežega zraka v primeru naravnega ali mehanskega odvoda dima in toplote ter je navadno zaprta z žaluzijami ali drugim stavbnim pohištvo, npr. oknom, vrati

ang.: fresh-air inlet

nem.: RWA Zuluftöffnung f

odprtína za oddímljanje -e -- -- ž

odprtina v strehi ali fasadi stavbe, ki se samodejno odpre in vodi neposredno na prosto ter omogoča naravni ali mehanski odvod dima in toplote ter je navadno zaprta s prezračevalnikom ali dimoodvodno loputo

ang.: smoke exhaust outlet

nem.: Rauchabzugsöffnung f

ODT -ja [odətə] m ↔ odvòd díma in toplòte

odvòd díma in toplòte -óda -- -- -- m

nadzorovano odstranjevanje dimnih in vročih plinov iz stavbe na prosto z namenom preprečevanja širjenja požara, in sicer s pomočjo namensko vgrajenih naprav kot požarnopreventivni ukrep, lahko pa tudi kot operativni gasilski ukrep nadtlačnega prezračevanja in podtlačnega prezračevanja s prenosnimi prezračevalniki ter z izdelavo vstopnih odprtin in izstopnih odprtin **K**: ODT

ang.: smoke and heat exhaust ventilation system, SHEVS

nem.: Rauch- und Wärmeabzugsanlage f, RWA f

odvzémno mésto súhega dvížnega vòda -ega -a -- -- -- s izhodna gasilska

armatura dvížnega voda, ki se nahaja v vsakem nadstropju stavbe, v kateri je nameščen suhi dvížni vod, običajno na stopnišču in na katerega se priklopi gasilka enota, pri čemer se lahko nahaja v hidrantni

omarici in se odpira z ventilom, ali v posebni omarici, ki se odpira z gasilsko sekirico ali šestkotnim ključem

ang.: dry riser outlet

nem.: Löschwasserentnahmestelle f, trockene Steigleitung-Entnahmestelle f

odzív grádbenega materiála na

ôgenj -a -- -- -- m merilo, po katerem se gradbeni material razvršča glede na hitrost razkroja v požaru, kar vpliva na potek gorenja in posledično dopustnost vgradnje v posamezne vrste ali dele stavb

ang.: burning behaviour of construction material

nem.: Brennverhalten von Baustoffen n

OHIO mäska -- -e [ohájó] ž prva pomoč →

mäska za kisik

óljni posnemoválnik -ega -a m naprava za odstranjevanje snovi, ki plavajo na površini vode, npr. naftnih derivatov, sestavljena iz treh ali štirih plovcev, ki lebdiijo tik nad vodno gladino, in osnove, v katero se steka emulzija plavajoče snovi in vode, od tam pa potuje navadno preko cevne črpalke do zbiralnika ali centrifugalnega ločevalnika olj in vode **S**: óljni skímer

ang.: oil skimmer

nem.: Ölabsauggerät n, Ölskimmer m

óljni skímer -ega -ja m → óljni posnemoválnik

omárica za požárni načrt -e -- -- --

ž škatla rdeče barve, ki je nameščena pri glavnem vhodu stavbe in je namenjena shranjevanju aktualnega požarnega načrta stavbe, s katerim si gasilci ob intervenciji pomagajo pri vodenju in načrtovanju gašenja in reševanja

ang.: fire safety plan box

nem.: Feuerwehr-Plankasten m

omejeválnik tláka -a -- m gasilska armatura, ki s pomočjo vzmeti preprečuje porast tlaka vode v cevovodu nad želeno vrednost in posledično tlačne udare z namenom preprečitve poškodb gasilcev ter drugih gasilskih armatur in delov gasilskih vozil

ang.: hose line pressure limiting valve

nem.: Druckbegrenzungsventil n

opeklínski komplét -ega -a m prva pomoč set, sestavljen iz več kosov opeklinskih obkladkov različnih dimenzij, ki je nameščen

v torbi za prvo pomoč v vozilih, skupaj s škarjami in povoji za nudenje prve pomoči pri tovrstnih poškodbah

ang.: burns dressing kit

nem.: Brandwundenversorgungset n

opórna pêta -e -e ž kovinski pripomoček v obliki črke L, ki se uporabi skupaj z raztezalnim cilindrom za povečanje naležne površine ali trdnosti materiala

ang.: sill support

nem.: Schwelleraufsatz m

opórno koléno -ega -a s gasilska armatura, ki jo predstavlja kratka zalomljena kovinska cev z dvostransko nameščenima spojkama ter ročajem in je namenjena razbremenjevanju sile reakcije curka, zato je nameščena med zadnjo tlačno cevjo in ročnikom, s čimer olajša delo gasilcem, zlasti pri delu na lestvi

ang.: branchpipe holder

nem.: Stützkrümmer m

opozorílna signálna lúč -e -e -i ž

označevalna luč, navadno modre barve, ki je nameščena na gasilsko vozilo, in deluje v primeru vožnje na mesto intervencije ostalim udeležencem v prometu sporoča, naj se čim bolj umaknejo intervencijskemu vozilu in mu zagotovijo prosto pot

ang.: blue light, rotating flashing beacon

nem.: Blaulicht n, Rundumkennleuchte f

opozorílna siréna -e -e ž zvočna naprava za oddajanje tonov različnih osnovnih frekvenc, ki je nameščena na intervencijskem vozilu in v primeru vožnje na mesto intervencije ostalim udeležencem v prometu sporoča, naj se umaknejo in mu zagotovijo prosto pot

ang.: sound siren

nem.: Folgetonhorn m, Sirene f

opozorílني trák -ega -ú m pripomoček v obliki ozke plastične folije, namenjen omejitvi dostopa v določeno okolje, npr. nevarno območje pri nevarnih snoveh, ali pa za oblikovanje določenih obveznih poti gibanja, npr. na mestu dekontaminacije, v gasilstvu navadno rdeče-bele barve, po potrebi so na traku tudi dodatni napisi

ang.: barrier tape

nem.: Absperrband m

óptični dímní javljálnik -ega -ega -a m dimni požarni javljálnik, ki se aktivira ob prisotnosti delcev, nastalih zaradi gorenja, ki vplivajo na absorpcijo in razpršitev sevanja v

infrardečem, vidnem ali ultravijoličnem delu spektra elektromagnetnega valovanja

ang.: optical smoke detector

nem.: optischer Rauchmelder **m**

organizacijski požarnopreventivni ukrep

-ega -ega -épa **m** požarnopreventivni ukrep, ki obsega zlasti izvajanje in nadzor nad izvajanjem požarnega reda v določenem okolju, usposabljanja s področja varstva pred požarom, požarnopreventivne preglede stavb, organiziranje požarnih straž, požarnega varovanja in gasilske službe v določenem okolju

ang.: fire protection organisation measure

nem.: organisatorische Brandschutzmaßnahme **f**

osébní doziméter

-ega -tra **m** naprava, ki je del skupne varovalne opreme in ki meri količino sevanja, ki mu je posameznik izpostavljen

ang.: personal dosimeter

nem.: persönlicher Dosimeter **m**

označevalni brezrokávník

-ega -a **m**

→ fúnkcijski telóvník

pasívna požárna zaščíta

-e -e -e **ž** ukrepi, ki preprečujejo predvsem širjenje požara ali zagotavljajo odpornost konstrukcije stavbe ter jo delijo na požarne sektorje, kar omogoča varno evakuacijo uporabnikov stavbe ter vstop in gašenje gasilskim enotam, prav tako pa preprečujejo širjenje požara ter dima in toplote po stavbi brez kakršnikoli zahtev po delovanju avtomatskih naprav

ang.: passive fire protection

nem.: passiver Brandschutz **m**

pilótni vír vžíga

-ega -a -- **m** plamen, iskra ali toplotni tok z določeno energijo, ki se uporablja v različnih standardnih preskusih, npr. pri določanju spodnje meje vnetljivosti ali temperature vžiga

ang.: pilot ignition source

nem.: Pilot-Zündquelle **f**

plaménski požárni javljálník

-ega -a **m** avtomatski požarni javljalnik, ki običajno na prostem zazna svetlobo zaradi gorenja, in sicer od ultravijoličnega do infrardečega spektra, kar je posebej primerno za nadzor skladišč goriva ali heliporte

ang.: flame detector

nem.: Flammenmelder **m**

plaménski rezálník

-ega -a **m** naprava za rezanje kovin, ki se uporablja pri tehničnem reševanju, in sicer se z gorenjem mešanice

etina in čistega kisika na šobi gorilnika vzpostavi ozek snop z visoko temperaturo nad 2500 °C, kar stali rezani material ter ga odstrani iz reza **S**: acetilénski rezálník

ang.: oxyfuel welder

nem.: Autogenschweißgerät **n**

plázemski rezálník

-ega -a **m** naprava za rezanje kovin, ki se uporablja pri tehničnem reševanju, in sicer se vzpostavi električni oblok med rezalno pištolo in površino rezanega tanjšega električno prevodnega materiala, kar ga stali, visokohitrostni curek komprimiranega zraka pa odstrani tekoči material iz reza

ang.: plasma cutter

nem.: Plasmaschneider **m**

plinotêsna zaščítna obléka

-e -e **ž** tipizirana zaščitna obleka v obliki kapsule z vizirjem, ki uporabnika varuje pred kontaminacijo s plini ali parami, tekočinami in trdnimi delci ter je sestavni del gasilske zaščitne stopnje 3 in 4, namestitev izolirnega dihalnega aparata pa je glede na model mogoča tako znotraj kot zunaj zaščitne obleke

ang.: gas-tight suit

nem.: gasdichter Chemikalienschutzanzug **m**, gasdichter CSA **m**

plínski dihálni fíler

-ega -ega -tra **m** filter, ki je namenjen odstranjevanju škodljivih snovi v zraku z adsorpcijo in je oblikovan za namestitev na polobrazno ali celoobrazno zaščitno masko, njegova uporaba pa je dovoljena le v okoljih z najmanj 17 % kisika v ozračju

ang.: respirator filter

nem.: Atemschutzfilter **m**

PMB

-- [pəməbə] **m** **1.** ↔ gasílski priklópnik s prenášno motórno brizgáľno

2. ↔ prenášna motórna brizgáľna

pnevmátska dvížna blazína

-e -e **ž** prenosna gumirana priprava ploščate oblike za dvigovanje ali odmikanje večtonskih togih bremen, ki se polni z zrakom glede na uporabo ročice na upravljalni enoti, kar omogoča nadzorovane premike pri reševanju

ang.: lifting bag

nem.: Hebekissen **n**

pòdzémni hídránt

-ega -a **m** priključek za odvzem vode iz vodovodnega omrežja, ki se nahaja pod nivojem tal, zaradi česar ga je enostavneje postaviti v bližini prometnih površin

ang.: ground hydrant

nem.: Unterflurhydrant **m**

pòdzémni požárni bazén -ega -ega -a m
rezervoar za neodvisno zagotavljanje gasilne vode v okolju, ki se nahaja pod nivojem terena, pri čemer je za črpanje in nadaljnjo distribucijo gasilne vode navadno potrebna gasilska brizgalna

ang.: ground water storage tank

nem.: unterirdischer Löschwasserbehälter m

polívni systém -ega -a m sistem cevi, ki je opremljen z odprtimi pršilnimi šobami na ustreznih razdaljah in višinah za omejevanje in gašenje požara z brizganjem vode po vseh površinah požarnega sektorja, kjer je bil s pomočjo sistema odkrivanja in javljanja požara ter alarmiranja zaznan požar, poleg tega pa je mogoče tudi ročno aktiviranje z odpiranjem ventila

ang.: drencher system

nem.: Sprühwasserlöschanlage f

pomočnik vódje evakuácie -a -- -- m
pomočnica vódje evakuácie -e -- -- ž oseba, ki v določenem okolju deluje na drugih strokovnih področjih, se pa dodatno usposablja tudi za izvajanje evakuacije iz posameznega požarnega sektorja in ki ga v primeru dejanske evakuacije podrobno sistemsko pregleda, opozori zamudnike, pomaga ali organizira umik za gibalno ovirane ter na zbirnem mestu poroča vodji evakuacije o stanju na svojem dodeljenem delu

ang.: evacuation steward, fire steward

nem.: Brandschutzhelfer m

pomóžna vrév -e -í ž vrv, ki je namenjena prenašanju statičnih obremenitev in ni namenjena prenašanju dinamičnih obremenitev ali absorpciji energije ob prestrežanju padca

ang.: accessory cord

nem.: Reepschnur f, Schnürleine f

popólna evakuácia -e -e ž evakuacija, pri kateri se ljudje in živali v celoti umaknejo iz nevarnega območja, npr. iz manjše stavbe, v kateri je prišlo do požara in ki nima izvedenih ukrepov za omejevanje širjenja dima ali požara

ang.: complete evacuation

nem.: vollständige Evakuierung f

posrédna požárna škóda -e -e -e ž finančna vrednost škode, ki nastane po požaru zaradi naknadnega izpada proizvodnje ali izgube poslov

ang.: indirect fire loss

nem.: indirekter Brandschaden m

postavítvena površína za gasílska vozíla -e -e -- -- ž površina za gasilce

ob stavbi na nivoju terena, na kateri lahko delujejo gasilska vozila, opremljena z lestvijo ali dvizžno ploščadjo za gašenje in reševanje, za katero zaradi velikih točkovnih obremenitev in doseganja različnih mest na stavbi veljajo posebna pravila o utrjenosti

ang.: deployment area

nem.: Aufstellfläche f

pót napredováňa -í -- -- ž → dostópna pót (2)

potôpna črpálka -e -e ž naprava za črpanje tekočin, najpogosteje za črpanje vode iz poplavljenih prostorov, ki se uporablja pod gladino vode

ang.: submersible pump

nem.: Tauchpumpe f

pót umíka -a -- m → evakuácijska pót

povezoválni člén stikálne léstve

-ega čléna -- -- m posebej oblikovan podest, ki omogoči povezavo dveh delov stikalne lestve v obliko A, kar nudi možnost vzpenjanja po lestvi brez prislonitve k steni ali kot sidriščno točko za dvige ali spuste s pomočjo vrvene tehnike

ang.: scaling ladder connecting section

nem.: Steckleiter-Verbindungsteil m

površína za gasílce -e -- -- ž območje na gradbeni parceli ali na javnih prometnih površinah okrog stavbe, ki je namenjeno nemotenemu dostopu gasilcev in gasilskih vozil do stavbe, in sicer dostopne poti za gasilce, dovozne poti za gasilska vozila ter postavitvene in delovne površine za gasilska vozila **S**: dostóp za gasílce

ang.: fire service access

nem.: Flächen für die Feuerwehr f pl.

pozívnik -a s naprava, namenjena tihemu alarmiranju operativnih gasilcev, ki jo za določeno gasilsko enoto sproži operater v regijskem centru za obveščanje, pri čemer pa ne omogoča pošiljanja povratne informacije

ang.: pager

nem.: Meldeempfänger m, Piepser m

požárna célica -e -e ž zaokrožena celota znotraj požarnega sektorja, iz katere se zaradi uporabe predpisane razdalje ali gradbenih elementov s požarno odpornostjo požar nekaj časa ne more širiti v okolico

ang.: part of fire compartment

nem.: Brandabschnitt-Teil m

požárna centrála -e -e ž sestavni del avtomatskega sistema za javljanje požara, ki skrbi za napajanje požarnih javljalnikov, od njih sprejema signale, sproži požarni alarm, beleži dogodke, prenaša signale v varnostnonadzorni center in do gasilske enote ter sproži delovanje požarnovarnostnih naprav

ang.: fire alarm control panel

nem.: BMZ f, Brandmelderzentrale f

požárna lopúta -e -e ž naprava, ki je vgrajena v cevovod prezračevalnega sistema na meji dveh požarnih sektorjev in ki je v normalnih pogojih delovanja odprta ter prepušča zrak, ob prejemu signala avtomatskega sistema za javljanje požara pa se s pomočjo različnih pogonov zapre in preprečuje širjenje dima ter požara v drug požarni sektor

ang.: fire damper

nem.: Brandschutzklappe f

požárna mêtla -e -e ž orodje, sestavljeno iz dolgega ročaja, na katerem so pritrjeni negorljivi ali težko gorljivi trakovi, navadno iz kovine ali platna, namenjeno gašenju talnih požarov v naravi

ang.: firefighting broom

nem.: Waldbrandpatsche f

požárna nevárnost -e -i ž stanje, ki ga opredeljujeta požarno tveganje kot verjetnost za nastanek požara in požarna ogroženost kot potencialna nevarnost za izgubo življenja ali poškodbo ter nastanek materialne škode ob požaru

ang.: fire hazard

nem.: Brandgefahr f

požárna obremenítev -e -tve ž izračunana količina toplote, ki bi se sprostila ob zgorevanju vseh gorljivih predmetov in vgrajenih materialov v prostoru, izražena v joulih **S**: požárna obtéžba

ang.: fire load

nem.: Brandbelastung f, Brandlast f

požárna obtéžba -e -e ž → požárna obremenítev

požárna odêja -e -e ž pripomoček za gašenje začetnih požarov, ki je narejen iz tkanine, odporne proti gorenju, namenjen hitremu prekrivanju začetnega požara in s tem njegovi zadušitvi

ang.: fire blanket

nem.: Löschdecke f

požárna odpórnost -e -i ž sposobnost gradbenega elementa ali konstrukcije, da za določen čas ohrani potrebno nosilnost, celovitost, izolativnost in druge pričakovane lastnosti, ki so predpisane s standardnim požarnim preizkusom

ang.: fire resistance

nem.: Feuerwiderstand f

požárna ogróženost -e -i ž potencialna nevarnost za izgubo življenja ali poškodbo ter nastanek materialne škode ob požaru

ang.: fire hazard

nem.: Brandgefährdung f

požárna preventíva -e -e ž celovit nabor gradbenih, tehničnih in organizacijskih ukrepov, ki preprečuje nastanek požara in omejuje njegove posledice

ang.: fire prevention

nem.: vorbeugender Brandschutz m

požárna sténa -e -e ž → požárni zíd

požárna stráža -e -e ž časovno omejeno fizično izvajanje požarnopreventivnih postopkov pred, med in po večjih javnih prireditvah, izvajanju vročih del, pretakanju vnetljivih tekočin in izvajanju drugih aktivnosti, ki lahko povzročijo požar in se izvajajo v okolju, ki za to ni posebej prilagojeno, kar lahko opravljajo le gasilci, v določenih primerih pa tudi za gašenje usposobljene osebe

ang.: fire watch

nem.: Brandsicherheitswache f,

Feuersicherheitswachdienst m

požárna škóda -e -e ž finančna vrednost neposrednih poškodb zaradi požara in gašenja ter cena odpravljanja posledic zaradi izgube ali poškodovanja nepremične in premične lastnine, izračunana na podlagi cen nadomestnih proizvodov brez škode, ki nastane zaradi izpada proizvodnje ali izgube poslov

ang.: fire loss

nem.: Brandschaden m

požárna várnost -e -i ž celovit sistem, ki obsega organizacijo, načrtovanje, izvedbo, nadziranje in financiranje dejavnosti ter vseh zakonsko določenih ukrepov za varovanje premoženja, ljudi, živali in okolja pred eksplozijami in požarom **S**: várstvo pred požárom

ang.: fire safety

nem.: Brandsicherheit f

požarna vrata -ih vrát **s mn.** vrata, ki izpolnjujejo zahtevane pogoje požarne odpornosti glede celovitosti in izolativnosti in se lahko uporabljajo kot običajna vrata, ki se zaprejo ob vsakokratni uporabi s samozapiralom ali pa so stalno odprta, vendar se morajo ob prejetem signalu avtomatskega sistema za javljanje požara zapreti ter s tem ločiti dva požarna sektorja
ang.: fire compartment door, fire-retardant door
nem.: Brandabschnittstür **f**, Brandschutztür **f**

požarna zapóra -e -e **ž** gradbeni element, ki se vgradi na meje požarnega sektorja, navadno pri odprtinah, ki jih zahtevajo tehnološki procesi, npr. pri vratih, tekočih trakovih, prezračevalnih kanalih, in ki se mora zaradi preprečevanja širjenja požara iz enega v drug sektor zatesniti, najpogosteje po prejemu signala iz avtomatskega sistema za javljanje požara
ang.: fire protection closure, fire-resisting closure
nem.: Brandschutzabschluss **m**, Feuerschutzabschluss **m**

požarna zasteklitve -e -tve **ž** prozoren gradbeni element, ki je namenjen prehodu naravne svetlobe in ki izpolnjuje enake zahteve požarne odpornosti kot ostali mejni elementi požarnega sektorja ter tako zagotavlja celovitost ter določeno mero izolativnosti, pri čemer se razvršča v razrede na podlagi temperature stekla, ki je dosežena na strani, kjer ni požara
ang.: fire resistant glass
nem.: Brandschutzverglasung **f**

požarna zaščita -e -e **ž** sistem ukrepov, ki je namenjen zmanjševanju nevarnosti za ljudi, živali, premoženje in okolje s pravnimi predpisi, organizacijo dejavnosti, namenskim usposabljanjem ljudi ter opremo za odkrivanje in gašenje požara ter za odvajanje dima in toplote, ki ob tem nastaneta
ang.: fire protection
nem.: Brandschutz **m**

požarni alárm -ega -a **m** signal, ki je sprožen preko požarne centrale in ki uporabnikom stavbe z avtomatskim sistemom za javljanje požara naznanja začetek evakuacije, in sicer kot zvočni signal s hupanjem sirene ali predvajanjem posnetih govornih navodil in svetlobni signal z utripanjem luči
ang.: escape alarm, fire alarm
nem.: Brandalarm **m**, Feueralarm **m**

požarni bazén -ega -a **m** rezervoar za neodvisno zagotavljanje gasilne vode v določenem okolju, ki mora imeti vsaj eno odzemno mesto za lažje in hitrejše zagotavljanje oskrbe z vodo v primeru intervencije, pri čemer je z vodo lahko oskrbovan preko zajetja površinskih voda, bližnjih streh ali hidrantnega omrežja
ang.: water storage tank
nem.: Löschwasserbehälter **m**

požarni dímni javljálnik -ega -ega -a **m** avtomatski požarni javljálnik, ki se aktivira ob prisotnosti delcev, ki nastajajo pri gorenju in so razpršeni v zraku
ang.: smoke detector
nem.: Rauchmelder **m**

požarni izhòd -ega -óda **m** → izhòd v síli

požarni javljálnik -ega -a **m** naprava, ki je kot aktivni ukrep požarne zaščite povezana s požarno centralo in avtomatsko zaznava prisotnost, npr. dima, toplote, plamena, določeni modeli pa so lahko sproženi ročno
ang.: fire detector
nem.: Brandmelder **m**, Feuermelder **m**

požarni kávelj -ega -a **m** ročno orodje z daljšim držalom iz lesa ali steklenih vlaken ter nasajeno kovinsko koničasto kljuko, ki je namenjeno odstranjevanju nevarnosti z razdalje, odpiranju zgorelega ostrešja ali kritine ter se uporablja kot podaljšek pri različnih tehnikah tehničnega reševanja
ang.: tear hook
nem.: Einreißhaken **m**

požarni načrt -ega -a **m** obvezni slikovni dokument za stavbe z višje ocenjeno požarno ogroženostjo, npr. šole, bolnišnice, hotele, ki vsebuje grafični prikaz tlorisa stavbe in njenih delov z označenimi nevarnostmi ter sistemi, napravami in sredstvi za preventivno in aktivno požarno zaščito, s katerimi se zmanjšuje nevarnost nastanka požara in zagotavlja učinkovito gašenje in evakuacija, če pride do požara, pri čemer mora vsebovati makro- in mikrolokacijsko shemo in je namenjen upravnikom stavbe, gasilcem ter drugim reševalcem
ang.: fire and safety plan, pre-fire plan
nem.: Feuerwehrplan **m**

požarni oddélek -ega -lka **m** → požarni séktor

požarni réd -ega -a **m** interni dokument, sestavljen iz požarnega načrta, načrta

evakuacije, evidenčnih in kontrolnih listov, ki ga mora praviloma izdelati vsak lastnik, najemnik ali upravitelj večje stanovanjske, poslovne ali industrijske stavbe ter s katerim se določijo organizacija varstva pred požarom, preventivni ukrepi varstva pred požarom, ukrepi ob nastanku požara ter evakuaciji in načini usposabljanja, prek katerih se uporabniki stavbe seznani s potrebnimi ukrepi

ang.: fire safety order

nem.: Brandschutzordnung f

požarni scenarij -ega -a m opis pogojev in okoliščin, pod katerimi potekajo faze razvoja požara od stanja pred vžigom do konca gorenja pri dejanskem požaru, vaji ali pri simulaciji požara pri požarnem preizkusu

ang.: fire scenario

nem.: Brandszenario n

požarni séktor -ega -ja m zaokrožena celota znotraj ene stavbe, iz katere se požar zaradi uporabe požarno odpornih elementov na njegovem obodu določen čas, merjen v minutah, ne more širiti v sosednje zaokrožene celote **S**: požarni oddélek

ang.: fire compartment, fire sector

nem.: Brandabschnitt m

požarni škropílnik -ega -a m šoba sprinklerskega sistema z delom, občutljivim na toploto, ki ob vnaprej določeni temperaturi omogoči pretok vode in jo glede na model v določeni obliki in količini porazdeli po goreči površini **S**: sprínklerska gláva

ang.: sprinkler head, sprinkler nozzle

nem.: Sprinklerkopf m, Sprühdüse f

požarni ventilátor -ega -ja m element mehanskega odvoda dima in toplote, ki je namenjen potiskanju ali sesanju vročih dimnih plinov iz prostora glede na lego vgradnje in vrsto naprave, pri čemer mora biti v primeru predvidenega stika z vročimi dimnimi plini določen čas požarno odporen

ang.: exhaust fan

nem.: Entrauchungsventilator m, Rauchgasventilator m

požarni zíd -ega -a m vertikalni konstrukcijski element, ki deli objekt v dva ali več požarnih sektorjev in v primeru nastanka požara zagotavlja določeno požarno odpornost **S**: požarna sténa

ang.: firewall

nem.: Brandmauer f, Brandwand f

požárno dvigálo -ega -a s → dvigálo za evakuácijo

požárno inženírstvo -ega -a s stroka, ki uporablja znanstvene in inženirske metode za zaščito ljudi, premoženja in okolja pred škodljivimi in uničujočimi učinki požara in dima, pri čemer se ukvarja z odkrivanjem požara, njegovim gašenjem ter zagotavljanjem primernih okoliščin za izvedbo varne evakuacije

ang.: fire protection engineering

nem.: Brandschutzingenieurwesen n

požárnoodpórna objêmka -e -e ž gradbeni proizvod, ki je namenjen požarni zaščiti prehoda plastične cevi preko meje požarnega sektorja, in sicer tako, da material reagira na toploto, v notranjo smer povečuje prostornino in s tem zapira odprtino

ang.: fire stopping collar

nem.: Brandschutzmanschette f

požárnoodpórna plôšča -e -e ž gradbeni proizvod iz kalcijevega silikata, ki je namenjen za požarno zaščito nosilnih konstrukcij iz jekla, betona, lesa in kompozitov, in sicer s tesnim obdajanjem in posledičnim izoliranjem, s čimer se podaljša čas, ko konstrukcija doseže kritične temperature in se zaradi tega vžge, deformira ali poruši

ang.: fire resistant board

nem.: Brandschutz-Platte f

požárnoodpórni omèt -ega -éta m pastozni gradbeni proizvod, ki po nanosu v obliki malte zaradi svoje toplotne vztrajnosti nudi začasno zaščito nosilne jeklene ali betonske konstrukcije pred požarom

ang.: fire stopping spray

nem.: Brandschutz-Spritzputz m

požárnoodpórni premàz -ega -áza m gradbeni proizvod, ki je namenjen začasni zaščiti nosilnosti jeklene konstrukcije pred vplivom požara, saj snov reagira na toploto, zaradi česar nastane zaščitna izolativna pena, ki preprečuje prehod toplote

ang.: fire protection coating

nem.: Brandschutzanstrich m

požárno preiskováñje -ega -a s forenzična dejavnost, ki obsega iskanje vzrokov za razvoj požara, zbiranje podatkov in pogovore s pričami za izdelavo analize in je usmerjena v odkrivanje morebitnih kaznivih

dejanj, domnevnih storilcev, posledično pa tudi izboljšanje požarne varnosti

ang.: fire investigation

nem.: Brandursachenermittlung f

požarnopreventívni pregled -ega

-éda m organizacijski požarnopreventivni ukrep, ki ga opravi predstavnik pristojnega državnega organa, neobvezujoče pa lahko tudi drug strokovnjak s področja varstva pred požarom ali gasilstva, in je namenjen ugotovitvi stanja požarne varnosti v določenem okolju, določanju in nadzoru izvajanja predvidenih ukrepov ter svetovanju izboljšanja obstoječega stanja

ang.: fire prevention inspection

nem.: Brandverhütungsschau f, Feuerbeschau f

požarnopreventívni ukrep -ega

-épa m ukrep, ki zmanjšuje možnost za nastanek požara, ob njegovem nastanku pa preprečuje njegovo širjenje, zagotavlja varno evakuacijo ljudi, omejuje izgubo premoženja, npr. organizacijski požarnopreventivni ukrep, gradbeni požarnopreventivni ukrep
S: preventívni ukrep várstva pred požárom

ang.: fire safety measure

nem.: Brandschutzmaßnahme f

požárno tvéganje -ega -a s verjetnost, da pride do požara, ki povzroči človeške žrtve ali poškodbe, poškodbe in smrt živali ali materialno škodo

ang.: fire risk

nem.: Brandrisiko n

požárno varovánje -ega -a s

požarnopreventivni ukrep, ki ga navadno opravljajo varnostne službe in se izvaja ves čas ter je namenjen varovanju ljudi in premoženja pred požarom, pri čemer tehnični del obsega nadzor prenosa signalov od vgrajenega sistema aktivne požarne zaščite v varovani stavbi do varnostnonadzornega centra, prenos informacij do varnostnikov ter obveščanje regijskega centra za obveščanje, medtem ko fizični del zajema preventivni pregled varnostnika med obhodom, preverjanje stanja po prejemu požarnem alarmu in obveščanje pristojne gasilske enote o požaru ter gašenje začetnega požara

ang.: fire protection

nem.: Brandschutz m

požárno zavarovánje -ega -a s

prostovoljno premoženjsko zavarovanje, ki ga sklenejo lastniki nepremičnin in premičnih z zavarovalnico, in sicer zoper škodo, ki

lahko nastane zaradi požara ali posledic pri njegovem gašenju in krije stroške sanacije škode in druge povezane stroške, npr. cenitev

ang.: fire insurance

nem.: Feuerversicherung f

požíg -a m premoženjsko kaznivo dejanje osebe, ki namerno iz nizkotnih ali zlobnih nagibov povzroči požar na objektu ali v naravi

ang.: arson

nem.: Brandstiftung f

prálník ceví -a -- m gasilska armatura cevaste oblike, ki ima v notranjost usmerjene luknjice in je namenjena čiščenju gasilskih cevi, saj se ob dovodu vode pod tlakom preko nameščene dovodne spojke v notranjosti ustvarja usmerjena vodna zavesa, ki spira površinsko umazanijo s cevi

ang.: hose cleaner

nem.: Schlauchwaschapparat m

prebijáč za stêklo -a -- m orodje, ki je namenjeno točkovnemu razbijanju celotnih steklenih površin na vozilih z enim udarcem, in sicer se sprožijo prek vzmeti, avtomatsko ali polavtomatsko

ang.: spring centre punch

nem.: Federkörner m

prèdaktivírani sprínklerski systém

-ega -ega -a m sprinklerski gasilni sistem, pri katerem se cevi napolnijo z vodo pred začetkom delovanja požarnih pršilnikov po predhodno aktiviranem avtomatskem sistemu za javljanje požara, ki pogojuje napolnitev gasilnega sistema z vodo

ang.: preaction sprinkler system

nem.: Sicherheitsdoppelsprinkler m

prehódna spójka -e -e ž gasilska armatura, ki omogoča spajanje cevovodov različnih dimenzij, npr. A-cevi z B-cevjo, C-cevi z D-cevjo

ang.: adapter coupling

nem.: Übergangsstück n

preiskoválna vrév -e -í ž temperaturno odporna vrv z manjšim premerom, ki je namenjena ohranitvi orientacije v prostoru pri gibanju po zadimljenih prostorih, pri čemer so na njej v razdalji raztegnitve obeh rok nameščene izbokline, ki nakažejo smer, npr. tri bližnje izbokline na vrvi ponazarjajo smer gibanja proti nevarnosti, samostojna izboklina pa ponazarja smer izhoda na varno

ang.: main guide rope

nem.: Führungsseil n

prenôсна дímна zavéса -e -e -e ž

priprava za vertikalno ločitev prostorov med gasilsko intervencijo, ki se namesti na prehodih iz prostorov na hodnik ali iz hodnika na stopnišče stavbe, in sicer z namenom preprečevanja širjenja dima in toplote iz prostora nastanka požara v ostale dele stavbe, pri čemer je še vedno mogoč prehod gasilcev in polaganje gasilskih cevi

ang.: portable smoke stopper

nem.: mobiler Rauchverschluss m

prenôсна gasílska léstev -e -e -tve ž

priprava, navadno izdelana iz aluminija ali lesa, ki omogoča gasilcem dostop do višin in globin, pri večini modelov pa tudi reševanje z višin in globin, pri čemer je za njeno uporabo potrebnih od 2 do 5 strokovno usposobljenih gasilcev in ki zaradi predvidene uporabe v najzahtevnejših pogojih potrebuje pregled in preizkus vsaj enkrat na leto

ang.: portable fire service ladder

nem.: tragbare Feuerwehrleiter f

prenôсна motórna brizgálna -e

-e -e ž gasilska naprava, ki jo je mogoče ročno prenašati in ima motor z notranjim zgorevanjem, ki poganja centrifugalni del črpalke, odzračevanje pa je navadno izvedeno z vgrajeno sesalno črpalko, ter je namenjena zviševanju tlaka vode v tlačnih ceveh za črpanje vode ter dobavo vode v cevovod za potrebe gašenja **K: PMB (2)**

ang.: portable fire pump

nem.: Tragkraftspritze f

prenôсни gasílnik -ega -a m gasilnik, ki ga uporabnik med uporabo lahko dvigne in drži ter katerega skupna masa znaša do 15 kg **S: rôčni gasílnik**

ang.: hand-held fire extinguisher, portable fire extinguisher

nem.: Handfeuerlöscher m, tragbarer Feuerlöscher m

preventívni oglèd -ega -éda m preventivni ukrep, s katerim inšpektor, drug strokovnjak za varstvo pred požarom ali posebej usposobljeni pripadnik gasilske službe, pregleda stavbo ali drug objekt z namenom odkrivanja mogočih vzrokov nastanka požara in mogočih posledic ter preveri izvedene požarnopreventivne ukrepe in svetuje o njihovi umestitvi in izvajanju

ang.: fire inspection

nem.: Brandschau f, Brandverhütungsschau f, Feuerbeschau f

preventívni požíg -ega -a m ukrep varstva pred požarom v naravi, ki se izvaja v času majhne požarne ogroženosti z načrtovano in nadzorovano uporabo ognja na določenem območju z namenom upravljanja vegetacije, zmanjšanja gorljivega materiala in preprečevanja širjenja in intenziviranja požarov v naravi

ang.: controlled prescribed burn

nem.: kontrollierte Brandrodung f, kontrolliertes Abbrennen n

preventívni ukrèp várstva pred požárom -ega -épa -- -- -- m → požarnopreventívni ukrèp**prevózni gasílnik** -ega -a m gasilnik, ki ga uporabnik med uporabo predvidoma ne drži v roki in katerega skupna masa presega 15 kg

ang.: transportable fire extinguisher

nem.: fahrbarer Feuerlöscher m

pritrdílni breménski trák -ega -ega -ú m enodelni ali dvodelni trak, ki ima na enem delu nameščen zategovalnik, na drugem pa kljuko za pritrditev in obstaja v različnih dolžinah, debelinah, širinah in barvah, ki označujejo njegovo nosilnost, ter je namenjen pritrditvi tovora na prevozno enoto ali konstrukcijo

ang.: lashing strap

nem.: Zurrgurte f

prótipoplávna vréča -e -e ž pripomoček, ki, napolnjen s peskom in položen v zaščitno pregrado, omogoča preusmeritev vodnega toka in zmanjšuje škodo zaradi poplav

ang.: flood bag

nem.: Sandsack für Hochwasserschutz m

prótipožárni zíd -ega -a m požari v naravi → súhi zíd**prótiurézne nàdhláče** -ih -ač ž mn.

zaščitno pokrivalo za obe nogi uporabnika verižne motorne žage, ki se namesti čez druge vrste hlač in je primerno za dejavnosti, pri katerih se uporablja žaga le za določeno kratkotrajno opravilo

ang.: chainsaw protection gaiter

nem.: Schnitenschutzbeinlinge f

páva evakuácijska pót -e -e -í ž evakuacijska pot, ki mora biti vedno izvedena gradbeno, npr. z zaščitnim stopniščem, ter je namenjena vsakdanjemu dostopu do določenega prostora v stavbi, zaradi česar

je uporabniku najbolj poznana in jo najprej uporabi za varen umik

ang.: first escape route, first fire escape, primary escape route

nem.: erster Rettungsweg m

puhálnik -a m → izpihoválnik

rázred odzíva grádbenih

materiálov na ôgenj -éda -- -- -- -- m

standardizirana klasifikacija odziva gradbenih materialov ob izpostavljenosti ognju pod določenimi pogoji, ki ločuje med negorljivimi in gorljivimi gradbenimi materiali, slednji pa se nadalje delijo od težje do lažje vnetljivih

ang.: fire classification of construction products

nem.: Baustoffklasse f, Brandschutzklasse f

rázred požárne odpórnosti -éda --

-- m klasifikacija gradbenih elementov glede na njihovo požarno odpornost, pri čemer se upošteva kriterij nosilnosti, celovitosti in izolativnosti ter minimalno časovno trajanje izpolnjevanja določenih kriterijev v minutah

ang.: fire resistance class

nem.: Feuerwiderstandsklasse f

regulátor konstántnega tláka -ja

-- -- m elektronska naprava na črpalki za zagotavljanje nastavljenega tlaka vode na izhodnih gasilskih armaturah, ne glede na trenutni pretok vode s pomočjo prilagajanja števila vrtljajev pogonskega motorja, saj se med gašenjem pretok vode spreminja zaradi odpiranja in zapiranja ročnikov, kar povzroča padanje in naraščanje tlaka vode v črpalki

ang.: pump pressure governor

nem.: Pumpendruckregler m

regulátor močí -ja -- m priprava, ki vzdržuje nastavljeno izhodno moč naprave ali sistema kljub spremembi vhodnih pogojev ali obremenitve, npr. termostat za grelnik, regulator hitrosti za elektromotor

ang.: power regulator

nem.: Leistungsregler m

reševálna dèska -e -e ž prva pomoč

medicinski pripomoček za hitri iznos poškodovanca iz ogrožajočega okolja, na katerem je s pritrdilnimi trakovi mogoča popolna imobilizacija poškodovanca ter se lahko izjemoma uporabi za krajši transport

ang.: rescue board, spineboard

nem.: Rettungsbrett n, Spineboard n

reševálna kapúca -e -e ž pripomoček vrečaste oblike, namenjen varnemu umiku

osebe z območij s kontaminiranim zrakom ob spremljavi gasilcev, ki se priklopi na reševalni priključek izolirnega dihalnega aparata, preko katerega se zagotavlja dotok svežega zraka

ang.: rescue hood

nem.: Rettungshaube f

reševálna metálna vrév -e -e -í ž reševanje

na vodi in iz nje pozitivno plovna vrév za potrebe postopkov reševanja na vodi, navadno zložena v plavajoči torbici s širokim vratom, kar omogoča lažje in natančnejše mete proti reševani osebi

ang.: rescue throwline, water rescue rope

nem.: Rettungswurfleine f

reševálna rúta -e -e ž pripomoček trikotne oblike, v katerega se namesti reševana oseba pri reševanju z višin in globin, nekateri modeli omogočajo dodatno pritrditev in nastavitev v višini ramen

ang.: evacuation triangle

nem.: Rettungsdreieck n

reševálna vrév -e -í ž vrév, ki je namenjena posredovanju na višinah in v globinah, ustreza standardom in je redno pregledovana

ang.: rescue rope

nem.: Rettungseile f, Rettungsseil n

reševálna žága -e -e ž močnejša verižna motorna žaga, pri kateri veriga poleg rezanja lesa omogoča tudi rezanje pločevine in drugih trših materialov, meč pa je opremljen z zaščito, ki se lahko nastavi glede na globino rezanja, ter učinkovitim protiprašnim filtrom, npr. za odstranjevanje kritine, izdelavo odprtín za odvod dima in toplote

ang.: emergency rescue saw

nem.: Rettungssäge f

reševální jópič -ega -a m namenski plavajoči brezrokavnik z vzgonom okrog 100 N za opremljanje reševalca na vodi, ki se uporablja tudi kot preventivni ukrep pred utopitvijo v primeru gibanja ob in na vodi

ang.: life jacket

nem.: Rettungsweste f

reševální obróč -ega -a m okrogel pripomoček za reševanje na vodi, ki je zaradi boljše vidnosti navadno rdeče-bele ali oranžne barve in je pozitivno ploven, navezan na vrév ter omogoča dober met reševalcu in hkrati dober oprijem utaplajoči se osebi

ang.: rescue ring

nem.: Rettungsring m

reševalni podést -ega -a **m** posebej oblikovana ploščad, velikosti 1,8 x 0,9 m, ki se na dveh straneh zaključuje s podpornimi nogami v obliki lestve za dostop ter uravnavanje pri postavitvi, na tretji strani pa je nameščena varovalna ograja in se uporablja za tehnično reševanje, kjer je treba doseči in delati na stojni višini do približno 3 m, npr. pri reševanju iz tovornega vozila ali avtobusa

ang.: rescue platform

nem.: Rettungsplattform **f**

reševalno oródjje huligán -ega -a -- **s** jekleni vzvod različnih standardiziranih dolžin, ki ima na eni strani obliko razcepke, kar omogoča ruvanje žebeljev, na drugi strani pa obliko ploščatega sekala na vzvodu in špičastega kavljja, kar omogoča sekanje, ruvanje in prebadanje pri nasilnem odpiranju vrat, odstranjevanju materialov in izdelavi odprtin, pri čemer se z udarci z macolo lahko sila še poveča

ang.: hooligan tool

nem.: Hooligan-Tool **n**

rezervoár za gasílno vôdo -ja -- -- -- **m**
→ požarni bazén

rôčna bateríjska svetílka -e -e -e **ž** baterijska svetilka, ki je del skupne varovalne opreme in si jo gasilec namesti pri izvajanju taktičnih nalog v pogojih slabše vidljivosti ter za opozarjanje na svojo prisotnost

ang.: hand light

nem.: Handleuchte **f**

rôčna hidrávlična dvigálka -e -e -e **ž** naprava za dvig s pomočjo ročno gnanega enosmernega hidravličnega sistema, ki se uporablja pri tehničnem reševanju za dvige in stabilizacijo bremen do predvidenih mas glede na model naprave

ang.: hydraulic jack

nem.: Hydraulikheber **m**

rôčni gasílnik -ega -a **m** → prenosni gasílnik

ročník -a **m** gasilska armatura, ki se priključi na konec tlačne cevi, da zmanjša premer cevi in poveča hitrost pretoka gasilnega sredstva na šobi, kar se odrazi v dometu nastalih kapljic, zato je namenjen zlasti oblikovanju različnih curkov, določeni modeli pa omogočajo tudi nastavitev pretoka

ang.: branchpipe

nem.: Strahlrohr **n**

ročník s posódo za penílo -a -- -- -- **m** gasilska armatura za izdelavo srednje težke pene, v kateri je integriran tudi medmešalnik pene z ejektorskim učinkom ter pod njim posodico za penilo, kar omogoča neposredno izdelavo in nanos pene na požar

ang.: self-priming foam nozzle

nem.: Selbstansaugendeschaumrohr **n**

ročník za srédnjo péno -a -- -- -- **m** gasilska armatura, nameščena na koncu cevi, po kateri priteče penilna mešanica, kjer se dodaja približno 70-kratna količina zraka in s tem proizvaja srednja pena

ang.: medium foam nozzle

nem.: Mittelschaumrohr **n**

ročník za težko péno -a -- -- -- **m** gasilska armatura, nameščena na koncu cevi, po kateri priteče penilna mešanica, kjer se dodaja približno 7-kratna količina zraka in s tem proizvaja težka pena

ang.: heavy foam nozzle

nem.: Schwerschaumrohr **n**

ročník z zasúnom -a -- -- -- **m** gasilska armatura, nameščena na koncu cevovoda, pri kateri se z namensko ročko izbira oblika curka ali zapira pretok vode

ang.: multi-purpose branch pipe

nem.: Mehrzweckstrahlrohr mit Absperrung **n**

rôčni megafón -ega -a **m** prenosna naprava v obliki troblje za ojačanje zvoka govora, ki je namenjena dajanju navodil večjim množicam ljudi ali prenosu zvoka na večje razdalje, omogoča pa tudi posredovanje posnetih sporočil ali signalnih znakov

ang.: hand megaphone

nem.: Handmegaphon **n**

rôčni požárni javljálnik -ega -ega -a **m** sestavni del avtomatskega sistema za javljanje požara z vgrajenim vsaj enim senzorjem, ki se uporablja za ročno proženje alarma in pošiljanja signala požarni centrali

ang.: manual call point

nem.: Handfeuermelder **m**

rôčno oródjje -ega -a **s 1.** preprostejše orodje, ki se uporabi pri opravljanju fizičnega dela, npr. lopata za premet in odstranjevanje materiala, kramp za prekopavanje požarišča, cepin za odstranjevanje delov dreves

ang.: hand tool

nem.: Handwerkzeug **n**

2. manjše orodje za privijanje, odvijanje, pritrdjevanje, odstranjevanje in podobna

opravila, namenjeno zagotavljanju delovanja naprav in hitrim popravilom med intervencijo ali zagotavljanju polne funkcionalnosti opreme po vrnitvi v gasilsko enoto

ang.: hand tool

nem.: Handwerkzeug **n**

rušilno vrtálno kladívo -ega -ega -a

s električno ali baterijsko ročno orodje, ki omogoča namestitve in uporabo različnih dlet, s katerimi se odstranjujejo gradbeni materiali, ali svedrov, s katerimi se v gradbene materiale vrtajo luknje, ki ošibijo strukturo ali omogočajo pregled

ang.: combi hammer

nem.: Kombihammer **m**

sábljasta žága -e -e ž električna ali

baterijska žaga s koničastim rezilom za hitro in natančno rezanje odprtín, zlasti za rezanje mehke pločevine ali elementov **S**: lisíči rěp

ang.: reciprocating saw, sabre saw

nem.: Säbelsäge **f**

sámoreševálna kapúca -e -e ž

pripomoček, ki je namenjen varni samostojni evakuaciji oseb z območij s kontaminiranim zrakom in je izdelan iz negorljivih materialov ter ima nameščen filter za ogljikov monoksid in trdne delce, kar omogoča do 15 minut dihanja pod pogojem, da je v ozračju še vedno dovolj kisika.

ang.: fire escape hood

nem.: Brandfluchthaube **f**

sesálna cév -e -í ž deloma gibka gumirana

cev s sesalnima spojkama na vsaki strani in stabilnim premerom za črpanje gasilnega sredstva, navadno vode, z mesta odvzema do gasilske črpalke, pri čemer se stabilnost premera zagotavlja z vgrajeno spiralo

ang.: suction hose

nem.: Saugschlauch **m**

sesálna črpálka -e -e ž črpalka z različnimi

načini delovanja, namenjenih izsesovanju zraka iz ohišja črpalke ter iz sesalnega voda, s čimer se doseže, da zunanji zračni tlak potisne vodo v ohišje črpalke, kar omogoča nadaljnji pretok vode **S**: vákuumska črpálka

ang.: priming pump

nem.: Entlüftungspumpe **f**

sesálna spójka -e -e ž spojka s podaljšanim

vratom in tesnilom, ki je nameščena na obeh koncih sesalnih cevi ter omogoča spajanje sesalnih cevi v sesalni vod

ang.: suction hose coupling

nem.: Saugkupplung **f**

signální lopár -ega -ja **m** pripomoček

za ročno usmerjanje prometa, ki ima na eni strani nameščeno zeleno luč, s katero sporoča, da je promet trenutno dovoljen, na drugi strani pa rdečo luč in napis STOP GASILCI, ki sporoča, da promet trenutno ni dovoljen, primeren pa je tudi za nakazovanje neposrednih zahtev smeri vožnje

ang.: handheld signal

nem.: Anhaltetab **m**

simulátor napétosti -ja -- **m** naprava za

posnemanje napetosti vlaken v hlodovini, ki se uporablja pri strokovnem usposabljanju za tehnike dela z verižno motorno žago v nevarnih okoliščinah, npr. ob žledu, vetrolomu

ang.: tension simulator

nem.: Spannungssimulator **m**

snemljívi zabójnik -ega -a **m** kovinski

zabojnik različnih standardiziranih dimenzij, ki se uporablja za prevoz gasilsko-reševalne opreme, gasil in drugih materialov na mesto intervencije, pri čemer se za prevoz uporablja tipizirano gasilsko vozilo za prevoz zabojnikov **S**: abról zabójnik

ang.: roll-off container

nem.: Abrollbehälter **m**

specífična požárna obremenítev

-e -e -tve ž razmerje med količino toplote, ki bi se sprostila, če bi popolnoma zgoreli vsi gorljivi predmeti in materiali, ki se nahajajo v prostoru ali so v njem vgrajeni, in tlorisom prostora, podana v J/m²

ang.: fire load density

nem.: flächenbezogene Brandbelastung **f**,
flächenbezogene Brandlast **f**

spójka -e ž armatura za povezovanje in

tesnjenje stika dveh elementov ali naprav med seboj

ang.: coupling

nem.: Kupplung **f**

spójni kljúč -ega -a **m** orodje, s katerim se

privijajo spojke različnih velikosti na gasilskih ceveh in armaturah, da se zagotovi tesnjenje

ang.: coupling spanner

nem.: Kupplungsschlüssel **m**

sprínklerska gláva -e -e ž → požárni

škropílník

sprínklerska postája -e -e ž prostor v

stavbi z vgrajenim sprinklerskim sistemom, v katerem se nahajajo pomembni sestavni deli sistema, in sicer zalogovnik za gasilno vodo,

tlačna posoda z vodo in stisnjenim zrakom, kompresor za stisnjen zrak, sprinklerski alarmni ventili, električna črpalka z agregatom za rezervno napajanje, motorna črpalka in upravljalna enota

ang.: sprinkler central

nem.: Sprinklerzentrale f

sprinklerski alármi ventíl -ega

-ega -a m ventil, ki omogoča in sproži pretok vode v sprinklerskem razvodnem sistemu posameznega požarnega sektorja, kar je pomembno tudi za zaustavitev delovanja sistema v primeru tehnične napake ali po pogasitvi požara

ang.: sprinkler alarm valve

nem.: Sprinkleralarmventil n

sprinklerski gasilni systém -ega -ega

-a m sistem cevi, ki je opremljen s požarnimi škropilniki na ustreznih razdaljah in višinah ter je namenjen odkrivanju in gašenju požara z brizganjem vode na tistih površinah, kjer je zaradi požara in posledično sproščene toplote prišlo do aktivacije posameznih požarnih škropilnikov

ang.: sprinkler system

nem.: Sprinkleranlage f

stabilnost -i ž merilo za ugotavljanje požarne odpornosti gradbenega elementa, ki je pri požarnem preizkusu izpostavljen ognju, da se določen čas ne poruši **S**: kritêrij požarne odpornosti R

ang.: load bearing capacity

nem.: Leistungseigenschaft - Tragfähigkeit f

stándardna požárna krivúlja -e -e

-e ž dogovorjena in s standardi določena rast temperature v času, ki ji je med požarnim preizkusom izpostavljen preizkušanelec, npr. gradbeni proizvod, s čimer se ugotavlja njegova požarna odpornost

ang.: standard temperature-time curve

nem.: Einheitstemperaturzeitkurve f

stándardni požárni preizkús -ega

-ega -a m test, ki se izvaja v požarnem laboratoriju in pri katerem se ob posnemanju temperaturnih in mehanskih obremenitev v požaru opazuje odziv gradbenega materiala na ogenj ter določa požarna odpornost gradbenega elementa

ang.: fire test

nem.: Brandprüfung f

stekléna ámpula -e -e ž stekleni element požarnega škropilnika, ki je napolnjen s

tekočino, občutljivo na povišano temperaturo, in je namenjen držanju tesnilnega čepa, ki preprečuje izhod vode iz cevne sistema in ki poči ob nastanku požara, tlak vode v sistemu izvrže tesnilni čep in voda začne izhajati ter pršiti glede na obliko požarnega škropilnika

ang.: sprinkler glass ampule

nem.: Sprinkler-Glasampulle f

stikálna léstev -e -tve ž prenosna gasilska lestev, sestavljena iz enega A-dela z 9 klini in več B-delov s 7 klini, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in katere deli se sestavljajo po dolžni glede na potrebe, in sicer do 4 deli, s čimer se doseže skupna dolžina 8,4 m, pri tem pa se posamezni deli lahko uporabijo tudi samostojno, povežejo v obliko A, uporabijo za varnejše gibanje po strehi, strmeh pobočju ali celo ledu

ang.: scaling ladder

nem.: Steckleiter f

súhi dvížni vòd -ega -ega vòda m dvížni vod v stavbi, ki je ves čas prazen in ni povezan z vodovodnim sistemom, zato ga napolni gasilska enota iz gasilskega vozila prek dovodnega mesta, v nadstropju pa gasilska enota priključi cevovod na odvzemno mesto in ga spelje naprej do mesta požara

ang.: dry riser

nem.: trockene Steigleitung f

súhi sprinklerski systém -ega -ega -a m sprinklerski gasilni sistem, pri katerem so cevi pred aktiviranjem napolnjene z zrakom, s čimer je preprečeno zmrzovanje vode v hladnem delu leta, sistem pa začne delovati šele, ko je zrak delno izpuščen iz cevi

ang.: dry pipe sprinkler system

nem.: Trockensprinkleranlage f

súhi zíd -ega -a m zid, narejen iz kamnov brez malte ali cementa, ki v naravi preprečuje vetrno erozijo pri rabi tal in predstavlja oviro pri nenadzorovanem širjenju požara v naravi **S**: prótipožárni zíd

ang.: dry stone wall

nem.: Trockenmauerwerk n

súho-môkri dvížni vòd -ega -ega vòda m dvížni vod v stavbi, ki je ves čas prazen, napolni pa se ob odpiranju katerega koli notranjega hidranta za gašenje začetnega požara, kar sproži uporabnik stavbe ali gasilska enota, ki se želi priključiti nanj, pri čemer za pritok vode v dvížni vod iz vodovodnega sistema ter za praznjenje po koncu intervencije skrbi daljinsko krmiljena

postaja, za dvig tlaka pa po potrebi hidroforna postaja, kar omogoča ohranjanje kakovosti vode v drugih delih vodovodnega sistema v stavbi

ang.: dry-wet riser inlet

nem.: Steigleitung trocken/nass f

súličasti ročnik -ega -a m gasilska armatura, ki jo sestavlja daljša cev, pri kateri je bočno nameščena dovodna spojka, na drugi strani je cev koničasto zaključena z več luknjicami za izliv vode in ki se uporablja za dovod vode na oddaljena mesta po izvedbi preboja s konico, npr. pri gašenju izolacije v lesenih konstrukcijah ali zračnih kanalih, posebni modeli se uporabljajo za gašenje baterij električnih vozil

ang.: extinguishing lance

nem.: Löschlanze f

svetílني balón -ega -a m prenosna naprava, ki je izdelana kot dežnik ali napihljiva krogla z notranjim ventilatorjem, pri čemer je zgornja polovica notranje strani zrcalna ter odbija svetlobo navzdol, spodnja polovica pa je prosojna, in ki se namesti na večmetrsko raztegljivo stojalo za doseganje čim bolj enakomerne osvetlitve velikih površin z malo bleščanja in brez ustvarjanja ostrih zasenčenj

S: svetlóbní balón

ang.: balloon light

nem.: Leuchtballon m

svetlôbni balón -ega -a m → svetílني balón

svetlôbni signál -ega -a m vidni opozorilni znak intervencijskega vozila drugim udeležencem v prometu, da izvaja nujne naloge, ki so potrebne za reševanje življenja, premoženja ali preprečitev nastanka velike materialne škode

ang.: light signal

nem.: Lichtzeichen n

svetlôbni stôlp -ega stôlpa m prigradena naprava na gasilskem vozilu, izdelana kot raztegljiv drog, ki se dvigne s pomočjo stisnjenega zraka ali mehansko in na katerem je nameščen en ali več reflektorjev za usmerjeno razprševanje svetlobe na mestu intervencije

ang.: light tower

nem.: Lichtmast m

škarje za želézo -rij -- -- ž mn. ročno orodje s sistemom povečanja moči prek dveh vzvodov in nameščenimi rezilnimi čeljustmi, ki je namenjeno rezanju gradbenega železa

in armatur, npr. pri tehničnem reševanju iz podrtih stavb, rezanju ključavnic obežank, v primeru nameščene izolacije na vzvode pa tudi pri rezanju električnih kablov pod nazivno napetostjo

ang.: bolt cutter

nem.: Bolzenschneider m

škôpec -pca m kovinski člen v obliki črke U, ki se poveže z navojnim sornikom in je namenjen povezovanju več končnih ali neskončnih bremenskih trakov, verig ter njihovih povezav z vozilom, dvigalom ali vitlom, velikost člena pa vpliva tudi na njegovo nosilnost

ang.: shackle

nem.: Schäkel m

škrípčevje -a s sestav škripcev, ki omogoča zmanjšanje potrebne vlečne sile glede na silo teže bremena

ang.: hauling system

nem.: Vierfachflaschenzug-System n

šôba -e ž odprtina na ročniku, skozi katero izhaja voda pod tlakom in omogoča oblikovanje različnih curkov

ang.: tip

nem.: Düse f

štúdiya požárne várnosti -e -- -- ž elaborat, ki je sestavni del projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja za požarno bolj zahtevne objekte, npr. bolnišnice, in s katerim se pri graditvi objektov dokazuje izpolnjevanje bistvenih zahtev varstva pred požarom

ang.: fire safety study

nem.: Brandsicherheit-Studie f

tábla za nadzòr uporábe IDA -e -- -- -- -- [ída] ž pripomoček za vodenje evidence o vstopu, delovanju ter izstopu gasilskih skupin, navadno pri notranjem napadu ali vstopu v nevarno območje z nevarnimi snovmi, pri čemer evidentiranje navadno poteka z imenskimi obeski, nekateri modeli pa so opremljeni z opozorilnimi sireni

ang.: respiratory protection monitoring panel

nem.: Atemschutzüberwachungstafel f

téhnično-tehnolóški požárnopreventívni ukrep -ega -ega -épa m aktivni požárnopreventívni ukrep, s katerim se ščitijo ljudje, živali, premoženje in okolje pred posledicami požara tako, da se v objekte vgradi avtomatski sistem za javljanje požara, samodejno gašenje in omejevanje

širjenja požara, npr. sistem za odvod dima in toplote, kar omogoča evakuacijo uporabnikov stavbe

ang.: fire protection technology measure

nem.: anlagetechnische Brandschutzmaßnahme f

teleskopska lestev -e -tve ž prenosna gasilska lestev, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in ki jo sestavljata dva lestvenika, ki se sestavljata same vase in na katera so vpeti klini, pri čemer ob raztezanju po stopnjah neželjeno sestavljanje preprečujejo posebni zatiči in katere največja možna dolžina je od 3,5 do 4,4 m

ang.: telescopic ladder

nem.: Teleskopleiter f

temperaturni požarni javljálnik -ega

-ega -a m avtomatski požarni javljálnik, ki se aktivira ob neobičajno visokih temperaturah v prostoru ali ob hitrem porastu temperature v določenem času, pri čemer je pomembno, da je možna temperatura prostora, npr. 30 °C, dovolj oddaljena od temperature za sprožitev, in da ni nameščen v toku vročega zraka, npr. ob klimi, ali izpostavljen neposredni sončni svetlobi

ang.: heat detector

nem.: Thermomelder m, Wärmemelder m

têrmična zaščita črpálke -e -e -- ž

mehanska ali elektronska varnostna naprava, ki preprečuje prekomeren porast temperature vode v črpalki, kar bi lahko povzročilo njeno okvaro, in sicer se pri temperaturah med 60 in 80 °C izvede izmet ali obtok vode v tolikšni meri, da se notranjost naprave ohladi

ang.: thermal overheat protection

nem.: Überhitzungsschutz m

termovízijska kámera -e -e ž kamera, ki omogoča pregled sevanja toplote površin v neki okolici, pri čemer je v gasilstvu merilno območje navadno med 0 in 1000 °C in je namenjena lažjemu in varnejšemu gibanju gasilcev po zadimljenem prostoru, iskanju ljudi in lokacij požara, učinkovitejšemu gašenju ter preventivnim pregledom območij

ang.: thermal imaging camera

nem.: Wärmebildkamera f

tesnílo za sesálno spójko -a -- --

-- s gumirani obroček, ki je oljeodporen in temperaturno obstojen ter namenjen zagotavljanju stika dveh tlačnih spojk, pri

čemer tesni tako ob nastalem nadtlaku kot podtlaku

ang.: seal for delivery and suction coupling

nem.: Druck-Saugdichtung f

tesnílo za tláčno spójko -a -- -- s

gumirani obroček, ki je oljeodporen in temperaturno obstojen ter namenjen zagotavljanju stika dveh tlačnih spojk, pri čemer tesni le ob nastalem nadtlaku

ang.: seal for delivery coupling

nem.: Druckdichtung f

težkó vnetljívi grádbeni materiál

-- -ega -ega -a m gradbeni material, ki po vžigu s pilotskim virom vžiga gori naprej le v zelo omejenem obsegu v primeru začetnega požara, v polno razvitem požaru pa polno gori

ang.: fire-retardant building material

nem.: schwerentflammbarer Baustoff m

tipizácija gasílske opréme -e -- -- ž

interni postopki in dokumenti Gasilske zveze Slovenije, s katerimi se določajo vrste, poimenovanja, vsebina in osnovne značilnosti gasilske zaščitne in reševalne opreme, orodja in oblačil, s čimer se doseže prilagojenost posebnostim organizacije gasilstva v Republiki Sloveniji

ang.: standards for firefighting equipment

nem.: Normen für Feuerwehrausrüstung f pl.

tláčna cév -e -í ž gasilska cev

standardiziranih dolžin in premerov s spojkama na vsaki strani, odporna proti tlačnim obremenitvam, ki je namenjena izdelavi cevovoda od črpalke do mesta nanosa gasila ali rezervoarja, s čimer se omogoča prenos vode po dolžini

ang.: delivery hose

nem.: Druckschlauch m

tláčna posóda s kisíkom -e -e -- -- ž prva

pomoč sestavni del opreme v gasilskih vozilih, ki omogoča uporabo pod tlakom stisnjenega kisika za oskrbo poškodovanih oseb na mestu intervencije

ang.: oxygen cylinder

nem.: Sauerstoffflasche f

točkôvni javljálnik -ega -a m avtomatski požarni javljálnik, ki se sproži ob zaznavanju požarnih produktov, npr. dima ali toplote v svoji neposredni bližini, navadno nameščen na stropu

ang.: point fire detector

nem.: punktförmiger Feuermelder m, Punktmelder m

toplotna vztrajnost -e -i ž sposobnost določene snovi ali predmeta, da sprejme toploto iz okolice, jo ohranja in postopoma sprošča in je odvisna od gostote snovi ter njene specifične toplote in toplotne prevodnosti

ang.: thermal inertia

nem.: thermische Trägheit f

tórba za prvo pomoč -e -- -- -- ž

pripomoček, v katerem se shranjuje večja količina medicinske opreme za nudenje neodložljivih in nujnih ukrepov ob poškodbah ter nujnih zdravstvenih stanjih in je del opreme gasilskih vozil

ang.: emergency backpack

nem.: Erste-Hilfe Notfalltasche f

tridélna raztegljiva léstev s podpórami -e -e -tve -- -- ž prenosna

gasilska lestev, ki je namenjena tako dostopu gasilcev kot reševanju in ki jo sestavljajo trije medsebojno povezani deli, od katerih se dva raztegujeta stopenjsko po klinih, in sicer s pomočjo škripčevja ter vrvi, za lažjo postavitve pa sta nameščena tudi dva podporna drogova, pri čemer največja mogoča dolžina znaša 14 m

ang.: 3-section rope-extension ladder with supports

nem.: 3-teilige Schiebleiter mit Stützstangen f

troják -a m gasilska armatura z ventili ali zasuni, s katero se dovedena gasilna voda po tlačnem vodu s širšim premerom razdeli na tri dele, pri čemer imajo lahko vsi trije deli manjši premer ali pa ima srednji izliv enak premer kot vhodni del, skrajni levi in skrajni desni izliv pa manjšega, npr. B/C-B-C

ang.: three-way distributor

nem.: Dreifach-Verteiler m

túrbo ročník -- -a m gasilska armatura, nameščena na koncu cevi, ki je namenjena prilagodljivemu nanašanju vode na požar, in sicer z ventilom za odpiranje in zapiranje, možnostjo regulacije pretoka vode ter stopenjsko šobo za izdelavo različnih oblik curka

ang.: turbo nozzle

nem.: Hohlstrahlrohr n, Turbo-Spritze f

turbuléntni tók -ega -a m neusmerjeni tok tekočine, pri katerem se tokovnice s časom premikajo, iz njih pa se ustvarijo vrtinci, zlasti pri prehodih in spojih med cevmi, pri zalomljenih cevi ter uporabi visokotlačnih črpalk, kar povečuje tlačne izgube

ang.: turbulent flow

nem.: turbulente Strömung f

univerzálni plínski dihálni fíler

-ega -ega -ega -tra m plinski dihalni filter, ki se uporablja na intervencijah, ko prisotnost posameznih vrst nevarnih snovi ni predvidljiva in ščiti uporabnika pred več organskimi plini in hlapi z vreliščem nad 65 °C, anorganskimi plini in hlapi ter deloma pred žveplovim dioksidom in amonijakom

ang.: universal gas filter

nem.: Mehrbereichsfilter m

upravljálna enôta -e -e ž nadzorna plošča z ventili in ročicami za ravnanje s pnevmatskimi dviznimi blazinami, tesnilnimi čepi ali drugimi pnevmatskimi pripomočki ter varnostnim ventilom, ki preprečuje vstop previsokega zračnega tlaka v sistem

ang.: control device

nem.: Steuerorgan n

utripajóča várnostna svetílka -e

-e -e ž pripomoček na baterijski pogon, ki je namenjen opozarjanju udeležencev v prometu na prisotnost gasilcev na mestu intervencije, in sicer z utripanjem luči, zlasti v pogojih zmanjšane vidljivosti

ang.: flashing warning light

nem.: Warnblinkleuchte f

vádbena lútká -e -e ž simulator človeškega telesa za potrebe usposabljanja gasilcev, pri čemer enostavni modeli ponazarjajo le obliko in maso človeškega telesa, izpopolnjeni modeli pa omogočajo tudi glasovne znake, simulacije poškodb in krvavitev, izvedbo umetnega dihanja in intubacije ter različno plavnost v vodi

ang.: exercise mannequin

nem.: Übungspuppe f

vája evakuácie -e -- ž teoretično in praktično usposabljanje uporabnikov stavbe, da se seznanijo in praktično preizkusijo predvidene postopke evakuacije iz stavbe, kar je treba v požarno bolj ogroženih stavbah izvesti vsako leto

ang.: evacuation drill

nem.: Evakuierungsübung f

vákuumska blazína -e -e ž prva pomoč medicinski pripomoček za imobilizacijo poškodovancev, pri katerem se trdnost doseže z izsesavanjem zraka in je namenjen časovno daljšim prenosom ali transportom ter se uporablja v kombinaciji z zajemalnimi nosili ali reševalno desko

ang.: vacuum mattress

nem.: Vakuummatratze f

vákuumska črpálka -e -e ž → sesálna črpálka

várno območje -ega -a s območje, na katerem so uporabniki stavbe, ki se evakuirajo, začasno zaščiteni pred grozečo nevarnostjo, niso pa še dosegli zbirnega mesta, npr. sosednji požarni sektorji v stavbi, zaščitena stopnišča, končni izhodi iz stavb

ang.: safe zone

nem.: sicherer Bereich m

várnostna razsvetljáva -e -e ž

razsvetljava, ki je nameščena na evakuacijskih poteh, če ob izpadu splošne razsvetljave ni mogoče varno zapustiti stavbe in je obvezna v okoljih, kjer se nahaja večje število uporabnikov stavbe, ki stavbe načeloma ne poznajo, in kjer je povečano tveganje za nastanek požara ter je treba pri evakuaciji prečkati velike prostore, prav tako pa v okoljih brez dnevne svetlobe in na mestih, kjer se nahaja oprema za gašenje začetnega požara

ang.: emergency lighting

nem.: Sicherheitsbeleuchtung f

várnostni triopán -ega -a m pripomoček za opozarjanje udeležencev v prometu na prisotnost gasilcev na mestu intervencije, ki ima obliko tetraedra ter na stranicah različne opozorilne znake, npr. pozor - gasilci, obvezna smer vožnje, enosmerna cesta

ang.: folding signal

nem.: Klappscheibensignal n, Klett-Faltsignal n

várnostnonadzórni cénter -ega -tra m komunikacijski center zasebne varnostne službe, kjer se izvaja upravljanje in stalni fizični nadzor operaterjev nad vgrajenimi sistemi tehničnega in požarnega varovanja, sistemi in napravami za varovanje ljudi in premoženja ter nadzor telekomunikacijskih poti prenosa alarmnih signalov **K**: VNC

ang.: central alarm station

nem.: Zentralalarmposten m

várno zbiralíšče -ega -a s → zbirno mesto (1)

varoválna obléka za približevánje plaménu -e -e -- -- ž tipizirana

aluminizirana, navadno enodelna gasilska zaščitna obleka, ki je namenjena približevanju požaru, katerega glavni učinek je plamen in posledično močno toplotno sevanje ter temperature do 1300 °C in se uporablja skupaj z aluminiziranimi rokavicami ter

obujki za čevlje s posebej odebeljenim podplatom

ang.: heat protective suit

nem.: Hitzeschutzbekleidung f

várstvo pred požárom -a -- -- s → požarna várnost

vêdro -a s kovinska ali plastična posoda z ročajem, navadno prostornine 10 l, ki je del zaščitne in reševalne opreme, praviloma nameščena v gasilskem vozilu

ang.: bucket

nem.: Eimer m

ventílna vrév -e -í ž vrv manjšega premera, ki je shranjena v namenski torbici in je namenjena povezavi protipovratnega ventila na sesalnem košu kot delu sesalnega voda ter kopnim, saj je treba po uporabi izprazniti sesalni vod zaradi mase vode, ki je v njem

ang.: working rope

nem.: Ventilleine f

veríga za hidrávlično oródje -e -- -- ž pripomoček, ki se nastavi zlasti na krake razpirala ali kombiniranega hidravličnega orodja z namenom premika delov vozila ali drugih bremen proti sidrišču

ang.: chain set

nem.: Kettensatz m

verížna motórna žága -e -e -e ž žaga, pri kateri so rezalni zobje nameščeni na verigo, ki kroži okoli meča, pogon ji zagotavlja dvotaktni bencinski motor in se uporablja za žaganje lesa, torej odstranjevanje podrtih dreves, lesenih gradbenih delov ali izdelavo odprtin za odvod dima in toplote

ang.: chainsaw

nem.: Motorkettensäge f

vertikálna evakuácia -e -e ž evakuacija, pri kateri se ljudje in živali umikajo pred različnimi nevarnostmi iz višjeležečih ali podzemnih predelov stavbe in drugih območij v predele stavbe in območja, ki so v isti ravnini z zbirnim mestom

ang.: vertical evacuation

nem.: vertikale Evakuierung f

vezálna vrév -e -í ž vrv manjšega premera, ki je shranjena v namenski torbici in je namenjena povezavi sesalnih cevi pod spojkami ter njihovi pritrditvi na fiksno mesto z namenom zmanjšanja sil na spojke cevi, ki

nastanejo zaradi lastne mase ter mase vode, ki napolni sesalni vod

ang.: suction hose rope

nem.: Saugschlauchleine f

vgrajêna dímna zavésa -e -e -e ž

priprava za vertikalno predelitev večjega prostora, varovanega s sistemom odvoda dima in toplote, ki je pritrjena na streho ali strop z namenom omejitve širjenja dima po požarnem sektorju ter povečanju učinkovitosti odvoda dima in toplote

ang.: ceiling screen, roof screen, smoke curtain

nem.: Rauchschürze f

vgrajêna gasílska črpálka -e -e -e ž

gasilna naprava, ki je integrirana v gasilsko vozilo, za njen pogon skrbi odgon vozila, tlak se povečuje s pomočjo centrifugalnega dela črpalke, ki je lahko tudi večstopenjski, odzračevanje pa se izvede s pomočjo vgrajene sesalne črpalke in je namenjena povečevanju tlaka vode v tlačnih ceveh za potrebe gašenja

ang.: truck-mounted fire pump

nem.: eingebaute Feuerlöschkreiselpumpe f

vgrajêni nosílec IDA -ega -lca -- [ída] m

naslonski del sedeža v kabini gasilskega vozila, ki je posebej oblikovan z namenom varnega shranjevanja in nameščanja izolirnega dihalnega aparata med vožnjo na intervencijo in ki omogoča blokiranje ali sprostitev IDA iz ležišča, navadno s pomočjo ročke

ang.: SCBA holder

nem.: Pressluftatmer-Halter m

víle víl ž mn. ročno orodje z lesenim držalom ter nasajenim orodjem s štirimi ali petimi kovinskimi roglji, s katerim se lahko učinkovito premika voluminizaran, a lahek material, npr. seno, kar omogoča boljši prodor vode ter razkopavanje požarišča

ang.: mainhole fork

nem.: Dunggabel f

visôka stávba -e -e ž stavba, ki ima višino pod zadnje etaže, v kateri se še lahko stalno zadržujejo uporabniki, več kot 22 m nad nivojem terena, kjer so predvidene površine za gasilce, potrebne evakuacijske poti pa morajo nujno biti zagotovljene z gradbenimi ukrepi

ang.: high-rise building

nem.: Hochhaus n

visôkotláčna cév -e -í ž gasilska cev standardiziranih dolžin z medeninastima spojkama na vsaki strani, odporna proti

posebej velikim tlačnim obremenitvam, ki je namenjena pretakanju manjših količin vode ali penilne mešanice od visokotlačne črpalke do visokotlačnega ročnika

ang.: high pressure hose

nem.: Hochdruckschlauch m

visôkotláčna črpálka -e -e ž samostojno

vgrajena naprava ali naprava, ki je prigrajena normalnotlačni črpalke in ki skladno s standardom EN 1028 pri nazivnem tlaku 40 bar zagotavlja določen nazivni pretok vode, npr. najmanj 250 l/min, zato v kombinaciji z visokotlačnim ročnikom tvori zelo majhne kapljice, ki se dobro uparjajo, kar omogoča boljši izkoristek nanese gasilne vode

ang.: high pressure fire pump

nem.: Hochdruckpumpe f

visôkotláčni cevovòd -ega -óda m

gumirana armirana cev različnih dolžin, navita na navijak kot sestavni del gasilskega vozila, odporna proti posebej velikim tlačnim obremenitvam, namenjena dobavi manjših količin vode od visokotlačne črpalke do visokotlačnega ročnika

ang.: high pressure line

nem.: formstabile Hochdruckleitung f

visokotláčni gasílnik -ega -a m prenosni

gasilnik z vodo, ki ga gasilci uporabljajo za gašenje začetnih požarov, pri izvidovanju ali kot preventivni ukrep, v katerega se potisni plin spusti tik pred uporabo iz ločene visokotlačne posode, s čimer je omogočena večkratna uporaba gasilnika, če se napolni z vodo, za večjo učinkovitost pa se vodi lahko doda penilo

ang.: high-performance fire extinguisher

nem.: Hochdrucklöschler m

visokotláčni ročník -ega -a m gasilska armatura, odporna proti posebej velikim tlačnim obremenitvam, ki je nameščena na koncu visokotlačnega cevovoda za nanašanje vode na požar, in sicer z ventilom za odpiranje in zapiranje, ki pri nekaterih modelih amortizira tudi tlačne udare, ter šobo za oblikovanje curka

ang.: high pressure nozzle

nem.: Hochdruckstrahlrohr n

vléčni dróg -ega -a m kovinska cev, dolga okoli 3 m, ki ima na obeh koncih izdelano uho za priklop na vlečno kljuko in je namenjena vleki okvarjenih vozil, pri čemer se zaradi stabilne oblike ves čas

ohranja ustrezna razdalja med vlečnim in vlečenim vozilom

ang.: steel tow bar

nem.: Abschleppstange f

vléčni vítel -ega -tla m hidravlično ali električno gnan navijalni boben, ki je prigraden na gasilsko vozilo, z ustrezno debelo žično vrvjo z vgrajenim kavljem, ki skupaj omogoča pomoč pri izvleku vozila ali premiku bremena

ang.: winch

nem.: Winde f

VNC -ja [vənəçə] m ↔ várnostnonadzórni cénter

vódja evakuácie -e -- m vódja evakuácie -e -- ž običajno odgovorna oseba za varstvo pred požarom v določenem okolju, ki delodajalcu strokovno pomaga pri načrtovanju postopkov evakuacije, organizira vaje evakuacije, preverja stanje in opozarja na nepravilnosti, ob dejanski evakuaciji pa koordinira umik in od svojih pomočnikov pridobi informacije o izvedbi umika po sektorjih ter poroča o stanju pristojnim službam po njihovem prihodu

ang.: evacuation leader, fire coordinator

nem.: Brandschutzbeauftragter m, Evakuierungsleitender m

vôdni mónior -ega -ja m gasilska armatura v obliki topa, ki je lahko nameščena na gasilskem vozilu ali prenosna in s katero se nanaša večja količina gasila, navadno vode ali pene, na požar v velikem dometu

ang.: deluge gun, fire monitor

nem.: Wasser-/Schaum-Monitor m

vojáška nosíla -ih -íl s mn. → zložljíva nosíla

vróča déla -ih dél s mn. delo, ki obsega tehnološke postopke varjenja, rezanja, spajkanja ter segrevanja materialov, predvsem kovin, ki zaradi razvitih temperatur in vplivov na okolico ter težjega nadzora dogajanja v okolici predstavlja veliko nevarnost nastanka požara, če se izvaja v neprilagojenih prostorih, zato je treba pred začetkom dela v okviru ocene tveganja preveriti, ali je mogoče uporabiti alternativne tehnološke postopke, drugače pa je treba požarno zavarovati mesto dela in organizirati požarno stražo

ang.: hot works

nem.: feuergefährliche Arbeiten f pl., Heißenarbeiten f pl.

vróča mésta -ih mést s mn. omejena mesta, na katerih se zaradi uporabljenih materialov in zbiranja toplote, zvišuje temperatura na površini in lahko predstavljajo mesto vžiga, npr. na strehah, ki imajo nameščene solarne panele

ang.: hot spot

nem.: Hot-Spot m

vrívni vítel -ega -tla m naprava, gnana na ročni, motorni ali električni pogon, ki je sestavljena iz tuljave in zobniškega sistema ter zavernega koluta in ki omogoča vleko ali popuščanje vrvi

ang.: rope winch

nem.: Seilwinde f, Seilwisch m

vskôčna blazína -e -e ž → vskôčnica

vskôčnica -e ž napihljiva blazina, na katero lahko skočijo osebe, ki jih gasilci rešujejo iz večnadstropnih stavb in ni druge možnosti varnega umika iz stavbe **S**: vskôčna blazína

ang.: jumping cushion

nem.: Sprungkissen n, Sprungpolster n

zahtévani odmík stávbe -ega -a -- m predpisani odmik med stavbami, s katerim se zagotovi, da se požar ne more razširiti na sosednje objekte

ang.: required distance

nem.: erforderlicher Abstand m

zajemálna nosíla -ih -íl s mn. nosíla, ki omogočajo, da se poškodovanca namešča s klasičnim prelaganjem, s potiskanjem leve in desne polovice nosil ter s polaganjem iz položaja, ko je poškodovanec obrnjen v osi na boku, pri čemer se za imobilizacijo uporabijo najmanj štirje pasovi, imobilizacija pa se zaključi z univerzalno oporo za glavo

ang.: scoop stretcher

nem.: Schaufeltrage f

zapórni ventíl -ega -a m gasilska armatura različnih standardiziranih velikosti, s katero se prek zasuna uravnava pretok vode v cevovodu

ang.: hose shut-off

nem.: Schlauchabspernung f

zasnôva požárne várnosti -e -- --

ž elaborat, ki je sestavni del projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja za požarno manj zahtevne objekte in s katerim se pri graditvi objektov dokazuje izpolnjevanje bistvene zahteve varnosti pred požarom

ang.: fire safety concept

nem.: Konzept der Brandsicherheit n

zaščíteno stopníšče -ega -a **s** stopnišče znotraj ali zunaj stavbe, ki je požarno ločeno od ostalih delov stavbe in predstavlja varen del evakuacijske poti

ang.: fire escape

nem.: Fluchttreppe **f**, Rettungsweg **m**

zaščítني ríbiški škórnji -ih -ih -ev **m mn.** standardizirani gumirani škornji z zaščitno kapico in podplatom proti prebodu, podaljšani tudi v hlačnice z naramnicami, ki so namenjeni brodenju po vodi do višine 1 m, najpogosteje se uporabljajo za odpravljanje posledic poplav

ang.: waders

nem.: Wathose **f**

zaščítني ventíl za vodovôdno

omréžje -ega -a -- -- **m** gasilska armatura z vgrajenim protipovratnim ventilom, ki varuje javno vodovodno ter tako zunanje hidrantno omrežje pred onesnaženjem z vodo ali celo penilom iz gasilskih vozil ter tlačnimi udari, ki jih lahko ustvarja uporaba gasilskih vozil in črpalk

ang.: drinking water system divider

nem.: Rückflussverhinderer **m**,

Trinkwasserschutz-Systemtrenner **m**

zbirálnik -a **m** gasilska armatura, ki omogoča združevanje dveh manjših dovodnih cevi v eno odvodno večje dimenzije, npr. dveh C-cevi v B-cev, dveh B-cevi v A-cev

ang.: collecting breeching, siamese

nem.: Sammelstück **n**

zbírno mésto -ega -a **s 1.** požarna preventiva

vnapij določeno mesto na prostem, ki je na pripadajočem ali javnem zemljišču zunaj stavbe in kjer preteča nevarnost evakuiranih oseb ne ogroža, pri čemer je takšnih mest glede na število predvidenih uporabnikov stavbe ter druge kazalnike lahko več, na njem pa se evakuirani uporabniki preštejejo ter manjkajoči naznanijo intervencijskim službam **S:** váрно zbirališče

ang.: assembly point

nem.: Sammelplatz **m**, Sammelstelle **f**

2. taktika mesto, na katerem se javijo enote ob prihodu na mesto intervencije, zlasti pri posredovanjih po naravnih nesrečah, ali če med posredovanjem enot pride do novih nevarnosti in je potreben umik

ang.: assembly area

nem.: Bereitstellungsraum **m**

3. taktika varna točka na območju mesta intervencije pri reševanju poškodovancev

iz ruševin, na katero se ob alarmnem znaku umaknejo vsi reševalci

ang.: assembly point

nem.: Sammelplatz **m**, Sammelstelle **f**

zložljíva nosíla -ih -íl **s mn.** pripomoček za prenos poškodovane osebe, izdelan iz dveh glavnih vzdolžnih nosilcev, na katera je vpeto tekstilno ali plastično ležišče, kar ne omogoča imobilizacije poškodovančeve hrbtenice

S: vojáška nosíla

ang.: foldable stretcher

nem.: Krankentrage **f**

zračna membránska črpálka -e -e

-e **ž** črpalka za prečrpavanje različnih tekočin, sestavljena iz statičnega prostora z dvema vgrajenima membranama, ki se premikata s pomočjo zračno gnanega dvoglavega vpetja, pri čemer sočasno v eni komori nastane podtlak in v drugi nadtlak, zato je njena prednost enostavnost in uporaba zraka iz tlačne posode, kar omogoča večjo mobilnost

ang.: double diaphragm pump

nem.: Druckluft-Doppelmembranpumpe **f**

zunánje hidrántno omréžje -ega -ega

-a **s** niz povezanih nadzemnih in podzemnih hidrantov, ki so priključeni na javno ali zasebno vodovodno omrežje, pri čemer je povezava med njimi lahko vejnata, in sicer se cevovod večkrat razcepi glede na konfiguracijo terena ter poselitev, lahko je mrežasta, pri kateri se cevovod večkrat razcepi, a je nato vedno povezan, lahko pa je krožna, kjer se dva ali več cevovodov, ki prihajajo iz različnih smeri, večkrat razcepijo, kar zagotavlja najboljšo vodooskrbo v primeru potrebe

ang.: fire hydrant system

nem.: Hydrantennetz **n**

zvóčni signál -ega -a **m 1.** slušni opozorilni

znak intervencijskega vozila drugim udeležencem v prometu, da izvaja nujne naloge, ki so potrebne za reševanje življenja, premoženja ali preprečitev nastanka velike materialne škode

ang.: sound signal

nem.: Tonsignal **n**

2. tekmovalja dogovorjeni slušni znak za določeno dejanje, zlasti ob začetku in koncu izvedene vaje, npr. pisk piščali, pisk ob elektronskem merjenju, strel startne pištole

ang.: sound signal

nem.: Tonsignal **n**

žíčna vrév -e -í **ž** vrv, ki je na različne načine spletena iz velikega števila jeklenih niti in

je namenjena vleki različnih bremen ter se lahko uporablja samostojno ali v kombinaciji z navijalnim bobnom, najpogosteje v izvedbi vitla **S**: jekléna vrév

ang.: steel cable

nem.: Stahlseil **n**

žični potèg -ega -éga **m** naprava za vleko bremen s pomočjo žične vrvi, pri kateri se vrv ne navija, ampak le preprijema s pomočjo posebnih čeljusti, zato je lahko neskončno dolga, pri čemer se čeljusti upravljajo ročno z

vzvodom, katerega del je posebna varovalka, ki preprečuje preobremenitev

ang.: pulley block

nem.: Greifzug **m**, Mehrzweckzug **m**, Seilzug **m**

žrtev požára -tve -- **ž** oseba, ki umre zaradi požara in njegovih posledic neposredno ali posredno, pri čemer velja, da če ne bi bilo požara, ne bi bilo mrtvih

ang.: fire death

nem.: Brandopfer **n**

Terminološki slovar geoinformatike

aêrolâserski skêner májhnega

odtisa -ega -ja -- -- **m** aerolaserski skener, ki ima majhno divergenco laserskega žarka, običajno med 0,3 mrad in 0,8 mrad, zaradi česar ima pri razdalji do en kilometer širino odtisa nekaj decimetrov

ang.: small-footprint scanner

nem.: --

AHP -ja [ahapé] ↔ analítični hierárhični procés

algorítem -tma **m** urejen sklop operacij za reševanje problema, ki je podan v obliki psevdokode, diagrama poteka ali v programskem jeziku

ang.: algorithm

nem.: Algorithmus **n**

analítični hierárhični procés -ega

-ega -ésa **m** postopek, v katerem se s parnimi primerjavami med kriteriji določijo njihove uteži, ki so uporabljene v uteženi linearni kombinaciji za večkriterijsko vrednotenje prostorskih objektov in pojavov, kar se običajno uporablja v prostorskem odločanju

K: AHP

ang.: AHP, analytic hierarchy process

nem.: analytischer Hierarchieprozess **m**

analíza -e **ž** sistematično preučevanje entitete ali problema na podlagi podatkov ter logičnega razčlenjevanja na osnovne dele

ang.: analysis

nem.: Analyse **f**

anotácija -e **ž** pojasnilo vsebine dela slike ali karte, npr. izpis atributa na karti

ang.: annotation

nem.: Anmerkung **f**

atribút -a **ž** številsko ali neštevilsko opredeljiva lastnost prostorske entitete

S: značilka

ang.: attribute

nem.: Attribut **n**

atribútni indeks -ega -a **m** podatkovna struktura, ki se uporablja za hitrejše iskanje

podatkov v tabeli podatkovne zbirke, npr. za iskanje vseh oseb, ki imajo določeno lastnost

ang.: attribute index

nem.: Attributindex **m**

brezpílotni letálnik -ega -a **m** leteča platforma brez oseb na krovu, ki jo upravlja ali le spremlja pilot na daljavo, ali leti avtonomno, pri čemer skupaj z navigacijskimi napravami ter instrumenti daljinskega zaznavanja, npr. fotoaparatom ali laserskim skenerjem, tvori sistem za zajem prostorskih podatkov

S: daljínsko vódeni letálnik

ang.: unmanned aerial vehicle, UAV

nem.: unbemanntes Luftfahrzeug **m**

cénter za nadzòr satelítske misíje

-tra -- -- -- **m** infrastruktura in osebje za upravljanje satelitske misije od izstrelitve do zaključka delovanja, ki vključuje spremljanje, upravljanje, koordinacijo, komunikacijo in obdelavo podatkov

ang.: mission control center

nem.: Mission Control Center **n**

člòvek sénzor -éka -ja **m** človek, ki zaznava materialna ali nematerialna stanja in spremembe v svojem okolju ali v sebi ter jih v obliki podatkov posreduje elektronski napravi za nadaljnjo obdelavo, shranjevanje ali posredovanje

ang.: human as sensor

nem.: der Mensch als Sensor **m**

črta globín -e -- **ž** → izobáta

daljínsko vódeni letálnik -- -ega -a **m** → brezpílotni letálnik

digitálni dvójček -ega -čka **m** digitalni model dejanskega ali predvidenega sistema z vključenimi objekti in procesi, ki je namenjen navidezni upodobitvi in simulaciji delovanja sistema, npr. digitalni dvojček mesta, digitalni dvojček pokrajine, digitalni dvojček Zemlje

ang.: digital twin

nem.: digitale Zwilling **f**

fotokárta -e ž fotografija površja Zemlje ali drugega nebesnega telesa, opremljena s kartografskimi znaki in drugimi elementi, npr. legendo, kartografsko mrežo, napisi
ang.: photomap
nem.: Fotokarte f

geografska informacija -e -e ž informacija o geografskem objektu ali pojavu, pri kateri je bistveni element opredeljena lokacija
ang.: geographic information
nem.: geographische Information f

geografski objekt -ega -a m prostorski objekt na Zemljinem površju, nad in pod njim, do koder sežejo vplivi človekovih dejavnosti
ang.: geographical object
nem.: geographischer Objekt m

geografski pojav -ega -áva m prostorski pojav na Zemljinem površju, nad in pod njim, do koder sežejo vplivi človekovih dejavnosti
ang.: geographical phenomenon
nem.: geographisches Phänomen n

geografsko ime -ega -na s → zemljepisno ime

geoinformacijska aplikacija -e -e ž računalniški program za izvajanje omejenega nabora opravil s prostorskimi podatki, npr. za njihov zajem, analizo, predstavitev
ang.: GIS-based application
nem.: GIS Anwendung f, GIS Applikation f

globálni Moránov I -ega -ega -- [í] m statistični kazalnik za celotno območje, ki na podlagi analize vrednosti neke spremenljivke v sosednjih geografskih enotah meri stopnjo prostorske avtokorelacije, na podlagi katere se sklepa, ali so vrednosti spremenljivke v prostoru združene v gručo, razpršene ali naključno razmeščene
ang.: global Moran's I
nem.: globales Moran's I n

hiperspektralni skêner -ega -ja m skener, ki zajema podatke o površju v več sto spektralnih kanalih vidne svetlobe in bližnje infrardeče svetlobe, s čimer pridobi zvezni spektralni podpis opazovanih objektov
ang.: hyperspectral scanner
nem.: hyperspektraler Scanner m

hkrátno locíranje in kartíranje -ega -a -- -a ž postopek sočasnega določanja položaja in izdelave 3D modela prostorskih objektov, ki vključuje obdelavo podatkov

različnih senzorjev premikajočega se sistema, pri čemer sta položaj in 3D model soodvisna
ang.: simultaneous localisation and mapping, SLAM
nem.: Simultane Positionsbestimmung und Kartierung f

inerciálna merílna enôta -e -e -e ž naprava za merjenje vrednosti kotnih hitrosti in pospeškov v treh med seboj pravokotnih smereh
ang.: inertial measurement unit, IMU
nem.: inertielle Messeinheit f

inerciálni navigacíjski systém -ega -ega -a m sistem za določanje položaja, hitrosti in orientacije objekta glede na začetni položaj in hitrost, ki je sestavljen iz inercialne merilne enote in računalnika **K:** INS
ang.: inertial navigation system, INS
nem.: inertiiales Navigationssystem f

INS -a [ienès] m ↔ inerciálni navigacíjski systém

inštrumentárij -a m skupek instrumentov in njim pripadajočih pripomočkov, s katerimi se izvede geodetska meritev
ang.: equipment, instruments
nem.: Instrumentarium n

intenzitéta odbôja láserskega žárka -e -- -- ž zabeležena amplituda odbitega laserskega žarka, ki je zelo odvisna npr. od trenutnih nastavitve samodejnega nadzora ojačitve signala, geometrije snemanja in odbojnosti tarče ter običajno ni kalibrirana na nobeno standardno referenčno mero
ang.: lidar intensity
nem.: LIDAR-Datenintensität f

izobáta -e ž črta na karti, ki povezuje točke z enako globino **S:** črta globín
ang.: depth curve, isobath
nem.: Isobathe f

izohípsa -e ž → plástnica

izokóla -e ž črta na karti, ki povezuje točke z enako vrednostjo deformacije dolžine, kota ali površine
ang.: isocole
nem.: Isokol m

kakôvost podátkov -i -- ž stopnja skladnosti podatkov s predpisanimi ali predpostavljenimi vrednostmi, ki jo opredeljujejo položajna točnost, tematska

kakovost, logična skladnost, časovna kakovost in popolnost

ang.: data quality

nem.: Datenqualität **n**

kartograf -a **m** **kartografinja** -e **ž** oseba s strokovnim znanjem o prostorskih podatkih in načelih kartografije, ki izdeluje karte

ang.: cartographer

nem.: Kartograph **m**

kartografska mreža -e -e **ž** zbir matematično določenih koordinatnih črt na karti, namenjenih določanju koordinat prikazanih prostorskih entitet

ang.: map grid

nem.: kartografisches Gitternetz **n**

kartografska redakcija -e -e **ž** postopek načrtovanja in priprave izdelave karte

ang.: map editing

nem.: Kartografische Redaktion **f**

kartografska reprodukcija -e -e **ž** postopek izdelave karte v več primerkih, da bi bila na voljo več uporabnikom

ang.: cartographic reproduction, map reproduction

nem.: Kartografische Reproduktion **f**

kartometrija -e **ž** metode in postopki določanja ali merjenja veličin, npr. koordinat, razdalj, kotov, na kartah

ang.: cartometry, map measurements

nem.: Kartometrie **f**

koeficient -ênta **m** **1.** relativno število, podano z razmerjem med dvema raznovrstnima medsebojno vsebinsko smiselno povezanimi podatkom, npr. koeficient gostote prebivalstva

ang.: coefficient

nem.: Koeffizient **m**

2. vrednost kazalnika o medsebojnem razmerju med dvema ali več vsebinsko smiselno povezanimi prostorskimi pojavi, npr. korelacijski koeficient med naklonom površja in specifičnim odtokom na območju proučevanega porečja

ang.: coefficient

nem.: Koeffizient **m**

korístni tôvor -ega -óra **m** sistemi na platformi, ki skrbijo za opravljanje njenega osnovnega namena, npr. skener, radiometer, radarska antena, lidar

ang.: payload

nem.: Payload **f**

krajína -e **ž** → pokrájina (1, 2)

kvázigeoíd -a **m** model oblike Zemlje, določen z geometrijsko ploskvijo, ki je od zemeljskega površja oddaljena za vrednosti normalnih višin

ang.: quasigeoid

nem.: Quasigeoid **n**

kvázigeoídna višína -e -e **ž** oddaljenost točke na kvazigeoidu od rotacijskega elipsoida, merjena vzdolž normale na rotacijski elipsoid

ang.: height anomaly, quasigeoid height

nem.: Quasigeoidhöhe **f**

láserski púlz -ega -a **m** kratek visokoenergijski usmerjeni žarek svetlobe, ki ga odda laser

ang.: laser pulse

nem.: Laserimpuls **m**

línija lêta -e -- **ž** krivulja, po kateri se giblje zrakoplov med zajemom podatkov

ang.: flight line

nem.: Fluglinie **f**, Flugstrecke **f**

locíranje -a **s** opredelitev položaja entitete v prostoru, pri kateri je položaj lahko podan opisno, s koordinatami ali z naslovom

ang.: locating

nem.: Verortung **f**

lógična skládnost -e -i **ž** stopnja skladnosti podatkovnega niza z logičnimi pravili strukture podatkov, atributov in razmerij, npr. topološka skladnost, domenska skladnost

ang.: logical consistency

nem.: logische Konsistenz **f**

lokacíjska storítev -e -tve **ž** računalniško podprt sistem, ki s povezavo prostorskih podatkov in tehnologije določanja položaja uporabniku zagotavlja informacije ali storitve

ang.: location based service, LBS

nem.: Standortbasierte Dienste **f**

lokalizácija -e **ž** opredelitev lokacije in prostorske razsežnosti opazovane entitete, npr. območja onesnaženja

ang.: localisation

nem.: Lokalisierung **f**

lokálni Moránov I -ega -ega -- [í] **m** statistični kazalnik, ki na podlagi analize vrednosti neke spremenljivke v sosednjih geografskih enotah meri stopnjo lokalne prostorske avtokorelacije, na podlagi katere se sklepa, kje na obravnavanem območju so

vrednosti spremenljivke prostorsko združene v gruče, razpršene ali naključno razmeščene

ang.: local Moran's I

nem.: lokales Moran's I n

métakakovost -i ž informacije, ki opisujejo zanesljivost ocene kakovosti podatkov

ang.: metaquality

nem.: Metaqualität n

načrt lêta -a -- m skupek parametrov, ki opisujejo let letalnika in na njem nameščeno mersko opremo, npr. mesto vzleta in pristanka, območje snemanja, linija leta, višina leta, hitrost leta, lastnosti instrumenta daljinskega zaznavanja, prostorska ločljivost fotografij, gostota skeniranja, način snemanja, vzdolžno prekrivanje fotografij, prečno prekrivanje med snemalnimi pasovi

ang.: flight plan

nem.: Flugplan m

načrt snémanja -a -- m opis nalog, ki se jih opravi z enim ali več letalniki za pridobivanje prostorskih podatkov o izbranem območju, sestavljen iz enega ali več načrtov leta, pri čemer lahko vključuje tudi ročno ali polsamodejno upravljanje letalnika

ang.: aerial survey plan

nem.: Luftaufnahmeplan m

natánčnost -i ž stopnja skladnosti rezultatov več opazovanj, meritev, izračunov ali opisov s srednjo vrednostjo

ang.: precision

nem.: Präzision f

navídezna pokrájina -e -e ž računalniški model stvarne ali izmišljene pokrajine

S: virtuálna pokrájina

ang.: virtual landscape

nem.: virtuelle Landschaft f

navídezni svét -ega svetá m računalniški model stvarnega ali izmišljenega sveta, v katerem delujejo resnični ali izmišljeni udeleženci in veljajo resnična ali izmišljena pravila S: virtuálni svét

ang.: virtual world

nem.: virtuelle Welt f

navigácija -e ž proces načrtovanja, določitve in kontrole gibanja objekta od ene lokacije do druge

ang.: navigation

nem.: Navigation f

nazívna gostôta púlzov -e -e -- ž povprečno število oddanih laserskih pulzov na

prostorsko enoto, ki se predvidi pri načrtovanju misije za zajem podatkov, zbranih z enim instrumentom v enem snemalnem pasu

ang.: nominal pulse density

nem.: nominale Punktdichte f

nazívna zdrúžena gostôta púlzov -e

-e -e -- ž povprečno število oddanih laserskih pulzov na prostorsko enoto, ki se predvidi pri načrtovanju misije za združene podatke enega instrumenta ob prekrivanju več snemalnih pasov ali ob uporabi več instrumentov v istem preletu

ang.: nominal aggregate pulse density

nem.: nominelle aggregierte Pulsedichte f

nosílnost platfórme -i -e ž načrtovana zmogljivost platforme za prenašanje koristnega tovora v enotah mase

ang.: payload

nem.: Nutzlast f

objéktni rázred -ega -éda m skupina objektov v podatkovni bazi, kjer imajo vsi objekti določeno podatkovno strukturo in za katere so opredeljene dovoljene operacije

ang.: feature class

nem.: Objektklasse f

obmóčje -a s del prostora, ki je opredeljen na podlagi ene ali več izbranih značilnosti

ang.: area

nem.: Gebiet m

órtométrična víšina -e -e ž oddaljenost točke od geoida, merjena vzdolž težiščnice

ang.: orthometric height

nem.: Ortometrischehöhe f

ozémlje -a s del prostora, ki pripada, je pod nadzorom ali je kako drugače povezan z bitjem, npr. osebo, živaljo, rastlino, ali skupnostjo S: teritórij

ang.: territory

nem.: Territorium n

plástnica -e ž črta na karti, ki povezuje točke z enako nadmorsko višino S: izohípsa

ang.: contour

nem.: Höhenkurve f

platfórma -e ž nosilec instrumentov za daljinsko zaznavanje, npr. vozilo, letalnik, letalo, satelit

ang.: platform

nem.: Plattform f

podatkôvna vrzél -e -i ž območje brez podatkov, ki nastane zaradi nepravilnosti v

delovanju instrumenta ali njegove okvare, v postopku načrtovanja zbiranja podatkov, pri zbiranju podatkov ali obdelavi podatkov, ali zaradi ovire med detektorjem in tarčo

ang.: data void

nem.: Datenlücke f

podóba -e ž raster, ki vsebuje slikovno informacijo o površju Zemlje, npr. satelitski posnetek, letalski posnetek **S**: slika

ang.: image

nem.: Bild n

pokrájina -e ž **1.** del površinske sfere, npr. Zemlje, ki ima glede na značilnosti prostorskih pojavov in procesov ter njihovo medsebojno učinkovanje poseben značaj, po katerem se razlikuje od drugih delov površja **S**: krajína

ang.: landscape

nem.: Landschaft f

2. vidne značilnosti dela površinske sfere planeta, npr. Zemlje **S**: krajína

ang.: landscape

nem.: Landschaft f

položajna tóčnost -e -i ž stopnja skladnosti opredelitve lokacije prostorske entitete s pravo vrednostjo, npr. absolutna točnost, relativna točnost

ang.: positional accuracy

nem.: Positionsgenauigkeit f

pomôrska kárta -e -e ž karta morja z obalo, ki prikazuje konfiguracijo obale in globine morja, nevarnosti za plovbo, navigacijske pripomočke, sidrišča in druge informacije, pomembne za varno plovbo

ang.: nautical chart

nem.: Seekarte f

popôlnost -i ž skladnost podatkovnega niza z dejanskim stanjem ali s podatkovnim modelom, ki je opredeljena kot presežek ali primanjkljaj podatkov

ang.: completeness

nem.: Vollständigkeit f

postopkôvni módel -ega -a m grafična predstavitev računalniškega postopka, ki omogoča interaktivno upravljanje, gradnjo in izvedbo zaporednih korakov za avtomatizacijo geoinformacijskih analiz in obdelavo prostorskih podatkov

ang.: procedural model

nem.: Prozessmodell n

pozicioníranje -a s postopek določitve položaja entitete v referenčnem sistemu,

npr. položajno pozicioniranje, časovno pozicioniranje

ang.: positioning

nem.: Positionierung n

prevérjeni terénski podátek -ega

-ega -a m terenski podatek, za katerega je značilna velika prostorska, časovna in tematska točnost, uporablja pa se za kalibracijo, učenje ali preverjanje

ang.: ground truth data

nem.: Feldreferenzdaten f

prikáz -a ž način predstavitve podatkov, ki uporabniku omogoča vidno zaznavo

S: upodobítev, vizualizácija

ang.: visualisation

nem.: Visualisierung f

prikáz pojávnosti -áza -- m

dvodimenzionalni prikaz podatkov, praviloma gostote ali verjetnosti pojavljanja entitete, ki ponazarja vrednosti v naboru podatkov z barvo, nasičenostjo barve ali intenziteto barve

ang.: heat map

nem.: Wärmekarte f

prostórska homogénost -e -i ž

enakomernost prostorske porazdelitve značilnosti entitet, običajno ocenjena na podlagi enakih ali podobnih značilnosti lokacij znotraj opazovanega območja

ang.: spatial homogeneity

nem.: räumliche Homogenität f

prostórska informácija -e -e ž

informacija, pri kateri je bistveni element opredeljena lokacija

ang.: spatial information

nem.: räumlich Information f

prostórska povézanost -e -i ž

medsebojna odvisnost med prostorskimi pojavi na nekem območju, npr. povezanost med starostjo prebivalstva in opuščanjem kmetovanja na nekem območju, povezanost med osončenostjo površja in vsebnostjo sladkorja v pridelanem grozdju

ang.: spatial relationship

nem.: räumliche Beziehung f

prostórski índeks -ega -a m podatkovna struktura, ki se uporablja za učinkovito shranjevanje, poizvedovanje in iskanje prostorskih podatkov v večdimenzionalnem prostoru, npr. za iskanje vseh linij v bližini točke

ang.: spatial index

nem.: Räumlicher Index m

prostórski modél -ega -a **m** predstavitev prostorskih entitet in njihovih medsebojnih odnosov, ki se uporablja za njihovo razumevanje in analizo
ang.: spatial model
nem.: räumliches Modell **n**

prostovóljska geográfška informácija -e -e -e **ž** geografska informacija, ki jo v namensko infrastrukturo po dogovorjenem protokolu brezplačno posredujejo posamezniki, ki želijo prispevati k skupnosti, npr. lokacija črnega odlagališča, informacija o poteku pešpoti
ang.: volunteered geographic information, VGI
nem.: freiwillige geografische Angabe **f**

púlzna razdálja -e -e **ž** povprečna ravninska oddaljenost med točkami prvih ali zadnjih odbojev v posameznem snemalnem pasu, ki je običajno izražena v metrih in se praviloma izračuna kot obratna vrednost kvadratnega korena gostote pulzov
ang.: pulse spacing
nem.: Pulsabstand **m**

rázred -éda **m 1.** niz geometričnih gradnikov v rastrskem podatkovnem modelu ali vektorskem podatkovnem modelu z izbranimi vrednostmi spektralnih, geometrijskih, kontekstualnih, morfoloških, časovnih ali drugih lastnosti
ang.: class
nem.: Klasse **f**
2. skupi entitet, ki imajo enaka stanja, attribute, relacije in postopkovno obnašanje v podatkovni bazi
ang.: class
nem.: Klasse **f**

referénčni podátek -ega -a **ž** objektivno merljiv ali preverljiv podatek o stvarnem svetu, za katerega se privzame, da je pravilen, in s katerim se preverja ali uči algoritme ali preverja domneve
ang.: reference data
nem.: Referenzdaten **f**

satelítska misíja -e -e **ž** sistem za razumevanje in spremljanje izbranih vidikov okolja nebesnih teles, npr. kopnega, ozračja, oceanov, biosfere, ki ga sestavlja eden ali več satelitskih sistemov ter vključuje načrtovanje, vzpostavitev in upravljanje satelitskih sistemov
ang.: satellite mission
nem.: Satellitenmission **f**

satelítski systém -ega -a **m** infrastruktura, ki omogoča delovanje satelitov, in vključuje vesoljski segment in zemeljski segment
ang.: satellite system
nem.: Satellitensystem **n**

sénzor -ja **m 1.** naprava za zaznavanje določenega stanja ali spremembe v opazovanem okolju, ki zaznane podatke lokalno shrani ali posreduje drugi elektronski napravi za njihovo obdelavo, shranjevanje ali posredovanje **S:** tipálo
ang.: sensor
nem.: Sensor **m**
2. naprava, ki zaznava vpadno elektromagnetno valovanje in zabeleži njegovo intenziteto, s čimer pridobiva podatke o lastnostih oddaljenih predmetov z merjenjem njihovega odbitega ali sevanega valovanja pri določeni valovni dolžini
S: tipálo
ang.: sensor
nem.: Sensor **m**

sénzorsko omréžje -ega -a **s** skupina prostorsko razpršenih istovrstnih ali raznovrstnih senzorjev, ki so med seboj komunikacijsko povezani, zbrane podatke pa najpogosteje pošiljajo v skupno zbirko podatkov
ang.: sensor network
nem.: Sensornet **n**

slíka -e **ž** → podóba

snemálna vrstíca -e -e **ž** del snemalnega pasu, ki obsega njegovo celotno širino in za katerega se zajemajo in v eno vrstico rastra zapišejo odbojne vrednosti
ang.: scan line
nem.: Scan-Zeile **f**

srédnja gladína mórja -e -e -- **ž** povprečna gladina morja na izbrani lokaciji v določenem časovnem obdobju, glede na katero se določi nadmorska višina
ang.: mean sea level
nem.: mittlerer Meeresspiegel **m**

taktílna kárta -e -e **ž** karta z izbočeno vsebino, ki osebam s slepoto ali slabovidnostjo omogoča zaznavanje vsebine s pomočjo tipa **S:** típna kárta
ang.: tactile map
nem.: taktile Karte **f**

temátika -e **ž** izbrana vsebina opazovanj prostorskih objektov ali pojavov, ki je podana

z atributi v podatkovnem nizu ali prikazana na karti

ang.: theme

nem.: Thema m

temátska kakôvost -e -i ž stopnja skladnosti atributa s pravo vrednostjo, npr. pravilnost klasifikacije, pravilnost kvalitativnih atributov, točnost kvantitativnih atributov

ang.: thematic accuracy

nem.: Attributsgenauigkeit f

terénski podátek -ega -tka m podatek, pridobljen v naravnem ali grajenem okolju z inštrumentarijem ali poizvedovanjem, ki omogoča analitično uporabo, preverjanje in informirano odločanje

ang.: field data

nem.: Felddaten f

teréstrični láaserski skêner -ega -ega -ja m laserski skener, ki je postavljen na mirujočo platformo, npr. stativ, in zajema oblake točk naravnih ali umetnih objektov

K: TLS

ang.: terrestrial laser scanner

nem.: terrestrischer Laserscanner m

teritórij -a m → ozémlje

težíščnica -e ž prostorska krivulja, ki sledi gradientu težnostnega polja

ang.: plumb line

nem.: Lotlinie f

tipálo -a s → sénzor (1, 2)

típna kárta -e -e ž → taktílina kárta

TLS -ja [teelès] m ↔ teréstrični láaserski skêner

tóčnost -i ž stopnja skladnosti rezultata opazovanj, meritev, izračunov ali opisov s pravo vrednostjo

ang.: accuracy

nem.: Genauigkeit f

toponím -a m lastno ime kraja ali druge topografske danosti na Zemlji, drugem planetu ali prostoru v vesolju

ang.: toponym

nem.: Toponym n

upodobítev -tve ž → prikáz

uporábniški segmènt -ega -ênta m tehnologije, ki uporabnikom, npr. znanstvenikom, javnim uslužbencem, vladnim organizacijam, omogočajo

uporabo podatkov in storitev satelitskih misij

ang.: user segment

nem.: Nutzersegment f

večspektrálni skêner -ega -tra m skener, ki zajema podatke o površju v najmanj štirih spektralnih kanalih, npr. pri vidni svetlobi, pri infrardeči svetlobi

ang.: multispectral scanner

nem.: multispektraler Scanner m

vesóljski segmènt -ega -ênta m del satelitskega sistema v vesolju, ki vključuje satelit ali konstelacijo satelitov, njihov koristni tovor ter sisteme za komunikacijo z zemeljskim segmentom

ang.: space segment

nem.: Weltraumsegment n

virtuálna pokrájina -e -e ž → navídezna pokrájina

virtuálni svét -ega svéta m → navídezni svét

vizualizácija -e ž → prikáz

vrstíčni skêner -ega -ja m → vzdôlžni skêner

vzdôlžni skêner -ega -ja m skener, ki celotno snemalno vrstico zajame naenkrat in z izkoriščanjem gibanja platforme sestavi posnetek S: vrstíčni skêner

ang.: along-track scanner, line scanner

nem.: Zeilenscanner m

zadržána tóčka -e -e ž točka v oblaku točk laserskega skeniranja, ki ima glede na specifikacije podatkovnega zapisa LAS poseben zaznamek, npr. zaradi nezanesljivosti, geometrične nepravilnosti

ang.: withheld point

nem.: zurückgehaltener Punkt m

zdrúžena gostôta púlzov -e -e -- ž povprečno število oddanih laserskih pulzov na prostorsko enoto, ki je rezultat združevanja podatkov enega instrumenta ob prekrivanju več snemalnih pasov ali ob uporabi več instrumentov v istem preletu

ang.: aggregate pulse density

nem.: aggregierte Pulsdichte f

zdrúžena púlzna razdálja -e -e -e ž povprečna ravninska oddaljenost med točkami prvih ali zadnjih odbojev več snemalnih pasov enega instrumenta ali več

instrumentov v istem preletu, ki je običajno izražena v metrih in se praviloma izračuna kot obratna vrednost kvadratnega korena združene gostote pulzov

ang.: aggregate pulse spacing

nem.: aggregierter Pulsabstand **m**

zemeljska postaja -e -e **ž** infrastruktura, ki omogoča komunikacijo s satelitskimi sistemi, pri čemer vključuje antene, oddajnike in sprejemnike signalov, kontrolne sisteme, sisteme za arhiviranje

ang.: ground station

nem.: Bodenstation **f**

zemeljski segment -ega -ênta **m** del satelitskega sistema na Zemlji, ki omogoča upravljanje satelita ali drugega vesoljskega plovila, sprejem in distribucijo podatkov

koristnega tovora in telemetričnih podatkov ter vključuje vsaj eno zemeljsko postajo, center za nadzor satelitske misije in center za obdelavo podatkov

ang.: ground segment

nem.: Bodensegment **n**

zemljepisno ime -ega -a **m** lastno ime kraja ali druge topografske danosti na Zemlji, npr. celine, države, reke, gore **S:** geografsko ime

ang.: geographical name

nem.: geografischer Name **m**

značilka -e **ž** **1.** → atribút

2. del slike, ki značilno odstopa od okolice in je opredeljen s ključno točko in deskriptorjem

ang.: feature

nem.: Merkmal **n**

Gledališki terminološki slovar

afektirani govor -ega -a **m** →
izumetničeni govor

aktánt -a **m** v gledališki semiotiki stalna in nespremenljiva prvina aktantskega modela, globinske strukture dramskega teksta, ki se v konkretnih besedilih realizira kot akter

aktántski modél -ega -a **m** v gledališki semiotiki teoretični model za analizo drame, ki temelji na aktantih in njihovih medsebojnih odnosih, na zvezi subjekta in objekta ter na pozicijskem in opozicijskem paru, v površinski strukturi drame pa se konkretizira kot dramsko dejanje in dramske osebe

avditórij -a **m** raven ali stopničasto se dvigajoč prostor za občinstvo v gledališki, operni ali koncertni dvorani

body art -- -a [bôdi árt] **m** od 60. let 20. stoletja naprej performans, v katerem nastopajoči uporablja svoje telo kot material, problematizira tradicionalne in kulturne predstave o njem, ukinja mejo med zasebnim in javnim

délavski óder -ega ódra **m** med 1. in 2. svetovno vojno, v Sloveniji gledališče, v katerem igrajo ljubiteljski igralci in uprizarja dela s socialno tematiko, pri čemer se uporablja avantgardne režijske pristope

délavsko gledališče -ega -a **s** od srede 19. stoletja naprej gledališče, v katerem nastopajo poklicni igralci in ljubiteljski igralci, namenjeno zlasti političnemu ozaveščanju delavskega razreda, velikokrat tudi zabavi

dialéktično gledališče -ega -a **s** po B. Brechtu epsko gledališče, ki v dogodkih, pojavih in osebah prikazuje protislovja ter spodbuja gledalce h kritičnemu mišljenju in si prizadeva za spremembo družbenih razmer

dialóg -a **m** izmenjavanje replik med dvema ali več dramskimi osebami

didaskálíja -e **ž** → stránski tékst

dramátika postáj -e -- **ž** → postájna tehniká

dráma v izobraževánju -e -- -- **ž** v gledališki pedagogiki učni pristop, pri katerem pedagog gledališka izrazna sredstva uporablja za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev

dvógôvor -a **m** dialog med dvema dramskima osebama

Freytagova piramída -e -e [frájtagova] **ž** predstavitev zgradbe dramskega dejanja v klasični drami, ki je osnosimetrična, hierarhično urejena in v kateri ideja določa dramsko dogajanje, celota pa vsakega od njenih petih delov

géstus -a **m** po B. Brechtu gesta, mimika, drža, govor ali petje, ki ne izraža posameznikovega čustva, ampak kaže odnos igralca do predstavljenega družbenozgodovinsko pogojenega vedenja ali odnosov

glás v ôffu -ú -- -- **m** glas, ki ne prihaja s prizorišča, ampak iz prostora izven odra, zaradi česar ima posebno pomensko moč in je npr. avtorjev glas, glas odsotnega lika, glas rezonerja, prihajajoča grožnja

glávna vlóga -e -e **ž** vloga, v kateri igralec upodobi dramsko osebo ter z govorno interpretacijo običajno obsežnega besedila in s svojo igro pomembno vpliva na potek dramskega dogajanja v uprizoritvi **S**: nosilna vlóga

gledališče predmétov -a -- **s** od začetka 80. let 20. stoletja gledališče, v katerem igralec, zlasti lutkovni animator, z govorom in gibom oživlja vsakdanje predmete, jih vzpostavlja kot odrske like in jim daje metaforične pomene

govorjêno pétje -ega -a **s** od začetka 20. stoletja naprej govor, ki je ritmično in melodično strukturiran ter je zato bliže petju, pri čemer njegova notirana tonska višina ni zavezujoča

hêpening -a m od 2. polovice 20. stoletja naprej dogodek, pri katerem nastopajoči izvedejo vnaprej določeno, največkrat tudi v scenariju zapisano situacijo, najpogosteje v sodelovanju z gledalci, za izvedbo pa je značilna nepredvidljivost, naključnost, spontanost in neigra

instalácija -e ž od 2. polovice 20. stoletja naprej umetniško delo, ustvarjeno s specifično postavitvijo različnih objektov v odprt ali zaprt prostor, z uporabo videa, spleta, zvočnih in svetlobnih učinkov, običajno posebej ustvarjeno za določen dogodek, npr. razstavo, performans, gledališko predstavo, pri čemer pogosto zahteva aktivno publiko

internétna umétnost -e -i ž → splétna umétnost

izumetničeni gôvor -ega -a m govor, za katerega so značilni preveč izraziti poudarki, pretirani glasovni razponi v intonaciji, preveč opazna izreka ali pretiravanje v mimičnem in gestičnem izrazu, zaradi česar deluje nenaravno **S:** afektirani gôvor

konferansjé -êja m konferansjêjka -e ž v 20. in 30. letih 20. stoletja, v kabaretu voditelj predstave, ki v svojih nastopih povezuje točke in na satiričen način komentira aktualno politično dogajanje

kostúm -a m oblačilo nastopajočega, ki je ustvarjeno po načrtu in skicah kostumografa ter skupaj z drugimi gledališkimi znaki ustvarja sporočilnost in estetiko uprizoritve

kostumográf -a m kostumográfka -e ž ustvarjalec, ki si v skladu z uprizoritvenim konceptom zamisli kostume za uprizoritev, nariše skice in spremlja izvedbo kostumov ter na kostumskih vajah preverja njihovo funkcionalnost in usklajenost z uprizoritvijo

kostumografija -e ž oblikovanje kostumov za uprizoritev, ki obsega idejno zasnovo, pripravo kostumskih skic in proces izvedbe kostumov, pri čemer sodelujejo umetniški in tehnični sodelavci

kostúmska skíca -e -e m vizualno predstavljena zasnova kostuma, ki prikazuje figuro dramske osebe ter tehnične napotke za izdelovalce kostumov, npr. vzorce materialov, barvno paletto, mere

kostúmska vája -e -e ž vaja, na kateri kostumograf s sodelavci in režiser preverjajo

funkcionalno in estetsko ustreznost kostumov nastopajočih ter njihovo usklajenost z drugimi gledališkimi znaki

krojáč -a m krojačica -e ž tehnični sodelavec, ki skupaj s kostumografom ob pregledu skic pripravi načrt izdelave moških kostumov in jih tudi izdelava

krojáčnica -e ž delavnica, v kateri se krojijo in pomerjajo gledališki kostumi

líkovna zasnôva -e -e ž v lutkovnem gledališču skice za lutke, sceno in kostume kot izhodišče za njihovo izdelavo

modêrni plés -ega -a m od začetka 20. stoletja naprej, v ZDA ples, ki zavrača pravila klasičnega baleta in izhaja iz naravnega telesnega gibanja ter ustvarja lastne plesne tehnike, ki včasih prevzamejo plesne prvine drugih kultur, npr. antične, orientalske, afriške, azijske kulture

monológ -a m daljši govor ene dramske osebe, ki v dialogu s samo seboj razkriva svoj notranji svet ali podaja pomembne informacije, ki bi bile sicer gledalcu neznane

napráva za grôm -e -- -- ž do druge polovice 20. stoletja prosto viseča prožna pločevina, ki ob stresanju ali udarci povzroča grmenju podobne zvoke

napráva za meglò -e -- -- ž električna naprava, ki z uparjanjem mineralnega olja proizvaja oblake belega nestrupenega dima

narátor -ja m narátorka -e ž → pripovedovalec (1)

nasprótnik -a m v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, ki ovira subjekt pri doseganju želenega objekta

nèverbálna komunikácija -e -e ž komunikacija med nastopajočimi in občinstvom z mimiko, gestiko, gibom, masko, kostumom, sceno, glasbo, svetlobnimi in zvočnimi efekti

nosílna vlóga -e -e ž → glávna vlóga

občínstvo -a s skupina ljudi, ki gleda, posluša in z drugimi čutili zaznava odrsko dogajanje ter sooblikuje predstavo s svojo navzočnostjo, estetskimi navadami, recepcijsko sposobnostjo, redkeje pa tudi z aktivnim sodelovanjem **S:** públika

objékt -a m v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, ki ga v prejemnikovo korist poskuša doseči subjekt

oblikoválec lučí -lca -- m oblikováka lučí -e
-- ž → oblikoválec svetlôbe

oblikoválec svetlôbe -lca -- m oblikováka svetlôbe -e -- ž ustvarjalec, ki si na podlagi uprizoritvenega koncepta zamisli svetlobo in svetlobne efekte za uprizoritev in izdelava lučni načrt **S**: oblikoválec lučí

oblikovánje vlóge -a -- s iskanje, preizkušanje in določanje igralskih izraznih sredstev za predstavitev vloge, navadno na podlagi razčlenbe dramskega lika, lastnega doživljanja, telesnih odzivov in uprizoritvenega koncepta

obnovítev predstáve -tve -- ž ponovna izvedba predstave, ki dalj časa ni bilo igrana ali v njej nastopajo novi igralci

obrédnó gledališče -ega -a s → rituálno gledališče

odmòr -ôra m krajša ali daljša prekinitev odrskega dogajanja med predstavo, navadno zaradi spremembe scene, priprave igralcev za nadaljevanje predstave in sprostitve gledalcev

odprta fóрма -e -e ž v dramaturgiji oblika zgradbe drame, pri kateri dogajanje ni časovno in prostorsko strnjeno ter logično povezano, dramsko dejanje poteka ciklično in velikokrat brez jasne povezave med delom in celoto, enakovredni prizori pa se nizajo linearno

ópera -e ž **1.** od 17. stoletja naprej glasbeno-gledališko delo, zapisano kot besedilna predloga in partitura, ki združuje glasbo, gledališko igro in pogosto tudi ples **2.** gledališče, ki ga sestavlja več umetniških skupin, in sicer orkester, zbor, balet, operni solisti, pred odrom pa ima tudi orkestrsko jamo, v kateri orkester spremlja nastopajoče na odru

ópera búffa -e -e ž od začetka 18. stoletja naprej komična opera, sestavljena iz pevskih in plesnih točk ter recitativov

ópera seria -e -e [sêrija] ž od začetka 18. stoletja naprej opera z resno, tragično ali heroično vsebino, v kateri se izmenjujejo recitativi, arije, ansambelske, zborovske in baletne točke

operéta -e ž od 2. pol. 19. stoletja naprej gledališko-glasbeno delo, zapisano kot besedilna predloga in partitura, navadno z lahkotnejšo vsebino, v katerem se prepletajo govorjeni dialogi, petje in ples

óperni pévec -ega -vca m óperna pévka -e -e ž pevec, ki pri svojem nastopu poleg petja uporablja tudi igralska izrazna sredstva, s katerimi gradi vlogo v uprizoritvi kot solist ali del opernega zbora

óperni zbòr -ega zbôra m skupina pevcev, ki pod vodstvom dirigenta hkrati izvaja del večje operne uprizoritve

oratórij -a m obsežno vokalno-instrumentalno delo za soliste, zbor in orkester ali manjši glasbeni ansambel, ki praviloma brez igre, scenografije in rekvizitov predstavljajo dramsko zgodbo, večinoma z duhovno vsebino

organizátor kostúmske opréme -ja -- m organizátorka kostúmske opréme -e -- ž strokovni sodelavec, ki po kostumografiovih navodilih priskrbi material za kostume in nadzira njihovo izdelavo v gledaliških delavnicah

organizátor prográma -ja -- m organizátorka prográma -e -- ž strokovni sodelavec, ki v gledališču skrbi za razporeditev vaj, predstav in gostovanj

orkéstrska jáma -e -e ž poglobljen prostor med odrom in avditorijem, v katerem glasbeniki izvajajo glasbo pri operni predstavi ali baletu in so gledalcem vsaj delno skriti, da ne zastirajo gledalčevega pogleda na oder

osvetljeválec -lca m osvetljeválka -e ž odrski delavec, ki namešča in usmerja reflektorje po navodilih oblikovalca svetlobe

ovácije ovácij ž mn. navdušeno ploskanje, vstajanje, vzklikanje, žvižganje občinstva med ali po končani predstavi kot izraz navdušenja in priznanja nastopajočim

paládijsko gledališče -ega -a s konec 16. stoletja, v Italiji gledališče s polkrožnim avditorijem in poslikanim stropom, ki ima stalno kamnito skeno s tremi arkadnimi odprtinami, skozi katera se odpira pogled na mestne ulice, ki so na leseno podlago naslikane v perspektivi

páni projéktor -- -ja m reflektor za projiciranje napisov, slik in efektov velikih formatov, ki s pomočjo svetlobe zajame vsa področja velike projekcijske slike

parábola -e ž dramsko besedilo, ki s primerom iz vsakdanjega življenja ponazarja kakšno resnico ali moralni nauk

parabólični refléktor -ega -ja **m** reflektor z žarnico, zrcalom in lečo, ki omogoča usmerjeno osvetlitev

parlándó -a **m** način petja, ki je jasno artikuliran in ritmično in melodično določen ter podoben govorjenju, npr. v recitativu

partêr -ja **m** vzporedne vrste sedežev v pritličnem delu avditorija, ki se običajno položno spuščajo proti odru

patináža -e **ž** mehanični ali kemični tehnološki postopki, s katerimi se doseže videz nošenega kostuma **S:** patiníranje

patiníranje -a **s** → patináža

pátos -a **m** lastnost gledališkega dela, da pri gledalcih zbuja čustva, največkrat sočutje, strah, nežnost, usmiljenje, pri čemer so čustva in gledališka izrazna sredstva, s katerimi jih dosega, pogosto pretirana, npr. ponavljanja v besedilu, vzneseni govor, pretirana gestičnost, pogosti zamolki, žive slike

perfórmans -a **m** od 60. let 20. stoletja naprej uprizoritvena zvrst, ki vključuje različne umetnosti, medije in tehnologije, nastopajoči pa z uporabo lastnega telesa in s težnjo k neigri raziskuje npr. lastno življenjsko zgodbo, odnos do lastnega telesa, družbene ali politične pojave

performatívni obrát -ega -áta **m** sprememba paradigme v uprizoritvenih umetnostih od umetniškega izdelka k umetniškemu dogodku in od literarnega teksta h gledališki uprizoritvi, za katero je bistveno zavedanje, da uprizoritev ni odraz nečesa zunanjega, pač pa je avtonomni dogodek, ki ga soustvarjajo nastopajoči in gledalci

performatívnost -i **ž** sposobnost uprizoritve, da nekaj spremeni v izvajalcih in gledalcih, kar ji omogoča njena samonanašalnost in okoliščine, ki jih sprejmejo vsi udeleženci

peripetíja -e **ž** po Aristotelu obrat dramskega dejanja iz sreče v nesrečo **S:** preobrát

plánkonvéksni refléktor -ega -ja **m** reflektor z lečo, ki je na eni strani ravna in na drugi izbočena, za oblikovanje svetlobnega snopa z jasnim obrisom kroga

platêja -e **ž** v srednjeveškem gledališču osrednji igralni prostor, okrog katerega so postavljena prizorišča pasijona, misterija, liturgične drame

plés -a **m** ritmično gibanje telesa, ki se izvaja posamično, v paru ali skupinsko, navadno ob zvočni spremljavi, pri čemer so gibi in premiki v prostoru lahko natančno formalizirani, npr. pri baletu, lahko pa izhajajo iz naravnega gibanja in so delno improvizirani, npr. pri sodobnem plesu

plésno gledališče -ega -a **s** po P. Bausch in J. Kresniku, v 70. letih 20. stoletja gledališče, ki z eksperimentalnimi gibalnimi prvini in inovativnimi dramaturškimi postopki koreografirano gibanje povezuje z govorjenim besedilom, scenografijo in kostumografijo, plesalci pa predstavljajo like in situacije iz družbene stvarnosti ter s tem ustvarjajo učinek gledališkosti

podódrje -a **s** del odrskega stolpa pod odrom, navadno opremljen s pododriskimi napravami, npr. dviznimi ploščadmi, vrtljivimi ploščami, napravami za spuščanje, ki prek odprtine v odrskih tleh omogočajo, da se na oder dvignejo ali spuščajo igralci ali deli scenske opreme

pogrezálna odprtína -e -e **ž** odprtina v odrskih tleh, skozi katero se med predstavo dvigajo in spuščajo deli scenske opreme in igralci

polilóg -a **m** dialog med tremi ali več dramskimi osebami **S:** večgôvor

pomočník -a **m** v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, ki subjektu olajša pot do objekta

postájna tehníka -e -e **ž** od srednjega veka naprej, zlasti v ekspresionizmu dramska tehnika, ki temelji na nizu samostojnih prizorov običajno na simultanih prizoriščih, ki nadomeščajo dramska dejanja in jih povezuje osrednja dramska oseba **S:** dramátika postáj

postavítev -tve **ž** → uprizorítev

pošiljátelj -a **m** v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, ki spodbudi subjektovo željo po objektu

potujítev -tve **ž** po B. Brechtu dramaturški postopek rušenja gledališke iluzije s prekinitvami dogajanja, songi, nagovori, filmskimi vložki, komentarji, ki spreminja ustaljen način gledanja in mišljenja, s čimer vzpostavlja distanco do dogajanja na gledališkem odru in do odrskih likov in spodbuja kritičen odnos občinstva do prikazanih družbenih odnosov

potujítveni efékt -ega -a m → potujítveni učínek

potujítveni učínek -ega -nka m po

B. Brechtu učínek, ki občinstvu omogoča kritično razumevanje družbenih pojavov ter spreminjanje ustaljenih načinov gledanja in mišljenja, dosežen z rušenjem gledališke iluzije, npr. s prekinitvijo dogajanja, songom, nagovorom, filmskim vložkom, komentarjem
S: potujítveni efékt

predstáva -e ž **1.** ponovitev uprizoritve pred neposredno navzočim občinstvom
2. → uprizorítev

prejémnik -a m v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, v katerega korist poskuša subjekt doseči objekt

premični portál -ega -a m manjši odrski portal s poslikanim platnom ali drugim okrasjem, ki stoji za proscenijem in je namenjen zožanju velikosti odprtine pri postavitvi scenskega prizorišča, ki je manjše od osnovne portalne odprtine

preobrát -áta m → peripetíja

priklòn -óna m zahvala nastopajočih za pozornost in aplavz občinstvu ob koncu predstave, navadno z nagibom glave in zgornjega dela telesa naprej

pripovedoválec -lca m pripovedováka
-e ž **1.** nastopajoči, ki kot posrednik med dramskim dogajanjem in občinstvom pripoveduje zgodbo in komentira dogajanje v gledališki predstavi, lutkovni predstavi, filmu, radijski igri, televizijski igri **S:** narátor
2. v epskem gledališču B. Brechta in sodelovalnem gledališču nastopajoči, ki s komentarji ali pojasnili ustvarja potujítveni učínek in ruši iluzijo gledalcev **3.** nastopajoči, ki običajno v negledaliških prostorih, včasih ob spremljavi glasbe, brez kostuma, rekvizitov in scenskih elementov večinoma odraslemu občinstvu govorno posreduje zgodbo

prizòr -ôra m del zunanje zgradbe dramskega besedila, ki je v uprizoritvi običajno določen s prihodi ali odhodi dramskih oseb ali s spremembo prizorišča

producènt -ènta m producèntka -e ž strokovnjak, ki pripravi finančni načrt in prisrbi sredstva za gledališko uprizoritev, film, plesni ali glasbeni dogodek ter organizira, koordinira in nadzoruje ustvarjalni proces

prodúkcija -e ž **1.** zaključni, pogosto izpitni nastop učencev umetniških šol, na katerem učenci predstavijo svoja umetniška dela, npr. gledališko uprizoritev, plesni ali glasbeni nastop, likovno razstavo, ki so jih v času določenega izobraževalnega obdobja ustvarjali pod vodstvom svojih mentorjev
2. proces nastajanja gledališke uprizoritve, filma, plesnega ali glasbenega dogodka, ki poteka pod nadzorom producenta

prográm lučí -a -- m → zápís lučí

prográmski diréktor -ega -ja m
prográmska diréktorica -e -e ž → umétniški diréktor

proksémika -e ž **1.** v skladu z mizansceno nastala prostorska razmerja med nastopajočimi, med nastopajočimi in rekviziti ter scenskimi elementi, med nastopajočimi in publiko, kar vpliva zlasti na govor in nebesedno izražanje ter dopolnjuje sporočilnost odrskega dogajanja
2. od 2. polovice 20. stoletja naprej, po E. T. Hallu veda, ki proučuje, kako nastopajoči uporabljajo uprizoritveni prostor med komunikacijo, npr. kakšna je razdalja med njimi ter njimi in publiko, v katero smer je obrnjeno telo, kakšna je njihova oddaljenost od scenskih elementov in kako to vpliva na njihov govor in neverbalno govorico ter na sporočilnost dramskega dogajanja

prvo bránje -ega -a s glasno, navadno neinterpretativno branje besedila, ki ga brez priprave izvedejo nastopajoči na prvi bralni vaji ob prisotnosti vseh sodelujočih v uprizoritvenem procesu, ki tako dobijo splošen vtis o izbranih nastopajočih

psiholóška pávza -e -e ž vsebinsko utemeljena prekinitve odrskega govora ali dogajanja, s čimer nastopajoči izrazi čustveno napetost v dialogu

públika -e ž → občíntstvo

rakúgo -a m v japonskem gledališču gledališče, pri katerem igralec v kimonu in s pahljačo v roki, klečeč na blazini, pripoveduje dolgo in zapleteno komično, včasih tudi sentimentalno, zgodbo, ki vključuje več oseb

recitatív -a m ritmično in melodično izrekanje besedila v glasbeno-scenskem delu, ki spreminja govorni diskurz ter s tem naredi besedilo bolj razumljivo, obenem pa ustvarja prehod med dvema napevoma

réd -a **m** oznaka za nivojsko in hierarhično razporeditev lož, ki gledalcu na vstopnici določi mesto ogleda predstave, npr. loža prvega reda

rekvizít -a **m** odrski predmet, ki je del uprizoritve, scene, kostuma ali osebne opreme nastopajočega in se uporablja kot pripomoček, ki nastopajočemu omogoči, da izvrši dejanje, npr. orožje, telefon, knjiga, očala, vaza

rekvizitárna -e **ž** prostor v bližini odra, kjer se hranijo rekviziti za uprizoritve

rekvizitêr -ja **m** **rekvizitêrka** -e **ž** tehnični delavec, ki izdeluje in popravlja rekvizite ter skrbi za to, da jih pregleda in pripravi za predstavo

repertoár -ja **m** skupina dramskih tekstov ali uprizoritev, ki je značilna za posamezno gledališče ali dramski žanr, npr. spored gledališke sezone, skupina gledaliških besedil, značilnih za posamezno gledališče

replika -e **ž** enota dialoga v dramskem besedilu ali uprizoritvi, ki jo izreče eden od sogovorcev, preden začne govoriti drugi

repríza -e **ž** prva ponovitev uprizoritve po premieri

režíjska knjíga -e -e **ž** uprizoritveno besedilo, opremljeno z režiserjevim zapisom mizanscene in celotne zamisli uprizoritve, z dodatnimi opombami, skrajšavami besedila, spremembami prizorišč in navodili za prihode in odhode nastopajočih

rituálno gledališče -ega -a **s** gledališče, ki poskuša z različnimi postopki vzpostaviti enotnost ustvarjalcev in publike, jih tako povezati v skupnost in jih vsaj začasno spremeniti in jih privesti do višjih ravni zavedanja **S**: obrédno gledališče

scenárij -a **m** pisna predloga za film, ki vsebuje dialog, delitev na prizore, zgoščen opis dogajanja, napotke o načinu igre ter osnovne tehnične napotke, uporablja se tudi pri gledaliških uprizoritvah, ki v večji meri uporabljajo nebesedno izražanje in improvizacijo, pa tudi pri ustvarjanju televizijskih in radijskih oddaj ter večjih kulturnih dogodkov

scenaríst -a **m** **scenarístka** -e **ž** ustvarjalec, ki napiše pisno predlogo za film, televizijsko

ali radijsko oddajo, za gledališko uprizoritev ali kulturni dogodek, npr. proslavo, v kateri zapiše dialog, določi delitev na prizore, poda zgoščen opis dogajanja, napotke o načinu igre ter osnovne tehnične napotke

scenográf -a **m** **scenográfka** -e **ž** ustvarjalec, ki si v skladu z uprizoritvenim konceptom zamisli prostor uprizoritve, nariše skice in spremlja izvedbo scene

scenografíja -e **ž** oblikovanje prostora uprizoritve, ki obsega idejno zasnovo, osnovano na uprizoritvenem konceptu, in scenske skice, pri katerem sodelujejo umetniški in tehnični sodelavci, npr. lučni mojstri, scenski delavci

scénski elemènt -ega -ênta **m** sestavni del odrske postavitve različnih oblik in velikosti, ki je narejen iz različnih materialov, primeren npr. za gradnjo interjerjev, sten, vrat, ozadja

scénski osnútek -ega -tka **m** idejna zasnova posameznega prizorišča predstave, običajno v obliki risb za posamezne prizore, ki so lahko signirane in datirane

sezám kostúmov -a -- **m** oštevilčen popis vseh kostumov za določeno uprizoritev in njene ponovitve, ki se uporablja za pripravo vseh kostumov v času uprizarjanja predstave in nato kot del arhivskega popisa inventarja v gledališču

sezám rekvizítov -a -- **m** oštevilčen popis vseh odrskih in osebnih rekvizitov za določeno uprizoritev in njene ponovitve, ki se uporablja za pripravo vseh rekvizitov v času uprizarjanja predstave in nato kot del arhivskega popisa inventarja v gledališču

sezám scénskih elemèntov -a -- -- **m** oštevilčen popis vseh scenskih elementov za določeno uprizoritev in njene ponovitve, ki se uporablja za pripravo vseh scenskih elementov v času uprizarjanja predstave in nato kot del arhivskega popisa inventarja v gledališču

simultáno dogájanje -ega -a **s** dogajanje, sestavljeno iz več sklopov, ki hkrati potekajo na enem prizorišču ali na več prizoriščih

sinhronizácija -e **ž** **1.** postopek, v katerem se z zvočnim snemanjem in montažo izvirni glasovi nastopajočih v filmu ali animiranem filmu zamenjajo z glasovi drugih govorcev, pogosto igralcev, ki govorijo v drugem jeziku,

pri čemer je pomembna uskladitev slike in govora **2.** snemanje dialogov in zvočnih efektov v studiu za kasnejše ozvočenje filma, npr. zaradi slabih pogojev snemanja na terenu, dodajanja glasu v offu

sinópsis -a m kratko besedilo z opisom vsebine, glavnih oseb, kraja in časa dogajanja kot podlaga za filmski scenarij, včasih tudi za gledališko uprizoritev, televizijsko ali radijsko oddajo, ki služi za predstavitev potencialnim producentom, režiserjem in financerjem

sistém -a m po K. S. Stanislavskem teorija in metodika dramske igre, ki temelji zlasti na igralčevem čustvenem spominu, s katerim gradi lik iz svoje lastne izkušnje, zaradi česar postane v svojem delovanju bolj prepričljiv

slúžbeni sédež -ega -a m sedež v dvorani, navadno ob strani parterja, namenjen dežurnim gledališkim uslužbencem

snôvno gledališče -ega -a s lutkovno gledališče, kjer lutka oživlja in kot odrske like vzpostavlja snovi v elementarnem stanju, npr. vodo, pesek, prst

sociologíja gledališča -e -- ž veda, ki analizira gledališko produkcijo in recepcijo, ki jo raziskuje v razmerju do časa, prostora, kulture, politike in družbenoekonomskih razmer, pri čemer gledališče razume kot družbeni pojav in odpravlja konvencionalne dihotomije med gledališčem in družbo

sông -a m **1.** po B. Brechtu peta ali govorjena družbenokritična pesem, ki prekinja dramsko dogajanje in ima potujitveni učinek **2.** pesem, navadno z družbenokritično vsebino, ki jo ob glasbeni spremljavi poje nastopajoči, npr. v kabaretu

spektákel -kla m po Aristotelu element tragedije, ki temelji na vizualnih podobah, npr. sceni, kostumih, maski, odrskih rekvizitih

splétna umétnost -e -i ž ustvarjanje, ki uporablja in tematizira spletne tehnologije, za katere sta značilni interaktivnost in povezljivost, in raziskuje družbeni vpliv digitalnih tehnologij, pri čemer vsebuje vizualne, zvočne in taktilne prvine ter pri tem izhaja iz različnih umetnostnih tradicij **S:** internétna umétnost

spremljeválni reflektór -ega -ja m reflektor, ki je nameščen tako, da se lahko

obrne v smer igralca ter s svetlobnim snopom sledi igralčevemu premikanju po odrskem prostoru

srednjevéška dramátika -e -e ž med **10. in 16. stoletjem** duhovne igre v latinščini in ljudskih jezikih z versko vsebino, ki se igrajo v cerkvah in okrog njih, npr. liturgična drama, pasijon, misterij, mirakel, moraliteta, ter posvetne igre s komično vsebino, npr. farsa, burka

statíst -a m **statístka** -e ž nastopajoči v predstavi ali filmu, ki praviloma nima besedila in nastopa zlasti v množičnih prizorih

stêp -a m ples, pri katerem plesalec v posebnih čevljih ritmično udarja s prsti in petami ob tla, s čimer ustvarjajo posebne zvočne učinke

stílni kostúm -ega -a m → zgodovínski kostúm

stojíšče -a s prostor za zadnjo vrsto parterja, balkona ali galerije, kjer gledalci med predstavo stojijo, zaradi česar so vstopnice cenovno dostopne vsakomur

stránska vlóga -e -e ž vloga, v kateri igralec upodobi dramsko osebo, ki ni nosilec dramskega dogajanja v uprizoritvi

stránski tékst -ega -a m po R. Ingardnu del dramskega besedila, ki v uprizoritvi običajno ni izgovorjeno na odru, npr. ime osebe, opis prostora, časa, načina igre **S:** didaskálíja, stránsko besedílo

stránsko besedílo -ega -a s → stránski tékst

stròp strôpa m kulisa, ki pri škatlastem odru tvori strop interierja ter zakriva pogled na vrvišče

subjékt -a m v aktantskem modelu, po A. Ubersfeld aktant, ki ga vodi pošiljatelj in poskuša doseči objekt v korist prejemnika, pri čemer mu pomočnik pomaga, nasprotnik pa ga ovira

svetílni zvón -ega -a m svetilo zvončaste oblike, obešeno na vlak, ki igralno ploskev osvetli z difuzno svetlobo

svetlôbni žléb -ega -a m svetilo, sestavljeno iz več simetričnih ali asimetričnih korit, ki je običajno nameščeno na odrska tla, za osvetljevanje spodnjih delov horizonta

svôboda -e ž po češkem scenografu J. Svobodi reflektor, sestavljen iz devetih zaporedno vezanih nizkonapetostnih žarnic, ki oddajajo

zelo svetle mehke svetlobne snope, ki omogoča različne svetlobne učinke, npr. utrip luči, tridimenzionalni svetlobni presledek, izmenični impulz, s katerimi se na odru ustvari dramatičnost

šansón -a m peta pesem z ljubezensko, družbenokritično ali ironično vsebino, ki se jo običajno izvaja ob spremljavi klavirja ali manjšega ansambla v klubih ali kavarnah

šepetálec -lca m šepetálka -e ž sodelavec, ki na vajah nastopajočim pomaga pri zapomnitvi besedila, si zapisuje morebitne jezikovne spremembe in označuje dramaturške črte, na predstavah pa izza kulis prišepetava besedilo, kadar ga nastopajoči pozabijo

šepetálnica -e ž prostor, običajno za kulisami ob strani odra, kjer sedi šepetalec med predstavo

šepetálska knjíga -e -e ž besedilo, opremljeno s šepetalčevimi opombami, npr. z dramaturškimi črtami, dopisanim besedilom, premori, naglasi, ki ga šepetalec uporablja na predstavah

širína ódra -e -e ž razdalja med levo in desno steno odra, ki določa obseg odrskega prostora in vpliva na vidno polje gledalca

šiválnica -e ž delavnica, v kateri se izdelujejo in pomerjajo gledališki ženski kostumi

šivílja -e ž tehnična sodelavka, ki skupaj s kostumografom ob pregledu skic pripravi načrt izdelave ženskih kostumov in jih tudi izdela

šmínka -e ž ličilo, s katerim se videz obraza nastopajočega prilagodi vlogi, npr. pobeli celoten obraz, poudari oči, usta, ličnice, nariše lepote pike

šólska predstáva -e -e ž predstava, ki jo pod mentorskim vodstvom pripravijo učenci v okviru interesnih dejavnosti

tableau -ja [tabló] m → živa slíka

teihoskopíja -e ž v antičnem gledališču poročanje nastopajočega o izrazito krutem dogajanju zunaj odrskega prostora, s čimer se gledališče izogne neposrednemu prikazovanju ireverzibilnih dejanj na odru

tlóris ódra -a -- m osnovni grafični prikaz odrskih tal, sten in sedežev avditoriju gledano od zgoraj, na katerega je mogoče narisati

natančen položaj vseh predmetov, ki stojijo v prostoru ali zapisati načrt osvetlitve **S:** tlóris prizorišča

tlóris prizorišča -a -- m → tlóris ódra

tóčkasti projekcijski refléktor -ega -ega -ja m projekcijski reflektor, ki meče ozek svetlobni snop na majhno območje v odrskem prostoru, npr. za osvetlitev glave igralca

tónski mójster -ega -tra m tónska mójstrica -e -e ž strokovnjak, ki po navodilih režiserja in oblikovalca zvoka za uprizoritev zvočno obdela glasbo in zvočne efekte, ki tonsko podpirajo in poudarjajo uprizoritveni koncept

tónski téhnik -ega -a m tónska téhnica -e -e ž strokovnjak, ki skrbi za vzdrževanje in delovanje tonske tehnike, med predstavo pa običajno iz tonske kabine uravnava glasnost zvoka na odru ter predvaja glasbo in zvočne učinke

turnêja -e ž načrtovano gostovanje gledališča v različnih krajih ali državah

účni komád -ega -a m po B. Brechtu in W. Benjaminu, v epskem gledališču dramsko delo, ki s potujitvenimi postopki vzpostavlja medsebojno delovanje ter izmenjavo med igralci in občinstvom, tako da ukinja klasični mimezis ter si prizadeva, da bi igralci in občinstvo zavzeli dialektično držo in razrešili določeno filozofsko ali politično vprašanje

umétniška ákcija -e -e ž od 2. pol. 20. stoletja naprej navadno neponovljivi dogodek, v katerem umetnik s svojo telesno navzočnostjo in uporabo prvin različnih umetnosti raziskuje materialnost telesa, prostora in časa v procesu nastajanja umetniškega dela ter izraža družbeno kritiko

umétniški diréktor -ega -ja m umétniška diréktorica -e -e ž strokovnjak in umetnik, ki skupaj z dramaturško ekipo vodi, načrtuje in uresničuje umetniške, strokovne ter druge dejavnosti gledališča ter skrbi za razvoj ansambla **S:** programski diréktor, umétniški vódja

umétniški vódja -ega -e m umétniška vódja -e -e ž → umétniški diréktor

uprizárjanje -a s proces, v katerem realni predmeti, zvoki, govor, svetloba in nastopajoči v odrskem prostoru postanejo gledališki znaki, ki se v skladu z režijskim konceptom povežejo v idejno-estetsko celoto

uprizorítev -tve **ž** odrska realizacija besedilne predloge, nebesedilne predloge ali koncepta, ki je kompleksen preplet različnih gledaliških znakov, npr. igre, prostora, svetlobe, zvoka, in jo akterji izvajajo v živo
S: postavítev, predstáva (2)

uprizorítveni koncépt -ega -a **m** režiserjeva in dramaturgova zamisel uprizoritve, pri kateri sodeluje celotna ustvarjalna ekipa, npr. kostumograf, scenograf, lektor, in se navadno pripravi pred začetkom vaj

vádbeni kostúm -ega -a **m** kostum, ki se ga igralcu dodeli v procesu nastajanja predstave in nakazuje končno podobo kostuma, ki ga bo nosil v predstavi

vèčgôvor -a **m** → polilóg

vskòk vskóka **m** zamenjava nepričakovano odsotnega nastopajočega v predstavi, kar običajno zahteva veliko mero prilagodljivosti in improvizacije

zapís lučí -a -- **m** tehnični načrt osvetljave, ki nastane med lučno vajo, ko si lučni mojster ob posameznih replikah ali situacijskih spremembah označi točno določene

spremembe osvetlitve, npr. številko regulatorja, nastavitev fokusa reflektorja, nastavitev barve reflektorja **S:** program lučí

zapírta fóрма -e -e **ž** v dramaturgiji oblika zgradbe drame z linearnim potekom dejanja, ki ima zaokroženo, časovno in prostorsko strnjeno in logično sklenjeno dogajanje

zgodovínski kostúm -ega -a **m** kostum, ki posnema oblačilni slog preteklih obdobij, npr. s krojem, izbiro blaga, barve **S:** stílني kostúm

zvóčna opréma -e -e **ž** glasba in zvočni efekti, ki spremljajo govorjeni del radijske igre in soustvarjajo njeno zvočno podobo

zvóčni opremljeválec -ega -lca **m** zvóčna opremljeváлка -e -e **ž** strokovnjak, ki izbere zvočno opremo za radijsko igro

želézni repertoár -ega -ja **m** dela, ki so zaradi svoje kvalitete ali pomembnosti za določeno okolje del gledališkega kanona in stalni del gledaliških repertoarjev

žíva slíka -e -e **ž** v ekspresivni drži nastopajočih zaustavljeno dogajanje na odru, pri katerem negibna skupina oseb predstavlja značilen dogodek, zlasti iz znanih antičnih ali svetopisemskih zgodb **S:** tableau

Kriminalistični terminološki slovar

abduktívni mívelni procés -ega

-ega -ésa **m** miselna dejavnost, pri kateri se iz pomanjkljivih podatkov in informacij o kaznivem dejanju izpelje najbolj verjetna verzija

ang.: abductive reasoning

analíza oblíke kórvne slédi -e -- -- -- **ž**

sistematična ocena videza krvnih madežev na kraju kaznivega dejanja, ki temelji na principih fizike, matematike in biologije, na podlagi katerih strokovnjak lahko ugotovi pod kakšnim kotom, s kakšno silo in od kod v prostoru je kri priletela na podlago, vrsto uporabljenega orožja, medsebojni položaj in gibanje oseb in predmetov ter rekonstruira potek dogodka

ang.: bloodstain pattern analysis

civílna slúžbena obléka -e -e -e **ž**

temnejša barvno usklajena oblačila in obutev brez policijskih oznak, npr. suknjič, hlače, srajce, čevlji, ki jih neuniformirani policist nosi, ko opravlja naloge policije in ima pravico in dolžnost izvrševati policijska pooblastila in za vzdrževanje katerih mu pripada denarno nadomestilo

ang.: plain clothes

délovna obléka -e -e **ž** oblačila in obutev,

npr. vetrovka, kombinezon, majica s kratkimi rokavi, z zunaj vidnimi identifikacijskimi oznakami policije, določenimi z uredbo, ki jih nosi kriminalist ali kriminalistični inšpektor, ko opravlja naloge policije in ima pravico in dolžnost izvrševati policijska pooblastila

ang.: tactical clothing

dónor biolóške sledí -ja -- -- **m** oseba ali

drugo živo bitje, katere biološki material je ostal na kraju kaznivega dejanja ali na žrtvi, storilcu ali drugih živih bitjih

ang.: donor of a biological trace

dosmrtni zapòr -ega -ôra **m** prostostna kazen, ki se storilcu lahko izreče le za najhujša

kazniva dejanja in se v zavodu za prestajanje kazni zapora izvršuje do njegove smrti

ang.: life imprisonment, life sentence

fízična várnost -e -i **ž** 1. stanje, v katerem

se z naborom varnostnih ukrepov v okolici posameznika onemogoči nevarnosti, ki bi lahko poškodovale njegovo telesno celovitost

ang.: physical safety

2. uporaba varnostnih ukrepov, s katero se prepreči fizični dostop nepooblaščenih oseb do določenih lokacij, objektov, prostorov, sredstev ali podatkov

ang.: physical security

forénzično relevántna oséba -- -e

-e **ž** oseba, za katero se preiskuje, če je prišla v stik s krajem kaznivega dejanja, žrtvijo ali osumljencem, ne glede na to, ali je ali ni povezana s kaznivim dejanjem, da se ugotovi pomembna dejstva za sodni postopek

ang.: person of interest, POI

gáma hidróksibutirát -- -a **m**

prepovedana droga sintetičnega izvora, ki ob zaužitju v manjših količinah na človeka deluje stimulatивно in evforično, v večjih količinah pa anestetično, in se zaužije v obliki tekočine, tablet ali prahu **K:** GHB

ang.: GHB

GHB -ja [gehabé] **m** ↔ gáma hidróksibutirát

informácijsko okólje -ega -a **s** skupek

informacijskih sredstev, sestavljen iz osebja in drugih materialnih sredstev, ki omogoča delovanje informacijskega sistema ter vpliva na njegovo varnost znotraj organizacije ali družbe

ang.: information environment

MDMA -ja [emdeemá] **m** amfetamin z močnimi

stimulacijskimi in blažjimi halucinogenimi učinki, ki predvsem poveča čutno zaznavo in se večinoma uživa v obliki tablet

ang.: MDMA

mladolétnik -a m **mladolétnica** -e ž storilec kaznivega dejanja, ki je v času izvršitve kaznivega dejanja že star štirinajst let, ni pa še dopolnil osemnajst let
ang.: juvenile

mlájši mladolétnik -ega -a m **mlájša mladolétnica** -e -e ž storilec kaznivega dejanja, ki je v času izvršitve kaznivega dejanja star najmanj štirinajst let, ni pa še dopolnil šestnajst let, ki se mu smejo izreči le vzgojni ukrepi
ang.: young juvenile

mlájši polnolétnik -ega -a m **mlájša polnolétnica** -e -e ž storilec kaznivega dejanja, ki je v času izvršitve kaznivega dejanja že star osemnajst let, pa med sojenjem še ni dopolnil enaindvajset let, ki se mu namesto kazni lahko izjemoma izreče vzgojni ukrep
ang.: young adult

môlk orgána -a -- m nezakonit pravni položaj državnega organa, ko o zahtevi ne odloči v predpisanem roku, kar lahko privede do v zakonu predpisane posledice, na primer da se šteje, da je stranka z zahtevo uspela
ang.: administrative silence

nasílje med zménkanjem -a -- -- s → zménkarsko nasílje

nèdokazljívnost -i m situacija, ko strokovnjak na podlagi rezultatov preiskave ne more bodisi potrditi bodisi ovreči predpostavke, da sporni material in primerjalni material izvirata od iste osebe ali istega predmeta
ang.: inconclusiveness

nèprijávljeni jávni shòd -ega -ega shóda m javni shod, ki je načrtovan in ima organizatorja, a je izveden brez potrebnega dovoljenja
ang.: non-notified public assembly

nesréča pri délu -e -- -- ž neželeni dogodek, ki se zgodi v povezavi z delom osebe izven delovnega mesta in v njenem prostem času, npr. sekanje drv v gozdu, postavljanje nadstreška, za katerega nastanek in posledico, npr. poškodbo osebe, smrt osebe, materialno škodo, se ugotavljata kazenska in odškodninska odgovornost posameznika
ang.: home improvement accident

odorologíja -e ž veda, ki proučuje vonjave in se v policijskih preiskavah uporablja za ugotavljanje, ali je bil določen posameznik

prisoten na kraju kaznivega dejanja, iskanja pogrešanih oseb ali prepoznavanja določenih snovi, npr. prepovedane droge, eksploziva, krvi, na podlagi vonja, ponavadi z uporabo posebej usposobljenih psov
ang.: odorology

odtís obuvála -a -- m vidna reprodukcija površine podplata zaseženega obuvala, odtisnjena na podlagi v dvodimenzionalni obliki ali vtisnjena v podlago v tridimenzionalni obliki
ang.: reference footwear mark, reference shoe mark

oksikodón -a m opioid, ki se uporablja za lajšanje hude in akutne bolečine, z visokim tveganjem za povzročitev zasvojenosti, zaradi česar se pogosto zlorablja in nezakonito preprodaja
ang.: oxycodone

otròk -ôka m **1.** oseba do dopolnjenega štirinajstega leta starosti, ki kazensko ni odgovorna
ang.: child
2. oseba do dopolnjenega osemnajstega leta starosti, ki nima polnih pravno določenih pravic ter dolžnosti
ang.: child

pásja fárma -e -e ž prostor, v katerem v izredno slabih higienskih pogojih in s pretirano pogostostjo plodijo pse s pasemsko podobnostjo rodovniškim psom, kar povzroči izčrpanost pasje samice ter slabo psihofizično zdravje mladičev, ki so namenjeni čim prejšnji prodaji, pogosto na mednarodnem trgu in s pogosto uporabo ponarejenih ali prirejenih dokumentov
ang.: puppy mill

pletismográf -a m del poligrafa, sestavljen iz fototipala, ki se ga namesti na sredinec desne roke, s katerim se beleži spremembe kardiovaskularnega sistema v kapilarah
ang.: photoplethysmograph, PPG

pnevmográf -a m del poligrafa, sestavljen iz dveh gumijastih cevi, ki se namestita na abdominalni in torakalni del trupa, s katerima se beleži amplitudo in frekvenco dihanja
ang.: pneumograph

policíjska unifórma -e -e ž oblačila z vidnimi položajnimi in drugimi oznakami in simboli, ki so enotno določena po blagu, kroju in barvi, ki jih nosi policist glede na letni čas,

pomembnost dogodka, delovno nalogo in so določena z uredbo

ang.: police uniform

poligrafski stól -ega -a m del poligrafa, sestavljen iz sedala, naslona, ročajev za roke in plošče za stopala, v katerih so nameščeni senzorji, ki beležijo premikanje in aktivnosti posameznih delov telesa, npr. nog, rok, mišice zadnjaka

ang.: polygraph chair

potéstni razgovor -ega -a m razgovor poligrafista s preiskovancem, ki se izvede neposredno po izvedbi poligrafskega testiranja, v katerem se preiskovancu omogoči, da pojasni morebitne psihofiziološke reakcije na poligrafskem testu in poda dodatna pojasnila v zvezi s kaznivim dejanjem

ang.: post-test interview

preiskáva avtomobílskega láka

-e -- -- ž postopek, s katerim se ugotavlja istovrstnost spornega vzorca in primerjalnega vzorca avtomobilskega laka na podlagi vizualnega pregleda, morfološke preiskave in primerjalne kemijske analize, s čimer se določi znamko in model vozila v primerih pobega s kraja prometne nesreče

ang.: examination of car paint

preiskáva premáza na oróđju -e

-- -- -- ž postopek, s katerim se ugotavlja istovrstnost spornega vzorca in primerjalnega vzorca premaza na podlagi morfološke preiskave in primerjalne kemijske analize ter tako poveže zaseženo vlomilsko orodje s sledmi premaza s kraja kaznivega dejanja ali primerja sledi premaza vlomilskega orodja z različnih vlomov med seboj

ang.: examination of tool paint

preiskáva prepovedane dróge -e

-- -- -- ž analiza zaseženih vzorcev, npr. praškov, tablet, rastlinskega materiala, da se ugotovi, ali je v njih prisotna prepovedana snov, določi vsebnost prepovedane snovi ali ugotovi skupni izvor zaseženih vzorcev

ang.: illegal drug analysis, illicit drug analysis

preiskáva zêmlje -e -- -- ž postopek, s

katerim se ugotavlja istovrstnost spornega vzorca in primerjalnega vzorca zemlje na podlagi njene kemijske in fizikalne sestave, barve in strukture z namenom povezati sporni vzorec s krajem kaznivega dejanja

ang.: soil analysis

prevzgójni dóm -ega -a m ustanova

zaprtega tipa, v katero so s sklepom sodišča o vzgojnem ukrepu za določen čas nameščeni mladoletni storilci kaznivih dejanj, namenjena pa je njihovi vzgoji in izobraževanju

ang.: juvenile detention centre, youth detention centre

proizvódnja prepovedane dróge

-e -- -- ž izdelava ali gojenje večje količine prepovedane droge, ki je praviloma namenjena širšemu krogu ljudi

ang.: illicit drug manufacture, illegal drug manufacture

prótiobveščeválna dejávnost -e -i

ž aktivnosti, ki jih izvajajo varnostne službe in obveščevalne službe, s katerimi odkrijejo, preiščejo, otežijo ali onemogočijo dejavnosti tujih obveščevalnih služb, storilcev kaznivih dejanj ter drugih oseb, ki bi lahko škodovali nacionalnim interesom države ali ogrozili dobrobit posameznikov ali poslovnih subjektov, npr. preprečevanje sabotaž, preprečevanje odtekanja informacij, zbiranje operativnih informacij

ang.: counterintelligence

razlógi za súm -ov -- -- m najnižja stopnja verjetnosti, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti in se zahteva za začetek predkazenskega postopka, pri čemer je lahko storilec še neznan

ang.: grounds for suspicion

skúpna preiskoválna skupína -e -e

-e ž preiskovalna skupina, ki je ustanovljena za vsak primer posebej, katere člani so policisti, državni tožilci ali drugi pristojni organi ene ali več držav, ki za določen čas izvršujejo naloge, ukrepe ali druga zakonsko določena pooblastila v zvezi s preiskavo kaznivih dejanj na ozemlju Republike Slovenije ali izven njega

ang.: JIT, joint investigation team

sléd dlaní -í -- -- ž reprodukcija celotne

površine ali dela dlani na trdi podlagi, ki s prostim očesom običajno ni vidna, razen če je sled povzročena z medijem, ki omogoča njeno vidnost, npr. s krvjo, blatom, barvo

ang.: palm print

specializírana preiskoválna skupína -e -e -e ž preiskovalna skupina,

ki se ustanovi za posamezno zadevo zaradi preiskave kaznivih dejanj, zlasti s področja gospodarstva, korupcije in organiziranega kriminala, ki so predmet predkazenskega

postopka in terjajo dalj časa trajajoče
usmerjeno delovanje več organov in institucij
ang.: specialised investigation team

spontáni vžíg -ega -a **m** vžig in gorenje
materiala, ki je posledica kemijskih ali
bioloških procesov, pri čemer material ni bil
segrevan z zunanjim virom toplote
ang.: spontaneous ignition

starêjši mladolétnik -ega -a **m** starêjša
mladolétnica -e -e **ž** storilec kaznivega dejanja,
ki je v času izvršitve kaznivega dejanja star
najmanj šestnajst let, ni pa še dopolnil
osemnajst let, ki se mu lahko izreče vzgojni
ukrep, denarna kazen ali mladoletniški zapor
ang.: older juvenile

strokôvni cénter -ega -tra **m** 1. ustanova
odprtega tipa, v katero so s sklepom sodišča
o vzgojnem ukrepu za določen čas nameščeni
mladoletni storilci kaznivih dejanj, namenjena
pa je njihovi vzgoji in izobraževanju **S:** vzgójni
závod
ang.: youth residential treatment centre
2. ustanova odprtega tipa, v katero lahko
center za socialno delo namesti otroka v
skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja,
ali otroka s posebnimi potrebami, vedenjskimi
ali čustvenimi motnjami, kadar so za to
izpolnjeni zakonsko določeni pogoji **S:** vzgójni
závod
ang.: youth residential treatment centre

utemeljêni razlógi za súm -ih -ov --
-- **m** višja stopnja verjetnosti, da je določena
oseba storila kaznivo dejanje, ki sicer ne
zadošča za uvedbo kazenskega postopka, je
pa določen za nekatere najgloblje posege v
človekove pravice in temeljne svoboščine, ki
se izvajajo v predkazenskem postopku
ang.: reasonable grounds for suspicion

utemeljêni súm -ega -a **m** dokazni
standard, ki pomeni zadostno verjetnost, da je
konkretna oseba storila kaznivo dejanje, da se
lahko začne kazenski postopek
ang.: reasonable suspicion

várnostno prevérjanje -ega -a **s**
poizvedba o osebi, ki jo opravi pristojni organ
ali policija, katere namen je zbrati podatke o
morebitnih varnostnih zadržkih, določenih v
področnem zakonu
ang.: security vetting

viktimogénéza -e **ž** izvor, nastanek in
razvoj vedenja potencialne žrtve in njenih
interakcij z drugimi ljudmi, ki povzročijo
viktimizacijo
ang.: victimogenesis

vír vžíga -a -- **m** predmet, proces ali dogodek,
ki lahko vžge ali prenese medij, ki spodbudi
zgorevanje, npr. odprti plamen, vroča
površina, iskra, trenje, goreč cigaretni ogorek
ang.: ignition source

vzgójni závod -ega -a **m** → strokôvni cénter
(1, 2)

závod za prestájanje kázni zapôra
-a -- -- -- **m** ustanova, v kateri obsojeni
storilci kaznivih dejanj prestajajo kazen zapora
K: ZPKZ
ang.: prison

zménkarsko násílje -ega -a **s** nasilje
med osebama, ki sta v začetni fazi intimnega
partnerskega razmerja, pa še ne živita v
skupnem gospodinjstvu **S:** násílje med
zménkanjem
ang.: dating violence

ZPKZ -ja [zepekazé] ↔ závod za prestájanje
kázni zapôra

Meteorološki terminološki slovar

absorpcijski pás -ega -ú **m** povezan niz prekrivajočih se ali tesno razporejenih absorpcijskih črt, ki je navadno podan z razponom valovnih dolžin ali frekvenc
ang.: absorption band

adiabátni procès -ega -ésa **m** termodinamični proces, pri katerem ne pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico
ang.: adiabatic process

adiabátno dvíganje -ega -a **s** dviganje zraka, pri katerem ne pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico
ang.: adiabatic lifting

adiabátno ohlájanje -ega -a **s** ohlajanje zraka ob dviganju, kadar ne prihaja do izmenjave toplote ali snovi z okolico
ang.: adiabatic cooling

aerosól -a **m** delec v zraku, ki je mikroskopsko majhen in je v trdnem, tekočem ali mešanem agregatnem stanju ter ni sestavljen pretežno iz vode, npr. morska sol, saje, puščavski prah
ang.: aerosol

ágrometeorologíja -e **ž** meteorologija, ki preučuje vreme in podnebje v povezavi s kmetijstvom
ang.: agrometeorology

albédo -a **m** razmerje med odbitim in vpadlim sevanjem, najpogosteje sončno svetlobo na izbrani površini, npr. Zemljinem površju
S: odbójnost
ang.: albedo

amatêrski meteorológ -ega -a **m** → ljubiteljski meteorológ

atmosfêra -e **ž** plinski ovoj okoli nebesnega telesa, npr. planeta, lune
ang.: atmosphere

atmosfêrsko ôkno -ega -a **s** del elektromagnetnega spektra, pri katerem

sevanje skoraj v celoti prehaja skozi ozračje zaradi relativno majhne absorpcije
ang.: atmospheric window

bíometeorologíja -e **ž** meteorologija, ki preučuje vpliv vremena in podnebja na ljudi, živali in rastline
ang.: biometeorology

diabátni procès -ega -ésa **m** termodinamični proces, pri katerem pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico
ang.: diabatic process

diabátno segrévanje -ega -a **s** segrevanje zraka, ki nastane kot posledica izmenjave toplote ali snovi z okolico
ang.: diabatic heating

dolgovalôvno sévanje -ega -a **s** sevanje z valovno dolžino med približno 4 in 100 mikrometri, npr. sevanje tal in ozračja Zemlje
ang.: longwave radiation

dvíg gladíne mórja -a -- -- **m** dolgoročno zvišanje gladine morja zaradi taljenja kopenskega ledu in temperaturnega raztezanja morja kot posledica globalnega segrevanja
ang.: sea level rise

hídrometeór -ja **m** delec v ozračju, ki je lahko v trdnem, tekočem ali mešanem agregatnem stanju in je večinoma sestavljen iz vode, npr. kapljica, snežinka, sodra, toča
ang.: hydrometeor

hládni dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi pod 0 °C
ang.: frost day

klíma -e **ž** → podnébje

klimatologíja -e **ž** veda, ki preučuje podnebje
ang.: climatology

kratkovalôvno sévanje -ega -a **s**
sevanje z valovno dolžino med približno 0,2 in 4 mikrometri, npr. sončno sevanje
ang.: shortwave radiation

ledéni dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad tlemi pod 0 °C
ang.: icing day

ljubíteljski meteorológ -ega -a **m**
oseba, ki nima formalne izobrazbe s področja meteorologije in preučuje ter spremlja vreme v svojem prostem času **S:** amatérski meteorológ
ang.: amateur meteorologist

ljúdski vreménar -ega -ja **m** oseba, ki razlaga vreme na podlagi izročila, predvsem pregovorov
ang.: folk meteorologist

meteorológ -a **m** strokovnjak s specializirano izobrazbo, ki opazuje, razlaga in napoveduje procese in pojave v ozračju **S:** vremenoslôvec
ang.: meteorologist

meteorologíja -e **ž** geofizikalna veda, ki obravnava procese in pojave v ozračju ter pojave, ki so soodvisni od njih **S:** vremenoslôvje
ang.: meteorology

meteorolóška jesén -e -i **ž** tromesečje, od septembra do novembra na severni polobli in od marca do maja na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological autumn

meteorolóška pomlád -e -i **ž** tromesečje, od marca do maja na severni polobli in od septembra do novembra na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological spring

meteorolóška zíma -e -e **ž** tromesečje, od decembra do februarja na severni polobli in od junija do avgusta na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological winter

meteorolóško polétje -ega -a **s**
tromesečje, od junija do avgusta na severni polobli in od decembra do februarja na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological summer

mírzli dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi -10 °C ali manj
ang.: --

odbójnost -i **ž** → albédo

ozráčje -a **s** plinski ovoj okoli Zemlje, sestavljen iz zraka
ang.: Earth's atmosphere

páleoklimatologíja -e **ž** veda, ki preučuje podnebje preteklosti Zemlje z nadomestnimi podatki, npr. z raziskavami drevesnih branik, usedlin v oceanih, izvrtanih ledenih jeder, pred obdobjem sistematičnih meteoroloških meritev in opazovanj
ang.: paleoclimatology

podnébje -a **s** statistične značilnosti vremena v daljšem časovnem obdobju, praviloma 30 let **S:** klíma
ang.: climate

prizémna temperatúrna invêrzija -e -e -e **ž** → tálna temperatúrna invêrzija

prizémni temperatúrni obrát -ega -ega -áta **m** → tálna temperatúrna invêrzija

sévanje -a **s** elektromagnetno valovanje, ki se širi skozi prostor in nosi s seboj elektromagnetno energijo
ang.: radiation

tálna temperatúrna invêrzija -e -e -e **ž** temperaturna inverzija, ki sega od tal navzgor **S:** prizémna temperatúrna invêrzija, prizémni temperatúrni obrát
ang.: surface temperature inversion

temperatúrna invêrzija -e -e **ž** plast zraka, v kateri temperatura z višino narašča **S:** temperatúrni obrát
ang.: temperature inversion

temperatúrni obrát -ega -áta **m** → temperatúrna invêrzija

teréstrično sévanje -ega -a **s** sevanje, ki ga oddajajo tla in ozračje Zemlje **S:** zêmeljsko sévanje
ang.: terrestrial radiation

tôpli dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 25 °C
ang.: summer day

trópska nóč -e -í **ž** 24-urno obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 20 °C
ang.: tropical night

vrême -éna **s** trenutno stanje ozračja nad nekim območjem
ang.: weather

vremenoslôvec -vca **m** → meteorológ

vremenoslôvje -a **s** → meteorologíja

vreménska frónta -e -e **ž** prehodno območje med različnima zračnima masama
ang.: weather front

vróči dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 30 °C
ang.: hot day

zêmeljsko sévanje -ega -a **s** → teréstrično sévanje

zráčna mása -e -e **ž** plast zraka nad obsežnim, več sto kilometrov velikim območjem, v kateri ima zrak v vodoravni smeri podobno temperaturo in vlažnost
ang.: air mass

zràk zraka **m** plinska zmes, v kateri približno 3/4 mase predstavlja dušik in 1/4 kisik, vsebuje pa še manjše količine nekaterih drugih plinov
ang.: air

Računalniški terminološki slovar

ALE -- [alɛ́] **m** ↔ aritmétično-lógična enôta

animácijski okvír -ega -a **m** stanje izbranih parametrov scene v določenem trenutku, ki se uporabijo pri animiranju posameznih grafičnih objektov, pri čemer sosledje teh parametrov in njihove interpolacije določajo animacijo scene
ang.: animation frame

ansámbel -bla **m** množica napovednih modelov pri ansambelskem učenju, katerih napovedi se združijo v skupno končno napoved
ang.: ensemble

aplikácijska prográmska opréma -e -e -e **ž** množica programov, ki izvajajo specifične naloge za uporabnika, npr. urejevalniki besedil, preglednice, računalniške igre, statistični paketi **S:** uporabniška programska opréma
ang.: application software

aplikácijska várnost -e -i **ž** nabor ukrepov in dobrih praks, s katerimi se zagotovijo tajnost, celovitost in razpoložljivost aplikacije ter podatkov, ki jih aplikacija hrani
ang.: application security, appsec

aritmétično-lógična enôta -e -e **ž** kombinacijsko vezje v centralni procesni enoti, ki opravlja aritmetične operacije in logične operacije **K:** ALE
ang.: arithmetic logic unit, ALU

bagging -a [bêging] **m** tehnika ansambelskega učenja, ki s postopkom vzorčenja s ponavljanjem tvori več učnih množic, na katerih zgradi napovedne modele, ki kot rezultat vrnejo večinsko napoved
ang.: bagging

bárvno púščanje -ega -a **s** svetlobni pojav, pri katerem na barvo nekega območja vplivajo barve bližnjih površin zaradi odbojev svetlobe
ang.: color bleeding

bitóno urêjanje -ega -a **s** urejevalni algoritem, pri katerem se večina korakov lahko izvede vzporedno, kar pohitri izvajanje, deluje pa z združevanjem naraščajoče in padajoče urejenih podzaporedij ter se lahko predstavi z omrežjem vnaprej določenih operacij menjav elementov zaporedja
ang.: bitonic sort

boosting -a [bústing] **m** ansambelski algoritem strojnega učenja, ki zgradi zaporedje napovednih modelov, pri čemer vsak naslednji model odpravlja napake prejšnjega, končna napoved pa je utežena vsota vseh napovednih modelov
ang.: boosting

célica -e **ž** končno velik prostor za pomnjenje, kamor se vpiše ali s katerega se prebere simbol neke abecede
ang.: cell

certifikátna agéncija -e -e **ž** → overíteľ digitálnih potrdíl

Cézarjeva šifra -e -e **ž** → zamíčna šifra

časôvni korák -ega -a **m** časovna razlika med trenutkoma, v katerih se npr. opravita zaporedni meritvi spremenljivk v časovni vrsti
ang.: time step

časôvno omréžje -ega -a **s** dinamično omrežje, ki se spreminja v odvisnosti od časa
ang.: temporal network

črni seznám -ega -a **m** seznam nedovoljenih elektronskih naslovov, naslovov internetnega protokola, domen ali aplikacij, ki ga odobri sistemski skrbnik in predstavlja ukrep za zagotavljanje kibernetske varnosti
ang.: blacklist

debéli kazálec -ega -lca **m** kazalec, ki poleg naslova podatka vsebuje tudi opis podatka
ang.: fat pointer

dereferenciranje -a *s* enomestna operacija, katere rezultat je pomnilniški blok, na katerega kaže kazalec
ang.: dereferencing

detékcija robôv -e -- *ž* postopek zaznavanja pikslov na sliki, katerih intenziteta se hitro spremeni v eni smeri, zaradi česar predstavljajo prehod med regijami različnih svin ali barv
ang.: edge detection

detékcija vogálov -e -- *ž* postopek zaznavanja pikslov na sliki, katerih intenziteta se hitro spremeni v več smereh ter ki pogosto predstavljajo stičišča robov predmetov in se obravnavajo kot točke zanimanja
ang.: corner detection

dezinformácija -e *ž* neresnična informacija, ki se ustvari ali širi z namenom, da bi prizadetim povzročila škodo
ang.: disinformation

difúzni odbôj -ega -ôja *m* → razpršeni odbôj

digitálno potrdílo -ega -a *s* elektronska poverilnica, ki povezuje identiteto entitete, npr. računalniškega sistema, osebe, organizacije, z njenim javnim ključem in jo izda overitelj digitalnih potrdil
ang.: digital certificate

dinámični razpòn -ega -ôna *m* razmerje med največjo in najmanjšo vrednostjo merjene količine, npr. sevalnosti, glasnosti
ang.: dynamic range

dinámično omréžje -ega -a *s* omrežje, v katerem se vozlišča in povezave ter njihove lastnosti spreminjajo
ang.: dynamic network

dolžína sprehóda -e -- *ž* število povezav, ki sestavljajo sprehod
ang.: walk length

dvóvrstno omréžje -ega -a *s* omrežje, v katerem je množica vozlišč razbita na dve podmnožici tako, da ima vsaka povezava krajišči v obeh delih
ang.: two-mode network

ekscétričnost vozlíšča -i -- *ž* → izsrédnost vozlišča

ekskluzívna disjúnkcija -e -e *ž* → izključujoča disjunktija

ekskluzívni ali -ega -- *m* → izključujoča disjunktija

ekvivalénca típov -e -- *ž* relacija, ki določa, kdaj dva tipa v sistemu tipov veljata za enaka
ang.: type equivalence

elektrónska kodírna knjíga -e -e -e *ž* način delovanja bločne šifre, pri katerem se tajnopis razdeli na manjše bloke, katerih dolžina ustreza bločni šifri, nato se vsak blok posebej šifrira, nastali bloki pa se staknejo v končni tajnopis
ang.: electronic code book, ECB

ênkratno gêslo -ega -a *s* algoritemsko ustvarjeno geslo, pogosto številčno, ki uporabnika overi za posamezno prijavo v sistem ali za posamezno transakcijo
ang.: one-time password, OTP

ênosmérna komunikácija -e -e *ž* komunikacija, pri kateri prenos informacij med dvema napravama poteka od oddajne naprave do sprejemne naprave, ta pa informacije ne more poslati oddajni napravi, npr. prenos med radijski oddajnikom in radijskim sprejemnikom ali med TV oddajnikom in TV sprejemnikom
ang.: simplex communication, simplex

enostávni gráf -ega -a *m* neusmerjeni graf brez zank in vzporednih povezav, ki povezujejo isti par vozlišč
ang.: simple graph

enostávni sprêhod -ega -óda *m* sprehod, v katerem se nobena povezava ne ponovi
S: sléd (4), stèza
ang.: simple walk, trail

enôtski típ -ega -a *m* podatkovni tip, katerega množica vrednosti vsebuje eno samo vrednost, pogosto pisano kot ()
ang.: unit type

Ethernet -a [éternet] *m* tehnologija za povezovanje računalnikov med seboj in prenos digitalnih podatkov po žičnem računalniškem omrežju
ang.: Ethernet

ezotêrični prográmski jêzik -ega -ega -íka *m* programski jezik, ki se uporablja pri raziskovanju programskih jezikov ali za zabavo, ne pa za programiranje
ang.: esoteric programming language

frekvénčna analíza -e -e *ž* kriptanalizna metoda, ki skuša na podlagi pogostosti znakov

v tajnopisu ugotoviti vsebino čistopisa ali kriptografskega ključa

ang.: frequency analysis

fúnkcija izpeljave ključa -e -- -- ž

kriptografski postopek, s katerim se iz začetne skrivne vrednosti, npr. gesla ali kriptografskega ključa, ustvari več kriptografskih ključev

ang.: key-derivation function, KDF

fúnkcija s skrivnimi vrati -e -- -- -- ž

funkcija v asimetrični kriptografiji, ki je ob poznavanju zgolj javnega ključa enosmerna, če pa je poznan še zasebni ključ, omogoča učinkovit izračun inverznih vrednosti

ang.: trapdoor function

genêrični podatkovni típ -ega -ega -a

m podatkovni tip, pri katerem so tipi njegovih sestavnih delov določeni z vrednostmi tipskih parametrov **S**: genêrik, paramétrično polimórfni podatkovni típ

ang.: generic data type

genêrik -a m → genêrični podatkovni típ

geometrijski mèdpomnílnik -ega

-a m nabor tekstur, ki hranijo podatke, pomembne za osvetlitveni model, ki se izvede pri odloženem upodabljanju, npr. tekstura normal, položaj v prostoru

ang.: G-buffer, geometry buffer

geometrijski objékt -ega -a m objekt v

sceni, ki mu pripada geometrijska predstavitev in vsebuje informacije o položaju, velikosti, orientaciji v sceni, materialu

ang.: geometric object

glasovánje -a s združevanje napovedi

osnovnih modelov v ansambelskem učenju, pri katerem vsak model prispeva svoj glas za končno napoved

ang.: voting

gráfični objékt -ega -a m objekt v sceni, ki

neposredno ali posredno vpliva na animacijo ali upodabljanje, npr. geometrijski objekt, kamera, svetlobni vir

ang.: graphical object

hevrístična metoda -e -e ž metoda

reševanja problema, ki s pomočjo znanja o problemu usmerja postopek iskanja rešitve in generira sprejemljivo rešitev, ki ni nujno optimalna

ang.: heuristic method

híperpovezáva -e ž **1.** digitalna referenca na spletni dokument ali na element znotraj spletnega dokumenta

ang.: hyperlink

2. povezava v grafu, ki ne povezuje natanko dveh vozlišč, ampak poljubno podmnožico vozlišč

ang.: hyperedge

hkrátna komunikácija -e -e ž

komunikacija, pri kateri prenos informacij med dvema napravama lahko poteka od oddajne naprave do sprejemne naprave in od sprejemne naprave do oddajne naprave

ang.: duplex communication, duplex, DX

HTTPS -- [hətətəpəsə] m ↔ várni protokól za prenòs hípertéksta

igrálno srédstvo -ega -a s vsebina, ki se

uporablja v videoigri za ustvarjanje okolja, likov, predmetov ter splošnega videza in občutja, npr. tekstura, model, animacija, zvočna datoteka, skripta

ang.: game asset

iménska ekvivalénca típov -e -e

-- ž ekvivalenca tipov, ki določa, da dva tipa veljata za enaka, če sta v programu enako poimenovana

ang.: name equivalence of types

implementácija -e ž izdelava rešitve, npr.

v strojni opremi ali programskem jeziku, po predvidenem načrtu, shemi ali algoritmu

ang.: implementation

inducíрани pòdgráf -ega -a m graf, ki je

sestavljen iz podmnožice vozlišč izvirnega grafa in vseh obstoječih povezav med njimi

S: porojèni pòdgráf

ang.: induced subgraph

invêrzija prioritét -e -- ž pojav pri

prioritetnem razvrščanju, da proces z nizko prioriteto izpodrine proces z visoko prioriteto, ki nastane zaradi nezmožnosti procesa z nizko prioriteto, da sprosti vir, ki ga čaka proces z visoko prioriteto

ang.: priority inversion

izbóčeni mnogokótnik -ega -a m →

konvéksni mnogokótnik

izhódna stôpnja -e -e ž → izstópna

stôpnja vozlišča

izjéma -e ž **1.** element programskega jezika,

običajno vrednost vnaprej določenega

podatkovnega tipa, s katerim se program odzove v primeru napake ali nedopustne situacije

ang.: exception

2. → programska prekinitev

izključujoča disjunktija -e -e ž logična operacija nad biti, katere rezultat je bit 1 natanko takrat, ko sta vhodna bita različna, sicer je rezultat bit 0 **S**: izključujoči ali, ekskluzivna disjunktija, ekskluzivni ali

ang.: exclusive disjunction, exclusive or, XOR

izključujoči ali -ega -- m → izključujoča disjunktija

izkoriščanje -a s → izrába

izpeljava típa -e -- ž avtomatična določitev tipa elementa programa, npr. spremenljivke ali funkcije, na osnovi njegove uporabe v izrazu

ang.: type inference

izrába -e ž sredstvo, npr. programska oprema, podatek ali zaporedje ukazov, s katerim napadalec izkoristi ranljivost računalniškega sistema, komponente ali omrežja, tako da v njem sproži nepričakovano in nenačrtovano obnašanje, s čimer ga ohromi ali pridobi nepooblaščen dostop do njega **S**: izkoriščanje

ang.: exploit

izračúnaj in aplicíraj -- -- gl. način izvedbe klica curryrane funkcije, pri katerem mora klicana funkcija sama preveriti, da ima vse argumente

ang.: eval/apply

izsèk -éka m referenca na del podatkovne strukture, najpogosteje tabele

ang.: slice

izsiljeválska prográmska opréma

-e -e -e ž zlonamerna programska oprema, ki uporabniku onemogoči dostop do računalniškega sistema ali do v njem shranjenih podatkov, nato pa mu ponudi možnost povrnitve dostopa do sistema ali podatkov, a proti plačilu odkupnine

ang.: ransomware

izsrédnost vozlišča -i -- ž največja oddaljenost danega vozlišča v grafu do nekega drugega vozlišča **S**: ekscentričnost vozlišča

ang.: node eccentricity

izstópna stôpnja -e -e ž → izstópna stôpnja vozlišča

izstópna stôpnja vozlišča -e -e -- ž

število usmerjenih povezav, ki kažejo iz danega vozlišča **S**: izhódna stôpnja, izstópna stôpnja

ang.: node outdegree, outdegree

jêdro -a s 1. del operacijskega sistema, ki se izvaja v privilegiranem načinu delovanja procesorja in do katerega storitev, npr. upravljanja s pomnilnikom, upravljanja z vhodno-izhodnimi napravami, medprocesne komunikacije, se dostopa s sistemskimi klici

ang.: kernel

2. → ščêpec

jêzik odločitvenega probléma -íka -- -- m množica kod vseh pozitivnih primerkov danega odločitvenega problema

ang.: language of a decision problem

kakôvost storítve -i -- ž mera za opis hitrosti, konsistentnosti, zanesljivosti in dostopnosti računalniškega omrežja

ang.: quality of service

kibernétska odpórnost -e -i ž zmožnost, da posameznik, organizacija, računalniški sistem, komponenta ali omrežje opravlja svojo funkcijo tudi, če se je zgodil kibernetski incident

ang.: cyber resilience

kibernétski incidènt -ega -ênta m dejanje, ki namerno ali slučajno ogrozi tajnost, celovitost ali razpoložljivost podatkov, računalniških sistemov ali omrežij, npr. načrtovan kibernetski napad ali zgolj izguba podatkov zaradi malomarnosti

ang.: cyber incident

kóckasta preslikáva -e -e ž metoda preslikave okolja, ki okolico preslika na ploskve kocke

ang.: cube mapping

kóckasta tekstúra -e -e ž zbirka šestih kvadratnih tekstur, ki predstavljajo ploskve kocke

ang.: cubemap, cube texture

kóda primérka -e -- ž beseda, v katero kodirna funkcija preslika dani primerek odločitvenega problema

ang.: code of an instance

kodírna fúnkcija -e -e ž injektivna funkcija, ki vsakemu primerku odločitvenega problema priredi besedo, sestavljeno iz simbolov dane

abecede, npr. vhodne abecede Turingovega stroja

ang.: coding function

kônčna tóčka -e -e ž abstraktna struktura, ki je izvor ali cilj komunikacijskega procesa na internetu, npr. omrežna vtičnica, spletna vtičnica

ang.: endpoint

kônčni trenútni opis -ega -ega -a
m trenutni opis avtomata med njegovim delovanjem, ko se v sestavnih enotah avtomata pojavi rezultat

ang.: final instantaneous description, final ID

konfigurácija -e ž → trenútni opis

konkávni mnogokótnik -ega -a m
geometrijski lik, omejen s stranicami, pri katerem je prisoten vsaj en notranji kot, ki je večji od 180 stopinj **S**: vbóčeni mnogokótnik

ang.: concave polygon

konvéksni mnogokótnik -ega -a m
geometrijski lik, omejen s stranicami, pri katerem so vsi notranji koti manjši ali enaki 180 stopinj in je vsaka povezava med poljubnima vozliščema na njegovem robu ali v njegovi notranjosti **S**: izbóčeni mnogokótnik

ang.: convex polygon

krája podatkov -e -- ž → odtujítev podatkov

krajíšče povezave -a -- s eno od dveh vozlišč, ki ju veže povezava v grafu

ang.: end node

krepkó povézana komponênta -- -e
-e ž maksimalni podgraf usmerjenega grafa, v katerem med vsemi pari vozlišč obstajajo poti v obe smeri **S**: močnó povézana komponênta

ang.: strongly connected component

krepkó povézani gráf -- -ega -a m
usmerjeni graf, ki je sestavljen iz ene krepko povezane komponente **S**: močnó povézani gráf

ang.: strongly connected graph

krepkó povézano vozlišče -- -ega -a s
vozlišče v usmerjenem grafu v razmerju do drugega vozlišča, med katerima obstaja pot v obe smeri, pri čemer se usmerjenost povezav upošteva **S**: močnó povézano vozlišče

ang.: strongly connected node

LÁN -- m ↔ lokálno račúnálniško omréžje

ločítvena ós -e -í ž vektor, ki razmejuje projekciji dveh konveksnih geometrijskih objektov na premico, definirano s tem vektorjem, za potrebe zaznavanja trkov

ang.: separating axis

lokálno račúnálniško omréžje

-ega -ega -a s račúnálniško omréžje, ki zajema omejen prostor, npr. sobo, pisarno, stanovanje **K**: LÁN

ang.: local area network, LAN

lovljênje izjéme -a -- s akcija, s katero se izvajanje programa v primeru napake ali nedopustne situacije nadaljuje na drugem mestu v programu, vnaprej določenem z izjemo

ang.: exception catching

MÁN -- m ↔ méstno račúnálniško omréžje

méstno račúnálniško omréžje -ega

-ega -a s račúnálniško omréžje, ki zajema geografski prostor, ki je večji od prostora lokalnega račúnálniškega omréžja in manjši od prostora prostranega račúnálniškega omréžja, npr. omréžje kabelske televizije **K**: MÁN

ang.: metropolitan area network, MAN

mešálno omréžje -ega -a s omréžje, ki ustvarja težko sledljive komunikacije z uporabo verige posredniških strežnikov

ang.: mix-net

močnó povézana komponênta -- -e
-e ž → krepkó povézana komponênta

močnó povézani gráf -- -ega -a m →
krepkó povézani gráf

močnó povézano vozlišče -- -ega -a s
→ krepkó povézano vozlišče

modálnost -i ž vrsta podatkov, pridobljenih in predstavljenih na specifičen način, npr. barvna slika, rentgenska slika, zvočni podatek, besedilni podatek

ang.: modality

monomorfizácija -e ž pretvorba polimorfne programske kode v monomorfno programsko kodo, npr. zamenjava polimorfne podprograma z množico monomorfne podprogramov

ang.: monomorphization

monomorfízem -zma m lastnost programske kode, da se izvaja na vrednosti enega samega, vnaprej predvidenega podatkovnega tipa

ang.: monomorphism

móst -ú **m** 1. omrežna naprava, ki omogoča združitev več računalniških omrežij ali delov računalniških omrežij ali omogoča delitev večjega računalniškega omrežja na manjše dele za namene upravljanja in varovanja naprav v računalniškem omrežju

ang.: bridge

2. povezava v grafu, z odstranitvijo katere bi se povečalo število povezanih komponent

S: prerézna povezáva

ang.: bridge, cut edge

mréža zaúpanja -e -- **ž** porazdeljeni sistem za ugotavljanje pristnosti povezave med identiteto entitete in njenim javnim ključem

ang.: web of trust, WOT

multipleksíranje -a **s** metoda združevanja več analognih ali digitalnih signalov v en signal, ki se prenaša po skupnem mediju, npr. omrežnem kablju, brezžični povezavi, radijski povezavi, z namenom učinkovite izrabe pasovne širine

ang.: multiplexing, muxing

način delovánja -a -- **m** algoritem, ki določa, kako se uporabi bločna šifra nad podatki, katerih velikost presega velikost enega bloka bločne šifre, in sicer običajno čistopis razdeli na manjše in bločni šifri ustrezne bloke, ki jih obdela z bločno šifro, nazadnje pa jih združi v tajnopis

ang.: mode of operation

nàdznačilnost -i **ž** značilnost podatkovnega tipa, ki je uporabljena v definiciji druge značilnosti

ang.: supertrait

naključni gózd -ega -a **m** metoda ansambelskega učenja, ki zgradi množico odločitvenih dreves na naključnih podmnožicah atributov in končno napoved sestavi iz napovedi vseh dreves, npr. večinska napoved pri klasifikaciji, srednja vrednost pri regresiji

ang.: random forest

naključnostni algorítem -ega -tma **m** algoritem, ki pri reševanju računskega problema uporablja odločitve, ki so iz končnega nabora možnih odločitev izbrane z določeno verjetnostjo, kar mu v povprečju zagotavlja dobro učinkovitost **S**: verjétnostni algorítem

ang.: randomized algorithm, probabilistic algorithm

naláganje -a **s** prenos izvršljivega programa v glavni pomnilnik, kjer se pripravi za izvajanje

S: zagòn prográma

ang.: loading

nalôži in vstópi -- -- -- **gl.** način izvedbe klica curryrane funkcije, pri katerem mora kličoča funkcija zagotoviti vse argumente klicane funkcije

ang.: push/enter

napáčna informácija -e -e **ž** neresnična informacija, ki se širi v dobri veri, da je resnična, in brez namena povzročanja škode

ang.: misinformation

napadálna površína -e -e **ž** skupno število vektorjev napada do izbranega računalniškega sistema, komponente ali omrežja

ang.: attack surface

napàd s hváljenjem -áda -- -- **m**

kibernetski napad na sistem za obvladovanje zaupanja ali ugleda, v katerem napadalec s podajanjem lažno ustvarjenih ocen, ki so pretirano pozitivne, zviša zaupanje ali ugled v izbrano entiteto

ang.: ballot-stuffing attack

napàd s prekoračítvijo mèdpomnílnika -áda -- -- -- **m**

kibernetski napad, pri katerem napadalec ranljivi aplikaciji pošlje podatek, ki omogoči dostop do podatkov onkraj mej dodeljenega medpomnilnika, zaradi česar lahko prepíše podatke, vrine programsko kodo ali spremeni tok izvajanja programa in tako nad njim ali celotnim računalniškim sistemom pridobi nadzor

ang.: buffer overflow attack

napàd s skriptíranjem preko straní -áda -- -- -- -- **m** kibernetski napad

na uporabnika spletne aplikacije, pri katerem napadalec v spletno aplikacijo vrine programsko kodo, npr. JavaScript, ki se nato prenese v spletni brskalnik napadenega uporabnika in tam izvede, s čimer napadalec običajno pridobi dostop do računa napadenega uporabnika v spletni aplikaciji

S: napàd XSS

ang.: cross-site scripting attack, XSS attack

napàd s sleparíjo -áda -- -- **m** kibernetski napad, pri katerem napadalec potvori identiteto ali kako drugače priredi podatke z namenom, da ukane sistem

ang.: spoofing attack

napàd XSS -áda -- [íkssès] **m** → napàd s skriptiranjem preko strani

napàd z očrnítvijo -áda -- -- **m** kibernetiski napad na sistem za obvladovanje zaupanja ali ugleda, v katerem napadalec s podajanjem lažno ustvarjenih ocen, ki so pretirano negativne, zniža zaupanje ali ugled v izbrano entiteto
ang.: bad-mouthing attack

naprédna nenéhna grôznja -e -e -e **ž** kibernetiski napad, običajno izveden s strani dobro organizirane in financirane skupine, katerega cilj je pridobiti in vzdrževati trajni dostop do računalniškega omrežja ali sistema napadene organizacije
ang.: advanced persistent threat, APT

négativni primérek -ega -rka **m** primersek odločitvenega problema, ki ima odgovor NE
ang.: negative instance

nèodločljíva množica -e -e **ž** množica, za katero ne obstaja Turingov stroj, ki za poljuben element izračuna odgovor DA ali NE na vprašanje, ali je ta element v tej množici
ang.: undecidable set

nèokvírjeni podatkovni típ -ega -ega -a **m** podatkovni tip, pri katerem spremenljivka hrani njegovo vrednost in ne reference na pomnilniški blok, kjer je shranjena vrednost
ang.: unboxed data type

nèulovljêna izjéma -e -e **ž** izjema, za katero v programu ni predvidenega mesta, s katerega bi program nadaljeval izvajanje v primeru napake ali nedopustne situacije
ang.: uncaught exception

nèzavezujoči vzórec -ega -rca **m** vzorec, katerega struktura ne zagotavlja, da bo prilagoditev vsake vrednosti ustreznega podatkovnega tipa uspela
ang.: refutable pattern

objékt značilnosti -a -- **m** vrednost, nad katero je mogoče izvajati le operacije in jo določa ena od vnaprej določenih značilnosti
ang.: trait object

obmóčje zanímanja -a -- **s** v računalniškem vidu območje na sliki, ki je izbrano za nadaljnjo obdelavo zaradi svoje pomembnosti v določenem kontekstu, npr. zaradi potencialne vsebovanosti predmeta ali pikslov, ki odstopajo od svoje okolice **S:** régija zanímanja
ang.: region of interest, ROI

obróbje gráfa -a -- **s** množica vozlišč, katerih izsrednost je enaka premeru grafa
ang.: graph priphery

oddáljenost vozlíšča -i -- **ž** dolžina najkrajše poti iz danega vozlišča do izbranega vozlišča
ang.: distance

odločljíva množica -e -e **ž** množica, za katero obstaja Turingov stroj, ki za poljuben element izračuna odgovor DA ali NE na vprašanje, ali je ta element v tej množici
ang.: decidable set

odtujítev podatkov -tve -- **ž** prenos podatkov iz računalniškega sistema ali omrežja, za katerega uporabnik nima ustreznega dovoljenja **S:** krája podatkov
ang.: data exfiltration, data theft

odvíjanje klícnega skláda -a -- -- **s** hkraten umik enega ali več klicnih zapisov s klicnega sklada, največkrat zaradi sprožitve izjeme
ang.: call-stack unwinding

odvíjanje zánke -a -- **s** optimizacija zanke, pri kateri se celotna koda zanke med prevajanjem nadomesti s toliko kopijami telesa zanke, kolikorkrat se bo zanka izvedla
ang.: loop unwinding, loop unrolling

oglíšče -a **s** v računalniški grafiki točka v prostoru z morebitnimi dodatnimi atributi, npr. barvo, normalo, teksturnimi koordinatami
ang.: vertex

ohlápni máksimum -ega -a **m** v strojnem učenju funkcija, ki pretvarja poljuben seznam števil v verjetnostno porazdelitev **S:** softmax
ang.: softmax

okvírjeni podatkovni típ -ega -ega -a **m** podatkovni tip, pri katerem spremenljivka hrani referenco na pomnilniški blok, v katerem je shranjena vrednost spremenljivke in pogosto tudi oznaka njene vrste
ang.: boxed data type

omejítev na značilnosti -tve -- -- **ž** omejitev dela programske kode, npr. funkcije ali zapisa, da lahko deluje le nad podatkovnimi tipi s podanimi značilnostmi
ang.: trait bound

omréžje -a **s** struktura, ki je predstavljena z grafom, praviloma z dodanimi lastnostmi vozlišč in povezav
ang.: network

omrežje enakovrednih partnerjev

-a -- -- **s** decentralizirano računalniško omrežje, v katerem so računalniške in omrežne naprave med seboj neposredno povezane
S: omrežje P2P, omrežje vsák z vsákim
ang.: peer-to-peer network, P2P network

omrežje P2P -a -- [pədvapə] **s** → omrežje enakovrednih partnerjev

omrežje vsák z vsákim -a -- -- -- **s** → omrežje enakovrednih partnerjev

optimizacija zánke -e -- **ž** pretvorba zanke v ekvivalentno programsko kodo, ki se izvaja učinkoviteje kot zanka
ang.: loop optimization, loop transformation

osamljeno vozlišče -ega -a **s** vozlišče brez povezav do drugih vozlišč
ang.: isolated node

osnovni sprêhod -ega -óda **m** → pót (2)

osredotočeno upodabljanje -ega -a **s** upodabljanje, ki nameni več računskih virov območju scene bližje smeri pogleda ali bližje interesni točki v sceni, kar se odrazi v kvalitetnejši upodobitvi teh območij in slabši upodobitvi ostalih
ang.: foveated rendering

overíteľ digitálnih potrdíl -a -- -- **m** podjetje ali organizacija, ki je zadolžena za izdajanje, upravljanje in preklic digitalnih potrdil **S:** certifikatna agéncija
ang.: certification authority, CA

overjéno šifríránje -ega -a **s** postopek šifriranja, ki hkrati zagotavlja tajnost in overitev sporočila
ang.: authenticated encryption

packánje -a **s** metoda upodabljanja oblakov točk in volumnov, pri kateri se točke predstavijo s porazdelitveno funkcijo in projicirajo na ravnino gledanja, njihove vrednosti pa se združijo z alfa zlivanjem
ang.: splatting

pánično rešévánje iz napák -ega -a -- -- **s** reševanje iz napak, pri katerem se vnaprej predvidi nabor leksikalnih simbolov, ki omogočajo nadaljevanje sintaksne analize
ang.: panic mode recovery

paramétrično polimórfni podatkovni típ -- -ega -a **m** → genérični podatkovni típ

pást -í **ž** → programska prekinítev

penetracíjski tést -ega -a **m** kibernetiski napad zoper računalniški sistem, simuliran, načrtovan in odobren s strani skrbnika, s katerim se oceni varnost računalniškega sistema in identificirajo njegove ranljivosti
ang.: penetration test, pentest

pòdznačilnost -i **ž** značilnost podatkovnega tipa, ki dopolni njegov opis uporabe za dodaten ali bolj specifičen namen
ang.: subtrait

pogójno prevájánje -ega -a **s** prevajanje, pri katerem se lahko s parametri v kodi vnaprej določenih pogojev vpliva na njegov potek, npr. ali se nekateri deli kode prevedejo ali ne
ang.: conditional compilation

poizvedováľni jêzik -ega -íka **m** → povpraševáľni jêzik

polmér gráfa -a -- **m** najmanjša izsrednost vozlišča v grafu
ang.: graph radius

pòľna hkrátna komunikácia -e -e -e **ž** hkratna komunikacija, pri kateri lahko naenkrat prenos informacij izvajata obe napravi, npr. stacionarni telefon, mobilni telefon
ang.: full-duplex communication, full-duplex, FDX

pòľodločľíva mnóžica -e -e **ž** množica, za katero obstaja Turingov stroj, ki za poljuben element, ki je v tej množici, izračuna odgovor DA na vprašanje, ali je ta element v tej množici, če pa elementa ni v tej množici, Turingov stroj bodisi izračuna odgovor NE ali pa se nikoli ne ustavi in ne vrne odgovora
ang.: semi-decidable set

polovíčna hkrátna komunikácia -e -e -e **ž** hkratna komunikacija, pri kateri lahko naenkrat prenos informacij izvaja le ena naprava, zato ko ena naprava pošilja, lahko druga zgolj sprejema in obratno, npr. ročna radijska postaja
ang.: half-duplex communication, half-duplex, HDX

pomníľniška poravnáňost -e -i **ž** zapis operanda v glavnem pomnilniku tako, da je naslov operanda deljiv s številom pomnilniških besed, ki jih operand zavzema v glavnem pomnilniku, kar omogoča, da centralna

procesna enota lahko istočasno dostopi do celotnega operanda
ang.: memory alignment

porojêni pòdgráf -ega -a **m** → inducírani pòdgráf

POSIX -- [pósiks] **m** ↔ prenosljívi vmésnik operacíjskih sistémov

pót -í ž **1.** zaporedje znakov, ki v strukturi imenikov določa lokacijo, npr. datoteke, imenika
ang.: path
2. sprehod, ki vsako vozlišče obiše največ enkrat **S:** osnòvni sprêhod
ang.: path, elementary walk

poveríllica -e ž skup podatkov, s katerimi se overi entiteta, npr. uporabniško ime in geslo, prsti odtis, slika obraza, digitalno potrdilo
S: prijávni podátki
ang.: credential

povézano vozlišče -ega -a **s** vozlišče v grafu v razmerju do drugega vozlišča, med katerima obstaja pot
ang.: connected node

povpraševálci jêzik -ega -íka **m**
programski jezik, ki s poizvedbami omogoča pridobivanje podatkov iz podatkovne baze
S: poizvedoválci jêzik
ang.: query language, data query language, DQL

póztivni primérek -ega -rka **m** primerek odločitvenega problema, ki ima odgovor DA
ang.: positive instance

pravílo -a **s** izjava v obliki stavka če-potem, ki določi veljavnost sklepa v odvisnosti od izpolnjenosti pogojev
ang.: rule

prebírna pretvórba -e -e ž → rasterizácija

prekoračítev mèdpomnilnika
-tve -- ž stanje, ko program zaradi napake v zasnovi ali implementaciji med izvajanjem dostopa do podatkov onkraj mej dodeljenega medpomnilnika, kar običajno privede do nenadnega sesutja programa, v nekaterih primerih pa celo omogoči kibernetske napade
ang.: buffer overflow

premér gráfa -a -- **m** največja izsrednost vozlišča v grafu
ang.: graph diameter

prenosljíví vmésnik operacíjskih sistémov -ega -a -- **m** standard za vzpostavljane združljivosti med različnimi izvedbami operacijskih sistemov, ki predpisuje aplikacijski programski vmesnik in vmesnike ukazne lupine ter z njo povezana programska orodja **K:** POSIX
ang.: portable operating system interface, POSIX

prerézna povezáva -e -e ž → móst (2)

prerézno vozlišče -ega -a **s** vozlišče v grafu, z odstranitvijo katerega bi se povečalo število povezanih komponent **S:** stičišče
ang.: articulation point, cut vertex

prêrok -óka **m** namišljena naprava, ki za poljuben dani element na vprašanje, ali je element v dani množici, v enem koraku odgovori z DA ali NE
ang.: oracle

preróška mnóžica -e -e ž množica elementov, v kateri prerok za poljuben element na vprašanje, ali je ta element v tej množici, v enem koraku odgovori z DA ali NE
ang.: oracle set

preróški Turingov prográm -ega -ega -a [tjúringov] **m** program v nadzorni enoti Turingovega stroja, ki na podlagi trenutnega stanja Turingovega stroja, zadnjega prebranega tračnega simbola in zadnjega prerokovega odgovora na vprašanje, ali je vsebina traku v preróški množici, določi novo stanje Turingovega stroja, tračni simbol, ki se bo izpisal skozi okno na traku, in premik okna na sosednjo celico na traku
ang.: oracle Turing program

preróški Turingov stròj -ega -ega stròja [tjúringov] **m** Turingov stroj, ki ima preróški Turingov program in definirano preróško množico
ang.: oracle Turing machine

preslikáva tekstúrnih koordinát
-e -- -- ž preslikava točk na površinah geometrijskih objektov v teksturni koordinatni sistem
ang.: UV map, texture map

prijávni podátki -ih -ov **m mn.** → poveríllica

prilagodljivost tajnopísa -i -- ž lastnost šifre, da ustvarja takšne tajnopise, da jih napadalec lahko spremeni in s tem

predvidljivo vpliva na vsebovani čistopis, kljub temu da ne pozna kriptografskega ključa
ang.: ciphertext malleability

primérek odločitvenega probléma

-rka -- -- **m** odločitveni problem, v katerem so formalnim parametrom dodeljene konkretne vrednosti

ang.: instance of a decision problem

problém geometrijskega iskanja

-a -- -- **m** algoritem, s katerim se po izbranem iskalnem prostoru poizveduje s podatkovno strukturo za hitro iskanje in reševanje različnih poizvedb

ang.: geometric search problem

problém lokacije točke -a -- -- **m**

problem geometrijskega iskanja, s katerim se v iskalnem prostoru, razdeljenem v celice, s podatkovno strukturo za hitro iskanje in reševanje različnih poizvedb določijo celice, v katerih se nahaja opazovana točka

ang.: point location problem

programje -a **s** → programska opréma

programska opréma -e -e **ž** nabor

programov, ki se lahko izvajajo na računalniku in se delijo na aplikacijsko in sistemsko programsko opremo **S:** programje

ang.: software

programska prekinítev -e -tve **ž**

prekinitev, ki jo ob nekem neželenem dogodku, npr. napaki v delovanju računalnika, aritmetičnem prelivu, neveljavnem ukazu, ali zaradi potrebe po uslugah operacijskega sistema zahteva centralna procesna enota ali programer, npr. sistemski klic **S:** izjéma (2), pást

ang.: software interrupt, trap, exception

prôsta fúncija -e -e **ž** funkcija, ki je definirana neodvisno od definicij podatkovnih tipov

ang.: free function

prostráno račúnálniško omréžje

-ega -ega -a **s** računalniško omrežje, ki zajema tako velik geografski prostor, kot je npr.

država, lahko pa sega tudi preko njenih meja

K: WAN

ang.: wide area network, WAN

protokól identifikácie -a -- **m** postopek,

s katerim se v računalniškem omrežju ali sistemu ugotovi in preveri, kdo neka entiteta dejansko je **S:** protokól istovétenja

ang.: identification protocol

protokól istovétenja -a -- **m** → protokól identifikácie

psévdonaključna fúncija -e -e **ž**

funkcija, ki iz kriptografskega ključa in podane vhodne vrednosti izračuna izhodno vrednost, ki ni videti, kot bi bila dobljena po nekem vzorcu ali pravilu ali da bi bila odvisna od vhodne vrednosti, čeprav je z njo povsem določena

ang.: pseudorandom function

psévdonaključna permutácia -e

-e **ž** psevdonaključna funkcija, ki je povratno enolična in katere vhodne in izhodne vrednosti pripadajo isti množici

ang.: pseudorandom permutation, PRP

púščanje pomnílnika -a -- **s** napaka

v programu, zaradi katere program med izvajanjem ne sprošča pomnilniških blokov, ko niso več potrebni

ang.: memory leak

račúnálniška dinámika tekočín -e -e

-- **ž** področje računalniške grafike, ki se ukvarja s simulacijo in vizualizacijo pretoka tekočín

S: račúnska dinámika tekočín

ang.: computational fluid dynamics, CFD

račúnálniški črv -ega -a **m** zlonamerna

programska oprema, ki se na druge računalniške sisteme širi povsem samostojno, brez posredovanja uporabnika, običajno tako, da uporablja računalniško omrežje ter izrablja ranljivosti računalniškega sistema, v katerem se izvaja

ang.: computer worm

račúnska dinámika tekočín -e -e -- **ž**

→ račúnálniška dinámika tekočín

ranljivost -i **ž** napaka v programski ali strojni

opremi, ki omogoča kibernetске napade in s tem zmanjšuje varnost računalniškega sistema, komponente ali omrežja

ang.: vulnerability

ranljivost níčelnega dné -i -- --

ž ranljivost računalniškega sistema, komponente ali omrežja, ki je odgovornim za njeno odpravo, npr. razvijalcem ali vzdrževalcem, nepoznana, napadalcem pa omogoča napade

ang.: zero-day vulnerability, 0-day vulnerability

rasterizácia -e **ž** postopek pretvorbe vektorske grafike v rastrsko grafiko **S:** prebírna pretvórba

ang.: rasterization

raznométna fúnkcija -e -e ž funkcija, katere klic lahko kljub vnaprej določenemu številu parametrov vsebuje poljubno število argumentov
ang.: variadic function

razpršeni odbòj -ega -òja m delež svetlobe, ki se od površine materiala odbije pod poljubnim kotom, npr. odboj svetlobe na površini krede **S:** difúzni odbòj
ang.: diffuse reflection

razširitveni jêzik -ega -íka m programski jezik ali domensko specifični jezik, ki je vgrajen v program in namenjen dodajanju novih funkcionalnosti v program
ang.: extension language

referencíranje -a s enomestna operacija, katere rezultat je pomnilniški naslov
ang.: referencing

referénčna transparéntnost -e -i ž lastnost programskega jezika, da se vsak izraz v programu vsakič izračuna v isto vrednost ne glede na imena, ki nastopajo v tem izrazu
ang.: referential transparency

refleksíja -e ž lastnost programskega jezika, da ima program med izvajanjem na voljo informacijo o posameznih lastnostih njegovih sestavnih delov, npr. o atributih in metodah razredov, tipih spremenljivk
ang.: reflection

régija zanímanja -e -- ž → obmòčje zanímanja

ribárjenje -a s → zvábljanje

rób -a m računalniški grafiki povezava med dvema ogliščema v mnogokotniški mreži
ang.: edge

semántična analíza -e -e ž postopek, s katerim se ugotavlja, ali je program napisan v skladu s pravili o pomenu programov, napisanih v programskem jeziku, npr. glede definiranja imen, sistema tipov, zaporedja izvajanja posameznih operacij
ang.: semantic analysis

semántična napáka -e -e ž napaka v programu, ki onemogoči določitev pomena programa ali izračuna, ki ga ta program izvede, npr. nedefiniranost imen, neskladje tipov, izvajanje prepovedanih operacij
ang.: semantic error

semántična várnost -e -i ž lastnost šifre, da zagotavlja, da računsko učinkovit napadalec lahko iz tajnopisa razbere zanemarljivo količino informacij o vsebovanem čistopisu
ang.: semantic security

sintáksna napáka -e -e ž napaka v programu, pri kateri izvorna koda ne ustreza sintaksni definiciji programskega jezika
ang.: syntax error

sintáksni sladkórček -ega -čka m del sintakse programskega jezika, ki ni nujno potreben, a močno poenostavi zapis programov in izboljša njihovo razumljivost
ang.: syntactic sugar

sistémška prográmska opréma -e -e -e ž nabor programov, ki nadzorujejo strojno opremo računalnika in s tem omogočajo delovanje aplikacijski programski opremi, npr. operacijski sistem, gonilniki naprav, pripomočki, lupine, prevajalniki
ang.: system software

sistémški klíc -ega -a m zahteva procesa, ki se izvaja v neprivilegiranem načinu delovanja procesorja, da se izvede izbrana storitev jedra operacijskega sistema, npr. dodeljevanje pomnilnika, upravljanje s procesi, dostop do datotek, dostop do vhodno-izhodnih naprav
ang.: system call, syscall

sívi seznám -ega -a m seznam pogojno dovoljenih elektronskih naslovov, naslovov internetnega protokola, domen ali aplikacij, ki ga odobri sistemski skrbnik in predstavlja ukrep za zagotavljanje kibernetske varnosti
ang.: greylist

sléd -í ž **1.** krožnica iz magnetnega materiala na plošči na magnetnem disku, sestavljena iz od 50 do 200 sektorjev, na kateri so magnetne domene dveh nasprotnih polaritet, ki hranijo kodirane podatke
ang.: track
2. zaporedje opisov stanj programa, npr. z vrednostmi spremenljivk, ki se izvaja na vhodnih podatkih
ang.: trace
3. vizualni učinek, ki se prikaže na položaju poljubnega premikajočega se grafičnega objekta v določenem časovnem razponu
ang.: trail
4. → enostávní sprêhod

sociální inženýring -ega -a m

manipulacija, s katero napadalec ukane uporabnika računalniškega sistema ali kako drugače nanj vpliva, da mu razkrije zaupne podatke ali zanj opravi neko dejanje

ang.: social engineering

softmax -a [sôftmáks] m → ohlápni máksumum

sôsed -éda m vozlišče, do katerega vodi povezava iz danega vozlišča **S**: sosédnje vozlišče

ang.: adjacent vertex, adjacent node, neighbor

sosédnje vozlišče -ega -a s → sôsed

soséščina -e ž množica vseh vozlišč, do katerih vodi povezava iz danega vozlišča

ang.: neighborhood

specifikácia enôtnega Unixa -e

-- -- [úniksa] ž standard za certificiranje operacijskih sistemov, ki temelji na standardu POSIX in skladnost s katerim je potrebna za uporabo Unixa

ang.: single Unix specification, SUS

sproščena iménska ekvivaléncia

tífov -e -e -e -- ž iménska ekvivaléncia tífov, pri kateri tipski sinonimi istega tipa veljajo za enake tipe

ang.: loose name equivalence of types

sprótno planíranje -ega -a s planíranje,

pri katerem je načrt sicer pripravljen, a se neprestano prilagaja spremenjenim okoliščinam

ang.: anytime planning

sprožitev izjéme -tve -- ž akcija, s katero

program v primeru napake ali nedopustne situacije ustvari izjemo z namenom, da izvajanje nadaljuje na drugem mestu v programu, kjer je opisano, kako naj se program odzove na napako ali nedopustno situacijo

ang.: exception raising, exception throwing

SQL -- [eskuèl] m ↔ strukturirani

povpraševálni jêzik

središče gráfa -a -- s množica vozlišč,

katerih izsrednost je enaka polmeru grafa

ang.: graph center

stándardni dinámični rozpòn -ega

-ega -ôna m zajem, hranjenje, izračun ali prikaz barv, ki je prilagojen karakteristikam zaslonov s katodnimi cevmi

ang.: standard dynamic range, SDR

stándardni izhòd -ega -óda m datoteka, v

katero program zapisuje izhodne podatke in ki je običajno povezana z izhodom terminala

ang.: standard output

stándardni izhòd za napáke -ega -óda

-- -- m datoteka, v katero program zapisuje obvestila o napakah ali izjemnih dogodkih pri svojem izvajanju in ki je običajno povezana z izhodom terminala

ang.: standard error

stándardni vhòd -ega vhóda m datoteka,

iz katere program bere vhodne podatke in ki je običajno povezana z vhomom terminala

ang.: standard input

stereotípna kóda -e -e ž programska

koda, ki je z minimalnimi spremembami uporabna v zelo različnih programih

ang.: boilerplate code

stèza -e ž → enostávní sprêhod**stičíšče** -a s → prerézno vozlíšče**stróga iménska ekvivaléncia tífov**

-e -e -e -- ž iménska ekvivaléncia tífov, pri kateri tipski sinonimi istega tipa veljajo za različne tipe

ang.: strict name equivalence of types

strôjna inteligéncia -e -e ž → umétna

inteligéncia (2)

strôjni várnostni módul -ega -ega

-a m strojna komponenta računalnika ali računalniške naprave, odporna na fizične napade, ki varuje in upravlja kriptografske ključe ter izvaja kriptografske operacije, npr. dešifriranje, digitalno podpisovanje, overjanje

ang.: hardware security module, HSM

strukturirani poizvedoválni jêzik

-ega -ega -íka m → strukturirani povpraševálni jêzik

strukturirani povpraševálni

jêzik -ega -ega -íka m povpraševalni jezik z definiranimi strukturami za pisanje ukazov, ki omogočajo delo s podatki v podatkovni bazi

S: strukturirani poizvedoválni jêzik **K**: SQL

ang.: structured query language, SQL

strukturna ekvivaléncia tífov -e -e

-- ž ekvivaléncia tífov, ki določa, da dva tipa veljata za enaka, če sta oba isti primitivni podatkovni tip ali če so njuni sestavni deli enakih tífov

ang.: structural equivalence of types

strukturno reševanje iz napák

-ega -a -- -- **s** reševanje iz napak, pri katerem se za vsako produkcijo posebej predvidi nabor leksikalnih simbolov, ki omogočajo nadaljevanje sintaksne analize

ang.: phrase-level recovery

substitucijska šifra -e -e **ž** → zamenjálna šifra

svetlôbno púščanje -ega -a **s** vizualni artefakt, ki se pojavi zaradi numeričnih napak pri upodabljanju in zaradi katerega so osvetljeni deli scene, ki ne bi smeli biti

ang.: light bleeding

ščêpec -pca **m** funkcija pri splošnonamenskem računanju na grafični procesni enoti, ki je osnovni gradnik programa, ki ga lahko vzporedno izvaja več blokov niti **S**: jêdro (2)

ang.: kernel

šibko povézana komponênta -- -e -e **ž** maksimalni podgraf usmerjenega grafa, v katerem med vsemi pari vozlišč obstajajo poti, pri čemer so vse usmerjene povezave obravnavane kot neusmerjene

ang.: weakly connected component

šibko povézani gráf -- -ega -a **m** usmerjeni graf, ki je sestavljen iz ene šibko povezane komponente

ang.: weakly connected graph

šibko povézano vozlišče -- -ega -a **s** vozlišče v usmerjenem grafu v razmerju do drugega vozlišča, med katerima obstaja pot, pri čemer so vse usmerjene povezave obravnavane kot neusmerjene

ang.: weakly connected node

štévčni načín -ega -a **m** način delovanja bločne šifre, pri katerem bločna šifra za vsak blok čistopisa pripravi psevdonaključno vrednost, ki jo izračuna iz vrednosti števca in vektorja inicializacije, nato pa bite psevdonaključne vrednosti z izključujočo disjunkcijo združi s pripadajočim blokom čistopisa in tako ustvari pripadajoč blok tajnopisa

ang.: counter mode, CTR

tekstúra podróbnosti -e -- **ž** tekstura, ki hrani vizualne podrobnosti površine geometrijskega objekta, npr. praske, razpoke, v obliki barvnih razlik za namen dodajanja visokofrekvenčnih podrobnosti

ang.: detail map

tekstúra razpršêne osvetlítve -e -- --

ž tekstura, ki hrani delež razpršenega odboja svetlobe za izračun osvetlitve geometrijskega objekta

ang.: diffuse map

tekstúrni koordinátni sistém -ega

-ega -a **m** koordinatni sistem, v katerem so izraženi položaji tekslov

ang.: texture coordinate system

tekstúrni prôstor -ega -óra **m** vektorski prostor, ki je določen s teksturnim koordinatnim sistemom

ang.: texture space

típski sinoním -ega -a **m** ime, ki je dodatno ime za že poimenovani tip

ang.: type alias, type synonym

típu pridružena fúnkcija -- -e

-e **ž** funkcija, ki je del implementacije podatkovnega tipa

ang.: type-associated function

TO -- [təó] **m** ↔ trenútni opis

točkôvna gráfika -e -e **ž** področje računalniške grafike, ki za predstavitev geometrijskih objektov, npr. za prikaz Zemljinega površja ali strojno zajetih objektov, uporablja točke

ang.: point-based graphics

topologíja omréžja -e -- **ž** ureditev elementov računalniških ali omrežnih naprav, ki jo je mogoče prikazati fizično ali logično in posnema različne geometrijske objekte, npr. premico, obroč, zvezdo, drevo

ang.: network topology

transformácija razdálje -e -- **ž** funkcija, ki vsaki točki v prostoru pripiše razdaljo do najbližjega grafičnega objekta

ang.: distance transform, distance map

trenútni opis -ega -a **m** urejena množica vsebin ali stanj vseh sestavnih enot avtomata v danem trenutku **S**: konfigurácija **K**: TO

ang.: instantaneous description, ID, configuration

Turingov dvíg -ega -a [tjúringov] **m** operacija, ki poljubnemu odločitvenemu problemu X priredi prvega izmed težjih odločitvenih problemov X', ki imajo lastnost, da niso odločljivi s preroškim Turingovim strojem, ki ima preroško množico za problem X

ang.: Turing jump

umétna intelgéncia -e -e ž **1.** znanstvena disciplina, ki se ukvarja z razvojem algoritmov in sistemov za reševanje problemov, ki jih človek rešuje s pomočjo inteligence

ang.: artificial intelligence

2. zmožnost stroja za opravljanje nalog, ki jih človek izvaja s procesi mišljenja, učenja, načrtovanja, sklepanja in kreativnosti

S: strôjna intelgéncia

ang.: artificial intelligence, machine intelligence

unárni minus -ega -a **m** enomestni prefiksni operator, ki operandu spremeni predznak

ang.: unary minus

unárni plús -ega -a **m** enomestni prefiksni operator, ki operandu ohrani predznak

ang.: unary plus

univerzálno zaporédno vodílo -ega -ega -a **s** standard, ki opisuje električne in mehanske lastnosti vhodno-izhodnih naprav ter protokol za njihovo priključevanje na računalnik za digitalni zaporedni prenos podatkov **K:** USB

ang.: universal serial bus, USB

Unix -a [úniks] **m** skupina večopravilnih in večuporabniških operacijskih sistemov, ki so skladni in certificirani s standardom specifikacije enotnega Unixa

ang.: Unix

Unixu podobni operacijski systém

-- -ega -ega -a [úniksu] **m** operacijski systém, ki je skladen s standardom POSIX, vendar ni certificiran s standardom specifikacije enotnega Unixa

ang.: Unix-like operating system

upodábljanje volúmnov -a -- **s**

družina metod za vizualizacijo volumnov na računalniku

ang.: volume rendering

uporábniška prográmska opréma

-e -e -e ž → aplikácijska prográmska opréma

uprávljanje z izjémami -a -- -- **s**

mehanizem, s katerim programski jezik omogoča ustvarjanje, proženje in lovljenje izjem

ang.: exception handling

urêjanje z vzórci -a -- -- **s** urejevalni

algoritem, ki po pristopu deli in vladaj na podlagi vzorca podatkov izbere več delilnih

elementov, preostale elemente pa glede na te delilne elemente razvrsti v velikostne razrede, ki jih uredi po enakem pristopu, kar je podobno delovanju hitrega urejanja

ang.: sample sort

USB -- [uesbé] **m** ↔ univerzálno zaporédno vodílo

várni protokól za prenáš hípertéksta -ega -a -- -- -- **m**

komunikacijski protokol, ki določa pravila za pošiljanje in prejemanje hipertekstovnih in večpredstavnostnih vsebin na spletu, pri čemer omogoča varno povezavo med dvema računalnikoma **K:** HTTPS

ang.: hypertext transport protocol secure, HTTPS

vbóčeni mnogokótnik -ega -a **m** → konkávni mnogokótnik

vêčrelácijsko omréžje -ega -a **s** omréžje, v katerem je množica povezav razbita na več podmnožic, ki predstavljajo različne relacije med vozlišči

ang.: multi-relational network

véktor grôžnje -ja -- **m** → véktor napáda

véktor inicializácije -ja -- **m** vhodni podatek nekaterih kriptografskih gradnikov, ki nastavi njihovo začetno stanje in katerega vrednost je odvisna od primera uporabe ter je včasih naključna, včasih nepredvidljiva, včasih pa enkratna

ang.: initialization vector, IV

véktor napáda -ja -- **m** zaporedje dejanj, preko katerih napadalec vdre v računalniški systém, komponento ali omréžje, npr. z zvalbljanjem ukane uporabnika, da namesti zlonamerno programsko opremo in napadalcu omogoči oddaljeni dostop do računalniškega sistema **S:** véktor grôžnje

ang.: attack vector

veríženje tajnopísnih blókov -a -- --

s način delovanja bločne šifre, pri katerem se z operacijo izključujoče disjunkcije biti v vsakem bloku čistopisa združijo z biti predhodnega bloka tajnopisa, nastali blok pa se šifrira z bločno šifro, pri čemer se prvi blok čistopisa pred šifriranjem združi z vektorjem inicializacije

ang.: cipher block chaining, CBC

verjétnostni algorítem -ega -tma **m** → naključnostni algorítem

VGA -- [vəgəá] **m** standard za povezavo video naprav, npr. monitorjev in projektorjev, na računalnik

ang.: video graphics array, VGA

vhódna stôpnja -e -e **ž** → vstópna stôpnja vozlíšča

vrívanje kóde -a -- **s** kibernetški napad, pri katerem napadalec v ranljivo aplikacijo namesto običajnega podatka pošlje ukaz ali programsko kodo, ki spremeni delovanje aplikacije in napadalcu omogoči izvajanje dodatnih ukazov ali dostop do občutljivih podatkov

ang.: code injection

vrívanje kóde SQL -a -- -- [eskuèl] **s** kibernetški napad na aplikacijo, ki uporablja relacijsko podatkovno bazo, pri katerem napadalec v aplikacijo pošlje kodo, zapisano v formatu strukturiranega povpraševalnega jezika, uspešna izvedba pa mu običajno omogoči povečan obseg dostopa do v njej shranjenih podatkov

ang.: SQL injection

vstópna stôpnja -e -e **ž** → vstópna stôpnja vozlíšča

vstópna stôpnja vozlíšča -e -e -- **ž** število usmerjenih povezav, ki kažejo v dano vozlišče **S:** vhódna stôpnja, vstópna stôpnja

ang.: node indegree, indegree

vzporédna povezáva -e -e **ž** povezava v grafu v razmerju do druge povezave ali več povezav, s katerimi povezuje isti par vozlišč

ang.: parallel edge, multiple edge

WAN -- [ván] **m** ↔ prostráno račúnálniško omréžje

začétni trenútni opis -ega -ega -a **m** trenutni opis avtomata pred začetkom njegovega delovanja, ko so v njegovih sestavnih enotah vpisani vsi potrebni vhodni podatki, npr. vhodna beseda na traku Turingovega stroja

ang.: initial instantaneous description, initial ID

zagòn prográma -óna -- **m** → naláganje

zamenjálna šífra -e -e **ž** simetrična šifra, ki pri šifriranju črke čistopisa nadomesti po kriptografskem ključu, podanem kot tabela, v kateri je določeno, kako se črke nadomeščajo, npr. črka A s črko R, črka B s črko J **S:** substitucijska šifra

ang.: substitution cipher

zamíčna šífra -e -e **ž** zamenjalna šifra, ki pri šifriranju črke čistopisa nadomesti s črkami, ki so na položajih, določeno število naprej v abecedi, npr. A s Č, B z D, C z E **S:** Cézarjeva šifra

ang.: shift cipher, Ceasar cipher

zaporédni algorítem -ega -tma **m** algoritem, sestavljen iz več korakov, ki se izvajajo en za drugim in ne sočasno

ang.: serial algorithm, sequential algorithm

zastřta vrédnost -e -i **ž** vrednost, ki programski kodi, v kateri je uporabljena, ne dopušča dostopa do svojih sestavnih delov, zaradi česar operacije nad njimi niso mogoče

ang.: opaque value

zastřti podátkovni típ -ega -ega -a **m** podatkovni tip, ki programski kodi, v kateri je uporabljen, ne dopušča dostopa do svojih sestavnih delov, zaradi česar operacije nad njimi niso mogoče

ang.: opaque data type

zavezujóči vzórec -ega -rca **m** vzorec z dovolj splošno strukturo, ki zagotavlja, da bo prilagoditev vsake vrednosti ustreznega podatkovnega tipa uspela

ang.: irrefutable pattern

zavzémanje prostóra -a -- **s** algoritem za določanje razpoložljivosti virov rasti na podlagi razpoložljivosti prostora pri simulaciji rasti organskih struktur

ang.: space colonization

združljívost típov -i -- **ž** relacija med tipi, ki določa, kdaj se lahko vrednost enega tipa uporabi namesto vrednosti drugega tipa

ang.: type compatibility

zlívanje informáci -a -- **s** postopek združevanja podatkov in informacij, pridobljenih iz različnih, tipično raznovrstnih virov, npr. podatkovnih virov, senzorskih virov, človeških poročil, z namenom pridobitve bolj kakovostne in natančne informacije, kot bi bila pridobljena iz posameznih virov

ang.: information fusion

zlónamérna informácija -e -e **ž** resnična informacija, ki se razkrije ali širi z namenom povzročanja škode, npr. objava zasebnih informacij, ki škodujejo ugledu posameznika

ang.: malinformation

zmédeni naméstnik -ega -a **m**

program, ki se v računalniškem sistemu izvaja z višjimi pooblastili kot program, ki ga nadzoruje napadalec, a ga napadalec ukane, tako da po njegovem navodilu izvede dejanje, ki napadalcu sicer ne bi bilo dovoljeno

ang.: confused deputy

značilnost -i ž opis uporabe podatkovnega tipa za določen namen, ki je običajno podan

kot seznam funkcij za izvajanje operacij nad njegovimi vrednostmi

ang.: trait

zvábljanje -a **s** socialni inženiring, pri katerem se napadalec lažno predstavlja kot legitimno podjetje ali posameznik in skuša, pogosto s sredstvi množičnega komuniciranja, npr. z elektronsko pošto, ukaniti uporabnike, da razkrijejo zaupne podatke ali se kako drugače ogrozijo **S:** ribárjenje

ang.: phishing

Terminološki slovar živinoreje

adrenokortikalni hormón -ega -a m →
kórtikosteroíd

androgén -a m moški spolni hormon, npr. testosteron, dihidrotestosteron, androstenedion, iz skupine steroidnih hormonov, ki nastaja v modih, v skorji nadledvične žleze, v manjših količinah tudi v jajčnikih, in pri samcih vpliva na razvoj spolnih organov ter ohranjanje sekundarnih spolnih znakov, pri samicah pa v glavnem služi kot prekurzor v biosintezi estrogenov
ang.: androgen

bélo teló -ega -ésa s bela, brazgotini podobna tvorba na jajčniku samic sesalcev, ki je sestavljena iz veznega tkiva in nastane na mestu regresirajočega rumenega telesa v drugi polovici brejosti ali kmalu po ovulaciji, če ji ni sledila brejost
ang.: corpus albicans

bíoinformátika -e ž interdisciplinarna veda, ki vključuje področja genetike, genomike in računalništva ter se ukvarja z zbiranjem, hranjenjem, organiziranjem, indeksiranjem ter analizo velike količine bioloških podatkov, npr. zaporedij DNA, RNA, aminokislinskih zaporedij
ang.: bioinformatics

deregresírana napôved pleménske vrédnosti -e -i -- -- ž statistična prilagoditev napovedi plemenske vrednosti, pri kateri se odstrani pristranskost zaradi različne količine informacij, ki so bile uporabljene pri genetskem vrednotenju, s čimer se napoved bolj približa pravi plemenski vrednosti
ang.: deregressed predicted breeding value, deregressed proof

diréktna genómska pleménska vrédnost -e -e -e -i ž napoved plemenske vrednosti, ki se izračuna za žival zgolj na osnovi informacij njene genotipizacije s

pomočjo predhodno razvitega in preverjenega napovednega modela
ang.: direct genomic breeding value, direct genomic value

fenotípska plástičnost -e -i ž spreminjanje fenotipskih vrednosti določenega genotipa znotraj kvantitativnega razpona značilnosti okolja, npr. nadmorske višine, temperature
ang.: phenotypic plasticity

genómska pleménska vrédnost -e -e -i ž napoved plemenske vrednosti, pri kateri se pri izračunu poleg fenotipskih in rodovniških informacij upošteva tudi genotipske informacije
ang.: genomic breeding value

genómsko soródstvo -ega -a s sorodstvo, izračunano na osnovi genetskih označevalcev, najpogosteje SNP-jev, ki glede na metodo izračuna predstavlja verjetnost, korelacijo ali spremembo genetske variabilnosti
ang.: genomic relationship

gestagén -a m steroidni hormon z antigonadotropnimi učinki, ki je lahko endogenega izvora, npr. progesteron, 17 α ,20 β -dihidroksiprogesteron, ali sintetičnega izvora, npr. altrenogest, melengestrol acetat iz skupine progestinov
ang.: gestagen, progestagen, progestogen

glúkokortikoíd -a m kortikosteroid, ki uravnava sintezo in presnovo ogljikovih hidratov, maščob in beljakovin, pri čemer se njegov glavni učinek kaže v povečanju koncentracije glukoze v krvi, spodbujanju sinteze beljakovin v jetrih, povečanju pretvorbe maščob v energijo in pri ublažitvi škodljivih posledic stresa, npr. kortizol, kortikosteron
ang.: glucocorticoid

horizontalni prenos okužbe -ega -ôsa

-- m prenos kužnega povzročitelja z okuženih na zdrave živali, pri čemer se lahko bolezenski mikroorganizem prenese z neposrednim stikom okužene in zdrave živali, preko neživih snovi ali predmetov, npr. z okuženo krmo, vodo, nastilom, ali pa preko vektorjev, npr. muh, komarjev, klopotov

ang.: horizontal disease transmission

koeficient dominanc -ênta -- m

vrednost, ki izraža fitnes heterozigota relativno glede na fitnes obeh homozigotov

ang.: dominance coefficient

kortikoid -a m → kórtikosteroid

kórtikosteroid -a m steroidni hormon, ki nastaja v skorji nadledvične žleze in sodeluje v fizioloških procesih, kot so odziv na stres, imunski odgovor, odziv na vnetja in alergije, presnova hranljivih snovi, npr. aldosteron iz skupine mineralokortikoidov, kortizol iz skupine glukokortikoidov **S**: adrenokortikalni hormón, kortikoid

ang.: corticosteroid

kortizól -a m glukokortikoid, ki sodeluje v fizioloških funkcijah organizma, npr. pri uravnavanju presnove ogljikovih hidratov, maščob in beljakovin, uravnavanju krvnega tlaka, vzdrževanju ustrezne ravni glukoze v krvi, uravnavanju cirkadianega ritma, imunskem odzivu in odzivu na stres preko osi HPA

ang.: cortisol

longitudinalne meritve -ih -tev **ž mn.**

ponovljene meritve na isti živali, ki si sledijo v časovnem sosledju, npr. merjenje količine in sestave mleka na kontrolni dan zjutraj in zvečer, ali pa se izvajajo na različnih mestih na živali, npr. debelina hrbtne slanice vzdolž hrbta

ang.: longitudinal measurement

maternalni hibrid -ega -a m skupina živali, ki so produkt križanja dveh maternalnih pasem ali linij, pri čemer se samice odlikujejo po plodnosti, velikosti gnezda in maternalnih lastnostih ter se jih uporablja v nadaljnjem križanju kot matere pitancev

ang.: maternal hybrid

metoda stamping out -e -- -- [stêmping

át] **ž** metoda zatiranja z zakonodajo opredeljenih kužnih bolezni, npr. afriške prašičje kuge, kokoške kuge, ki se izvaja z

vzpostavitvijo zapore reje, omejitvijo gibanja ljudi in živali, humano usmrtnitvijo vseh živali v reji, neškodljivim odstranjevanjem trupel, uničenjem morebitnih virov okužbe, kot so krma, gnoj, valilna jajca, in poteka pod nadzorom uradne veterinarske službe

ang.: stamping out

minerálokortikoíd -a m kortikosteroid, ki uravnava koncentracijo natrijevih in kalijevih ionov v telesnih tekočinah, volumen telesnih tekočin in arterijski tlak, npr. aldosteron, fludrokortizon, 11-deoksikortikosteron

ang.: mineralocorticoid

modél očétov in maternálnih stárh očétov -a -- -- -- -- m mešani

model za genetsko vrednotenje, v katerem se v rodovniku zajame le očete ter stare očete po materini strani

ang.: sire-maternal grandsire model

modél s sociálnimi interákcijskimi

-a -- -- -- m mešani model za genetsko vrednotenje, ki vključuje informacije, katere živali so bile skupaj v skupini, in s katerim se istočasno izvede genetsko in okoljsko komponento medsebojnih interakcij

ang.: social interaction model

modél z naključno regresíjo -a -- --

-- m mešani model za genetsko vrednotenje, v katerem se longitudinalne meritve živali opišejo s kontinuirano funkcijo neodvisne kvantitativne spremenljivke ter začetne vrednosti in regresijski koeficienti za živali predstavljajo naključni vpliv

ang.: random regression model

naključni regresíjski koeficiènt

-ega -ega -ênta m regresijski koeficient, ki lahko variira v skladu s predpostavljeno porazdelitvijo, npr. normalno porazdelitvijo

ang.: random regression coefficient

napovédana prenosljíva vrédnost

-e -e -i **ž** polovica napovedi plemenske vrednosti osebkov, ki se izračuna pri genetskem vrednotenju

ang.: predicted progeny difference, predicted transmitting ability, PTA

odklòn priréje -ôna -- m tehtano povprečje

meritev ene živali za določeno lastnost, korigirano na vse vplive v modelu za genetsko vrednotenje, razen na njeno plemensko vrednost

ang.: yield deviation

odklòn prirêje hčerá -ôna -- -- m

tehtano povprečje odklonov prireje potomk plemenjaka, korigiranih na vse sistematske vplive v modelu za genetsko vrednotenje in na plemenske vrednosti partneric plemenjaka, ki se uporablja npr. pri mednarodni primerjavi bikov mlečnega goveda, pri validaciji genetskih trendov

ang.: daughter yield deviation, progeny yield deviation

PEV -a [pév] m krat. ↔ variánca napáke napôvedi**posrédni genétski vplív** -ega -ega -a m genetski vpliv, pri katerem je fenotipska vrednost za določeno lastnost izbranega osebk pod vplivom genotipa drugega osebk, npr. maternalni aditivni genetski vpliv, socialni genetski vpliv

ang.: indirect genetic effect

pràg selékcije prága -- m mejna vrednost, praviloma pri skupni napovedi plemenske vrednosti, lahko pa tudi pri napovedi plemenske vrednosti za eno lastnost, na osnovi katere se kandidat za selekcijo izloči ali odbere za plemensko žival

ang.: truncation point

preizkús pôlsêstrskih skupín -a -- -- m selekcijska metoda za lastnosti, ki se jih pri kandidatih za selekcijo ne da izmeriti, npr. lastnosti mlečnosti pri bikih, in vključuje preizkus njihovih polsestra in/ali polbratov navadno v pogojih reje ter se uporablja pri vrstah živali, ki imajo običajno le enega potomca naenkrat, in služi za napoved plemenske vrednosti kandidatov za selekcijo

ang.: hsib selection, hsib test

preizkús sêstrskih skupín -a -- -- m selekcijska metoda za lastnosti, ki se jih pri kandidatih za selekcijo ne da izmeriti, npr. klavne lastnosti pri merjascih, in vključuje preizkus njihovih sestra in/ali bratov navadno na testni postaji ter se uporablja pri vrstah živali, ki imajo veliko potomcev na gnezdo, in služi za napoved plemenske vrednosti kandidatov za selekcijo

ang.: fsib selection, fsib test

preizkús v pogójih rêje -a -- -- -- m selekcijska metoda, ki vključuje preizkus živali na produkcijskem nivoju, ki se izvaja v manj standardiziranih razmerah, kot je to na testni postaji, in se uporablja kot informacija za genetsko vrednotenje kandidatov za

selekcijo in genetski napredek na selekcijskem nivoju

ang.: field testing, on-farm performance testing, on-farm test

prenosljíva vrédnost -e -i ž polovica osebkove plemenske vrednosti, ki predstavlja pričakovano odstopanje osebkovih potomcev od povprečja vseh potomcev v populaciji določene generacije ob predpostavki naključnega parjenja

ang.: progeny difference, TA, transmitting ability

privátni alél -ega -a m alel, ki ga ima samo določena pasma, linija ali populacija in omogoča nedvoumno določitev pripadnosti osebk dotični pasmi, liniji ali populaciji

ang.: private allele, unique allele

progestín -a m gestagen sintetičnega izvora, npr. altrenogest, melengestrol acetat, ki z vezavo na progesteronske receptorje sproži biološki odziv v celici in se uporablja npr. za sinhronizacijo estrusa pri kobilah, kravah, ovcah, kozah in svinjah, za zadržanje nastopa estrusa pri športnih kobilah, za omilitve agresije pri žrebcih

ang.: progestin

reakcijska nóрма -e -e ž mera fenotipske plastičnosti, ki se običajno izvrednoti s pomočjo modela z naključno regresijo

ang.: reaction norm

referénčna populácija -e -e ž skupina osebkov, za katero so zbrane tako fenotipske kot genomske informacije in ki se uporablja pri razvoju in preveritvi napovednega modela za genomsko selekcijo **S**: vádbena populácija

ang.: reference population, training population

restriktívni selékcijski índeks

-ega -ega -a m selekcijski indeks, v katerem se za določeno lastnost ne želi genetskega napredka

ang.: restricted selection index

selékcijski índeks -ega -a m skupna vrednost za napoved plemenskih vrednosti osebk, ki združuje informacije za več lastnosti osebk in/ali različnih skupin njegovih sorodnikov ter vključuje predkorekcijo na sistematske vplive

ang.: selection index

SEP -a [sép] m krat. ↔ stándardna napáka napôvedi

sociální genétski vplív -ega -ega -a **m**
posredni genetski vpliv, ki opiše, kako osebkov
genotip učinkuje na fenotipske vrednosti
ostalih osebkov v skupini, običajno preko
socialnih interakcij, npr. med pitanci v
istem boksu, med kokošmi nesnicami v
isti skupini
ang.: social genetic effect

**standardizirana pleménska
vrédnost** -e -e -i **ž** preračunana napoved
plemenske vrednosti na določeno povprečje
in določen standardni odklon, npr. na
povprečje 100 in standardni odklon 12,
z namenom poenostavitve primerljivosti
napovedi plemenskih vrednosti za različne
lastnosti
ang.: standardised breeding value

stándardna napáka napôvedi -e
-e -- **ž** koren iz variance napake napovedi, ki
določa interval zaupanja napovedi plemenske
vrednosti **K:** SEP
ang.: SEP, standard error of prediction

terminálني híbríd -ega -a **m** skupina
živali, ki so produkt križanja dveh terminalnih
pasem ali linij in so po rasti in mesnatosti
običajno primerljive starševskima pasmama
ali linijama, pri čemer samce odlikujeta
libido in kakovost semena, zaradi česar se
jih v nadaljnjem križanju uporablja kot očete
pitancev
ang.: terminal hybrid

téstna populácija -e -e **ž** skupina
kandidatov za selekcijo, za katere so na voljo
le genomske informacije in se zanje s pomočjo
napovednega modela izračuna direktne
genomske plemenske vrednosti
ang.: testing population

tóčnost napôvedi -i -- **ž** korelacija med
dejansko plemensko vrednostjo živali, ki je
nepoznana, in njeno napovedjo, ki odraža
količino in kakovost informacij, vključenih v
izračun napovedi plemenske vrednosti, in je
ključna pri oceni potencialnega genetskega
napredka ter pomaga pri odločitvi o izboru
modelov za genetsko vrednotenje
ang.: accuracy of prediction

**trópásemsko nèkontinuíráno
križanje** -ega -ega -a **s** križanje, pri katerem
se samice križanke F1-generacije iz dveh
maternalnih pasem pari s samci terminalne
pasme
ang.: three-breed terminal crossing

vádbena populácija -e -e **ž** → referénčna
populácija

vádbeni níž -ega -a **m** del referenčne
populacije, običajno okrog 80 %, ki služi
razvoju napovednega modela za genomsko
selekcijo
ang.: training set

validácijski níž -ega -a **m** del referenčne
populacije, običajno okrog 20 %, ki služi
preveritvi napovednega modela za genomsko
selekcijo
ang.: validation set

variánca napáke napôvedi -e
-- -- **ž** diagonalni element inverza matrike
koeficientov sistema enačb mešanega modela,
ki pripada določeni živali in predstavlja delež
aditivne genetske variance, ki ni upoštevan v
napovedi njene plemenske vrednosti **K:** PEV
ang.: PEV, prediction error variance

vèčstôpenjska selékcijska -e -e **ž**
seleksijska metoda, pri kateri se kandidate
za selekcijo odbere ali izloči v več fazah
preizkusa, pri čemer se intenzivnost selekcije
z vsako fazo povečuje, in s katero se preizkusi
večje število živali in/ali poceni preizkus
ang.: multiple stage selection, multistage
selection

vertikálني prenáš okúžbe -ega
-ôsa -- **m** prenos kužnega povzročitelja z
okužene matere na njene potomce, ki lahko
poteka preko jajčnikov, npr. salmoneloza pri
perutnini, preko maternice breje živali, npr.
bolezen Aujeszkega pri prašičih, ali preko
mleziva, npr. enzooska goveja levkoza
ang.: vertical disease transmission

vmésna odbíra -e -e **ž** odbira ali izločitev
kandidatov za selekcijo v sklopu večstopenjske
selekcije, ki se izvede po določeni fazi
preizkusa ob nižji intenzivnosti selekcije kot ob
koncu preizkusa **S:** vmésna selékcijska
ang.: intermediate selection stage

vmésna selékcijska -e -e **ž** → vmésna
odbíra

zanesljívnost napôvedi -i -- **ž** delež
fenotipske variance, ki je pojasnjena z
napovedjo plemenske vrednosti in predstavlja
kvadrat točnosti napovedi ter se uporablja pri
rangiranju in odbiri najboljših živali, pomaga
oceniti zaupanje v napovedi in usmerja
seleksijske strategije
ang.: reliability of prediction

Iz recenzij

V monografiji *Terminološki slovarji 2024* so terminografi in terminografinje sledili terminološkim načelom in poskrbeli za poenotenje terminologije posameznega področja. Slednje se kaže v predpisovalni vlogi slovarskih sestavkov v primeru, ko za en pojem obstaja več terminov. Slovarski sestavki imajo prepoznavno podobo, njihova struktura je sistematična, informativno bogata in grafično pregledna.

Monografija, ki združuje slovarske sestavke za različna strokovna področja, predstavlja pomembno vmesno fazo dokumentiranja in publiciranja terminografskega dela ter nudi dragocen vpogled v postopno nastajanje sicer praviloma večletnih projektov priprave posameznih terminoloških slovarjev.

Natalija Ulčnik

Monografija *Terminološki slovarji 2024* je namenjena predvsem strokovnjakom z obravnavanih področij in študentom, izjemno uporabni pa bodo tudi za prevajalce, ki pogosto pogrešajo ustrezne terminološke vire. Angleški in nemški ustrezniki omogočajo dosledno prevajanje, še posebej pri tistih terminih, ki doslej niso imeli ustaljenih prevodov. Slovarji so uporabni tudi za vse, ki se s temi področji srečujejo občasno – npr. novinarje, tolmače ali širšo javnost.

Dodana vrednost te publikacije je v prizadevanju za poenotenje terminologije na posameznih področjih in spodbujanju razvoja slovenske terminologije, tudi če celotno slovarsko delo še ni objavljeno. Gre za delo izjemnega pomena, ki bistveno prispeva tako k strokovni rabi kot tudi k širšemu razumevanju in prenosu znanstvenih spoznanj.

Tanja Žigon